

ВИДАВНИЦТВО
ОТЦІВ ЧИНА НАЙСВЯТІШОГО ІЗБАВИТЕЛЯ

о. Стефан Йосиф Ч.Н.І.

**НИКОЛАЙ
ЧАРНЕЦЬКИЙ Ч.Н.І.
Єпископ-Ісповідник**

Друкарня
Голосу Спасителя
Йорктон, Саск. Канада
1980

**ВИДАВНИЦТВО
ОТЦІВ ЧИНА НАЙСВЯТІШОГО ІЗБАВИТЕЛЯ**

о. Стефан Йосиф Ч.Н.І.

**НИКОЛАЙ
ЧАРНЕЦЬКИЙ Ч.Н.І.
Єпископ-Ісповідник**

diasporiana.org.ua

**Друкарня
Голосу Спасителя
Йорктон, Саск. Канада
1980**

**PUBLICATIONS OF THE
CONGREGATION OF THE
MOST HOLY REDEEMER**

**BY
STEPHEN JOSEPH, C.S.S.R.**

**NICHOLAS
CHARNETSKY, C.S.S.R.
Bishop-Confessor**

**REDEEMER'S VOICE PRESS
YORKTON, SASK., CANADA
1980**

**ПРИСВЯТА
СТРАДАЛЬНІЙ БОГОРОДИЦІ
МАТЕРІ МОВЧАЗНОЇ ЦЕРКВИ**

ЗАЯВА

Згідно з приписами Апостольської Столиці я заявляю, що кілька разів уживається в цій книжці слів святий, свята, святість, чудо, або інші рівноцінні слова, то ті вискази мають тільки людський авторитет і я зовсім не хочу вирішувати наперед рішення св. Церкви.

Автор

За дозволом Церковної Влади.

ВІННІПЕГСЬКА АРХІЕПАРХІЯ
UKRAINIAN CATHOLIC ARCHDIOCESE OF WINNIPEG

235 SCOTIA STREET
WINNIPEG, MANITOBA
R2V 1V7

Tel: Off. 334-6368
Res. 339-7457

Вінніпег, в день Сострадання Пресвятої
Богородиці, 14 червня 1980 року.

ПЕРЕДМОВА

Єпископ Николай Чарнецький, ЧНІ, належить до тої фаланги геройських Ісповідників Віри, що враз із численними мучениками нашої Помісної Української Католицької Церкви, порішили ставити невідкличний опір усім силам безбожного комунізму, який виповів безпощадну війну всім формам релігій—а то й самому Богові. Вони воліли перейти всі жахіття комуністичних тюрем і концентраційних таборів зі всіми упокореннями, зневагами, голодом і ламанням свободної людської волі, ніж зрадити Христа, Його св. Церкву і свій український нарід.

Владика Н. Чарнецький був одним з тих 10-ох наших українських католицьких єпископів, що їх арештував російський комуністичний режим в роках 1945-1950 в Галичині й на Закарпатті. До них комуністи пізніше додали ще геройського Ісповідника Віри бл. п. Владика Василя Всеволода Величковського, ЧНІ, який пізніше дістався на волю і упокоївся в Бозі в Вінніпегу, в Канаді. Сьогодні вони вже всі у вічності за виїмком геройського Ісповідника Віри Його Блаженства Кардинала Йосифа Сліпого, Голови нашої Помісної Української Католицької Церкви, що з волі Божого Провидіння, опинився на волі, щоби в Римі, в центрі християнства, свідчити перед цілим цивілізованим світом про незломну вірність нашої

Церкви, Христові і Його намісникові на землі, Римському Архирееві.

Це нове переслідування нашої Церкви російським безбожним комунізмом є лише продовженням безпощадного її нищення за царської Росії, під проводом: Петра Великого, Катерини II, Николая I й Александра II. Різниця є лише в тому, що царська Росія нищила її формально в імені російського православ'я, тоді коли сьогоднішній російський безбожний комунізм прикриває ту саму ціль російського імперіялізму фалшивими обвинуваченнями тієї Церкви про її вороже наставлення до «сов'єтського народу.»

На тлі цього жорстокого переслідування нашої Церкви безбожним комунізмом ми бачимо Владика Чарнецького як взірцевого Христового священика, ревного восточного монаха з набожністю св. Альфонса, неструдженого апостола єдності Христової Церкви та неустрашимого єпископа-оборонця Христової істини. В його богоугоднім житті він більше відзначався глибиною свого духовного, надприродного життя, ніж блиском якихось зовнішніх подвигів. Ті, що його ближче знали, бачили в ньому передовсім святця, що своєю покорю, любов'ю Бога і ближнього, постійною молитвою і ніжною набожністю до Матері Божої Неустанної Помочі, прямо притягав до себе людей. Таким він був за життя, так на волі, як по большевицьких тюрмах і концертраційних таборах; таким залишився він аж до своєї смерті.

Сьогодні його гріб притягає до себе багато людей, що просять в нього заступництва перед престолом Всевишнього, та беруть зі собою грудку землі з його могили. Будучі автори його життя, коли на Україні засяє сонце свободи і стануть доступними всі джерела до його життєвих змагань,

передовсім у його геройському ісповіданні віри, матимуть змогу повніше описати духовну велич цього святця.

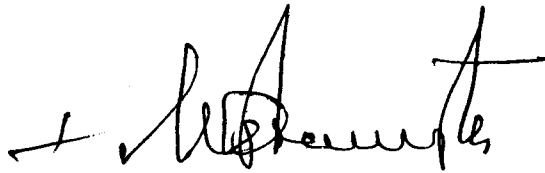
Я мав нагоду бачити Владику Н. Чарнецького найперше у часі моїх студій, в 1931 році, в юванаті ОО. Редемптористів в Збоїсках, коло Львова, а відтак пізніше в часі моїх богословських студій в Боплято, в Бельгії, де Владика приїжджав для вділення священничої хіротонії молодим українським Редемптористам, кандидатам до священства. Але, я пізнав його ближче щойно пізніше з нагоди моєї священничої хіротонії, що її він уділив мені 4 вересня 1938 року, в церкві ОО. Редемптористів, при вулиці Зибликевича, у Львові. Як сьогодні пам'ятаю цей щасливий і радісний день у моєму житті. Ще і нині бачу перед собою цю могутню і благородну постать владика-святця.

Цей важливий день в моєму житті пригадую собі ще й з тої причини, що саме з тієї нагоди загостив був до нас Слуга Божий Митрополит Андрей. В часі розмови з Отцями в рекреаційній залі, говорячи про комунізм, він, з глибокою повагою і дрозжачим голосом, сказав нам, що безбожний комунізм заливає світ, профанує Божі храми і нищить все, що Боже, та, що може не одному з нас прийдеться платити життям за вірність Христові...

Владика Чарнецький слухав цих слів з похиленою головою, неначе вже тоді він в душі молився з Христом в Оливному городі..«Отче мій! Якщо можливо, нехай мене мене ця чаша; а проте, не як я хочу, але Ти...(Мат. 26, 39).» Пізніше він дійсно мусів бути з Христом на такій молитві через довгі роки...

Наша Українська Католицька Церква і ціла українська спільнота з вдячністю прийме цю історію життя геройського Ісповідника Віри, бл. п. Владика

Н. Чарнецького, який своєю незломною вірністю Христові і Його Церкві та своєму українському народові збагатив цілу вселенську Церкву і свій рідний нарід. Дай Боже, щоби ми діждались радісної хвилини його прослави в рядах блаженних і святих Христової Церкви.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Maxim Germanuk', written in a cursive style.

Максим Германюк, ЧНІ.,
Архиєпископ Вінніпегу,
Митрополит Українців Католиків в Канаді.

**A SUMMARY OF
THE LIFE OF
NICHOLAS CHARNETSKY, C.S.S.R.
BISHOP—CONFESSOR OF THE FAITH**

1

Bishop Nicholas Charnetsky, C.S.S.R., was born on December 14, 1884, in Semakivtsi, District of Horodenka, Western Ukraine. His parents were Oleksa Charnetsky and Paraska Prytotska. His mother was orphaned at the age of three and was accepted as a foster child by Maria Karatnytsky, wife of Reverend Joseph Karatnytsky, parish priest of Semakivtsi. (In the Ukrainian rite priests are allowed to marry before ordination.) Since Oleksa Charnetsky was poor when he married Paraska, the Karatnytsky family looked after them as foster parents. They looked after all the nine Charnetsky's children, especially Nicholas who was the oldest. The Karatnytsky family helped Nicholas to complete his elementary and high school education. After graduation from high school at Stanislaviv, Bishop Hryhoryj Chomyshyn of Stanislaviv, sent Nicholas to the Ukrainian College in Rome located at Piazza Madonna dei Monti 3, for philosophical and theological studies.

He was ordained to the holy priesthood by Bishop Hryhoryj Chomyshyn in Stanislaviv on October 2, 1909. After his ordination he returned to Rome to pursue his studies to obtain a doctorate degree in sacred theology. In the fall of 1910, Father Nicholas Charnetsky was appointed professor of philosophy and fundamental theology in the seminary of Stanislaviv. At the same time he fulfilled the role of spiritual prefect to some ninety seminarians who were preparing for the priesthood. Father Nicholas Charnetsky won the love and confidence of the students by his profound piety, humility, kindness and well prepared lectures, and he also was highly respected by the bishop and clergy.

In the summer of 1914 the First World War broke out, which interrupted the studies in the seminary. Because of the raging battles and the rapid spread of epidemics, many parishes in the

vicinity of Stanislaviv were left without priests. Father Charnetsky willingly and wholeheartedly administered to these parishes, challenging all the dangers, especially the contagious diseases. When the battlefield moved eastward, classes were resumed in the seminary. Father Charnetsky also resumed his office of professor and prefect.

2

LIFE AS A MONK

In 1913 a group of Belgian Redemptorist missionaries arrived in Western Ukraine at the request of Metropolitan Andrew Sheptytsky who offered them a residence in Univ near Lviv. He proposed to them to adopt the Ukrainian rite and preach missions in Galicia. Father Charnetsky soon became acquainted with the missionary spirit and zeal of the Redemptorists and became a staunch supporter of the new missionaries. He solicited the seminarians to join the Redemptorists and later entered the congregation himself. After completing his novitiate at Zboiska, he professed his religious vows on September 16, 1920.

After a brief sojourn at Zboiska, near Lviv, Father Charnetsky was appointed to Stanislaviv for apostolic work, where the Redemptorist Fathers opened their new monastery.

In 1924 the Redemptorists opened a novitiate at Holosko, near Lviv. Father Charnetsky was appointed to this new residence where he became involved in translating the works of St. Alphonsus, the founder of the Redemptorist Congregation.

3

APOSTLE OF CHRISTIAN UNITY

After the First World War the boundaries between Austria and Russia had become changed and an ecumenical spirit was awakened, especially in the Ukrainian and White Russian territories once occupied by Russia. Through the missionary activities of the Redemptorists the Ukrainian Catholic Church began to flourish beautifully until the Russian government systematically suppressed their work by introducing Russian Orthodoxy in its place.

In 1926 new horizons opened to the Ukrainian Redemptorists. Most Reverend Bishop Adolph Szelonzek, Roman Catholic bishop

of Lutsk, invited the Redemptorists to start an ecumenical apostolate in Volyn. Father Joseph Schrijvers, C.S.S.R., the superior of the Redemptorists, appointed Father Nicholas Charnetsky to this task.

He set out to study the religious situation throughout the territory. He met and prepared some Orthodox clergy who were interested in promoting unity with the Catholic Church. Everywhere he went the Orthodox people were very sympathetic towards the Uniate Church, because many of the traditions of this church still prevailed. There were also many Ukrainian Catholics living in this region, who had immigrated to Volyn after World War I. Father Charnetsky celebrated Divine Liturgy for these people. Both Catholics and Orthodox attended his services and at times would participate with their choirs.

To meet the spiritual needs of the Ukrainian Catholics of Galicia who has settled there and to work among the Orthodox, the Redemptorist Fathers built a monastery in Kostopol, Volyn. The first priests assigned to this monastery were Richard Costenoble, superior, Hryhoryj Shyshkowich, and Nicholas Charnetsky. (Fr. Costenoble was superior because the Latin Rite bishop of Lutsk did not trust the Ukrainian priests.) The Redemptorists at Kostopol embarked on a large and diversified apostolate. They visited the whole region, especially where the Uniate Church had once flourished. They encountered many difficulties in their apostolic labors. On one side, the Polish hierarchy wanted to subject the Orthodox converts to the Latin Rite. They wanted to polanize them through the church. Consequently, they were constantly imposing various difficulties. The Polish government was very hostile to the Redemptorists who were involved among the Orthodox people. They imposed numerous obstacles, making it at times almost impossible to carry out their missionary work. On the other hand, the Orthodox hierarchy did everything to prevent the Orthodox people from joining the Uniate Church. It took great courage on the part of the Redemptorists to overcome these difficulties. The Orthodox people who had joined the Uniate Church showed great faith and perseverance, despite the opposition.

Later the Redemptorists transferred their monastery to Kovel, Volyn, a railway junction and a large centre.

In 1928 Father Wasyl Welychkowsky replaced Father Hryhoryj Shyshkowich, who had been sent for mission work to Canada.

Father Welychkowsky immediately continued where Father Shyshkowich had ended his missionary activities in Volyn.

Bishop Szelonzek refused to accept the missionary priests from Galicia who were assigned to work among the Orthodox. He founded an Oriental Seminary in Dubno and strived to recruit seminarians of the Latin Rite to serve the Eastern Rite Catholics after their ordination. Father Nicholas Charnetsky was invited to lecture on the Ukrainian Rite to these seminarians. Because of the numerous difficulties these priests were unsuccessful in their ecumenical work and later discontinued their apostolate.

4

APOSTOLIC VISITOR

To all those who worked for the cause of union with the Catholic Church in Volyn, it was quite obvious that their work was futile because of the Polish opposition, who used every means to frustrate this work. There was a need for an Eastern Rite Catholic bishop for that region. Metropolitan Andrew Sheptytsky, relying on the Concordat between Poland and the Holy See in 1925, defended the Ukrainian Catholic Church against the intrusions of the Polish government in Galicia. However, the Metropolitan's jurisdiction extended only to Galicia. He secretly consecrated Bishop Bocian at Kiev in 1914 and appointed him to Volyn. However, the Polish government would not allow him to enter Volyn.

Rome wanted a Ukrainian Rite bishop in Volyn, but the Polish government strongly objected to such a proposition. The Poles were fully aware that an erection of an Eastern Rite Eparchy would extend ecclesiastical powers over Ukrainian territories outside of Galicia and would jeopardize their denationalization in that region. It would put an end to their dreams of turning these Ukrainians into Poles. Finally, after many attempts, the Holy See appointed an Eastern Rite bishop in the person of Nicholas Charnetsky, C.S.S.R. He was named Apostolic Visitor. His jurisdiction, however, was limited and dependent upon the Polish bishops. Father Nicholas Charnetsky pleaded against this nomination. After consulting the Holy Father and the Rector Major of the Redemptorist Congregation, he finally accepted the nomination. He showed great courage by accepting this office, as it later proved to be a heavy cross.

His consecration took place in the Church of St. Alphonsus at Rome before the icon of our Mother of Perpetual Help. The consecrators were Bishop Hryhoryj Chomyshyn of Stanislaviv, Bishop John Mele and Bishop Peter Buchis. A strange thing happened during the consecration ceremony. The mitre which Bishop Chomyshyn laid on Bishop Charnetsky's head fell on the altar steps. The witnesses took this as a bad omen.

The Ukrainians of Volyn greeted their new bishop with great joy. Metropolitan Andrew Sheptytsky issued a special welcoming letter on this occasion. The Polish leaders, on the other hand, reacted in a negative way. The Polish press sharply attacked the consecration and assignment of Bishop Charnetsky to Volyn. Some Polish newspapers approved of the appointment and condemned the chauvinistic attitude of the national press. However, these positive signs were silenced by the powerful chauvinistic press.

After his consecration Bishop Nicholas Charnetsky continued to reside at the Redemptorist monastery in Kovel, where they had a beautiful church. Bishop Charnetsky began his apostolic labours with great zeal. He visited the Ukrainian settlers from Galicia and those who wished to join the Ukrainian Catholic Church were warmly received. The upper class of the Orthodox Church continued to work against the union. Once there was even an assault on the bishop's life. While he was swimming, a conspirator tried to drown him. The bishop, being an excellent swimmer, overpowered the would-be assassin and escaped unharmed.

After all attempts to latinize the Ukrainian people had failed, the Polish government began to put more and more obstacles in the way of the uniate apostolate conducted by Bishop Charnetsky and the Redemptorists. The government began to favor the Orthodox, because it was easier to dominate them than the Catholics who had the support of Rome. Despite all inconveniences and difficulties, God's work continued to flourish even though the missionaries had to struggle for every foot of ground. This opposition on the part of the Poles, confirmed the Orthodox converts to the Uniate Church.

According to the 1933 statistics there were at the time 46 Orthodox parishes which joined the Uniate Church together with Ukrainian Catholics who arrived from Galicia and had settled in Volyn. There were also former Orthodox parishes who had joined

the Uniate Church in Cholmschyna, Pidlashia and in White Russia.

Bishop Charnetsky encountered many problems in his apostolic work. There was a shortage of priests and a need for more co-workers. Since he was only an apostolic administrator, his jurisdiction was dependent upon the Latin ordinaries. Rome strived to elevate him to become bishop ordinary for the Ukrainian Catholics, but the Polish government suppressed all efforts of the Holy See. The Polish government jeopardized the cause of unity by destroying the Orthodox churches in Cholmschyna (District of Kholm). These churches originally belonged to the Uniate Church, but had been handed over to the Orthodox by Moscow in the 19th century.

During their violent campaign the Poles destroyed or burnt 115 Orthodox churches. Some Orthodox parishes were annexed to the Latin Rite Church. In a special pastoral letter of August 2, 1918, Metropolitan Andrew Sheptytsky vehemently and courageously condemned the unchristian actions of the Polish government. The Polish government confiscated his pastoral letter. However, the Ukrainian people had received reprinted copies of Metropolitan's letter and were informed about his paternal concern for the Orthodox Church.

Bishop Nicholas Charnetsky laboured fourteen years in Volyn. His work not only evoked an untiring effort to promote the cause of unity among the Orthodox, but also created an awareness of their Ukrainian identity and part of the Ukrainian nation which encompassed the lands of Galicia, Volyn and Greater Ukraine. Russia and Poland sought for centuries to suppress this awareness and Ukrainian national identity.

Bishop Charnetsky did not confine himself to apostolic work in Volyn only. As far as his duties as apostolic visitor would permit, he also visited other regions where he envisaged spiritual blessings to the Uniate Church. He participated in numerous church festivities in England, Germany, Austria, Italy and France to acquaint the western Catholic world with the Ukrainian Rite and the cause of unity. He attended various ecumenical meetings in Velyhrad (Czechoslovakia), Pinsk and in Lviv. In 1933 he participated in the grand youth rally "Ukrainian Youth for Christ" which was held at Lviv. He also preached retreats and other spiritual exercises at the major seminary in Lviv. He had a great devotion to Our Mother of Perpetual Help and spread devotion to her in his vast apostolic field.

He ordained many diocesan priests and also priests of the Redemptorist Order. The Redemptorist priests began their studies in Belgium and later continued their training in Galicia.

5

THE SECOND WORLD WAR YEARS

The Second World War began in September, 1939; already by the 22nd the same month the Bolshevik army had occupied Western Ukraine. At this time Communist Moscow, which teaches dialectical materialism and disputes the existence of God, was terminating all religions, including the Ukrainian Catholic Church.

Metropolitan Andrew Sheptytsky, realizing the grave dangers his church was facing, secretly consecrated as bishop Dr. Joseph Slipyj, on December 22, 1939. The co-consecrators were Bishops Nykyta Budka and Nicholas Charnetsky.

Bishop Nicholas was staying at the Redemptorist monastery in Lviv when the war broke. Neither Germany nor Moscow allowed him to return to Volyn.

In Lviv meantime, the Bolshevik NKVD occupied the lower floor of the Redemptorist monastery, and all the fathers, brothers and students were packed together on the upper level.

The church beside their monastery became the center of religious activity. Not only the Ukrainian Catholics gathered there, but many Orthodox came also, receiving Holy Communion, and baptizing their children there. Bishop Charnetsky, being free of any other duties or responsibilities, spent long hours confessing.

On June 22, 1941, Nazi Germany turned its war machine against Bolshevik Moscow. As the Bolsheviks retreated through Ukraine, they conducted a terrifying massacre of the people; some one hundred thousand were killed, among them Fr. Zenon Kowalyk, CSSR. During the German occupation the Redemptorist Fathers were allowed to preach missions in Galicia.

Metropolitan Sheptytsky foresaw, even before the war, that the Ukrainian Catholic Church would suffer persecution. He therefore made a great effort to prepare his faithful to withstand the godless activities of the Bolsheviks.

He called an eparchial synod on April 19, 1940, which lasted until November 11, 1943. Bishop Charnetsky also took part in the synod.

During the German occupation of Galicia, Bishop Slipyj, rector of the seminary in Lviv, re-opened the Academy of Religious Studies, where Bishop Charnetsky became one of the professors.

During the years of the Second World War, Bishop Nicholas ordained a whole succession of Redemptorist and diocesan seminarians to the priesthood.

6

ARREST AND IMPRISONMENT

July 27, 1944, "Halychyna" once again found itself ruled by the Bolsheviks. After the death of Metropolitan Sheptytsky on November 1, 1944, the Bolsheviks began a new systematic and ruthless persecution of the church. Through the night of the 10th and morning of the 11th of April the following year, they arrested the entire Ukrainian Catholic hierarchy: Metropolitan Joseph Slipyj and Bishops Gregory Chomyshyn of Stanislaviv and his auxiliary Ivan Liatyshevsky, Nykyta Budka and Nicholas Charnetsky.

An eye witness to the arrest of Bishop Charnetsky was Fr. Joseph De Vocht, superior of the Lviv monastery where the bishop was staying. Six G.P.U. (Secret Government Police) agents made the arrest in the monastery, Fr. De Vocht wrote, packing up his things for him, and without a thought to protocol, drove him away in a window-veiled automobile to a prison in Lviv. During the arrest, 20 government agents stood guard by the monastery. Later the bishop was taken to Kiev, and while imprisoned there, the Fathers in Lviv did their best to keep track of where he was being kept, and sent him parcels of food and a change of clothing.

Bishop Nicholas was sentenced to 10 years of imprisonment and hard labor, for being a "spy of the Vatican." Yet the very agents who arrested him spoke of him as a holy man.

Information about the prison life of Bishop Charnetsky is provided by several, who were imprisoned with him at the same time and who wrote their memoirs after their release. One of these witnesses was Father Basil Kurylas.

Life in the Bolshevik prisons and in the labor camps was harsh and cruel on all counts. In the prisons long interrogations were held, as a rule at night. The Bolsheviks held the interrogations not to find out the details of the prisoner's criminal activity, but rather to force him to admit to wrongdoings for which he was not

guilty. The greater the charge of the "accused," the more intense was the investigation into his past—all calculated to break his spirit. About the interrogation of Bishop Charnetsky it is enough to note that he was questioned while in prison for over 600 hours.

The transfer of prisoners took place by transporting them in locked-up cattle cars, closely guarded by a prison security force. The trip sometimes lasted weeks. When the train arrived at the station closest to a labor camp, the prisoners were let out under a heavy security guard, which was well armed and used police dogs to herd the prisoners on foot, at times a long distance, to their destination.

The labor camp barracks for the prisoners, at first made of mud plaster but later ones built of rough boards, were encircled by two rows of barbed wire fence. Even the most basic of facilities was not provided for the prisoners. They suffered the cold in winter, awful food (so bad that they starved), inhuman treatment by the guards (and also by hardened criminal inmates), and hard labor. A strong complement of guards always kept watch over them.

According to information available, after the sentencing of Bishop Charnetsky, the Bolsheviks sent him to the Siberian camp, Mariinsk, some 6,000 kilometers east of Moscow, a coal-mining region.

In the Mariinsk camp, Bishop Charnetsky did not rest much, but spent most of his free time wandering through the barracks and seeking out the most unfortunate and helpless, and raising their spirits. He came upon some in the camp who still remembered him from Volyn. The bishop had the kind of personality that being with made life bearable for others. He knew everyone by their first name, and was friendly and kind to them. To him they were a great gift of God. No wonder then, that Bishop Charnetsky was always surrounded with the poor ones of the camp.

From Mariinsk the Bolshevik authorities transferred him to the Soviet corner of Northeastern Europe, to a coal-mining camp in the Pechorska Basin, in 1947. The major places there are Pechora, Inta and Vorkuta, which lies north of the Arctic Circle. There the winter lasts ten months and the sun is seen only during the two months left for spring and summer. The ground of Vorkuta is frozen ten meters deep; only a meter and a half of it unthaws in the summer.

It seems that Bishop Charnetsky spent two terms in Vorkuta, the second in 1954. His longest term was spent probably in Mordovia, east of Moscow. Each transfer to another camp included great suffering. Bishop Nicholas was broken in health and spent a good part of his later prison years in the camp hospitals.

In one camp hospital the bishop was assigned to sleep in one bed with two others, who were Metropolitan Slipyj and Francis Grobauer, a doctor who later wrote of the incident. Spies among the prisoners listened in on the conversation. Wrote the doctor, "Since we three had studied Latin, we began to speak the language of Cicero, in Latin, and the spies were unable to understand what we said."

Dr. Grobauer, in his memoirs of labor camp life, includes one special incident: "One Ukrainian reverend father etched himself a special place in my memory. He was an ordinary village pastor from Carpathian Ukraine. In one taciturn Siberian camp, on a free-from-work Sunday, the prisoners had gathered outside for their daily morning roll-call. Suddenly this priest stepped out of his line, stood in the middle of the compound, took out from under his coat a wooden cross he had made himself, and in loud voice cried out: **Chrystos Voskres!** (Christ is risen!) **Voyistynu Voskres!** (Indeed he is risen!) He alone of all the prisoners had remembered that it was Easter Sunday. No sooner had his Easter greeting died away, then the angry camp guards fell on the slight figure that was the bold pastor, and amid blows and kicks dragged him away to confinement."

In the forced labor camps everyone had a job, some to go out from the camp to work in mines or in the forest (and some on the fields), and the rest, being weaker, were kept in camp for work in various plants and shops—making tools, gloves, work-pants, etc. Only the very sick, who were assigned to the hospital by a doctor, were excused from work. Bishop Charnetsky helped a blacksmith in one camp.

The Bolshevik authorities moved the bishop from camp to camp; this forced him, each time, to undergo the suffering caused by repeated investigations, long trips, cruel treatment at the hands of camp overseers and also of inmate-criminals. It is difficult to ascertain all the labor camps to which he was sent, but it is known that between his arrest and his return to Lviv he had been in at least 30 prisons and labor camps.

It cheered up the bishop and encouraged him to receive parcels from his confreres and friends, to know that they had not forgotten him. The packages contained foodstuffs, clothing and also essentials for the celebration of the Divine Liturgy and the administration of the holy sacraments. There were those who came to him, secretly, for confession. The bishop and other priests strove to celebrate the liturgy daily; it gave them the strength to continue in their hardships.

Included in parcels that imprisoned priests received were raisins. They secretly soaked the raisins in water, hiding them in dishes under their beds or elsewhere, and after a time they had wine for the celebration of Divine Liturgy.

In those camps where the prisoners shared bunk beds, whoever shared the bishop's bunk would act as a watch, lest anyone came by to check, while the bishop celebrated the Divine Liturgy in the other bed. This usually had to be done very early in the morning.

For his liturgical celebration, as a chalice, the bishop used a tablespoon with its handle broken off and bent in order to be held easily. One priest from Canada, visiting Ukraine, was entrusted with the spoon by a monastic sister, who had been keeping it.

There were times when Bishop Charnetsky became critically sick. Three times he was stricken with jaundice; he also had dropsy and other complications. The Communist authorities did not prefer that he should die in a labor camp, for that would bring them some unwanted attention and embarrassment, so they released him at last in 1956, to Lviv. He was then already so ill he could barely walk, and so they released two others to help him.

After his return to Lviv, he was confined to the hospital that was built by Metropolitan Sheptytsky on Avenue Peter Skarha. There, under the watchful care of the Ukrainian Sisters of St. Vincent, who staffed the hospital, the bishop almost miraculously regained his health. After his convalescence he lived in the Kulparkivsky section of Lviv, with a confrere who cared for him and served at his Divine Liturgy. The Liturgy was celebrated privately each morning, because the bishop remained under the watchful eye of the police. After the service, the brother went to work, in order to support himself and the bishop.

Divine providence allowed Bishop Charnetsky to maintain his health during his remaining years, and he was able to secretly ordain 13 priests in this time, thereby helping to preserve the Ukrainian Catholic Church. United with them in spirit, he prayed for his confreres and sustained their morale.

The bishop became like a living skeleton, his mouth being somewhat distorted, his beard all white, two very dark eyes shining from deep within their eyesockets.

In January, 1959, the bishop once again became gravely ill. At the hospital he submitted to an operation for cancer; he died on April 2, 1959. His last words were a devout prayer to the Mother of Perpetual Help.

The funeral was conducted by a Roman Catholic priest. The Soviet Communist regime strictly forbids Ukrainian Catholic priests to hold any public service. On the way to the cemetery the people still sang the Ukrainian funeral melody of **Sviatety Bozhe** (Holy God).

Bishop Charnetsky was buried at first in the Kulparkivsky Cemetery, which was closer to his living quarters. Later his remains were moved to the Cemetery of Lychakiv.

The year of his death, 1959, also happened to be the year of his golden jubilee of priesthood. God called him, perhaps, that he might celebrate his jubilee together with other confessors of the faith, which included the bishop who ordained him, Gregory Chomyshyn.

7

AN EXAMPLE OF FAITH

The guiding precept of Bishop Charnetsky's life was the words of Jesus Christ: "Unless a wheat grain falls on the ground and dies, it remains only a single grain; but if it dies, it yields a rich harvest" (John 12, 24). These words were the theme of a talk he gave in 1919, on the occasion of a novice's religious profession. The bishop exemplified these words with his whole life, from his youth to his death, and their truth is realized in him. From this principle flowed those virtues which he practised on a heroic scale: deep faith, humility, mortification, generosity, gentleness, courage, steadfastness, perseverance, love of God and the unselfish dedication of self for the salvation of souls.

One of the outstanding qualities of Bishop N. Charnetsky was his boundless trust in Divine Providence. This boundless confidence was the source of his enduring peace in all circumstances of his life. Nothing could disturb this interior peace. This faith in Divine Providence was strengthened by his spirit of prayer, his devotion to the Blessed Sacrament and to the Blessed Virgin Mary.

THE FATE OF THE UKRAINIAN CATHOLIC CHURCH SINCE WORLD WAR II

World War II started a new era in the history of the Ukrainian Catholic Church—the era of “The Church of Silence.” The so-called “Synod of Lviv” in 1945, where only 216 priests succumbed under pressure, started a period of persecution, imprisonment and deportation of the Ukrainian Catholic hierarchy and clergy. It officially and illegally liquidated the Ukrainian Catholic Church.

As a result of this forceful liquidation 1739 Ukrainian Catholic priests were arrested and deported to concentration camps. The Yalta Conference in 1945 gave the Soviet Government control over central and eastern Europe. Many Ukrainians who landed in Germany were forcefully repatriated to the USSR. The world remained reticent to all these atrocities. Only Pope Pius XII spoke out vehemently in his encyclical on the occasion of the 350th anniversary of the Union of Brest when the Ukrainian Church became reunited with Rome (1595-1945). The Holy Father strongly protested against these outrageous injustices. There can never be a compromise between Christianity and Communism. Metropolitan Andrew Sheptytsky, Bishop Nicholas Charnetsky and Bishop Wasyl Welychkowsky, who knew Communism very well, consider it to be the work of the devil. Thus they did not dialogue with the Communists. The Church of Silence continues to exist, despite the opposition and outright persecution of its members.

9

EPILOGUE

The just shall rejoice in heaven and enjoy contemplating God. They shall also be remembered by people on earth. This is evident in the case of Bishop Charnetsky. Although he has passed on so many years ago, he is still remembered by the people on earth, many of whom pray to him and receive special graces, even miracles. At his grave in Kulpark cemetery, many people would come to pray and take dirt away from the mound until there was hardly any mound left. From time to time news does break through the Iron Curtain which separates the Soviet Union from

the rest of Europe, informing others about the miraculous deeds performed through the intercession of Bishop Nicholas Charnetsky. Here is one for example.

One woman had breast cancer and was up for surgery. The doctors were preparing to remove the cancerous breast. This woman went to the grave of Bishop Charnetsky, took some dirt and placed it to her breast. She woke up in the morning and the cancer was gone. Her doctors were aware of this and forbade her to publicize it. They were afraid that they might be questioned by the authorities. When Bishop W. Welychkowsky was at Yorkton in 1972, he shared this incident with his confreres. He knew this woman personally and had requested that she would come to see him. She did not want to come to see him for fear of being interrogated by the Communist police.

After World War II the city of Lviv began to expand in the direction of Kulpark cemetery. Eventually the tombstones were removed and the graves on this cemetery were leveled off for building sites. The remains of the late Bishop N. Charnetsky were removed earlier to Lukachiw cemetery. The people continued to come to his new grave to pray, to sing, to place flowers and candles. The Communists would disperse the people and forbid them to pray. However, the people still continue to come even from a long distance to pray at his grave and ask for his intercession.

People who have visited the city of Lviv relate that prodigious things have happened through the intervention of Bishop Charnetsky. Due to the present circumstances it is impossible to investigate into these extraordinary events and obtain authentic church approval. There are also rumors that even Jews who prayed to him received his assistance.

Bishop Nicholas Charnetsky was a very generous and loving person. People in the free world should pray to him and ask for his assistance in their difficulties of life. He is ready to help those who ask for his assistance. Whoever has obtained any special favors through his intercession should inform the local church authorities.

May the Blessed Virgin Mary, whom Bishop Nicholas venerated so greatly, further the cause of his beatification.

* * * * *

***PRAYER TO OBTAIN THE BEATIFICATION OF
BISHOP NICHOLAS CHARNETSKY, C.S.S.R.***

O Lord, we thank You from the depths of our hearts for the graces which You have bestowed upon your servant, Nicholas Charnetsky. We earnestly ask You, glorify him also on earth through evident signs, so that You may be blessed and glorified, in the Holy Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Spirit. Amen.

Should you, too, receive some special favor or grace through the intercession of Bishop Nicholas Charnetsky, please notify: Reverend Father Provincial, 250 Jefferson Ave., Winnipeg, Man., Canada R2V 0M6.

1

МОЛОДІ ЛІТА І ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ СВЯЩЕНСТВА 1884—1919

Семаківці. Робина. Шкільні літа: Товмач, Станиславів. Українська колегія і університет в Римі. Свячення. Духовний семінар в Сманиславі. Перша світова війна.

Серед урожайних земель і розкішного краєвиду Західньої України, три кільометри на південь від Дністра, а тринадцять і пів кільометрів на північ від повітового міста Городенки, розложилося село Семаківці. Це давнє село. Колись воно було більше і лежало на торговельному шляху Покуття, що провадив з Коломиї через Городенку до Дністра, а звідси поромом на другий беріг на північ на Поділля. (Перед другою світовою війною побудовано там залізний міст.) В давнині на полудне від Семаковець провадив так званий «Покутський шлях», яким ішла татарська орда, несучи зо собою знищення і неволю. Після народніх переказів в часі татарського лихоліття на південь від Семаковець була башта, з якої видно було далеко. На башті в часі татарської небезпеки стояв вартовий і коли зобачив наближаючуся орду, давав знак, щоб люди крилися, хто в погребях, хто в лісах. Ще сьогодні поле на полудне від Семаковець звать «під могилою». Населення мусіло бути завжди готове на напади, а це виробило в нього гарт духа, завзяття і любов до рідної землі, прикмети сьогодні так питомі мешканцям Городенки й полудневого Подністрия. ¹⁾

З Городенки через Семаківці провадив битий гостинець, званий мурованкою; в селі, біля

гостинця, горбок, з його підніжжя б'ють багаті в воду джерела. Їх звали «гукавка», бо чути було гук б'ючих джерел. Коло них стояли кам'яні жолуби. До них перед війною приганяли мешканці Семаковець свою худобу до поєння й самі брали воду. Мурованка продовжувалася даліше на північ, скручуючи «Кривим вивозом», минаючи з лівого боку прилісок Білка і йшла до Дністра. Над самим Дністром село Михальче, три кілометри від Семаковець. Перед другою війною було в Семаківцях так, як і у цілій Галицькій Україні, українська католицька церква і парохія. Серед села стояла мурована церква Вознесення Христового, побудована й благословлена в 1830 р. ²⁾ Давніше була в селі дерев'яна церква, по ній остав старий цвинтар. Напроти нього на горбку новий цвинтар. Біля мурованої церкви парохіяльний дім для священика. В другій половині ХІХ сторіччя парохом був там о. Йосиф Каратницький, що був парохом по своєму батькові, о. Василеві. ³⁾ Село Семаківці разом з присілком Білка числило в 1911 р. 1,009 греко-католиків. Село Михальче, що належало до парохії в Семаківцях, мало свою церкву Перенесення Мощів св. Николая і числило 810 вірних. ⁴⁾

У тих Семаківцях народився дня 14 грудня, 1884 р. Николай Чарнецький, син Олекси і Параски Притоцької.

Параска походила з Білки, пів кілометра на північ від Семаковець. Вона осиротіла ще дитиною. Батьки її повмирали в 60-тих роках, ХІХ сторіччя, коли в Галичині страшна пошесть холери збирала своє багате жниво. Параску, трілітню дівчинку, знайшла при дорозі, їдучи селом, дружина місцевого о. пароха, пані Марія

Каратницька. ⁵⁾ О. Каратницький і його дружина були знані в Семаківцях зі своєї доброти. Пані Каратницька взяла маленьку сирітку за свою і дуже до неї прив'язалася. Мала Параска проживала на приходстві аж доки не одружилася з Олексою Чарнецьким (його звали "Лесь"), що довгі літа помагав в господарстві на приходстві. Їх весілля відбулося на приходстві дуже урочисто. ⁶⁾

Бог поблагословив Чарнецьких численною родиною: вони мали дев'ятеро дітей. ⁷⁾ Лесь бувало казав: «Дав Бог дитину, дасть і на дитину.» Каратницькі допомогли Чарнецьким дістати хату й зачати господарку. Лесь мав також трохи свого поля.

Хата, де народився Николай, була близько церкви, четверта хата від приходства. Була це ліп'янка, дах пошитий сніпками. Мешкання складалося з одної світлиці і сіней. Пізніше Чарнецькі продали цю хату і купили більшу з двома кімнатами.

Параска була зручна до роботи. Пані Марія Каратницька майже щодня кликала її на приходство до помочі, особливо, як були гості. Параска приходила на приходство часто з дитиною на руках. Каратницькі широко займалися Чарнецькими і були прихильні до всіх їх дітей, а найбільше до Николи й Марії.

Никола був цікавий хлопчина. Тому, що в Семаківцях була школа заперта, пані Каратницька віддала його до школи в Товмачі до свого сестрінка, о. Порфирія Ступницького, що був там парохом і деканом. ⁸⁾ Правдоподібно головною причиною, чому віддали Николу до школи в Товмачі було це, що в Семаківцях була тільки двоклясова школа, а в Товмачі шість-клясова

школа і що в Семаківцях школа була неvistачальна, щоб дістатися до гімназії. ⁹⁾

У тому часі в Товмачі стояло військо, улани, і цікавий Никола, замість іти до школи, пішов дивитися на військові вправи. Коли священник про це довідався, покарав його. Відтоді Никола зрозумів свій обов'язок і добре вчився. ¹⁰⁾

По скінченні школи в Товмачі, Никола поїхав до Станиславова, де здав вступний іспит до гімназії і був там учнем від 1896/7 до 1903/4 р. За старанням сина Семаківського пароха, о. Омеляна Каратницького, що був парохом в Загвізду, молодого Чарнецького прийняли до бурси св. Николая в Станиславові. ¹¹⁾ В той спосіб Никола мав запевнений свій побут в Станиславові і міг спокійно віддаватися науці.

У тому часі в Станиславові була тільки одна гімназія і та з польським викладовим язиком. Українці мали кожного тижня дві обов'язкові кляси української мови і літератури, і також осібно українського катехита, що давав кляси релігії та в неділі екзорти. Для українців відправлялася Служба Божа у всі неділі й свята в українській католицькій катедрі. Гімназіяльний будинок старий, з темними коридорами, злучений з українською католицькою катедрою, був давніше манастирем-колегією ОО. Ісусовців, що його скасував цар Йосиф II при кінці ХУІІІ століття. Станиславівська гімназія мала славу одної з найкращих гімназій в Галичині. Вона мала знаменитих учителів зокрема до клясичних предметів. З українських учителів були там Др. Сабат, Труш, Константинович, а українських предметів учили Прокіп Рибчук і Ластовецький. ¹²⁾

Бурса св. Николая була при вулиці Голуховського (давніша вулиця середня). Ця бурса займала один поверховий будинок, де на долині мешкав о. Михайло Семенів, гімназіяльний катехит і настоятель бурси, на горі старші учні; другий будинок був партеровий, де була кухня і три великі кімнати для учнів нижчих клас. Бурса мала досить просторе подвіря і малий сад. Бурсу провадили два гімназіяльні учителі і два катехити,—з них один вже на пенсії—, і була ведена в дусі релігійнім і старо-руськім.¹³⁾ Це останнє не мало від'ємного впливу на український народний дух, чого доказом, що з цієї бурси вийшов цілий ряд визначних мужів і щирих українських патріотів: два єпископи, Іван Лятишевський і Николай Чарнецький, багато священників, о. Др. З. Решетило, крилошанин в Перемишлі, о. В. Томович, крилошанин у Львові, о. Др. В. Баран, професор духовної семінарії в Станиславові, о. Н. Нагірянський, о. Михайло Оленчук, і о. А. Тимків. Зі світських Др. Степан Витвицький, президент УНР., Др. Іван Німчук, а в нижчих класах мешкав там полковник Дмитро Вітовський і багато других.¹⁴⁾

О. Семенів нераз відвідував бурсу, особливо, коли хто з учнів занедужав. Безпосередньо бурсою займалися старші учні і вони допильновували, щоб молодші училися. Чарнецький у своїх вищих класах мав надзір і помагав у науці учням одної з нижчих клас. Взагалі в бурсі панував традиційний, родинний дух і бурса формувала в своїх питомцях гарні характери. Рано й вечір були спільні молитви. В бурсі учні мали нагоду вчитися грати на скрипках, тому приходив до бурси вчитель музики. Бурса мала свій мішаний хор, кожного тижня приходив учитель співу. Цей хор співав

кожної неділі в часі Служби Божої для учнів і на концертах в честь Т. Шевченка. Чарнецький у вищих клясах співав у басах. Його товариш в гімназії й також питомець святоникалаївської бурси пише про нього: «Єпископ Чарнецький визначався взірцевою поведінкою, згідливий з усіма, нікому не робив прикрости, мовчаливий, пильний у виконанні своїх обов'язків, точний, покірний і правдомовний, нікому не зазиривав. В його присутності не можна було зле говорити про других, навіть жартом, або прозивати, бо він ставав в їх обороні . . . Скромне носив убрання і був задоволений тим, що має. Передовсім визначався побожністю, багато молився, часто ходив до сповіді й до св. Причастя. Часто перед сніданням раненько приходив з церкви до бурси, щоб опісля по сніданні разом з другими бурсаками йти до гімназії. Коли наш митрополит Андрей Шептицький був ще єпископом в Станиславові, то наш Николай часто забігав, як гімназіяльний учень, до єпископської палати. Тоді капеляном єпископа був о. Головка ЧСВВ. Якась сила тягнула його туди. Я ніколи не бачив його розгніваного, завжди був лагідний у словах і поведінці. Тож не диво, що ми товариші його шанували і любили. Та не лиш товариші, але також професори, особливо настоятелі бурси. Можна сказати, що він був окрасою бурси. ¹⁵⁾

Інший його товариш з гімназії і з бурси (о. Оленчук) пише: «Преосвященний Николай вже як студент був глибоко релігійний і побожний, такого другого в бурсі не було. В наші був середніх здібностей, але дуже пильний, завжди сидів над книжкою. Мало коли сміявся, був сумовитого успосіблення, темпераменту флегматичного. Не

давався вивести з рівноваги. Але одного разу один учень хотів надужити його терпеливість. У вищих класах Чарнецький носив бороду, гарну, чорну. Один збиточник студент, коли студент Чарнецький сидів над книжкою, заходив з одного боку то з другого і хотів підпалити його бороду, але Чарнецький тільки оглянувся в один бік то в другий і далі вчився. Але коли збиточник ще підходив зі запаленим сірником, Чарнецький відвернувся і так гримнув збиточника в плечі, що той ще рік пізніше говорив, що ще у плечах чує той удар. Чарнецький був доброї будови тіла, здоровий, міг пожити й 90 літ, якби не большевицькі знущання... Преосвященного Чарнецького можна проголосити блаженним а навіть святим і без канонічного процесу, бо він вже напевно в небі між святими. Гріха тяжкого він напевно не поповнив. ¹⁶⁾

Чорна борода, що її носив в останніх літах гімназії, додавала Чарнецькому більше поваги. Однак у тім не було нічого штучного, показного: все було зовсім природне.

«В третій гімназіяльній класі він задумав був вступити до ОО. Василіян, і перед вакаціями вже навіть попрощався з нами, але не знаю, з якої причини не вступив. По вакаціях знову приїхав до бурси» пише о. Тимків. ¹⁷⁾

В січні 1907 р. померли обоє Каратницькі. Дружина о. Йосифа померла два тижні по своєму мужеві. Николай Чарнецький був тоді в 8-ій класі гімназіяльній. Боже Провидіння зарядило, що о. Йосиф Каратницький і його дружина Марія відіграли важну ролю в житті Николая Чарнецького: вони прийняли за свою маленьку сирітку Параску, будучу матір Николая, нею опікувалися. По її вінчанні з Лесьом Чарнецьким,

широ опікувалися молодою родиною Чарнецьких. Дуже дбайливо піклувалися особливо їх сином Николаєм. Каратницькі мали одного сина, Еміліяна, що помер як молодий священник. Пані Каратницька казала: «Нехай Микола буде священником замість мого сина о. Еміліяна». Це було задушевне бажання старих Каратницьких.¹⁸⁾

Пані Каратницька вмираючи записала для Миколи кільканадцять облигацій Червоного Хреста і деякі цінні речі.¹⁹⁾ Ця поміч була на часі, бо зближався кінець його гімназійної науки і початок університетських студій.

О. Й. Каратницький і його дружина померли того року, коли молодий Николай Чарнецький був уже на порозі священничого стану, який вони так дуже старалися йому запевнити. Вони відійшли у вічність тоді, коли їх місія назначена Божим Провидінням: допомогти Миколі стати священником, вже скінчилася. Николай вже не потребував їх помочі, тому вони могли вмирати.

Літом 1904 р. Николай Чарнецький здав матуральний іспит і подався на теологію. Станиславівський владика, Григорій Хомишин, прийняв його і вислав на студії до Риму.

В осені 1904 р. Николай Чарнецький приїхав до Риму на свої філософічно богословські студії. Українці мали в Римі свою колегію при площі Мадонна деї Монті 3., що лежала між Квіриналом а Колізеєм. Цю колегію заснував папа Лев XIII.²⁰⁾ Там було місце на 16 питомців, з усіх трьох галицьких епархій. Провід мали ОО. Василіяни. Удержання колегії щедро фінансував австрійський релігійний фонд.²¹⁾ Єпископи висилали до цієї

колегії визначніших молодців. Питомцем цієї колегії був між іншими єпископ Йосафат, дещо старший від Николая Чарнецького. Єпископ Йосафат,— як о. Йосиф Коциловський приїжджав ще в 1907 р., щоб досягнути ступень доктора теології.

Подібно, як інші римські колегії, питомці української колегії мали особливіше одіння: синю рясу і помаранчевий (жовтий) пояс. Це причинялося до освідомлювання чужинців про українську Церкву і нарід. На виклади питомці української колегії ходили до університету «Де Пропаганда Фіде», віддаленого від колегії 20 хвиль ходу. На цім університеті студіювали студенти різних обрядів, народів і країв. Це зазначував напис над входовими дверми до цього університету: «Ідіть навчайте всі народи» (Мат. 28.19.). Професорами в цьому університеті були світлі мужі науки, на філософічному виділі був між іншими Лауренті, пізніший кардинал, на богословському виділі Лепісіє, визначний богословський письменник, ректором був Бонзано, пізніший кардинал.

В самій українській колегії питомці мали виклади про обряд і спів, а також свій український науковий кружок, де питомці давали відчити на різні теми. При колегії була велика бібліотека. У тому часі читали при трапезі в часі обіду велику історію Грушевського.

З колегією була злучена церква св. Сергія і Бакха, уладжена після всіх приписів українського обряду, з гарним іконостасом і запрестольною чудотворною іконою Жировицької Богородиці. В цій церкві відправлялися всі богослуження так, як у великому семінарі у Львові. Колегія мала свій малий, але

гарний хор. Глибокий, низький голос Чарнецького додавав йому чарівного кольориту. Італійці любили приходити до нашої церкви, хоч в сусідстві була велика церква латинського обряду. Вони бажали бачити наш обряд, слухати нашого співу і помолитися перед іконою Богородиці. Часом до нашої церкви приходили українці, що гостили в Римі. На Великдень 1908 р. був на нашій воскресній богослужбі професор Михайло Грушевський зі своєю дружиною і донькою. По Службі Божій тодішній ректор колегії о. Адріян Давида ЧСВВ. запросив їх до колегіальної гостинниці, де була мила стріча з усіма питомцями.

Кожного року в часі по різдв'яних святах різні обряди мали свої богослужби в просторій церкві «Сан Андреа делля Валле». Також і українська колегія мала там кожного року співану Службу Божу. На цю Службу Божу приходило багато італійців і туристів, що були тоді в Римі. Ця Літургія, зі своїм величавим обрядом і милозвучним співом української колегії робила дуже добре враження на присутніх і викликувала живе заінтересування українською Церквою і народом.

Українську колегію в Римі відвідували наші владики. В лютому 1908 р. гостив у колегії митрополит Андрей Шептицький, щоб брати участь в урочистостях з приводу 1500-ліття смерті св. Івана Золотоустого, що помер 14-го вересня 407 р. Цей ювілей з різних причин перенесено на лютий 1908 р. Дня 12-го лютого того року була урочиста соборна Служба Божа в просторій Беатифікаційній залі, що є над входом до базиліки св. Петра. В часі цієї Літургії папа Пій X-ий, з уставленого побіч престолу трону, уділив по грецьки благословення.

Цю Літургію співлітургісували: антіохійський патріарх Кирило УІІІ, митрополит Андрей Шептицький, п'ять східніх єпископів, 20 архимандритів і священників. Маєстатична особа митрополита Андрея домінувала понад усіми співслужителями. Співав хор грецької колегії, скріплений питомцями української колегії.²²⁾

Ювілейні урочистості відбулися також у дуже великій залі званій «Канцелярія», де була ювілейна академія. В хорі, що там виступав, брала участь також українська колегія. Митрополит Андрей мав там промову про значення східніх обрядів. На закінчення згаданих урочистостей українська колегія їздила до Гротта-феррата, де є грецький монастир з ХІ ст. Там митрополит Андрей відслужив урочисту співану Літургію в українським обряді, при співі хору української колегії. Потім в часі обіду в монастирській їдальні, митрополит мав промову по латині. В усіх тих урочистостях брав участь молодий Чарнецький з другими питомцями колегії.

В Римі митрополит Андрей був тоді кілька тижнів, мешкаючи в українській колегії. Митрополит був у тому часі хворий, однак, не зважаючи на це, брав живу участь в усіх ювілейних урочистостях і був завжди діяльний. Поміж питомцями кружляла потайки вістка, що були старання, щоб дістати українського єпископа для Бразилії, кандидатом мав бути о. Адріян Давида, ректор української колегії. Коли б це було здійснено, питомці мали відбути паломництво до Барі, де є мощі св. Ніколая. Однак ці старання не увінчалися успіхом і плян паломництва перепав.

В часі богословських студій Чарнецький написав в 1905 р. доклад на тему: «Християнство і сучасний

напрям в історії». З цього доповіді знайшлася в бібліотеці української колегії в Римі тільки маленька частина, що обіймає шість сторінок (стр.: 69-72 і 69-70). В цих сторінках, що заховалися, автор дає загальний погляд на ХІХ сторіччя і заторкує культуру старинних греків і римлян. Зі знайдених сторінок треба заключити, що це був довший доповіді, обіймаючи принаймні дві частини. При переносенні бібліотеки колегії зі старого будинку до нового, решта доповіді десь затратилася.

На літні вакації питомці виїздили до Тіволі (старинне Тібуртінум), що лежить над рікою Тevereze, серед гарної гірської околиці. Там були зимні купелі, що охолоджували гаряч італійського літа. Треба зазначити, що українська колегія при площі Мадонна дей Монті була в старій часті Риму. (В одній стіні колегії показували мур з часів Ціцерона.) На площі перед колегією була галаслива торговиця, де кожного передполудня продавали споживчі речі, а це занечищувало воздух. Тому виїзд в часі літа до гарного Тіволі був потрібний для студіюючої молодіжи. Взагалі українська колегія в Римі була наче той острів серед італійського моря, а своєю церквою, богослуженнями, хором була живим і сталим об'явом української Церкви й народу.

Чарнецький був на студіях в Римі шість літ, два роки філософії і чотири теології. Також користав з окремих викладів св. Томи. Свій побут в Римі він використав дуже добре: не тільки брав пильну участь в студіях, але старався виучувати чужі мови і пізнавати давню та сучасну римську та християнську культуру. Тому він відвідував катакомби, церкви, з їхніми неоціненими

пам'ятниками, багаті музеї та різні старинні й новіші пам'ятники. Це давало йому змогу добре пізнати християнство від його початків аж до сьогодні. В Римі Чарнецький познайомився з визначними особами християнського світу, що опісля відіграли важливу роль в історії Церкви. Його товаришем на університеті був Леонід Фйодоров, пізніше в 1917 р. назначений митрополитом А. Шептицьким на екзарха Росії для католиків східнього обряву. ²³⁾

Шестилітній побут у вічному місті дуже корисно вплинув на духовний і інтелектуальний розвиток молодого Чарнецького. Тих шість літ були знаменитим приготуванням до майбутньої праці. З Риму вертав в Україну молодий Николай, муж великої науки, глибокої побожності і гарячої ревності для апостольської праці, приготований на все, що могло його стрінути на шляху його життя.

Дня 2-го жовтня 1909 р. Преосвященний кир Григорій Хомишин рукоположив Николая на священника. Свячення відбулися в Станиславові. Бажання, що його леліав молодий Чарнецький довгі літа, сповнилися: він став «священником навіки за чином Мелхиседека» (Євр. 5.6.). Як неопресвітер о. Николай відслужив свою першу Літургію у своєму родинному селі, Семаківцях. Очевидець оповідав, що та приміція зробила надзвичайне враження: всі присутні плакали зі зворушення, бачачи дитину свого села, сина убогих родичів, священником. Зокрема це був день радості для його батьків, коли виділи свого сина при престолі, коли їх благословив, стискаючи їх голови.

По приміції о. Чарнецький вернувся ще до Риму, щоб там досягнути ступінь доктора св. богословія.

В осені 1910 р. о. д-р Николай Чарнецький приїхав до Станиславова і став професором філософії й фундаментальної догматики. ²⁴⁾ Також він був духовним провідником. Духовний семінар в Станиславові займав велику нову будівлю з городом, напроти єпископської палати. Збудовано її на початку ХХ століття, при вулиці Липовій. Покровителем був св. Іван Золотоустий. Просторі викладові залі, гарна каплиця, вигідні світляні кімнати для питомців, все це робило миле враження. Отці настоятелі мали дві кімнати. Отцеві Чарнецькому з початку призначено також дві кімнати. Однак, щоб бути ближче питомців і зі скромності, він перенісся до одної кімнати на другому поверсі. Один його студент зі семінаря пише: «Це була одна кімната з одним вікном, зі зовсім звичайним ліжком і простим кріслом. І це було мешкання вченого професора, ангела в людському тілі. Його убрання було просте, він практикував умертвлення. Для всіх був потуряючий, для себе суворий. В часі іспитів старався при питаннях, щоб семінаристи давали задовільні відповіді. З другої сторони відносно покликання семінаристів він був дуже стислий. Щодо богослужень в церкві і в каплиці був точний і сумлінно заховував рубрики». ²⁵⁾

Подвійний уряд професора й духовника вимагав багато жертвенної праці і посвяти. Питомці дуже високо цінили його так, як професора, як і духовного провідника. Свої виклади він приготував дуже старанно. Він визначався не тільки глибоким знанням філософічних і богословських наук, але й умів у спосіб приступний подавати ті предмети студентам. Від них він вимагав знання предмету. Оповідав його студент зі

семінаря в Станиславові: «Коли семінаристи довідалися, що до комісії при іспитах буде належати також о. Чарнецький, то всім кров стигла в жилах. Коли на питання іспитувачеля семінарист дав якусь відповідь, то о. Чарнецький негайно виступив зо своїм славним: «Чому?» Значить питомець мав уґрунтувати свої твердження, доказати їх слушність, іншими словами треба було основно знати свій предмет, в противному разі при іспитах перепав. Тому славне «Чому» о. Чарнецького, хоч було для семінаристів острахом, то все таки воно наганяло їх до науки, і вони знали свій предмет». ²⁶⁾

Як духовний провідник здобув собі скоро любов і довіря всіх своєю лагідністю, любов'ю й покорою. Завжди був готовий другим служити. Тому до нього приходили всі питомці в своїх турботах, він всіх повчав, потішав, перестерігав. У тому часі було в Станиславові коло 90 питомців. Їх Духовна формація лежала йому глибоко на серці і він все робив, щоб дати їм солідну основу тієї святости життя, якою священик повинен визначатися. Як духовий провідник він давав кожного тижня аскетичну конференцію, що визначалася ясністю викладу й плила з глибокого переконання. Свої слова він скріпляв особистою святістю свого прикладу. Його побожність голосніше промовляла, як усі його точки до розважання, що їх давав кожного вечора. Всі уважали його як Божого чоловіка.

Свідомий важливости розважання в духовному житті, старався запізнати питомців зі способом духовних вправ, тому уложив відповідні летючки, де був поданий спосіб розважання і часного іспиту сумління. Гектографічно відбиті копії діставав

кожний питомець. Ці копії довго переховували старші священники, що були тоді там питомцями.

Знаючи, що набожність до Христа Чоловіколюбця є одним з найпевніших середників до оживлення правдивої побожності й ревности, о. Николай на самім початку своєї праці в семінарі заложив там осібний кружок Апостольства Молитви.

Солідність учителя, доброта духовника, святість і аскетичне життя з'єднали йому любов і довіря семінаристів, повагу між духовенством й пошану владики Григорія.

Його швагер Архитка оповідав, що коли о. Николай приїжджав на вакації, у нього ночував, бо в дома була його сестра Ганя, що була вступила до монастиря, а потім виступила. Коли у Архитки ночував не розбирався і так спав на лавці. Рано вставав о 5-ій годині, брав часослов, молився, щодня дуже побожно відправляв Службу Божу». «Такого побожного священника,—каже Архитка,—я не бачив у своєму житті.» І додає: «був дуже милосердний, в часі вакацій відвідував старших, питав за хворими і їх відвідував».

Літом 1914 р. розпочалася перша світова війна, що поглотила тільки жертв і принесла так много знищення. Близькість воєнного фронту спричинила замкнення станиславівського духовного семінаря. О. Чарнецький лишився в Станиславові. В наслідок воєнних подій і близькості фронту, деякі священники мусіли лишити свої парохії, декого покликала австрійська армія на військового капеляна, а також у загальному переполосі, вже на самому початку війни багато священників арештовано й вивезено, одних австрійці, інших москалі. Наслідком того багато парохій остало без

душпастирів. О. Чарнецький став відвідувати,—звичайно пішки,—сусідні села і служити там з духовною поміччю. В станиславівщині і на підкарпатті боєві лінії часто пересувалися. Люди крилися в льохах і викопаних погребях. Санітарні обставини були дуже несприятливі.

Ширилися пошесні недуги, зокрема еспанка й тиф. ²⁸⁾ О. Чарнецький, не зважаючи на небезпеку зараження, відвідував хворих, відправляв Служби Божі по селах. Вкінці сам тяжко занедужав на тиф. Гарячка в нього була висока, та його сильний організм переміг. Він подужав. ²⁹⁾

Коли воєнний терен пересунувся даліше на схід, отворено в Станиславові духовну семінарію. О. Чарнецький знову сповняв тут свої обов'язки професора й духовника з питомою собі ревністю.

У тому часі зайшла подія, що значно вплинула на життєвий шлях о. Чарнецького.

В Уневі, коло Перемишлян п'ять (краєвих) миль на схід від Львова, бельгійські ОО. Редемптористи отворили перед самою війною свій монастир. Вони прийняли український обряд. Їх запросив Митрополит Андрей Шептицький, щоб у Галичині розпочали питому собі працю, давати місії. З початком 1918 р. двох монахів цього Чину, о. Йосиф Схрейверс, ігумен унівського монастиря, і о. Йосиф Бала, перший секретар першого єпископа для українців католиків в Канаді, Преосвященного Никити Будки, відвідали станиславівську семінарію. Отця Йосифа Балу лучили з цією семінарією милі спомини з часів його богословських студій 1908-1910 р. Про чин ОО. Редемптористів о. Чарнецький знав вже давніше, однак ніколи не мав нагоди його ближче пізнати.

Поява двох редемптористів, о. Схрейверса, визначного аскетичного письменника і о. Бали, канадського місіонера, захопили питомців, передусім о. Чарнецького. Він своїм бистрим оком духовника пізнав, що той Чин стоїть на високому рівні духовного й апостольського життя; він також зрозумів важливість цього Чину для українського народу, тому став великим його приятелем і приклонником.

Наслідком цих відвідин деякі питомці рішили вступити до цього Чину. О. Чарнецький, як духовний провідник, помагав їм виконати їхнє рішення. Преосвященний Григорій Хомишин мав широке серце і не збороняв своїм питомцям і священникам вступати до монастиря. Часом однак з причини браку священників затримував на якийсь час у своїй єпархії тих, що бажали вступити до монастиря, доки не знайде когось на їх місце. Так було з покликанням о. Григорія Шишковича, про це він сам оповідає: «По моєму рукоположенні Преосвященний Григорій не хотів мені дозволити вступити до монастиря, бо був брак священників в єпархії. Проте єпископ післав мене до Нижнева, повіт Товмач, на сотрудника всеч. о. Скоробогатого. Тимчасом о. Чарнецький стояв на варті мого покликання і все просив єпископа, щоб мене відпустив до монастиря. І ось одного ранку, якраз на храм Введення у храм Пречистої Діви Марії, 1918 р. будять мене кажучи, що є вже другий священник на моє місце і я можу їхати вже до монастиря. Слава ж Тобі Боже! Вибираюсь на другий день до Станиславова. . Але тут нова трудність: мій парох не хоче мене пустити, та ще й дає листа для єпископа, в яким просить його не

відпускати мене з єпархії. . В Станиславові я переказав своїй духовній «Матері» (о. Чарнецькому) свою трудність, а о. Чарнецький каже з усміхом: «Це ніщо, дайте мені цього листа, тимчасом підіть до єпископа, попросіть його про благословення та попрашайтесь з ним. Листа о. Скоробогатого я сам завтра передам єпископові, коли вас уже не буде». Так то за поміччю о. Чарнецького я вирвався зі світу до монастиря.³⁰⁾

В той спосіб вступили до цього Чину в 1918 р. два священники, а пізніше чотири станиславівські питомці. Вкінці сам о. д-р Николай Чарнецький, лишив свою гарну й добру посаду професора в семінарі і вступив до ОО. Редемптористів.

ПРИМІТКИ

1. При написанні цього життєпису автор користувався оповіданнями двох односельчан єпископа Чарнецького: п. Василя Архитки, швагра владика Николая, що добре знав родину Чарнецьких, і п. Петра Клочаного, ровесника єпископа Чарнецького. Петро Клочаний був братом Василя Клочаного, другого швагра єпископа. Автор цього життєпису часто бачився з обома в Торонті, особливо з п. Архиткою. Оба односельчани подали багато відомостей щодо села Семаковець, молодости Кир Николая і його родини. Автор користувався також особистими споминами, живучи разом з єпископом Чарнецьким,—з перервами—від 1902 р. до 1922 р., а потім переписуючися з ним.

2. Шематизм Єпархії Станиславівської на рік 1911, стр. 37.

3. Лист о. Навроцького. О. Анатоль Навроцький був від 1897 р. сотрудником в Семаківцях, потім коротко парохом Кутиск, відтак довго парохом в Поточисках, городенського повіту, в сусідстві Семаковець.

4. Шематизм Єпархії Станиславівської на рік 1911, стр. 37.

5. Обидва, і Архитка і Клочаний оповідали, що пані Каратницька знайшла Параску, малу сирітку. Про це пише також о. Навроцький у своєму листі, подаючи це після оповідання Івана, брата єп. Чарнецького. Сам владика Николай це зазначив у своїй промові над гробом мами в часі її похорону.

6. Був гарний звичай в часі її похорону, що ті, які довше працювали помагаючи в господарстві священника, мешкаючи в приходстві, уважалися наче члени родини, навіть називалися «челяддю». Треба зазначити, що в горах Карпатах дружина газди звалася «челядиною.»

7. Імена дітей Олекси й Параски Чарнецьких були наступні: Николай, єпископ, Катерина, за першим чоловіком Міхна, по його смерті одружилася з Василем Архиткою й померла в Семаківцях в 1957 р. Антін помер в Америці, Марійка, дружина Клочаного, обоє померли в Америці. Юрко в Канаді, Василь помер в Семаківцях в 1960 р. Анна Поташник в Брошневі, Олена Крижановська в Городенці. Іван (ще може живе) в Семаківцях. О. Навроцький, подаючи список родини Чарнецьких, пише: «Катерина Міхна», не гадує, що вона по смерті Міхни одружилася з Архиткою. Однак про це, що вона по смерті Міхни одружилася з Архиткою говорив сам Архитка, а також єпископ Чарнецький, у своєму листі (з дня 14-го лист. 1930 р.) пише, що Архитка є його швагер. Архитка виїхав до Канади в 1926 р. і помер в Сейнт Катерінс, Онт., 1 лютого 1972 р. Тому, що він був так довго в Канаді, а Катерина сама в Галичині, о. Навроцький не подав його імени.

8. (Лист о. Навроцького, 1-9) Шематизм Епархії Станиславівської на рік 1911, стр. 37, і 221. О. Навроцький у повище згаданому листі пише: «В Семаківцях довший час школа була нечинна, отже малоگو Николу пані Каратницька віддала до Товмача, де парохом був її сестрінок о. Порфирій Ступницький. Там ходив до школи.» Дещо відмінно оповідали п. Архитка й п. Клочаний: «Коли Микола підріс, зачав науку в Семаківцях, але не хотів учитися.» Це правдоподібно тому, що шкільний будинок в Семаківцях був у сусідстві парохіяльного дому і хати Чарнецьких, тому легко можна зрозуміти, що малоگو користі йти там, де була його мати. Здається, що оповідання Архитки й Клочаного дуже правдоподібно, це тим більше, що о. Навроцький зачав доїжджати до Семаківців доперва в 1896 р. а малий Чарнецький зачав науку в 1892 р.

10. Про цю подію оповідали п. Архитка й п. Клочаний.

11. Лист о. Н. І. 12. Лист о. Т. І. 13. Лист о. О. І.

14. Там же. 15. Лист. о.Т.І. 16. Лист о.О.І. 17. Лист о. Т. І.

18. Лист о.Н.І. 19. Про це оповідав п. Архитка. 20.Лист о.Н.І.

21. Тепер українська колегія в Римі є на схилі гори Джанікулном у здоровій ділянці Риму. Її побудувала Апостольська Столиця. Угольний камінь благословив єпископ Григорій Хомишин 28-го жовтня 1929 р. Давню колегію з церквою св. Сергія і Ваха, по різних переходових стадіях, відкупив і відновив Блаженніший Кардинал Сліпий в 1971 р. (гл. «Наша Мета» Торонто, 63го січня 1972, стр. 1.)

22. Релігійний Фонд Австрія утворила по скасуванні цесарем Йосифом II релігійних інституцій і монастирів у ХУІІІ столітті.

23. Диякон Василій ЧСВ. «Леонид Федоров» Рим 1966, стр. 68.

24. Екзарха Леоніда Фьодорова большевики арештували в 1923 р. і вивезли на Сибір, він помер в 1936 р. у Вятці, як ісповідник віри.

25. О. Богдан Курилас: «Преосвящ. Николай Чернецький ЧНІ.» Ю.А.стр. 180.

26. Лист о.Ю. Кочержука з дня 28-го травня 1961 р.

27. О. Гр. Шишкович, «Мій спомин про Преосв. Николая Чарнецького» Ю.А. стр. 303-304.

28. О. Йосиф Схрейверс ЧНІ., ігумен станиславівського монастиря, у своєму листі з дня 16-го квітня 1921 р. оповідає: «У селах в сусідстві Станиславова, де я мешкаю, цілі вулиці безлюдні, доми порожні, всі мешканці навіжені тифом. Лікарська служба незорганізована. В селах лікарі майже неznані. Одинокий священник має відвагу заходити до мешкань заражених і за ціну своєї посвяти збирати зародки недуги. На 100 священників 90 мали тиф, з них 50 померло, мучеників своєї великодушности й посвяти.» «Листи про Україну» т. II, стр. 14. Монс. Бельгія, 1953.
29. Це оповідав п. Архитка.
30. О. Гр. Шншкович, «Мій Спомин про Преосв. Чарнецького» Ю.А. стр. 303-304.

2

ЧЕРНЕЦЬ

Чин ОО. Редемптористів в Галичині. Збоїска. Новіціят. Обіти. Перші праці ієромонаха Николая, 1919-1926 р. Учитель в Ювенаті в Збоїсках. Апостольство пера.

В серпні 1919 р. о. Чарнецький приїхав до Унева, щоб розпочати новіціят. В Уневі мали ОО. Редемптористи тільки тимчасовий монастир в давній митрополичій палаті, полученій зі старовинним монастирем. ¹⁾ Дня 1-го вересня, 1919 р. Отці перенеслися до Збоїск, села на північ від Львова. (Сьогодні Збоїска є злучені зі Львовом). Тому о. Чарнецький був в Уневі дуже коротко.

Митрополит Андрей Шептицький дарував ОО. Редемптористам у Збоїсках чотирнадцятьакрову посілість на монастир. ²⁾ Була там невелика палатка, в середині з паркетовою підлогою. Ця реальність була посілістю останнього її властителя п. Нікоровича. Палатку окружав колись прекрасний парк і сад. В'їздова алея засаджена по боках старими смереками, з боку парку дорога засаджена грабами, різні роди дерев розкинені тут то там, прикрашували той парк. Сама палатка збудована на вищій терасі.

З початку ту посілість коротко займали Сестри Василіянки зі Сиротинцем, опісля СС. Йосифітки, вкінці митрополит віддав її ОО. Редемптористам. В часі І-ої війни та посілість, положена на спаді гори з видом на Львів, була тереном війни, постоем жовнірів, коло хати були шанці так, що і палату й цілу посілість воєнні дії дуже знищили, з вікон часто оставали тільки рамці без шиб. Щоб заступити таним коштом вибиті шиби, магістер новиків о.

Кінцінгер ужив такого способу: в монастирі була ціла купа скляних фотографічних плит, привезених з Унева, де брат Модест багато фотографував. Їх очищено і чисті шибки вставлено в порожні віконні рами, скріплюючи їх тоненькими листівками, і так вікна були готові. До новіціяту зголошувалося багато кандидатів. Дім не був великий, і будований не на монастир. Треба було використати кожний кутик. В сутеринах (підвалі) поміщено кухню і їдальню. Велику кімнату на поверсі замешкали брати; одну більшу кімнату в партері поділено тапетованими перегородами так, що було два ряди маленьких кімнаток, де мешкали новики хористи, між ними двох священиків. При вікні цієї великої кімнати був стіл, при котрім могли читати чи писати отці й новики. Сам магістер з новиками трудився при улаштуванні тих кімнаток. О. Чарнецький мав осібну кімнату, але переділену параваном, щоб можна було перейти до другої кімнати.

Облечини в чернечу рясу о. Чарнецького відбулися 15 жовтня, 1919 р., в монастирській каплиці. Обряд облечин перепроваджував о. Й. Схрейверс, ігумен монастиря. Принагідну проповідь поручено виголосити о.Г. Шишковичеві, бувшому студентові о. Чарнецького з духовного семінаря в Станиславові. Проповідник у своєму слові став вихваляти о. Чарнецького, його чесноти, а це справляло покірному о. Николаєві дуже велику прикрість. Бідна жертва невмісного панегірика, стоячи—після припису—на вколішках, не знала зі сорому, де літи свої очі.³⁾

Монастир у Збоїсках був дуже бідний, не тільки щодо хатнього устаткування, але й щодо харчу. Це були прикрі часи особливо у Львові і його передмістях. Трудно було дістати споживчі речі,

хліб, муку тощо. Яка була тоді скрута щодо харчів, нехай послужать наступні факти: у львівському сиротинці тому, що трудно було дістати більше муки, Сестри давали часом дітям коливо (кутю), хочай то було далеко від різдв'яного часу. Пшеницю можна було легше дістати від господарів. Щоб дістати споживчі речі для монастиря в Збоїсках, о. настоятель вислав одного отця аж в Сокальщину, де недавно отці давали місії. Там згаданий отець дістав бараболь, їх у мішках зложено на великий віз, щоб перевезти до Збоїск. Однак передтим той Отець мусів дістати в повітовому уряді в Сокалі посвідку дозволу йому це перевезти. По дорозі переїжджали через Жовкву. Як тільки показалися на вулицях Жовкви, сейчас обступила їх місцева поліція. На щастя отець, що їхав на тих мішках, показав їм свою посвідку і так перепустили до Збоїск. Тому не диво, що був час, коли на снідання всі в монастирі діставали каву зі збираним молоком і одну скоринку хліба, розуміється без масла, а замість більше хліба, варені бараболі. Це були дійсно піонерські часи. Новиків було поважне число. Всіх їх будував і бадьорив на дусі своїм прикладом о. Чарнецький, старший віком, бувший професор великого семінаря й духовник, доктор теології. Він точно й радо сповняв усі обов'язки, вправи і праці новіціату, навіть такі, що їх не мав обов'язку сповняти. Все те виконував зовсім природно, без найменшого сліду самохвальби. Нічим не вирізнявся від других, хіба більшою ревністю і покорою. З усіми новиками жив подружньому, як звичайний братчик.

В тім часі монастир бачив конечну потребу постройти хоч скромну церковцю. До монастирської каплиці приходили люди зі Збоїск на богослужби, до сповіди, а ця каплиця була зовсім замала. Коло

манастиря стояли мури давньої теплиці, з якої остали тільки три муровані стіни без даху. Добудовано четверту стіну завершено дахом, на переді добудовано маленьку вежечку і церковця готова. На монастирським подвір'ї були порозкидані старі, ще добрі цегли, часто вкриті землею. В часі будови церковці, о. Чарнецький збирав ті цегли, щоб можна було їх ужити при будові. В той спосіб він бажав допомогти монастиреві, крім цього, це був звичайний спосіб його вправи в покорі.

Новіціят тривав один рік. Перед чернечими обітами новик відбував п'ятнадцять днів духовних вправ. В часі тих реколекцій науки проповідав звичайно магістер новиків, часом його соцій. Так сталося, що о. Чарнецькому проповідав також соцій, колишній його учень зі семінаря. Темою одної конференції було: «Почитання святих»; проповідникові зовсім не приходило на думку, що той новик, якому проповідує, буде колись ісповідником св. Церкви. Дивні Божі дороги! Свої монаші обіти о. Чарнецький зложив в монастирській каплиці дня 16-го жовтня, 1920 р.

По своїх обітах о. Чарнецький був якийсь час в новім монастирі Отців в Станиславові, занятий апостольською працею. Преосвященний Кир Григорій Хомишин дуже бажав мати ОО. Редемптористів у Станиславові, і тимчасово, заки побудують собі церкву при вулиці Голуховського (Середній), віддав їм до обслуги церкву на передмісті Станиславова, на Гірці. На тимчасовий монастир Отці набули дім при вул. Панській ч. 9. В Станиславові о. Чарнецький не був довго; але й у тому часі дуже успішно трудився. Його наука, покора й лагідність еднала до Церкви тих, що вже давно були віддалилися від неї.

В часі свого побуту в Станиславові о. Чарнецький ходив також, що тижня до духовного семінаря давати там духовні конференції. Ці конференції, пронизані Божою любов'ю, подавані займаючим способом, робили дуже велике враження на питомців тим більше, що вони пізнавали і з бесіди й з поведіння о. Николая, що це людина, що живе надприродним життям. ⁴⁾

ОО. Редемптористи бачили велику потребу більшого числа покликань до монастиря, тому рішили вибудувати в Збоїсках ювенат, цебто малий семінар. В 1921 р. розпочали цю будову. При закладанні угольного каменя цієї будови, о. Г. Кінцінгер виголосив коротку промову, і тоді сказав ті пам'ятні слова: «Кладемо угольний камінь під будову школи святих.» Дійсно монастир і його школа в Збоїсках були школою святих, а чернече життя стояло там високо: це формувалися ті, що мали бути камінням, на якому основувалася велика будова: майбутня провінція українських Редемптористів. Коли хто будує дім, кидає в рови наслід каміння. Він кидає їх, не зважаючи, як вони падають у спід, кидає їх без розбору. Те каміння лежить там у фундаменті глибоко, воно скрите, про нього ніхто не думає, але на нім опирається ціла будівля. Люди хвалять будову, але про основи тієї будови ніхто не думає. Тим основним камінням української галузи Чину ОО. Редемптористів були ті перші монахи того чину, що формувалися в Збоїсках. Вони були сильною, твердою основою, сильні святістю життя. Але ніхто з них не перевищував о. Николая, тихого, покірного.

При фінансовій допомозі добродіїв вибудували Отці великий ювенат-малу семінарію. Коли ця будівля станула вже під дахом, і зі Львова було видно

червоні її мури, один польський часопис перестерігав польське середовище. Польська політична влада неприхильно дивилася на акцію бельгійських Редемптористів і їх організацію української вітки свого чину. Польські верховні круги не бажали розвитку української католицької Церкви. В осені 1922 р. отворено в Збоїсках ювенат і покликано о. Чарнецького на одного з учителів, щоб учив предметів, приписаних для учнів гімназії, хоч куди краще надавався він для викладів богословії.⁵⁾ Однак у своїй покорі о. Николай приймає кожную працю, що її поручають йому настоятелі. Крім цього заняття, о. Николай кілька літ був також соцієм новиків.

У тому часі ОО. Редемптористи проповідали багато місій. О. Николай також переїжджав з ними міста й села Галичини, помагаючи їм у місійній праці.⁶⁾ В 1924 р. бачимо о. Чарнецького у новому монастирі в Голоску Великім коло Львова. Там отворили Отці свій новіціят для хористів. Поміж новиками у Голоску був також о. Василь Всеволод Величковський, пізніший єпископ, ісповідник і страдалець за св. віру. Так оба вони: Єпископи Чарнецький і Величковський стрінулися перший раз в одному монастирі. Вони не думали, що Боже Провидіння призначило для них дуже подібний шлях життя, бути колись апостолами з'єднання на Волині, страдати за віру і українську католицьку Церкву в жахливих большевицьких таборах, доки їх виснажених зі зруйнованим здоров'ям, большевицька влада вкінці не відіслала з тюрми, щоб їм на волі передчасно вмерти.

ОО. Редемптористи мали в тому часі свій новіціят для братів в Збоїсках. Ці оба доми: Збоїска й Голоско були близько себе, і о. Чарнецький радо давав новикам духовні конференції, а також помагав у

монастирській церкві в Збоїсках. В останньому часі перед своїм виїздом на Волинь, він перебував у Збоїсках. Серед своїх численних зайнятть о. Чарнецький не забув на ще одну сторінку апостольської праці: на апостольство пера. Ідучи за прикладом свого основоположника, св. Альфонса, що був надзвичайно плодovitим богословським письменником, о. Николай займався також письменницькою діяльністю, передусім старався дати в руки народу найбільше знані твори св. Альфонса. Тому переклав на українську мову «Відвідини Найсвятіших Тайн», «Розважання про Пречисту Марію», «Хресну Дорогу», «Розважання про Пресвяту Евхаристію», «Короткі розважання про Страсти Ісуса Христа на кожний день тижня.» Усі ті праці видруковано в молитовнику «Пам'ятка Місії», виданім у Жовкві 1923 р., що дочекався й другого видання 1930 р. ⁷⁾

В 1922-1923 р. о. Чарнецький відвідав своє родинне село, щоб благословити вінчання свого брата Василя.

В 1926 р. о. Николай вкрився жалобою: його батько Олекса, що виховав так численну родину і для ньої трудився ціле своє життя, помер. О. Николай приїхав до Семаковець, щоб попрощати свого батька і відпровадити його на місце вічного спочинку.

ПРИМІТКИ

1. Унів, п'ять краєвих миль (коло 37 кілометрів) на схід від Львова, має своє славне минуле. Старинний монастир ОО. Василян, колись друкарня, літня резиденція галицьких митрополитів, від 1914 до 1919 р. тимчасовий монастир ОО. Редемптористів, від 1919 р. великий монастир ОО. Студитів, доки большевики його не зліквідували й забрали в часі другої світової війни, та перемінили назву на Межитіря, щоб затерти сліди давньої славної бувальщини. Унів найбільше прославився як відпустове місце на Успення Богородиці. (гл. Микола Новіна, «Тайни старовинного монастиря в Уневі», «Америка» Філадельфія ч. 80, 1962 р. стр. 3-5.) Большевики перемінили назву «Унів» на «Межитіря», щоб знищити українську традицію і затерти всякий слід і згадку про славне минуле Унева.
2. В часі другої світової війни большевики по своїй другій окупації забрали всі монастирі, також і монастир у Збоїсках. Одна особа, що була літом 1972 р. оповідає, «В Збоїсках стоять пенарушені два дома більший і менший, що їх лишили ОО. Редемптористи, поза тим побудовано школи й касарні; прекрасні сади понищені тільки остали тополі, що оточували монастир.
3. О. Г. Шишкович «Мій спомин про Преосв. Н. Чарнецького, Ю. А. стр. 305.
4. Письмо о. Н. Коп'яківського з 1962 р.
5. О. Л. Ванганзенвінкель, Мала Семінарія ОО. Редемптористів, Ю. А. стр. 262.
6. Листи про Україну I. стр. 31.
7. О.С.С. Шавель, Письменницька праця ОО. Редемптористів, Ю.А. стр. 251.

3

«Щоб усі були обно» (Іван 17, 21.)

АПОСТОЛ З'ЄДНАННЯ

Нове поле апостольської праці. Бажання з'єднання з католицькою Церквою на землях України й Білоруси. Приїзд о. Чарнецького на Волинь і його перші праці. Його бві перші подорожі по Волині. Манастир в Космополі. Апостольські труди для галицьких поселенців і для православних, бажуючих з'єднання. Труднощі зі сторони латинської єрархії, клеру й польської верхівки. Положення на Волині, Холмщині і Підляшші. Традиції давньої унії. Ревність новоз'єднаних. Манастир в Ковлі. Апостольська праця серед невгаваючих труднощів продовжується. Апостольська й педагогічна праця о. Чарнецького. У вичікуванні змін в унійній праці.

В 1926 р. отвирається для ОО. Редемптористів нове поле апостольської праці: Волинь. По першій світовій війні багато українців католиків з Галичини поселилося в північно—західніх частинах України, що опинилися під Польщею. В Галичині було густе населення, а на Волині було ще багато землі до набуття. Крім цього тамошні українці православні раз-у-раз слали свої делегації до митрополита А. Шептицького та до інших українських католицьких єпископів, благаючи їх прислати на Волинь українських католицьких священиків. Дня 25-го березня 1923 р. приїхала до перемиського єпископа Йосафата Коциловського делегація волинських селян та прохала католицького священика для обслуги своєї церкви. Члени делегації розказували, що вони щонеділі збиралися в церкві та співали відправи під проводом свого псаломщика, послугуючись при тому

книгами з часів унії. Вони були свідомі того, що їх діди проживали в єдності з римською Церквою. ¹⁾

Колись там гарно розвивалася католицька Церква східнього обряду. Перед розборами Польщі (1772-1792-1795) на землях України й Білорусі було коло одинадцять мільйонів греко—католиків. За виїмком Галичини всі ті землі дісталися під панування Росії, яка зараз розпочала при допомозі війська насильне переслідування цієї Церкви, уживаючи терору, арештів, побоїв, а навіть кривавого мучеництва. Зокрема вславилися переслідуванням цариця Катерина II і Олександр II. На місце греко—католицької Церкви Москва насильно насаджувала російське православ'я, щоб русифікувати місцеве населення.

З початком першої світової війни впали кордони, що ділили Галичину від прочих українських земель. Слуга Божий митрополит А. Шептицький, видячи можливість екуменічної акції на тих землях і на цілій території Росії, і користуючися властями даними йому папою Пієм X, хіротонізував дня 21-го вересня 1914 р. в Києві в готелі Контіненталь, о. Д-ра Йосифа Боцяна на луцького єпископа, даючи йому юрисдикцію в усіх тих єпархіях, де Москва жорстоко й насильно знесла греко—католицьку Церкву в рр. 1839 і 1875, іменно в єпархіях Володимир Волинський, Смоленськ, Луцьк, Турів—Пинськ і Холм з митрополією в Києві. ²⁾ Однак польська влада не допустила Преосвященного Боцяна на Волинь і не дозволила йому користати з повновастей даних йому митрополитом Андреем. Польська влада не допускала також галицьких українських священників на Волинь. Тимчасом по упадку царату в Росії, на початку большевицької

революції, був помітний рух з'єднання з католицькою Церквою.³⁾

В 1918 р. православний священик Патапій Емеліанов приступив з громадою Нижня Богданівка, харківської губернії, до з'єднання з Римом і в тім своїм рішенні вірно витривав серед усіх переслідувань. Щодо цього з'єднання це особливіше впадає в очі, що о. Патапій без жадного впливу католицьких богословів, тільки дорогою особистого пізнання історії Церкви і східньої літургії, маючи щирю просту душу, що бажає правди, під діланням Святого Духа дійшов до переконання про Божу установу первенства Римського Архиерея та про конечність належати до вселенської Церкви.⁴⁾ Митрополит А. Шептицький дня 6 жовтня 1919 р. видав грамоту, іменуючу о. Патапія парохом Нижньої Богданівки. Коли він дістав цю грамоту дуже утішився і писав до о. Гліба Верховського: «А тим, що нас переслідують і мучать не турбуйтеся, ми сильно стоїмо на Петровій скалі.»⁵⁾ Грузинська Церква по 1917 р. відділилася від московської патріярхії і проголосила своїм патріярхом єпископа Киріона Полоцького. Цей бажав злучити свою Церкву з Римом, але згинув в 1920 р. мученичою смертю в часі червоного терору в Тифлісі.⁶⁾ В Києві, за ініціативою двох професорів Київської духовної академії, гуртувалися священики однієї думки й утворили товариство, якого покровителем вибрали папу св. Льва Великого та зобов'язалися поминати на проскомидії римського архиерея і через студії та молитву дійти до з'єднання.⁷⁾ Також в Курську а навіть в Москві і Петрограді були групи, що працювали над з'єднанням Церкви.⁸⁾

З початком ХХ-го сторіччя екуменічний рух щораз більше огортав католицькі круги західньої Європи. Цей рух старався розбудити великий апостол з'єднання божий слуга Митрополит А. Шептицький. Великі старання в справі з'єднання Церкви поклали Вселенські Архиєреї Лев. ХІІІ. св. Пій Х. Венедикт ХУ і другі. Польська латинська єрархія в східніх краях, що їх Польща зайняла по першій світовій війні, також старалася розвинути екуменічну акцію. Їх становисько в справі з'єднання Церква висвітлює історія унійної праці о. Чарнецького і других отців на Волині. Тут подаємо начерк цієї історії, черпаючи відомості з достовірних джерел.

Дня 28-го березня 1926 р. луцький латинський єпископ Адольф Шельонжек запрошує ОО. Редемптористів східнього обряду, щоб йому помагали в праці над з'єднанням Церкви на Волині. 9) О. Йосиф Схрайверс ЧНІ. протоігумен Чину, висилає дня 3-го квітня 1926 р. о. Николая Чарнецького. 10) Першим старанням о. Николая було приготувити чотирьох ієромонахів і одного диякона до з'єднання з католицькою Церквою. Вони просили, щоб їх прийняти до з'єднання. О. Чарнецький їх навчав і приготавляв до цього. Дня 1-го травня 1926 р. вони приступили до з'єднання. Урочистість відбулася в духовнім семінарі в Луцьку і там вони якийсь час позіставали. Цей побут зробив на них добре враження: їх мило вражала побожність, з якою щодня відправлялась там св. Літургія і дух скуплення, що панував у семінарі. О. Чарнецький міг також переконатися, що аргументи про примат папи, про Непорочне Зачаття Пресв. Богородиці, про відпусти робили на них велике враження, зокрема тому, що вони були взяті з православних літургічних

книжок, що їх немало здивувало. Вони на це перед тим не звертали уваги. Нажаль пізніше оказалось, що не всі мали шире надприродне намірення. Непорядки, що їх бачили в своєму монастирі й труднощі з настоятелями у багатьох більше впливали, чим потяг до правди. А до того, коли православний митрополит у Варшаві Діонісій довідався, що деякі монахи приступили до з'єднання з католицькою Церквою, боячись, щоб велике число не пішло в слід за ними, давав тим, що прийняли з'єднання, великі користи, між іншими обіцяв, що, як повернуться до православ'я, то дасть їм гарну суму грошей, 1,500 золотих і жертвує гостинність у своїй палаті у Варшаві. Трьох монахів улягло покусі, але старий Гамалиїл і диякон витривали в з'єднанні.¹¹⁾

О. Чарнецький шукав також відповідного місця на заложення монастиря, але його старання не могло скоро увінчатися успіхом.

Щоб ліпше пізнати релігійні умовини на Волині, о. Николай відбув дві подорожі по Волині, першу сам, другу в товаристві прихильного для з'єднання каноніка о. Шумана. В цих подорожах о. Чарнецький мав нагоду пізнати релігійний стан цієї країни. В часі цих подорожей він часто відправляв Службу Божу і проповідав у першій мірі для українців католиків, поселенців з Галичини, що мешкали розкинені по цілій Волині. Такі богослужби він мав в Колоднім, коло Кременця, якого парох мав намір вернути до з'єднання в Костополі, і Мацієві коло Ковля, В Гороховім коло Берестечка. На ті богослужби приходило багато православних, часто кількасот, а навіть до півтора тисячки. Православні приходили нераз зо своїм хором і співали в часі Літургії. Між присутніми на богослужбі в Гороховім були також

два монахи з монастиря «Козацькі могили.» Населення відносилося прихильно до о. місіонера. Особливіше прихильною до з'єднання була околиця Берестечка, де було більше поселенців з Галичини. Православні, що йшли прощеною до Почаєва, переходили у великім числі через Берестечко і вступали до латинської церкви, де знаходилися мощі св. Валентого, до якого мали велику набожність.

О. Чарнецький пізнав прихильність православних до з'єднання; вони тільки бажали, щоб могли заховати свій обряд. Деякі навіть зголошувалися до унії, інші писали, що бажають приступити до з'єднання. В серпні 1926 р. о. Николай відвідав Почаїв, колись великий греко—католицький монастир з друкарнею. Тепер була там твердиня православ'я, православний монастир, О. Чарнецький був там в перебранні, щоб не дати згіршення тим католикам, що там могли бути, а також, щоб міг свобідніше розмовляти з прочанами. О. Николай був там на вечірніх богослуженнях наступного дня рано. Він міг свобідно всьому приглядатися. Загальне його враження було прикре: тільки двох священників сповідало товпу яких 4-5,000 народу. Проповідь була банальна і по російськи до українського народу. Люди, з якими о. Николай міг коло церкви говорити і, які не підозрівали, що він католицький священник, не оказували жадної відрази до унії.¹²⁾

По цих двох своїх подорожах на Волині, о. Чарнецький приготував звіт і його вислав до Конгрегації Східньої Церкви й до свого протоігумена. У цьому звіті о. Николай писав про можливість унійної праці на Волині. Це письмо зробило всюди велике враження. Кардинал Л. Сінчеро, секретар Східньої Конгрегації, дуже зацікавився проблемою церковного поєднання.¹³⁾

За місце свого мешкання ОО. Редемптористи, за дозволенням єпископа Шельонжжа, вибрали остаточно Костопіль. Це є містечко на волинському Поліссі, над річкою Замчиське, правою притокою ріки Горині. Дня 22 жовтня 1926 р. замешкали там ОО. Григорій Шишкович і Николай Чарнецький. Крім отців були там ще братимонахи: Авксентій Кінашук, кухар, і Николай Йосиф Лисик, захристиян. Покровителькою монастиря була Страдальна Мати. Тимчасовим настоятелем був о. Шишкович, старший обітами, колишній учень о. Чарнецького. Але о. Чарнецький прийняв це зовсім природно і визначався духом послуху й покори. Трапилося, що обидва отці проповідали в одній парафії місію. В парафіяльній домі була тільки одна кімната до розпорядимости, а в ній тільки одно ліжко. «О. Чарнецький попросив мене», пише о. Шишкович—«Щоб я спав на ліжку, а сам спав на підлозі.»¹⁴⁾

На свій монастир в Костополі отці винаймили дім від п. Олізаровського за 300 золотих річно.¹⁵⁾

Про цей монастир і про працю отців так пише о. Р. Костенобль, пізніше настоятель цього монастиря: «Ми тут винаймили мале мешкання без городу. Коли виходимо з монастиря, знаходимося на дорозі. Як кімнати, кожний має маленьку келію. Ті кімнати відділені від себе паперовими перегородами так, що можна легко встромити голову до кімнати свого сусіда. На нещастя, ми маємо між собою брата, що говорить в сні майже цілу ніч. Щасливі ті, що скоро засипляють. По нічнім спочинку приходить денне совокуплення, бо коридор, що відділює кімнати служить за столярську майстерню. Що робити, тільки збуджуючи часті акти резигнації, треба в усім сповняти св. Божу волю і вище цінити стан, чим

кожний інший, може більше приємний для природи, але менше походячий з рук небесного Отця. Однак це все є нічим, навіть справляє втіху коли приходимо на вечірню богослужбу до залі, що служить за каплицю, і коли маємо перед собою в часі проповіді коли 70 осіб і між ними російського генерала (царського емігранта). Він від початку нашого приїзду до Костополя завжди на своєму місці і приготовляється до з'єднання з католицькою Церквою.

Щодня ми маємо три співані Служби Божі,—бо читана Літургія була б згіршенням для людей. (В Карпатах і на Підгірні всі Літургії на будні були звичайно співані.) Ці Служби Божі тривають щонайменше годину і чверть. В неділі ми маємо о годині пів до одинадцятої Службу Богу з великою проповіддю. Тоді заля звичайно замала. В неділю приходиться коло 250 осіб. Вечером о. год. 6-й така сама присутність. Деякі, передусім рано, приходять з досить далека. ¹⁶⁾

В околиці Костополя, в окрузі Ковна, було коло 700 греко—католиків з Галичини, розкинутих в різних селах. Багато з них, коли довідалися, що є їх священники приходили, щоб сповідатися.¹⁷⁾

«Одної неділі о 7-й год. рано прийшли два хлопці в віці від 12-14, оба уніяти з Галичини. Вони чули, що в Костополі є уніятські священники. День перед тим зробили разом дорогу пішки 23 км. Ніч перебули в залізничній стації Костополя, щоб можна було їм бути рано на Службі Божій і причащатися. По св. Причасті. о. міністер дому дав їм снідання. Дійсно вони були як ангели. Перед тим, заки відійшли, дістали гарний образ. Розуміється на другий день прийшла їх мама зі своєю дочкою. Вона сказала: «То вже сім літ, як я не сповідалася.»¹⁸⁾

Манастир в Костополі був осередком, до якого зверталися не тільки греко—католики, що замешкали на Волині, але також багато православних, що бажали приступити до з'єднання. Між ними був один православний піддиякон, що бажав навіть вступити до манастиря. Він казав, що в православних манастирях є велике число ченців, що бажали б з'єднатися з католицькою Церквою, але тільки не знають, де звернутися в цій справі. У самому Костополі багато приступило б до з'єднання, тільки їх стримує з одної сторони обава, щоб не треба було стати латинником і поляком, а з другої сторони, боязнь, що отці за якийсь час заберуться з Костополя. ¹⁹⁾ Не зважаючи на це, по одному місяці деякі православні бажали приступити до з'єднання. Показалася потреба оснувати греко—католицьку парафію. Тимчасом не можна було мати для них священика, і отці, за дозволенням своїх настоятелів Чину, були змушені взяти не себе обов'язки тимчасово пароха, для біля 700 вірних поселенців з Галичини і новоз'єдинених з католицькою Церквою. ²⁰⁾

Однак та гарна праця натрапляла на перешкоди. Історія тих труднощів прикра, сумна, однак правдива. Труднощі зачалися зі сторони латинського єпископа.

Тому, що на Волині не було греко—католицького єпископа—ординарія, отці були змушені просити о потрібні власті й дозволення латинського єпископа. Тимчасом майже всі латинські єпископи не бажали, щоб на їх території був також єпископ греко—католицького обряду.

Дня 4-го січня 1927 р. о. Чарнецький відвідав латинського єпископа в Луцьку, щоб дістати для отців дозволення мати парафію. Єпископ категорич-

но відмовив і приказав, щоб усі греко—католики, що він двох літ поселилися на Волині, як і новоз'єдинені з католицькою Церквою в усім підлягали латинському парохіві в Костополі. Коли йому представлено, що це не можливе і, що всі українці будуть уважати, що їх хочеться латинізувати й польонізувати, єпископ не зважаючи на це, не хотів уступити. Це рішення єпископа створило для отців критичне положення: сумління в жаден спосіб не дозволяло їм слухати єпископа, бо це значило б знищити справу з'єдинення православних з католицькою Церквою, а поселенців греко—католиків з Галичини виставити на відступство від своєї Церкви, бо вони ніколи не будуть ходити до латинських церков з обави латинізації, а радше підуть до некатолицьких церков, і деякі там вже вінчалися і хрестили своїх дітей. Також отці переконалися, що православні підозрівають отців, будьто вони були агентами польонізації.²¹⁾

Становище польської влади й клиру в справі єкуменічної якції на Волині пригадувало те, що досвідчили й інші католики східнього обряду, а саме, що клир латинської Церкви користувався католицтвом в цілях польонізації. Про таке католицтво Слуга Божий митрополит А. Шептицький сказав у своєму докладі в Римі дня 21 лютого 1921 р.: «таке католицтво погане і зовсім не римське католицьке.»²²⁾

Польська влада і польська публічна опінія недобрими очима дивилася на працю отців, несправедливо посуджуючи їх, що ведуть політику. Також латинські єпископи не довіряють отцям. Тому польська верхівка не хотіла, щоб в Костополі настоятелем був українець, закидаючи зовсім безпідставно обом отцям, Чарнецькому й Шишковичеві та

обом братам—монахам, що були в Костополі, що вони провадять політику. Цей спротив польської верхівки спричинив, що о. Архимандрит Чину назначив настоятелем костопільського монастиря о. Ришарда Костенобля. Він приїхав до Костополя 23 січня 1927 р. Новий настоятель з о. Шишковичем зложив візиту луцькому єпископові Шельонжкові. Єпископ прийняв о. Костенобля з радістю, думаючи, що новий настоятель, як бельгієць, має інші погляди на справу з'єдинення Церкви, чим другі отці українці. Однак скоро переконався, що новий настоятель в тих справах зовсім не різниться від українських отців і справу з'єднання Церкви трактує так, як кожний сумлінний місіонер може трактувати. В часі цієї авдієнції єпископ запитав: «Хто дозволив отцям прийти до Костополя? Від кого отці мають юрисдикцію? Чому якраз вибрали Костопіль?» Це для отців було дивним, бо сам єпископ дозволив їм прийти до Костополя і дав юрисдикцію, на що отці мали документи в своєму монастирському архіві. Пізніше отці довідалися, що єпископ робить їм труднощі під впливом латинського пароха в Костополі і деяких світських поляків, що зле дивляться на те, що парафіяни дуже часто приходять до монастирської каплиці, а навіть співають в хорі.

Єпископ зажадав, щоб ОО. Редемптористи опустили Костопіль і шукали собі замешкання в іншій місцевості його дієцезії. Коли на нове місце мешкання вибрали Кремінець, де мешкав православний єпископ і був його семінар, єпископ Шельонжек з початку дозволив, але опісля те дозволення відкликав мотивуючи, що державний уряд не хоче, щоб отці мали стале мешкання на Волині. Подібно, коли отці хотіли купити в Ковлі город, то єпископ написав до о. протоїгумена Редемптористів,

що держава не дає такого позволення, закидуючи зовсім неслухно, будьто би отці мали звязки з ворогами в Галичині: до такого очернення позір дало це, що о. Шишкович на запрошення о. пароха в Цегові там проповідав. В цій парафії о. Шишкович перед трьома місяцями давав місію.

Єпископ Шельонжек жадав також, що ОО. Редемптористи дали йому своє «куррікулум» (життєпис кожного отця). Крім цього він сказав, що документи дані отцям, мають вартість тільки перед світською владою, перед якою він хотів їх захоронити, а власті дані через його каноніка о. Жуковського, що мав в його дієцезії уряд «пенітенціярія», він відкликує. Це були власті дані в деяких подружніх перепонах. Це дало початок до нових труднощів, бо такі власті є отцям дуже потрібні і в інших дієцезіях отці дістають такі власті від єпископів.

Різні подібні труднощі завжди більше множилися. Здається також єпископ Шельонжек занадто улягав впливові деяких поляків, що з причин національних і політичних були противні заведенню з'єднання православних з католицькою Церквою, заховуючи східній обряд. Єпископ наприклад був склонний дати отцям часово парафію і якийсь монастир, але опісля під їх впливом відступив від свого замислу. Він відмовив отцям т. зв. «Целебрет», позволення відправляти в латинських церквах. Вкінці єпископ Шельонжек, не маючи повного довіря отців, сказав о. Настоятелеві, що отці могли б уже відійти, якщо він мав би інших священників. Єпископ Шельонжек старався дістати священників зі станиславівської єпархії і писав до владики Кир Григорія Хомишина в цій справі. Він писав до єпископа Хомишина, що отці

(Редемптористи) для нього непожиточні, бо все оправдуються «екземпцією» (Екземпція, це привілей, що його уділяє Апостольська Столиця монастирям. Цей привілей увільняє монастирі в їх домашніх справах від юрисдикції єпископів) і, що отці займаються політикою. Станиславівський владика йому відповів, що знає ОО. Редемптористів, як місіонерів далеких від політики і, що на Волинь не може вислати своїх священиків, бо в таких обставинах, як там є, навіть ангелам було б неможливо працювати.²³⁾

Автор домашньої хроніки монастиря в Костополі, людина наскрізь надприродна, старається оправдати єпископа Шельонжка, тому пише: «Ми не уважаємо, що луцький єпископ у злій вірі робив нам майже кожного місяця нові труднощі: причина лежить у тім, що він з латинською й польською ментальністю є неспосібний безсторонно трактувати справи східнього обряду і блуд лежить у методі, якої тримаються латинські єпископи в Польщі, що вони піддають новоз'єдинених з православ'я своїй юрисдикції, а цього українці католики й православні жахаються, навчені з історії, що поляки всі, з дуже малими винятками, ідентифікують католицизм з польськістю. Як ця метода не зміниться, то нема жадної надії, щоб коли в Польщі православні вернули до католицької Церкви.»

Положення о. Чарнецького і других отців, що працювали на Волині, було дійсно дуже прикре. Треба було мати глибоку віру і сильну надію, що Боже Провидіння подбає, щоб це положення змінилося на краще. Треба було надіятися проти надії.

О. Чарнецький, повний надприродного оптимізму й довіря до Бога, даліше витривав і ревно працював.

Своїм духом і прикладом він підбадьорював своїх співбратів, що з ним трудилися. Всі вони бачили велику потребу апостольської праці на Волині так супроти галицьких поселенців, як також супроти православних, що широ бажали повернути до з'єднання.

О. Чарнецький і другі отці завжди більше пізнавали релігійне положення на Волині й бачили, яке широке поле праці чекає євангельських робітників.

На Волині було перед другою світовою війною п'ять мільйонів населення. У цьому числі було коло 70% українців. Крім поселенців з Галичини, майже всі були православні. Сектантів було в 1935 р. 23,096.

Волинь, подібно як і Холмщина і Підляшшя, це країни мучеників за східне католицитво, та вірність Верховному Архієреєві. Коли в 1839 р. цар Николай I. (Що мав скрупули касувати паньщину й надати свободу селянам, бо боявся, що Бог за це нагнівається на нього)—нищив унію, то гноблене населення ще бодай 50 літ оставало надалі католицьке. Спомини про переслідування й насильне накинення московського православ'я ще й тепер були живими в пам'яті старших людей. Отці не рідко стрічали на Холмщині стареньких людей, що добре пам'ятали часи унії. Вони розказували про знуцання царських салдатів над бідним населенням, яке відказувалося зрадити католицьку Церкву та перейти на московське православ'я. Старенькі дідуся й бабусі з плячем розказували, як за часів унії місіонері голосили їм Боже слово, як нарід часто сповідався і причащався. Вони показували давні католицькі катехизми та молитовники, з яких училися католицької віри. Вони й додавали нишком: «Якщо наші батюшки підуть на унію, то й ми підемо з ними.»²⁴⁾

Вже в своїх подорожах по Волині в 1926 р. о. Чарнецький стрічав в околиці Берестечка людей, що казали: «православ'я насильно наложила Росія і вона дуже переслідувала наших родичів.»²⁵⁾

В березні 1920 р. о. Г. Кінцінгер ЧНІ. з автором цих стрічок проповідав місію в Лісках, сокальського повіту, при самій давній російській границі. На місію прийшло двох старших людей з Волині, що пам'ятали унію.

О. Чарнецький і другі отці раз-у-раз стрічали пам'ятки давньої унії. В селі Жабче жив один столітній старець, що був хрещений у з'єдиненні і як 15—літній хлопець бачив знищення унії. Тепер він приходив на греко-католицькі відправи й проливав сльози радості з причини відновлення з'єдинення. В селі Краска жив один старець, що в укритті тримав вервицю з часів давнього з'єднання.

О. Чарнецький, перебуваючи в селах Дубечно і Краска знайшов там старців і старушок, що проказували молитви з часів унії з перед 90 літ і ще молилися за Вселенського Архиєрея.²⁶⁾

Тому не дивно, що православні так ревно горнулися на богослужби, що їх відправляли о. Чарнецький і другі отці і були так прихильні до з'єдинення.

Ідучи на зустріч потребам галицьких поселенців і бажанням православних, що бажали з'єднання з католицькою Церквою, о. Николай і його товариші розгорнули з Костополя дуже посилену апостольську працю, розїжджаючися зі свого монастиря по різних місцевостях розлогої Волині.²⁷⁾ Люди численно горнулися до них, так поселенці з Галичини, як і православні; вони уважно слухали проповідей і сердечно запрошували до своїх громад.

Що ця прихильність новоз'єднаних з католицькою Церквою не була хвилимовим сентиментом, але пліла з глибокого переконання, це доказували парафії, що прийняли з'єднання.

Село Дубечно оказували особливішу ревність. Мешканці цього села звернулися до єпископа, щоб дістати греко—католицького священника. Дня 21 квітня 1927 р. луцький єпископ вислав депешу до о. настоятеля в Костополі, прохаючи його, щоб вислав одного отця до Дубечного. До цього села поїхав о. Шишкович. Він приїхав о 9-й годині ввечері. Вся людність радо його повитала. Був це страсний тиждень. Народ не хотів свого православного батюшки, тому прохав католицького. О. Шишкович сейчас взявся до праці, до страсних відправ і великодньої сповіді. Люди масово слухали Боже слово та горнулися до сповіді і св. Причастя. Всі були захоплені відправами, особливо науками про Пресв. Євхаристію. Слава про це рознеслася по свій околиці. Ревний місіонер, о. Григорій, провів цілий травень у цій околиці, удаючись із місцевости до місцевости. Всюди він викликував дійсне одушевлення. Населення було жадне Божої правди, тому охоче приймало її. Коло 3,000 осіб вписалося до новоутвореної парафії, як про це свідчить о. Чарнецький.

До Дубечного потреба було дати сталого греко—католицького священника, пароха. Дня 20 травня 1927 р. рознеслася радісна вістка про іменування душпастирем Дубечна неопресвитера Всеч. о. Гроша. Населення натискало, щоб дістати на власність парафіяльну церкву та приходство. Православні провідники не занедбали нічого, щоб потушити захоплення унією і відтягнути від неї нарід Дубечна. На саме Зіслання Святого Духа 15 православних

священиків з'їхалося до церкви в Дубечнім, щоб рятувати «руську православную веру.» Цікавий народ заповнив простору церкву, щоб почути, що вони говорять. Як же тільки прийшла пора для о. Гроша відправляти літургію на цвинтарі під кріслатими дубами, двотисячна маса народу хвилию вийшла з церкви, а здивовані православні священики залишилися майже самі в храмі, заскочені несподіваним виявом католицтва в своїх бувших овечках.

За прикладом Дубечна пішло село Краска. Це було 15 травня 1927 р. Для початкової обслуги цієї громади о. Ігумен призначив о. Чарнецького. Тут населення ще краще виявило свою вірність католицькій Церкві, бо тільки дві родини не пристало до з'єднання. Ключі від храму були в руках з'єдинених. Проте населення побоювалося польських властей. Богослуження відбувалося покищо на дворі перед дверми церкви. Так було і 2 червня того року. Але вкоротці з'явилася православна делегація від православного владика та намагалася з'єднати собі давніх прихильників. Марні були їх просьби й погрози. Делегація відійшла з нічим. Але о 10-ій год. вночі православні знову з'явилися в селі в товаристві польських поліцаїв. Проте для народу це не була несподіванка. Люди знали, що робити в часі таких несподіванок. За десять мінут усе село було на майдані під церквою, готове боронити свої релігійні переконання. Жандарми задовольнилися тим, що списали протокол і занотували вимоги всього села. Ще за кілька днів вони з'явилися в селі, випитуючи, чи люди стоять далше при своїм рішенні, ба й уживали хитрощів, щоб забрати ключі з рук з'єдинених, та все дарма! Зобачивши рішучу поставу населення, польський уряд сповістив православну

верховну владу, що від тоді перестає клопотатися чисто релігійними справами, бо сам нарід повинен вибрати собі по вподобі віровизнання.

Ця відомість сповнила радістю мешканців Краски. Варта було бачити це одушевлення, що 26 червня виявилось в храмі в часі богослужби. Два місяці церква була замкнена. З тріумфом нарід впровадив до храму свого нового українсько—католицького душпастиря, о. Гроша. В часі проповіді весь нарід заривав зо зворушення, хоч сльози вже пили неодному в часі Літургії. З того часу в селі залишилося 5 сектанських родин і дві нез'єдинені.

Перед з'єдиненням храм світив пусткою. Тепер він був набитий народом в часі богослужб. За прикладом Краски пішли вневдовзі села: Фальси, Ждомишель і Клюхи. ²⁸⁾

В часі різдв'яного часу 1927 р. о. Шишкович проповідав з великим успіхом в селі Друхова. Дуже багато православних бажали вернутися до католицької Церкви і це зробили б дійсно, якщо зараз дістали б греко-католицького священика. Всюди можна було запримітити, що православні добре розположені до побожності, дуже радо приймають проповіді отців. Вони скоро вернулися б до з'єдинення, якщо б могли мати греко-католицького священика. Нажаль, таких нема, а польська політична влада не допускає священиків з Галичини. Ця влада радше сприяє православним, щоб їх позискати і їх добра безкарно забирати, чого не могла б зробити з уніятами. Наслідок такого положення є такий, що православні пристають до штунди (протестантизму), або цілковито тратять віру і стають індеферентними. ²⁹⁾

О. Чарнецький відвідував села Краска і Дубечно в січні 1928 р. Ці громади оказували тепер велику

ревність: радо й часто приступали до св. Тайн, навіть муштини, що перед тим від літ не сповідалися. ³⁰⁾

Манастир в Костополі не був осередком унійної праці. Треба було вибрати якесь більше і відповідніше місто. Отці звернули свої очі на Ковель. Це місто лежить на волинському Поліссі, над рікою Турією. В 1956 р. воно числило 23,000 населення. Це старовинне місто. Та що найважливіше воно лежало на дуже важливому залізничному вузлові. Тут перетиналися такі залізничні лінії: Варшава-Ковель-Київ; Бересть-Ковель-Луцьк-Львів; Ковель-Володимир Волинський. В цій справі допоміг прихильний українцям канонік Шуман; він навіть винайшов там площу під будову манастиря, біля гарної, дерев'яної у східньому стилі збудованої церкви, що за царських часів служила для богослужби салдатів. Її звали «Пехотная» церква. Тепер вона мала служити для польських жовнірів, як гарнізонна церква. О. Шуман намовляв отців, щоб перенеслися до Ковля. Вони це зробили. Вправді не могли наразі дістати тієї площі і церкви, але тимчасом винаймали малий дім і приїхали до Ковля, дня 11-го вересня 1927 р. трьох отців: Ришард Костенобль, Григорій Шишкович і Николай Чарнецький та двох братів-монахів: Авксентій і Єфрем. ³¹⁾ Православні почали сотками відвідувати тимчасову каплицю отців. Немало ковельської інтелігенції пристало до отців. ³²⁾ У новому осередку, Ковлі, отці розвинули дуже посилену апостольську працю. Душею цієї праці був о. Чарнецький. Всіх потягала його доброта,

ласкавість, получена з духом умертвління й покути, так питомої подвижникам Східньої Церкви.

Крім праці в самому Ковлі, двох отців виїжджало з Ковля до ближчих і дальших сіл Волині, щоб служити насамперед галицьким поселенцям, розкиненим по цій просторій країні. Піонерські умовини, серед яких жили наші добрі галичани, вимагали від отців багато трудів і умертвління. Також часто треба було вишукувати нові кольонії галицьких поселенців. Нераз ті кольонії були віддалені від Ковля 100 км. і більше. В днях 29 грудня 1927 до 29 січня 1928 р. о. Шишкович трудився з великим успіхом в кольоніях віддалених від Ковля 200 км., там проповідав, сповідав, відправляв богослуження і приймав до з'єдинення тих, що о це просили.

Апостольська праця о. Чарнецького і других отців вінчалася гарними успіхами. В монастирському літописі читаємо: при кінці 1927 р.: «Побут отців на Волині приніс надприродну поміч дуже многим душам, при допомозі Всемогучого Бога й Матері Божої Неустаючої Помочі багато католиків скористало, а також 5,000 православних повернуло до з'єдинення.³³⁾

Особливо з приводу Христового Різдва і Великодніх Свят цієї праці було більше. У квітні 1928 р. о. Чарнецький відвідав кольонію Жджари. Там мешкало 60 українських католицьких родин з Галичини, що не бачили свого священика три роки. О. Чарнецький, вертаючися з кольонії Бубнів по дорозі довідався, що є ще кольонії поселенців біля міста Кіселін. Він там поїхав і знайшов 135 греко-католицьких родин з Галичини; деякі з них вже 7 літ були без свого священика. Бідні прийняли о. Николая зі сльозами. Розпочалася велика робота:

сповіді, шлюби, заложення цвинтаря, будова каплиці. . .праця, що продовжалася й у наступних роках.

В травні 1930 р. о. Чарнецький відвідав кольонії, що довгі літа не бачили свого священика. Це були галицькі поселенці, що вже 30 літ віддалилися від своєї Церкви, з причини браку священиків. Вони благали, щоб їм дати греко-католицьких священиків. Та тут давня трудність: на Волині уніятських священиків дуже мало, а з Галичини священиків польська влада не допускає.

Рівночасно з обслуговуванням галицьких поселенців отці продовжували свою працю для з'єдинення Церкви. До монастиря в Ковлі приходили деякі особи, що бажали пізнати науку католицької Церкви. Між ними були православні священики й один лікар. В жовтні 1929 р. прийшов один монах Серафим і по відбутих в монастирі реколекціях, він приступив до з'єдинення з католицькою Церквою.

Щоб молодих скріпити в св. вірі, отці розпочали правильно давати науку катехизму. В оселі Жджари вони давали такі науки 38 дітям. Також і у інших кольоніях відбувалася наука катехизму, що її давали або самі отці, або католицькі учителі.

Багато шкодила справі з'єдинення ворожа преса. Польські і православні часописи були повні нападів на унію й католицьку Церкву. Однак бували на Волині особи між інтелігенцією прихильні справі з'єдинення. В Журні одна побожна особа зі шляхетського роду обіцяла помагати отцям в ділі з'єдинення й дійсно зачала збирати гроші між шляхтою для кольонії Антонівки. Також старалася переконати поляків, що отці мають надприродні цілі у своїй апостольській праці, а не політичні.

У своїй місіонерській праці отці стрічали не раз випадки ділання надзвичайної Божої ласки. В Антонівці, по проповіді о. Шишковича, двох православних, що були у ворожнечі одинадцять літ, прийшли до отця й примирилися; інші два, що були ворогами 35 літ, покинули ворожнечу. В іншій кольонії, Маріянівці, умирав у березні 1928 р. один молодець, що зо своїм братом оставав вірний католицькій Церкві. Ціла його родина відпала до протестантизму. Треба було побоюватися, чи його батько, що був дуже завзятим ворогом католицької Церкви, дозволить священникові відвідати хворого. Але Боже Провидіння так зарядило, що батька не було і так молодець висповідався і дістав останні св. Тайни, та спокійно помер. Вкоротці сам батько помер в шпиталі без св. Тайн.³⁴⁾

На богослужби, що їх давали отці, галицьким поселенцям, завжди приходили громадно також православні. Часто вони просили, щоб їх прийняли до з'єдинення тільки, щоб мали греко-католицького священника. Та завжди була та трудність, що луцький єпископ таких священників не мав, а польська влада не допускала таких священників з Галичини. Однак, не зважаючи на це, багато православних дійсно приступало до з'єдинення. Отці часто відвідували новоз'єдинених і бачили їх ревність.

О. Чарнецький завжди більше пізнавав релігійні обставини на Волині. Між православними треба було розрізнити дві класи людей: душі простого народу склонні до побожності, радо приймали проповіді отців. Вони не шукали догматичних роздорів між своєю Церквою а католицькою, але бажали духовного миру, що подають душам добрі

священики. Вони скоро вернули б до з'єднання, якщо мали б греко-католицьких священиків. Не так учені православні; вони шукали труднощів і так писали в своїх часописах. Крім цього між православними існувала боротьба так званих «славістів» і «україністів». Славісти бажали задержати слов'янську мову в богослуженнях, а російську в проповідях. Тимчасом на Волині і Підляшші православні щодо народности всі українці. Українізуючі бажали української мови.

Ця боротьба прибирала часом різкі форми: у Володимирі безупинно одні других з церкви проганяли. Православний російський часопис «За Свободу» з дня 10 січня 1928 р. писав, що адміністраційна система, пануюча тепер в православній Церкві є протиканонічна. Православний священик в Ковлі, що сприяв українізації, суспендований від своєї влади; на його місце назначений інший, але його нарід не хотів впустити до церкви. Православний священик о. Губа, (що пізніше був православним єпископом в Америці), щирий український патріот, розмалював своє святилище своєї церкви синьо-жовтими красками, а над іконостасом помістив ось таку напись: «Тут хвалять Бога рідною українською мовою». Протоєрей Червінський був великим противником о. Губи. Згаданий протоєрей був справжнім царським чорносотенним офіцером у священничій рясі. Він почав організувати спротив, як тільки оо. Редемптористи з'явилися в Ковлі. Отцям вдалося викликати його на диспуту про різниці між католицькою а православною Церквою. Один мирянин, що недавно приєднався до католицької Церкви, дуже «загнув»

православного батюшку, що дуже прихильно настроїло населення до католицької Церкви. ³⁵⁾

В липні 1928 р. о. Чарнецький відвідав у Володимирі д-ра Ружицького, провідника українізації православної Церкви на Волині. Д-р Ружицький сприяв такому з'єдиненню, яке було в Галичині. Перед двома роками він бажав такої унії від митрополита Шептицького. Але він мав відразу до унії в латинській формі, яка тепер була на Волині, де нема єпископа свого обряду і між латинською єрархією польська ментальність.

О. Чарнецький і другі отці були переконані, що в нормальних обставинах, значить, якщо на Волині і других землях був би єпископ східнього обряду з повною юрисдикцією і якщо латинська влада не ставляла б труднощів, то українці й білорусини на тих землях скоро з'єдналися б з католицькою Церквою; бо отці бачили, як православний нарід широко бажав духовного й надприродного життя. Нажаль польська верхівка не хотіла дозволити на єпископа східнього обряду на тих землях, а латинська єрархія й клер спиняли а то й унеможлилювали працю отців. Ці труднощі були не тільки в дієцезії єпископа Шельонжка, але майже всі священники й каноніки єпископських курій у Вильні й Пінському хотіли, щоб з'єдинені православні підлягали під юрисдикцію латинських єпископів, або щоб між ними сейчас ширити латинський обряд. Навіть пінський єпископ Лозінський, що був за унією, був думки, що не треба єпископа східнього обряду, але тих вірних піддати під владу латинських єпископів. Але це була ілюзія! Бо громади східнього обряду ніколи не піддадуться під латинських єпископів. Історія їх навчила, що це напевно завело б їх до латинізації, а

в Польщі до польонізації, чого вони рішуче не хочуть.³⁶⁾

Отці бажали заложити свій сталий осідок, монастир на Волині. Однак дух польської політики не дозволив. З Варшави повідомляли, що державна влада не є противна, щоб отці заклали на Волині свій сталий осідок, що це залежить від єпископа. І гепер не знати, хто є більше проти отців?

Яке було наставлення польської влади до унійної праці, нехай послужить наступна історія: Люблинський латинський єпископ, що самотній нічого не зробив в справі з'єдинення, покликав одного отця з Ковля до села в його дієцезії, Кулачковичі. Тому, що отці кувельської обителі були перешкоджені, поїхав там один о. Василіянин. Але польська влада не хотіла відкрити церкви і дозволила йому говорити тільки п'ять хвилин!³⁷⁾

Єпископ Шельонжек, видячи брак священників східнього обряду і не маючи довіря до оо. Редемптористів, утворив в осені 1928 р. в Дубні орієнтальний семінар. До цього семінара буде приймати тільки латинських клериків. У цьому семінарі мали ті клерики вчитися східнього обряду, щоб опісля були священниками східнього обряду. Там не було професора до східнього обряду, тому єпископ просив о. Чарнецького, щоб часом приїжджав давати обрядові лекції. О. Чарнецький це дійсно робив. Однак ті, що з латинського обряду приймали східній обряд, загально не були відповідні з причини різних труднощів: незнання обряду, мови і що найважливіше недовіря до них людей, що будуть їх підозрівати про наміри латинізації. Самі питомці цього семінара були про це переконані, що український наріч не буде мати до них довіря. Це зовсім зрозуміле, коли зважити

відношення поляків до української Церкви і ментальність латинської єрархії і клеру.

Настоятель оо. Редемптористів ходив до єпископа Шельонжка, щоб дістати продовження юрисдикції. Єпископ вправді уділив це. Однак о. Настоятель пізнав, що єпископ даліше має давніше своє успособлення щодо унійної праці і, що попередній досвід не змінив його ментальности. Вправді єпископ бажав, щоб отці працювали для православних, однак він не мав до отців довіря, тому не позваляв їм мати свою церкву і хотів, щоб східні католики на Волині були інкорпоровані до латинських парафій і, щоб їх парохами були латинники, що прийняли східній обряд. Дійсно невилічима недуга латинсько—польської ментальности.

Цей невідповідний підхід до справи з'єдинення бачили члени інших Чинів і деякі поляки. О. Домбровський Т.І. східнього обряду з Альбертину на Білій Русі, відвідуючи отців у Ковлі сказав: «актуальна метода унійного діла в Польщі не принесе успіху.» А інший поляк висказав своє здивування: «Чому Польща не дозволяє на Підляшші відновити унію, знесену Росією тому 54 роки, коли й православні тут виглядали уніятських священників? Їх церкви, колись уніятські, замикають, або нищать, а розгнівані православні відправляють свої богослужби в стайнях і домах.»

О. Павло Демчук ЧСВВ. відвідав монастир в Ковлі, вертаючи з Пінського, де працював півтора року; він бачив неможливість праці для з'єдинення в польській формі. Тому лишив Пінське і їде назад до свого монастиря в Галичині.

Інші священники, що працювали на Волині для з'єдинення, видячи невідрадне положення унійної

праці в польській формі, лишали цю працю. О. Нікольський, що з православ'я приймив з'єднання, представив єпископові всі аномалії цієї унійної методи і просив о відпустку та її дістав. Подібно о. Лещинський, що з латинського обряду прийняв східній, добре володіє українською й російською мовами та зачав гарно працювати, але опісля почасті з браку здоров'я, а передусім перестрашений трудностями і різними аномаліями, вернув зо своїм товаришем о. Рудницьким до латинського обряду з тим, що поверне назад до східнього обряду, якщо буде східнього обряду єпископ і з ним прийде нормальна організація цілого унійного діла.

Верхівка православної Церкви, свідома цього положення унійної акції писала в часописі православного митрополита в Варшаві: «Не треба боятися унії в тій формі, бо нарід за нею не піде.»³⁸⁾

З огляду на всі труднощі, що їх ставили латинська єрархія, і клер, а ще більше польська влада, праці отців на Волині, а всі ті труднощі прямо унеможлиблювали працю отців, о. Протоігумен задумував відкликати отців з Ковля. Ця вість була для отців прикра, бо по їх відході галицькі поселенці були б опущені й наражені на втрату св. віри; однак,—пише хронікар—«нехай буде Божа воля.» Та вкортці прийшла відомість, що Рим приготує конференцію єпископів латинських і східніх з Галичини, щоб та Конференція застановлялася над ділом з'єдинення. Також Апостольський Нунцій (у Варшаві) представить на тій Конференції труднощі. Нова надія!

Можливо під впливом Риму і Апостольського Нунція єпископ Шельонжек дозволив греко—католикам в Малім Селищу заложити власний цвинтар і взагалі, щоб греко—католики організувалися. Отціям в Ковлі дав тимчасову парафію на три роки. ³⁹⁾

У тому часі у монастирі в Ковлі зайшла деяка зміна щодо персоналу: о. Шишкович, знаменитий місіонер, що так ревно й успішно трудився на Волині, відїхав дня 13 листопада 1928 р. до Канади. ОО. Редemptористи в Канаді конечно потребували помочі. На його місце приїхав дня 16 листопада зі Станиславова о. Василь Всеволод Величковський, рівнож дуже добрий місіонер. Він відразу зачав з великою ревністю відвідувати кольонії, де з приємністю бачив, як горнулися на богослуження також православні. О. Василь був добрим не тільки проповідником, але мав також практичний організаційний змісл. Вже в грудні 1928 р. він благословив каплицю в честь Непорочної Діви Марії в селі Ожджятичі.

Апостольська праця отців з Ковля стало продовжувалася і в самім Ковлі й окрузі так для галицьких поселенців, як і для новоз'єдинених. В Жабчу вибудовано для них каплицю. Дерево на будову жертвувала місцева влада, а грошево допоміг єпископ Шельонжек. Каплицю поблагословив о. Чарнецький 14-го жовтня 1930 р. В цій кольонії дуже ревно працював о. Величковський, даючи там малу місію. Громада ця числила 180 осіб, що приступили до з'єдинення. Майже всі сповідалися в часі цих духовних вправ. Вони казали: «Тепер ми знаємо, що значить з'єдинення! Ми скріплені в католицькій вірі.» Тут заложено також брацтво Матері Божої Неустанної Помочі.

Каплиці для новоз'єдинених будовано також в селах Рафалівка і Антонівка.

О. Величковський проповідав малі місії також в Гумнищу (у березні 1930 р.) і в Краска (в серпні). Йому помагав о. Йосиф Корба зі Збоїск. Всі ці парафії були з новоз'єдинених вірних.

По своїм приїзді на Волинь о. Величковський відвідав єпископа Шельонжка. Єпископ прийняв його дуже прихильно й просив ще одного Редемпториста з Галичини. Цю просьбу єпископ відновив, коли о. протоігумен Схрейверс його відвідав. О. Схрейверс знову наставляв на конечність, щоб отці мали власний дім у Ковлі, чи деінде на Волині. Тепер отці мешкали у винайнятій домі, дуже терпіли від зимна, коли в 1928-1929 мороз сягав -35 до -40 ступенів понижче зера. О. Схрейверс, на просьбу єпископа дати ще одного отця заявив, що не може виповнити бажання єпископа скорше, чим буде певність сталої фундації на Волині. ⁴⁰⁾

Свої звичайні апостольські праці на Волині о. Чарнецький переривав місійними й іншими працями. Його запрошували з усіх сторін і він радо служив, оскільки звичайна робота на Волині на це позвляляла. В січні 1928 р. він проповідав духовні вправи питомцям великого семінаря у Львові. Від 5-го до 10-го березня 1928 р. він давав інструкції питомцям духовного семінаря в Перемишлі на тему: як улаштувати місії.

У вересні, на просьбу о. ректора новоутвореного семінаря в Дубні, о. Николай поїхав там, щоб допомогти йому уложити програму студій для цього семінаря; на просьбу тогож ректора о. Чарнецький

приїжджав там час від часу, щоб давати питомцям виклади з душпастирського богослов'я.

В жовтні 1928 р. о. Николай виїхав до Підляшшя, щоб там давати три-денні духовні вправи новоз'єдиненим парохам. ⁴¹⁾

У вересні 1929 р. о. Чарнецький давав реколекції в Збоїсках питомцям малого семінаря оо. Редемптористів, «ювеністам.» Їх було там понад 100. Багато з них по скінченні ювенату вступало до Чину оо. Редемптористів. ⁴²⁾

В лютім 1930 р. на просьбу єпископа Шельонжка о. Николай давав літургічні лекції в східньому семінарі в Дубні, для священників, що з латинського обряду перейшли до східнього. Ті старання луцького єпископа ужити тих священників до унійної праці на Волині були безвиглядні з причини методи, якої уживав луцький єпископ і інші латинські єпископи в унійній праці. Це бачили ті самі священники.

В липні того самого року о. Чарнецький давав у Пинському шістьом священникам східнього обряду через п'ять днів виклади пасторального богослов'я. Опісля з єпископом Лозінським він відвідував деякі новоз'єдинені парафії. Цей єпископ, прихильний оо. Редемптористам, хотів дати отцям церкву св. Варвари, забрану православним через «ревіндикацію.» Розуміється о. Протоігумен цієї пропозиції не прийняв. ⁴³⁾

Апостольська діяльність о. Чарнецького була справді дуже велика. Нераз його поміч в унійній акції була без вигляду на успіх, з причини фальшивого наставлення латинської єрархії до справи унії. Однак о. Чарнецький не відмавляв цієї помочі, щоб ніхто не міг сказати, що унійна акція латинських єпископів була неудатна з причини

браку помочі зі сторони о. Николая. На унійній акції на Волині налягала темна хмара противнощів, що їх спричиняла фальшива метода латинської Єрархії в унійній акції. Однак о. Чарнецький і його товариші, не зважаючи на це ревно трудилися, щоб заховати при вірі галицьких поселенців, а щодо акції над з'єдиненням, вони жили надією, що Боже Провидіння змінить ті несприятливі обставини.

ПРИМІТКИ

- 1) О. Богдан Курилас, Редемптористи на Волині, Ю.А. стр. 178.
- 2) Cyrille Korolevskij, Metropolit Andre Szeptyckyj, Romae 1964, p. 132.
- 3) О. Богдан Курилас, Редемптористи на Волині, Ю.А. стр. 173.
- 4) Диякон Василій ЧСВ. Леонид Федоров, Жизнь и деятельность, Рим, 1966, стр. 363, 379.
- 5) Там же, стр. 377.
- 6) Там же, стр. 383 нота.
- 7) Там же, стр. 386-387 і Листи про Україну Т.ІІ.стр. 24.
- 8) О. Б. Курилас, Редемптористи на Волині, Ю.А. стр. 173.
- 9) Хроніка Д.К. 1927 р.
- 10) Звіт перших праць.
- 11) Там же.
- 12) Там же.
- 13) О.Б. Курилас, Преосв. Кир. Николай Чарнецький, Ю.А. стр. 181.
- 14) Лист о. Шишковича з 1961 р.
- 15) Хроніка Д.К. 1927 р.
- 16) Листи про Україну т. I. стр. 21.
- 17) Хроніка Д.К. 1927 р.
- 18) Листи про Україну т. II. стр. 21.
- 19) Там же стр. 20-21.
- 20) Хроніка Д.К. 1926 р.— 1927 р.
- 21) Там же.
- 22) Диякон Василій ЧСВ. Леонид Федоров, Рим 1966, стр. 454-455.
- 23) Хроніка Д.К. 1926-1927.
- 24) О.Б. Курилас, Редемптористи на Волині, Ю.А. стр. 174-175.
- 25) Звіт перших праць.
- 26) Хроніка Д.К. 1928 р.
- 27) О. Б. Курилас, Редемптористи на Волині, Ю.А. стр. 174.
- 28) Там же, стр. 175-177.
- 29) Хроніка Д.К. 1926-1927 р.
- 30) Хроніка Д.К. 1928 р.
- 31) Хроніка Д.К. 1928 р. і о. Б. Курилас, Редемптористи на Волині, Ю.А. стр. 177.
- 32) Там же Ю.А. стр. 177-178.

- 33) Хроніка Д.К. 1927 р.
- 34) Там же Д.К. 1928 р.
- 35) Ю.А. стр. 177-178.
- 36) Хроніка Д.К. 1928 р.
- 37) Там же.
- 38) Там же.
- 39) Там же.
- 40) Хроніка Д.К. 1929 р.
- 41) Хроніка Д.К. 1928 р.
- 42) Там же 1929 р.
- 43) Хроніка Д.К. 1930 р.

4

ЕПИСКОП АПОСТОЛЬСЬКИЙ ВІЗИТАТОР 1931—1939

Хіротонія. Апостольський Візитатор для Волині, Підляшшя і Полісся. Праця для з'єдинення серед мрунощів поширяється. «Для всіх став усім» (« Кор. 9. 22). Апостольська діяльність у діяспорі. Свячення пресвітерів. Екуменічний рух. Побожність до Матері Божої Неустанної Помочі. Огляд апостольської діяльності на Волині в літах 1931-1939. 40-літній ювілей Митрополита Шептицького.

Апостольська праця на Волині, Підляшші й Поліссі конечно вимагала оснування епархії східнього обряду для цих земель. Про цю конечність були глибоко переконані не тільки о. Чарнецький і другі ОО. Редемптористи, але також усі, що мали нагоду там працювати: ОО. Василіяни, ОО. Студити, ОО. Єзуїти східнього обряду та всі інші священики, що посвятилися унійній праці на тих землях. Усі старання латинського клеру без єпископа—ординарія східнього обряду були без вигляду на успіх. Це бачили також деякі особи латинського клеру. Дня 24-го квітня 1930 р. о. Чарнецький брав участь в унійному конгресі в Пинську. Це був перший такий конгрес у Польщі. На цім конгресі о. Іван Урбан Т.І. у своїм докладі ясно висказав думку про конечність єпископа східнього обряду на Волині. Також думки було багато других учасників цього конгресу.¹⁾

Митрополит Андрей Шептицький, користаючи з конкордату заключеного Апостольською Столицею з Польщею в 1925 р., боронив українську католицьку Церкву в Галичині перед польською владою. Однак

він не мав влади поза Галичиною. Тимчасом польська влада рішуче протилежна з причини так званої «рації стану» установленню єпархії східнього обряду на Волині й других землях поза Галичиною. Вона була свідомо того, що оснування такої єпархії на тих землях було б остєю й обороною проти винародовлювання українців на Волині й других землях і могутнім засобом до скріплення народньої свідомости і розвитку релігійного й культурного життя українців, що там мешкали. Цього польська верхівка не бажала: вона бажала латинізації там мешкаючих українців знаючи, що латинізація тих українців буде могутчим середником до їх польонізації. Знову українці, що там мешкали, так католики, поселенці з Галичини, як і православні, що вертали до з'єдинення, бажали заховати свій обряд, тому не хотіли підлягати владі латинських єпископів, слушно обавляючись латинізації й польонізації. Рим, знаючи релігійне положення на Волині, натискав на те, щоб дати для Волині єпископа східнього обряду. Вкінці прийшли до розв'язки: вправді не утворено єпархії східнього обряду,—як цього бажала Апостольська Столиця, але Рим іменував дня 16 січня 1931 р. о. *Николая Чарнецького ЧНІ.* титулярним єпископом Лебедос, назначаючи його Апостольським Візитатором вірних українського обряду поза Галичиною. ²⁾

О. *Николай* дуже налякався цією гідністю. З Риму автор цих стрічок дістав від о. *Чарнецького* картку (з дня 22-го січня, 1931 р.), де він пише: «Як вже Всеч. Отець знають, мене вдарив грім. Не було як скритися...прошу всіх Отців і братів о ласкаві молитви, яко нищ і убог есьм аз.» Про це пише один з Отців, що з ним жив: «Коли о. *Николай* дістав номінацію на єпископа, він поїхав до Риму і там представляв себе, що він абсолютно неспосібний,

негідний, щоб бути єпископом. Однак по розмові з архимандритом (ОО. Редемптористів) і по розмові з папою, був чудесно змінений: хоч дальше дуже покірний, однак він став свідомий того, що Бог хоче від нього цієї жертви, піднесення до єпископства, і показався рішучим, готовим на всякі жертви і діла, що Бог буде від нього вимагати, він показався повний Божої сили.»³⁾

Свячення на єпископа відбулося в неділю, дня 8-го лютого 1931 р. в церкві ОО. Редемптористів в Римі, перед чудотворною іконою Матері Божої Неустанної Помочі. ⁴⁾ Гарна монастирська церква була повніська церковних достойників, священників, питомців—студентів на папських університетах, так візантійської, як і латинського обряду та мирян, що раді були бачити східній обряд єпископської хіротонії. Між церковними достойниками були: Секретар св. Конгрегації для поширення віри в заступстві кард. Ван Россум, преосв. Насліян, генеральний вікарій вірменського патріархату, преосв. Д'Ербіні, президент Понтифікальної Комісії для Росії, яка займається справами християнських народів, що замешкують давню Росію, преосв. Дубовський, монсіньор Дзьобе, секретар Комісії для народів давньої Росії, о. Черконе, містосекретар тієї Комісії, о. Стоцінгер, абат—примас Венедиктинів, о. Патрикій Муррей, архимандрит ОО. Редемптористів, прокуратори і представники різних Чинів і Згромаджень. Польська амбасада вислала також своїх представників. Були теж заступники релігійних Товариств мирян. ⁵⁾

Архимандрит ОО. Редемптористів прочитав папську буллу, що іменувала о. Н. Чарнецького єпископом. Головним святителем був преосвящений Кир Григорій Хомишин, що приїхав

зі Станіслава на цю хіротонію. Між кир Григорієм і кир Николаєм існувала велика дружба: не одне в їх житті лучило їх разом. Оба походили зі селянської родини; преосвященний Григорій прийняв молодого Чарнецького до семінарії, вислав його на студії до Риму, висвятив на священника, іменував його професором і духовником в семінарії, благословив його, коли вступив до монастиря, а тепер уділяв йому хіротонію; за п'ятнадцять літ мала їх злучити така сама доля ісповідника, переслідування за віру. Співсвятителями були два єпископи східнього обряду, кир Іван Меле, італьо—альбанський єпископ, що тому 22 літ був разом з о. Николаєм на студіях в Римі, а тепер був грецьким єпископом в полудневій Італії, і кир Петро Бучіс, литовський єпископ візантійського обряду. Співслужителями в часі Служби Божої були: священник східнього обряду о. Сепягін, бувший член російської думи і о. Головецький, ректор української колегії в Римі. Капеляном був о. Авксентій Бойчук, ректор Духовної Семінарії в Станиславові. Ціла богослужба була в церковно—слов'янській мові, як її загально уживають в Галичині. В часі святительської богослужби гарно співав хор української колегії в Римі, насолоджуючи присутніх своїм мельоднійним співом і багато причиняючись до торжественности Служби Божої. 6) Ціла богослужба відбувалася з цілою величністю східнього обряду і судячи по побожній тиші, що панувала серед присутніх в церкві та по осуді репортера «Осерваторе», який назвав нашу літургію «імпонуючою і настроєвою» можна твердити, що всі, що були на цій богослужбі, вийшли дійсно збудовані з цього богослуження. 7)

Присутні були перейняті величністю й значенням цієї хіротонії, і, як це часто буває в таких умовах, ті,

що брали безпосередню участь в богослужбі, були дещо нервові. Нараз сталася дивна і досить прикра подія: мітра, що її єпископ Хомишин вложив на голову неоконсекрованого, впала на ступні вівтаря. Мимоволі пристуні взяли це, як злий знак, омен. До тих що були близько нього, єпископ Чарнецький зробив таку рефлексію: «вона знову впаде, але тоді з мою головою, як це стрінуло св. Йосафата.» Бог зберіг для нього іншого роду переслідування, через яке він не буде проливати крові. Шлях той може менше славний, однак він не буде менше болючий. То буде шлях довгих терпінь і знущань; він буде йти по нім мужньо, навіть з надприродною радістю духа.⁸⁾

По довершенні акту хіротонії, зараз після євангелії, редемпторист о. Заноллі виголосив гарну, примінену до урочистости проповідь. Проповідник взяв за мотив слова Спасителя з Його архиерейської молитви, виголошеної безпосередньо перед страстями: «Отче Святий! Заради імени Твого бережи їх, тих що їх Ти мені дав, щоб були одно, як ми!» (Йоан 17, 11) Треба тут зазначити, що кир Николай помістив на своїх пам'яткових образцях з приводу своєї хіротонії якраз цей текст: «Щоб усі були одно.»—У своїй промові о. Заноллі говорив про єдність Церкви; він згадав, що краї, для яких є призначений новий єпископ, були вже з'єднані з католицькою Церквою, та що не тільки дальший розвиток католицької Церкви на тих землях, але і її саме існування знищили своїми указами російські царі, Николай I і Александер II. Вкінці, говорячи про любов св. Отця Пія XI до народів Сходу, закінчив, що так, як колись з любов'ю і батьківською широчинністю вийшов був папа Римський на стрічу слов'янським апостолам Кирилові і Методієві, які

приїхали були до Риму, а померлому св. Кирилові відступив свою власну гробівницю, так папа Пій XI з любов'ю і щирожичливістю дає слов'янам візантійського обряду під Польщею нового єпископа в особі преосвящ. Чарнецького та дає їм не свою гробівницю, але много більше—дає їм свою хату, дає їм св. католицьку Церкву, найцінніший дар для християнина.

Після закінчення урочистости присутні спішили до захристії, щоб зложити желання новому єпископові і одержати від нього благословення.⁹⁾

В часі обіду в честь нововисвяченого владики промовляли: єпископ Дербіні, що наче заступав св. Отця, архимандрит Чину, о. Муррей, вкінці сам кир Николай. Його промова, повна глибокого змісту, найкраще відзеркалює почування його покійного серця, й ніжне чувство любови й привязання до свого Згромадження. Свою промову зачав Кир Николай цими словами: «Мені належало б сьогодні радше мовчати, чим говорити, бо той, на кого звалилася гора й придавила своїм надмірним тягарем, мовчить і стогне. Сьогодні на мої рамена вложено повноту священства, тягар єпископства, що його св. Іван Золотоустий називає «морем трудів і безоднею турбот.» Тим більше належало б мені так назвати цей уряд єпископа, що його маю виконувати в дуже трудних умовах. Тому я повинен мовчати і зі стогоном благати: Господи помилуй, Киріе елейсон.»

«Старозавітний Йосиф, коли його брати продавали до Єгипту, зі сльозами благав їх, простираючи руки, щоб не відривали його від найдорожчого батька і не віддавали в незнаний край. Ця історія в деякій мірі повторяється зо мною. Від нашого найдорожчого Згромадження неначе силою

мене, якщо не викидають, то однак в певний спосіб відривають, і я змушений відійти в землю повну труднощів, журб і жертв...Тому ще раз кажу: мені треба би сьогодні мовчати й скорбіти. Мимо того однак мені випадає сьогодні говорити, тому скажу кілька слів.» Продовжуючи свою бесіду, Кир Николай сердечно дякував святішому Отцеві. Для нього нема нічого важливішого, як, щоб східніх вірних, що знаходяться поза одною отарою, привести до з'єдинення. Для цієї цілі він не щадить жадних праць, жадних видатків, і сповняє діла, що перевищають людські міркування. І тому тепер він висилає до Польщі Апостольського Візитатора, щоб вірні, спадкоємці св. Отців: Атанасія, Василя Великого, Йоана Золотоустого, Григорія Чудотворця і Кирила, не оставали відділені від скали єдності «Петра.» Відтак бесідник дякує о. архимандритові, що за його проводом ОО. Редемптористи, перші з усіх чинів, почали трудитися на ниві нового апостоляту між східніми Церквами. Кир Николай дякував також всім співбратям за їх справді дружню доброжичливість, а найбільше Отцям бельгійської провінції, що з усіх перша зачала новий апостолят між українцями.

Опісля нововисвячений Владика звернувся зі словами сердечної подяки, повної чувств синівської любови, до духовного батька й приятеля, станиславівського єпископа, за уділення йому хіротонії. Також дякував двом другим співсвятителям і всім прочим присутнім достойним гостям.

Свою промову Кир Николай закінчив тими словами: «В часі великої хуртовини, в часі турецького наїзду, ікона Матері Божої Неустанної Помочі прибула тут до столиці св. Петра. Звідси

через три століття уділяла цілому світові найобильніших ласк. Тепер, коли шаліє большевицька буря, знову через синів св. Альфонса вона вертає на схід, щоб рятувати душі з духовної руїни. Нехай архангел Гавриїл, що видніє на цім образі, буде вістуном нової радості, спасіння для Сходу, а св. Михаїл нехай буде обороною діла унії перед підступами ворогів. Нехай матірня доброта й милосердя Богородиці будуть потіхою всіх місіонерів, нехай солодке ім'я Матері Неустанної Помочі буде моєю розрадою, моїм прибіжищем у всіх противнощах і труднощах, що мене стрінуть. Нехай через Матір Неустанної Помочі буде благословенний найсвятіший наш Спаситель і Цар. Нехай через Христа Чоловіколюбця прославиться Пресвята Тройця Отця і Сина і Святого Духа.»

Цю промову присутні нагородили рясними оплесками. Її неначе ще скріпили в своїх словах Преосвященні Владики Хомишин і Бучіс, підносячи свого товариша в єпископаті на душі, додаючи великої надії.

Крім публічної урочистости, що була в день хіротонії, о. архимандрит зарядив улаштування іншої, родинної урочистости на день 10 лютого, для членів Чину. На цей день запросив співбратів, що мешкають в Римі, в монастирях св. Альфонса й св. Йоакима та в монастирі Пресв. Марії в Монтероне. В часі бенкету з цієї нагоди о. архимандрит у своєму слові сказав: «Без сумніву нововисвяченого єпископа чекають численні й великі труднощі та противнощі всякого роду, може навіть саме мучеництво, однак потіхою для нього нехай буде свідомість, що тут у Римі і деінде тільки співбратів перейнятих широкою любовю, буде про нього пам'ятати в своїх Службах Божих і молитвах.»

Владика Николай також промовляв, і в своїй промові, яку присутні прийняли не меншими оплесками, просліджував, чому з усіх монаших інститутів Бог вибрав родину св. Альфонса до виконання апостоляту зовсім в Церкві нового, іменно: Переходом латинян до східнього обряду. Бесідник дуже влучно важає, що дух згромадження ОО. Редемптористів з причини своєї простоти, любови жертви, самозречення, а також задля особливої набожності до терплячого і євхаристійного Ісуса та Пресвятої Диви Богородиці, дуже близький до духа українського народу і неначе потайним спорідненням злучений. Тому зовсім не дивним є, що українці так високо цінять нашу працю і, що вона приносить так обильні овочі.

Ще в Римі Преосвященний Чарнецький дістав листи, де його повідомляли, що цілі села на Волині бажають приступити до церковного з'єднання з Апостольською Столицею. В одному листі з одного міста 200 волинської інтелігенції просили прислати українського католицького священика, щоб їм давав духовні вправи. Владика Николай, виїжджаючи з Риму дня 10-го березня, міг сказати зо св. Павлом: «Широкі двері мені там відчинились і противників багато.» (1 Кор. 16, 9).

З приводу свячень єпископа Николая, Митрополит Андрей Шептицький написав дня 13-го квітня 1931 р. пастирське послання. У цьому пастирському листі митрополит Андрей висказує свою сердечну радість з приводу назначення о. Николая Чарнецького Апостольським Візитатором для Волині і других земель. Це назначення є новим доказом великої прихильности Христового Намісника до української католицької Церкви й народу. Зокрема особа нового єпископа, кир Николая, його характер і посвята для

діла з'єдинення Церкви дає запоруку успішності його праці. З другої сторони це назначення Апостольського Візитатора пригадає українцям в Галичині, що й вони мають працювати для з'єдинення Церкви. Митрополит подає також практичні вказівки для всіх українців католиків зокрема, будучих апостолів з'єдинення. (Повний текст цього послання є в «Додатках.»¹⁰)

Українська католицька Церква в Галичині уважно стежила за унійною працею на Волині і бачила труднощі, які унеможливлювали успіх тієї праці. Тому іменування осібною унійтського єпископа для тих земель повітала з великою радістю, бо це давало певну надію, що унійна праця буде вінчатися гарними успіхами. З приводу іменування єпископа Чарнецького для Волині, часопис посвячений церковним справам «Нива» помістив статтю, яку помішуємо в «Додатках.»

Відомість про назначення Апостольського Візитатора для Волині й других земель, викликала реакцію в польській пресі. Вшехпольські націоналісти закидували, чому Апостольська Столиця не запитувала їх, посилаючи «Українця на креси» (на східні області Польщі). До противників єпископа Чернецького належав посол до польського сойму Станіслав Мацкевич, відомий зі свого виступу проти унії в соймовій комісії заграничних справ. Його націоналістичний напад гамував інший польський автор у «Виленському Слові», що писав свої статті під псевдонімом «Волиняк.» Він пише так: «Коли Апостольська Столиця утворила тубільну єрархію для японців, китайців, муринів і т.д., цілий католицький світ тішився, розуміючи, що тільки місцевою єрархією і духовенством утверджується в тих краях католицька Церква. Коли Апостольська

Столиця іменує єпископів східнього обряду для поселенців греко—католиків в Канаді і ЗСА, то всі признають, що це справедливе. Але коли Апостольська Столиця призначила своїм Візитатором єпископа Чарнецького зі згромадження ОО. Редемптористів для католиків східнього обряду на Волині, Поліссю, Підляшшю, Білій Русі, Холмщині, яких начисляють вже 20,000 крім греко—католиків поселенців зі Східньої Галичинин, то чи католицька Польща має бути в цім случає гіршою супроти братніх народів українців, росіян, як цілий католицький світ супроти китайців, японців і т.д.?

Дійсно мусимо широ з радістю признати, що це не брак заінтересування, як утримує «Цат» (псевдонім п. Мацкевича), але це знак зрозуміння й прихильности польської католицької суспільности для унії, що від дня номінації єпископа Чарнецького, побіч кількох голосів десонансу в роді п. «Цат», можна було почути більше ентузіастичних голосів гратуляцій і привітів для нового єпископа зі сторони поляків, українців, біло—русинів так католиків, як і православних, і то не тільки в Польщі але і в цілому світі. Вони походять очевидно від людей, для яких шовеністичний націоналізм є чужий.»¹¹⁾

Ці тверезі голоси заглушувала шовіністична націоналістична преса вшехполяків і треба зазначити, що нажаль багато польських урядових кругів були перейняті таким крайнім націоналізмом і противилися раз-у-раз, роблячи справі унії великі труднощі.

Такі труднощі й клопоти для владики почалися дуже скоро. Польська влада не хотіла визнати кир Николая. Варшавський міністер віровизнання навіть не прийняв владику на авдієнцію. заявляючи: «Знам ксендза Чарнецкого, але не знам такого біскума», (я знаю священника Чарнецького, але не знаю такого

єпископа). Не зважаючи на таке «приятельське» прийняття, владика поїхав на Волинь і замешкав у монастирі ОО. Редемптористів у Ковлі. ¹²⁾

У Ковлі мешкали Отці в найнятому домі. В цій місці була гарна, в східньому стилі побудована дерев'яна церква, звана «пехотная», а біля неї площа відповідна на монастир. За царських часів та церква служила для богослужень для солдатів. Тепер була замкнена. Отці написали до Варшави в справі закупна цієї церкви, але відповіді не було. Уряд боявся східнього католицизму, бо з історії знав, що воно завело б волинських українців до національної свідомості і перешкоджувало б польщенню. Апостольська Столиця прийшла на поміч Кир Николаєві, бо 8 вересня 1931 р. видала брєве, яким канонічно ерегувала монастир Отців у Ковлі. Ще холило о згадану «пехотную» церкву. У тому часі польський маршалок Й. Пілсудський захворів і лежав у шпиталі. Сестри, що служили хворому, з'єднали його прихильність своєю чемністю й добротою. Подужавши, маршалок заявив одній сестрі, що з вдячності вислухає кожне її бажання. Ця добра сестра добре знала про труднощі, що їх мав єпископ Чарнецький в Ковлі. Вона попросила, щоб військова влада віддала ОО. Редемптористам «п'єхотную» церкву в Ковлі. Пілсудський сейчас зателефонував до відповідного уряду і в короткому часі влада відпустила ту церкву ОО. Редемптористам для послуги українців католиків. ¹³⁾ Ця церква могла помістити 2,000 осіб. Цю церкву ОО. Редемптористи купили за 30,000 золотих.

За церквою ще є площа, що займає 2375 квадратних метрів. ¹⁴⁾ Отці зараз приступили до будови мурованого монастиря одноповерхового з підвальним приміщенням, величини 20 x 12 м. ¹⁵⁾ На

ерекцію цього монастиря дав свою згоду під натиском Східньої Конгрегації єпископ Шельонжек дня 15 вересня 1931 р. Ватикан жертвенно допоміг Отцям відчинити цю місійну станицю на Волині, пересилаючи значну жертву на урядження дому. З цієї нагоди Монс. Дербіні писав до тодішнього ковельського ігумена о. Йосипа: «Не маю ілюзій про перепони, що на них натрапляє делікатне завдання ОО. Редемптористів...Я повідомив св. Отця про ті щасливі новини і справді зацікавив його Святість ковельським монастирем. Найвищий Архиєрей тішитися Вашим успіхом...»

З різних пожертв повстав гарний монастир у Ковлі в 1933 р., де приміщувалася резиденція Кириколая.

По повороті з Риму, Кириколай відразу взявся до сповнювання свого уряду. За три місяці відвідав 40 сіл і містечок, служачи Молебні й Божественні Літургії. При цій нагоді ревно голосив Боже слово, закликаючи всіх до єдности віри, з осередком правдивого православного християнства, Римом.¹⁶⁾

Не зважаючи на спротив уряду й інші труднощі, число східніх католиків постійно зростало. Нажаль Кириколай не мав досить священників, щоб задоволити бажання численних парафій, що зголошувалися до з'єднання з Апостольською Столицею.¹⁷⁾

В люблинській дієцезії від довшого часу існувало бажання між православними повернути до з'єдинення. Вкінці в 1931 р. створилися там дві новоз'єдинені парафії. В одній з них, в Городлі, жили у тому часі два старики, свідки давньої унії, що її знищила царська влада. Ця парафія вислала до папи Пія ХІ письмо з побажаннями, з приводу десятиліття його понтифікату. Св. Отець,

порушений тим гарним жестом, вислав їм ікону Матері Божої Неустанної Помочі, яку він сам особисто благословив. Цього року (1931) трьох православних священників приступило до з'єдинення з католицькою Церквою. Між ними бувший ректор православного семінаря в Кременці, о. Петро Табинський.¹⁸⁾

В апостольській праці для з'єдинення Церкви на Волині і других землях давався відчутти брак священників. Тому латинський луцький єпископ Шельонжек, щоб цьому зарадити, започаткував вже в 1928 р. семінарію східнього обряду в Дубні, віддаючи для цієї цілі новобернардинський монастир і церкву в Дубні, що їх після війни відібрано від православних. Однак ця семінарія успішно не розвивалася і була від 1-ого червня 1929 р. до літа 1931 р. нечинна. По канонічній візитації унійних станиць, що її перевів єпископ Чарнецький в 1931 р. папа Пій XI рішив урухомити цю семінарію, віддаючи ведення її ОО. Єзуїтам східнього обряду. Владика Николай був одним з професорів цієї семінарії. На свої виклади він доїжджав з Ковля.¹⁹⁾

У своєму листі з 23-го березня, 1933 р. єпископ Чарнецький пише: «У нас, слава Богу, хоч помалу, серед знаних труднощів, йде діло Боже наперед, щобто діло св. Унії на східньопівн. землях. Особливо на Волині під унію ґрунт знаменитий. За послідні місяці зголосилося до унії до 50 сіл; але женців мало. В заложеном семінарі св. Отцем Пієм XI у Дубні маємо 24 клериків, але треба ще чекати. Усього маємо 46 парафій зі з'єдинених православних. На Холмщині є ОО. Василіяни, мають дві станиці. На Підляшші є ОО. Студити,—дві станиці, одну на Поліссі. На Білій Русі є ОО. Єзуїти (східнього обряду),—три станиці, ОО. Францішкани (схід.

обряду), є на Поліссі одна станиця. Є до 40 Сестер. Брак ще осібного єпископства і порозуміння з урядом. У Ковлі маємо монастир і церкву. Вірних 300 душ і дітей в школі 30. ²⁰⁾

В січні 1932 р. Апостольська Столиця покликала єпископа Чарнецького до Риму. Св. Отець вислав його в справі унії до Естонії. В цій справі владика Николай виїхав з Риму 23 березня 1932 р. ²¹⁾

Бажаючи поширити свою працю для з'єдинення Церкви на Волині, Єзуїти східнього обряду отворили свій новіціят в Альбертині, коло Сломіна, на Білій Русі.

Поміж згромадженнями Сестер, що працювали для унії, треба згадати Згромадження Сестер Місіонарок Пресв. Серця Христового. Їх матірний дім був у Вільні. ²²⁾

В той спосіб праця над приверненням до св. з'єдинення в тих краях, де колись процвітала унія, а потім жорстоко її знищено, щораз краще розвивалася.

Крім унійної праці кир Николай і його товариші завжди ревно займалися і обслуговували українців католиків, поселенців з Галичини. Це уважали своїм першим обов'язком. Їх було коло 20,000 і нові громади раз-у-раз знаходилися. З цим усім можна було створити осібну єпархію й віддати її владіці Николаєві з повною юрисдикцією над католиками східнього обряду. Рим натискав на це, але польський уряд опирався папським заходам, бо хотів перетягати православних на польське. Коли заходи латинізації не вдавалися, то уряд ставляв труднощі єпископові Чарнецькому, а попирав православ'я, бо легше було накинути свою волю православній єрархії, як католикам, що завжди мають оборону в Римі. Тому до кінця панування Польщі (1939 р.) не

було на Волині і Поліссі східнього єпископства з повною юрисдикцією. Що більше, на Холмщину і Підляшшя Кир Николай не мав вступу, бо польський уряд виключив візитаторську владу над тими землями.²³⁾

Чим більше поширялося унійне діло на землях Волині, Підляшшя і других, тим більше множилися труднощі. З монастиря в Ковлі обслуговував округ Володимира Волинського в 1933-1935 рр. о. Роман Бахталовський ЧНІ. Це вітчизна св. Йосафата. Там він народився і там є багато пам'яток по нім. В цій окрузі було 10 колоній до обслуговування, з яких чотири найбільші і їх треба було стало відвідувати. Поселення греко—католиків з Галичини тут продовжувалося, бо ця околиця сусідує з Галичиною. Половину цих колоній о. Роман відкрив протягом двох літ, що доїздив до цієї округи. Однак завжди довідувався про існування ще інших колоній галицьких поселенців у володимирській окрузі. На початку свого поселення люди оставали без жадної релігійної публічної богослужби, а відтак поволі ставали учашати до некатолицьких церков. На просторі цієї території була в 1933 р. тільки одна греко—католицька церква. Відтоді збудовано ще дві, а в інших колоніях богослуження відправлялося в хатах, покритих стріхою. В малій кімнаті, поміж двома ліжками, ставлялося стіл, благословилося його і вже була заложена публічна каплиця. Власти під благими позорами робили все можливе, щоб перешкодити апостольську працю, а особливо будову каплиць. Отцеві, що відвідував згадану округу, замкнули нову каплицю протягом пів року, і треба було дипломатичної інтервенції Риму, щоб назад отворили. Накладали кари, щоб платити. Іншу каплицю ще не уживали з обави, щоб не було

подібних труднощів. Треба було чекати. Були парохі, що чекали протягом чотирьох літ. На кожному кроці стрічалося перебраних поліціантів, що Отців провірювали як яких бандитів. Однак, не зважаючи на те, справа Божа поступала, хочай треба було боротися за кожен п'ядь землі. Через переслідування, люди ще більше були утвержені у вірі.

Нажаль сам Володимир, місто св. мученика, не отворив своїх брам. Вороги добре розуміли значення цього осередку. Начальник округи сказав одній особі, що ніколи не допустить унії до самого міста. Ось, як він до цього забрався: весною 1934 р. о. Роман зачав регулярні богослужби в приватному домі. Здається це була там друга відправа Служби Божої. Аж тут входить поліціант, стає при дверях і записує імена всіх присутніх. Люди боячись тяжких наслідків, втікають через вікно, і тому, що то були люди зі сіл, вони розголосили всюди страх так, що на будуче не будуть мати відваги приїжджати. Отець мусів перенести відправу до іншої греко—католицької хати. Однак поліція, мимо інтервенції єпископа—Ординарія, не лишила в спокою властителя тієї хати. Треба було відправляти «інкогніто» для осіб запрошених. Вкінці, щоб не були ненависним господареві тієї хати, священник був обов'язаний перервати богослуження в тій парафії.²⁴⁾

Тимчасом на Волині щораз більше розбуджувалася православних туга за єдністю. В 1933 р. аж 56 сіл просили, щоб прийняти їх до католицької Церкви.

Який жаль, що тим селам треба було відмовити прийняття до католицької Церкви, з причин браку священників, а польські власти не допускали на Волинь священників з Галичини. В червні 1934 р. 30

сіл з Волині прислали просьби з підписами о прийняття до св. з'єдинення. І знову та сама трудність. З одної православної парафії 200 мужчин прислали до Кир Николая письмо, просячи прислати їм католицького священника, щоб заложити католицьку парафію. Преосвященний Чарнецький в розмові зі своїми співбратами сказав: «Якщо б Митрополит Андрей Шептицький мав на Волині власть, і міг взяти там у свої руки провід, то в дуже скорому часі ціла Волинь була б католицькою і творила б з Галичино цілість.» Нажаль Кир Николай був тільки Апостольським Візитатором, а Ординаріями були латинські єпископи, дарма, що Рим наполегливо старався дати на Волинь єпископа—ординарія з повною юрисдикцією. Всі старання розбивались о спротив польської влади. Що більше, уряд нераз не дозволяв поставити капличку для новоз'єдинених парафіян, так, що бувало вони мусіли молитись в звичайних домах, а на йорданські свята преосвященний мусів відправляти під голим небом на морозі, бо поліція не дозволила в шопі відправляти, кажучи, що стодола може від свічок запалитися. Відтоді ця заборона повторялася кілька разів.

Треба подивляти сильну віру тих людей, що приймали з'єднання на Волині. Один селянин так пише до преосвященного Чарнецького: «Повірте мені, що пишу зі сльозами, але тішуся, що милосердний Господь дає нам терпіти за віру, за правду.»²⁵⁾

Єпископ Чарнецький у своїй апостольській праці мав проти себе не тільки польський уряд і частину польського клеру. Московське окруження православного митрополита Діонісія і значна частина його духовенства, вихована у ворожому дусі до всього, що

українське, спричиняло багато терпінь владиці Николаєві. Зараз по хіротонії єпископа Чарнецького «Слово», офіційний орган митрополита Діонісія, помістив передову пропагандивну статтю під заголовком: «Унія іщет вторгнути в нашу страну» (унія намагається вдертися в наші сторони). Та стаття перестерігає вірних перед «лжепастирем», що не прийшов законними дверми до стада, але закрався незаконним способом «насланий Ватіканом.» Та стаття звертає увагу вірних, що той ворог в особі владики Николая тим небезпечніший, бо в нього не мало добрих прикмет, що можуть з'єднати йому довіря й пошану людей.

Тут подаємо слова згаданого офіційного журналу митрополита Діонісія «Слова,» вони освітлюють особу й діяльність кир Николая:

«Вже своєю зверхністю він (єпископ Николай) представляє восточний тип східнього монаха зі сильною чорною бородою та довгим волоссям. І в інтелектуальній ділянці вибивається вищою культурою: говорить багатьма мовами, знає глибоко українську літературу, старовинну й модерну, та православне богослов'я, не має для нього секретів. При цьому всьому є в нього подивугідний такт, велика легкість мови, та вміє він ґрунтовно дискутувати. Ще будши звичайним місіонером Редемптористом на Волині в 1925 р., зумів зв'язатися з багатьома православними священниками, які видавались йому слабше утверджені в святому православ'ї. У численних православних парафіях він здобув гарячих прихильників, що мали його за дуже побожного й ученого батюшку. А різнився він у їхніх очах від інших тільки тією дрібничкою, що згадував Папу, тоді, як інші молилися за митр. Діонісія.»²⁶⁾

Те саме «Слово» додає, що Кир Николай добре знає про те, що між членами православної єрархії так часто трапляються непорозуміння та заколот, і треба боятися, що він готов «використати їх на погибель св. православ'я.»²⁷⁾

Подібно інший православний часопис у Варшаві, писаний російською мовою, «За Свобову» ч. 36, 1931 р., з обави перед унією на Волині, перестерігає православних перед преосв. Чарнецьким, що в часі своєї п'ятилітньої праці причинився на Волині до з'єдинення православних монахів Гамалиїла, Теодора, Серафима, Іліяна, Авима і Нифонта. Тому цей часопис побоюється, щоб новий єпископ не використав розладдя, яке панує в православній Церкві, іменно серед єрархії.²⁸⁾

Владика Никодай дуже болів над тим, що його щирі наміри стрічають сильний спротив і перешкоджають церковній праці. Волинь стогнала під чужим ярмом. Державна влада старалася не допустити до зближення Волині до Галичини, і до тісніших зносин між обома частинами одного народу. Тому ворожа поліція не дозволяла селянам Волині навіть читати українських часописів, що виходили в Галичині. Поліція арештувала та безмілосердно біла тих, що поважились купувати галицькі часописи. Отак державна влада намагалась не допустити до контакту між двома частинами українських земель, Галичини й Волині, що колись творили галицько—волинську державу.

Агітатори старалися підбунтовувати православне населення, представляючи українців католиків, як поляків, і страшили його, що церковне з'єднання це пастка «Ватікану», щоб відібрати українцям їх національність і східній обряд.²⁹⁾ Вороги Преосв.

Чарнецького не перебирали в середниках переслідування, про що свідчить наступна подія:

Кир Николай, якого рідне село було близько Дністра, любив для покріплення здоров'я часто купатися. Коли пірнув у воду, то виглядав зо своїм чорним волоссям і бородою, як мітологічний Посейдон. Одного дня купався в озері коло Ковля. Коли він був уже у воді, один «нез'єдинений» пішов за ним у воду і намагався його втопити. Чуючи, що противник його перемагає, владику вчепився його сильно і став плисти з ним на глибоку воду, мовляв стережися, бо зі мною підеш і ти під воду. Це допомгло. Напасник вступився, однак забрав владиці черевики так, що єпископ мусів босоніж вертатися домів і то вулицями самого міста Ковля. Кир Николай міг був з того випадку зробити вжиток, однак у своїй лагідності просив, щоб цього не розголошувати.³⁰⁾

Страшну шкоду зробила унійній справі так звана «ревіндикація», коли польська влада забирала від православних церкви, або їх нищила. Ці церкви були колись греко—католицькі, їх у ХУІІІ-ому столітті Москва перемінила на православні, жорстоко переслідуючи греко—католицьку Церкву й насильно заводячи православ'я.

В часі цього бурення церков, що було весною і з початком літа 1938 р., посол до варшавського сойму, Д-р Степан Баран поїхав до Варшави, на довший час, щоб зібрати відповідний матеріал для своєї інтерпеляції у варшавському соймі та інтервенції в польському центральному уряді. До нього зголошувалися люди з усіх сіл, де йшла акція бурення православних церков. Від них, як очевидців, він зібрав потрібний матеріал, і доповнив інформаціями варшавської православної консисторії. Тут подаємо

те, що Д-р Баран пише про це у своїй книжці: «Митрополит Андрей Шептицький.³¹⁾

«Нищення церков під проводом повітових старостів і польської державної поліції дійшло свого вершка на весну і в літі 1938 р. Остаточний білянс православних церков на Холмщині й Підляшші такий: дня 1-го серпня 1914 р. було там усіх православних церков 389, а дня 1-го вересня, 1939 р. всього 51. Поляки забрали для себе 149 православних церков, і перемінили їх на римо—католицькі костели, а 189 православних зовсім збурили, або по просту спалили. Бурення церков відбувалося пляново і систематично, при допомозі спроваджених польських робітників, та під наглядом і охороною польської державної поліції. Діялось це при розпучливому плачі і голосних лементях місцевої православної людности. Польські робітники виносили з церкви церковні образи, книги, ризи та іншу церковну утвар, скидали те все на купу і щойно тоді приступали до бурення. При цьому нищили нераз старий цвинтар біля церкви, та церковну огорожу, і всю площу зрівнювали з землею та засівали травою, щоб по церкві не залишити ніякого сліду. Бували випадки, що робітники приїжджали не тільки з поліцією, але ще й з поліційними псами, щоб відганяти православних селян і селянок від церкви. При нищенні церков не щаджено і тлінних останків православних, що їх викидувано з найбільшою наругою з могил. . . В тому ж 1938 р. поруйновано і муровану православну церкву в містечку Щебрешин на Холмщині, збудовану ще в 1184 р., отже одну з найстарших пам'яток українського церковного будівництва. Ще в самому початку польського панування в 1919 р., в підземеллях єпископського собору в Холмі порозбивано крипти з гробницями єпископів,

настоятелів собору і його ктиторів та заслужених для церкви священників, православних і уніятських, і повикидувано з них кості; збурено також православний цвинтар біля собору, порозбивано трумни і викинено також з них кості покійників, що ще довго—цілими роками—білілись на зруйнованім цвинтарі, на якому порозбивано і нагробні пам'ятники. Очевидно собор в Холмі відразу перемінили на костел. У божевільному буренні поляками православних святинь на Холмщині не було стриму. В одному тільки 1938 р. збурено, або спалено 115 православних церков.

Православним не дозволено ставити ні каплиць ні молитовних домів на місце забраних, замкнених, або знищених церков. Під охороною польської державної поліції такі нові будівлі негайно бурено, а на тих, що займались їх будовою, як теж на православних священників, що відважились у них відправляти накладано кари грошеві, або їх арештовано.»

Увесь цей матеріял Д-р Баран використав у своїх двох інтерпеляціях до голови Ради міністрів, що їх Д-р Баран вніс на пленарному засіданні польського сойму 6 і 21 липня, 1938 р. . . . Копії тих інтерпеляцій завіз в літі 1938 р. пос. Вол. Целевич митрополитові Шептицькому до Підлютого, який на основі поданого там фактичного матеріялу, написав послання.

Це послання «В справі Холмщини» подаємо тут частинно. Повиний текст помістив Д-р С. Баран у згаданій книжці: «Митрополит Андрій Шептицький», стр. 108-110. «Андрей Львівський і Галицький Митрополит» . . . «Потрясаючі події останніх місяців на Холмщині змушують мене прилюдно станути в обороні переслідуваних наших братів, нез'єдинених православних християн Волині,

Холмщини, Підляшшя і Полісся, та завізвати вас до молитви за них і до діл покути, щоб виєднати з неба Боже милосердя...Ціле православне населення Польщі затривожене. Населення Холмщини зранене у найсвятіших і найблагородніших почуваннях. А всі з'єдинені з Вселенською Церквою восточні, болять над ударом завданім самому ділу з'єдинення.

А те все сталося в хвилині, коли уряд предкладав до ратифікації уклад в справі поунійних дібр, заключений між Апостольською Столицею та Польською Державою. Тим хронологічним збігом, ініціатори й організатори діла знищення, скидають на Апостольський Престіл одіюм того, що сталося. Події на Холмщині нищать в душах православних нез'єдинених наших братів, саму гадку про можливість з'єдинення. Представляють Вселенську Церкву ворожою і небезпечною для православного народу. В очах кількамільйонового населення Польщі, Апостольська Столиця представлена співвинною діла знищення. Отвиряється нова пропасть поміж Сходом і Вселенською Церквою.

Комуж приписувати ті матеріяльні й моральні руїни?...Це могло статися тільки за інспірацією укритих ворогів Вселенської Церкви та Християнства...

Законспіровані вороги Християнства на можуть у Польщі виступати явно проти католиків, бо ці останні надто сильні. Мусять маскувати свої удари. Ділають через інших посередньо, але і тоді можна їх пізнати по цілі, до якої прямують...

Ми болюче мусимо відчувати всі терпіння братів, а антихристиянські поступки мусимо нап'ятнувати. Нищення церков у місцевостях, де церква потрібна народові, заборона відправи церковних богослужень

і карання за молитву—мусимо вважати за факти релігійного переслідування. . .

Мусимо запротестувати проти намагання кинути понуру тінь підозріння, що боротьбу з Православною Церквою апробує Апостольська Столиця. . .

Для переслідуваних, так як і для нас є потіхою, що Бог справедливий дивиться з неба на наші терпіння. Доля народів у Божих руках. Бог зможе з терпінь бідного народу випровадити правдиве, тривале добро для нього, славу та перемогу для Святої Вселенської Церкви.

Дано у Підлютому в день св. славного пророка Ілії 2 серпня, Р.Б. 1938.

Андрій Митрополит

Це послання, оголошене на першій сторінці в «Ділі» ч. 184, з дня 23.8.1938 р. польська цензура skonфіскувала. Не зважаючи на конфіскацію, це число розійшлося масово, а крім того зроблено нелегальну відбитку, яка теж масово розійшлася до цілому краю, і зробила величезне вражіння, головню серед православних.

Православний Митрополит Діонісій, який, як і вся православна церковна єрархія, мав уста замкнені, вислав до митрополита Шептицького довірочно високого православного достойника з листом, в якому склав йому гарячу подяку за мужній виступ в обороні православної Церкви.³²⁾ В обороні 206.000 православних в холмській землі, що їм польська влада забирала й нищила їхні церкви, промовляв також у варшавському соймі одинокий православний посол.

Преосвящений Николай болюче відчував і терпів це, що польський уряд нищив православні церкви, бо

цим нелюдським поступуванням «відстрашував від Унії, і віддаляв справу церковного поєднання бодай на сто літ.» «Господи, опамятай безумних», він часто повторяв. ³³⁾ Церковна унійна праця натрапляла на сильний опір, бо Волинь стогнала, поневолена чужим ярмом.

Якраз тоді, коли на Холмщині горіли православні церкви, студенти духовної семінарії ОО. Редемптористів у Голоску Великім, відбували свою прогулку на Волинь до Ковля, під проводом свого професора о. Володимира Маланчука. Вертаючи із Ковля, вступили до Почаєва, щоб відвідати цей славний монастир, що його москалі відібрали при кривавім переслідуванні унії в 1832 р. Коли студенти стояли під лаврою, громадка православних селянок тривожно прислухувалася, як студенти говорили. Почувши українську мову, вони зраділи. Одна навіть приступила та промовила: «А ми вже боялися, що це польські ксьондзи з поліцією хочуть відобрати нам Почаїв, а ви, Боженьку, певно наші браття зі Львова.» ³⁴⁾

Преосвященний Николай трудився на Волині, Поліссі, Підляшші і Білій Русі майже 14 літ, з початку, як місіонер, а від 1931 р., як єпископ. Ця його праця була не тільки невсипущим старанням поширити серед наших братів єдність з Апостольською Столицею, але також витворити українське обличчя на цих поневолених землях, викликати в серцях наших братів, сестер почуття приналежності до великої української нації. Москва і Польща старалися протягом віків затерти це почуття. Москалям це надзвичайно вдалося. ³⁵⁾ В цій справі Москві помагала церковно—політична експанзія на Захід. По упадку Царгороду 1453 р. зродилася ідея Москви стати переємницею

Царгороду, «другого Риму», і почавши від Івана III., що взяв шлюб з небогою останнього візантійського імператора Константина XII. Палеолога Софією, вести ролю Москви 3-го Риму, єдиного незалежного осередку для всіх слов'янських і православних держав і взагалі для цілого християнського світу. По переяславському договорі (1654), Москва зачала систематично поневолювати Україну.³⁶⁾ В 1686 р. московський патріарх підчинив під свою владу київську митрополію.

І так московський цар при допоміг православної московської Церкви і насиланих на Україну солдатів, поневолював Україну в цілості, не тільки на церковному полі, але в усіх ділянках народнього й політичного життя. До панування Москви над Україною, українська православна Церква мала свої давні традиції і свої окремішності. Те все Москва старалася затерти й всюди запровадити московську православну Церкву. На Україні були змагання в обороні своєї свободи, останній змаг був за гетьмана Івана Мезепи.

Тоді на Україні православна Церква була вже опанована Москвою. По бою під Полтавою 1709 р., Москва ще сильніше зачала запанувати над Україною. Навіть привластила собі старинну назву київської землі, і цар Петро I в 1721 р. назвав свою державу «Російською імперією.» По трьох розборах Польщі, під владу Москви дісталася та часть України, що була під Польщею, і тут Москва продовжала ту саму свою акцію. І так на всіх українських землях Москва старалася затерти і в церкві, і в школах, і в культурному житті український характер. В наслідок того цілі околиці українських земель не знали, хто вони є.

Належить зазначити, що світові завдання-православні, словянські, а власне сутонаціональні московські, що їх переводила Москва за панування царів, сьогодні продовжає в Росії і то ще з більшою послідовністю большевицька влада; сьогодні царя заступає Верховна Рада ССРСР (політбюро).³⁷⁾

Який вплив на народню свідомість мала політика, що її Москва від віків провадила на українських землях, нехай послужить наступна подія: В часі повище згаданої поїздки студентів, один зі студентів, Михайло Шудло, запитав одного молодця в Луцьку: «Хто ви є? чи поляк?», молодець відповів «ні, я не поляк», «москаль?», «ні, я не москаль», «українець?», «ні, я не українець.» Михайло Шудло продовжав: «Хто ж ви такі, коли ні поляк, ні москаль, ні українець?» На це молодець відповів: «Я здешній, я тутешній!»

Серед таких обставин праця над церковним поєднанням вимагала великого геройства, самопожертви і надзвичайного довіря до Божого Провидіння, щоб не заламатися, а витривати на своєму становищі до кінця. Таке довіря мав Преосв. Николай. Цю віру оживляв у нього дух молитви. Він вірив, що Божа справедливість покладе кінець людській злобі.

Потіхою для Кир Николая були його духовні діти, вірні на Волині і Поліссі, що окружали свого владику великою любов'ю й пошаною. Вони звали його своїм Владикою, і уважали його відпоручником Митрополита Шептицького, що тішився надзвичайною пошаною й довір'ям серед православних Волині, Холмщини й других земель.³⁸⁾

При кінці 1933 р. автор цих стрічок, відвідуючи Західню Україну, був і у Ковлі в монастирі ОО.

Редемптористів. У неділю, 26-го листопада, служив св. Літургію в згаданій «пехотній» церкві. Гарно співав місцевий хор. Цей хор саме приготував академію з приводу 1900-ліття Хресної жертви Христа на Голгофті. Цей ювілей проголосив папа Пій XI. В часі згаданої Служби Божої Кир Николай стояв біля вітваря в молитовній поставі, побожно слідкуючи Літургію, часто роблячи метанії. Тоді автор цих споминів останній раз у своєму житті, мав щастя бачити й говорити з Преосвященним Чарнецьким. Владика в монастирі носив звичайну, скромну монашу рясу і брав участь у всіх монаших вправах. Він мав гарну бібліотеку передусім з книжок, що відносилися до Східньої й Української Церкви.

У своїй апостольській праці Кир Николай мав щирю поміч своїх співбратів, що часто приїжджали з Галичнин давати місії на Волині й Поліссі; також ОО. професори з ювенату в Збоїсках і з духовної семінарії в Голоску, приїжджали до Ковля, щоб обслуговувати вірних і помагати владиці в часі його візитацій. Такі візитації церков були великою урочистістю не тільки релігійною, але й народньою. Вірні витали владика дуже торжественно, з процесією, бандерією... Сама поява єпископа Николая, його маєстатична постать, його служення Літургії, перейняте глибокою побожністю, його людяність, що лучила повагу з євангельською простотою, все те пригадувало всім, що мають перед собою Божого чоловіка. Всі до нього з довірям горнулися. Такі богослужби відбувалися з цілою величавістю й красою східнього обряду, при співслуженні священиків, дияконів і аколітів. Вірні з великою жаждою слухали його проповідей, що були повні любови. Бувало, що, як у тому самому селі

була в тому самому часі богослужба в православній церкві, то православні майже всі лишали свою церкву, а йшли послухати владика Николая. Навіть бувало, що сама матушка (дружина православного священика), приходила до української католицької церкви, лишаячи православну, де була також богослужба.³⁹⁾

Єпископ Чарнецький мав широке серце, запалене Божою любов'ю; подібно, як св. Павло, що сказав про себе: ««Для всіх я став усім»» (1 Кор. 9, 22). Кир Николай не огранічав своєї апостольської діяльності до самої Волині, але, оскільки на це дозволяли його обов'язки, як Апостольського Візитатора Волині й Полісся, він спішив з духовною поміччю всюди, де міг зробити щось доброго, маючи зокрема завжди на увазі добро української католицької Церкви і її розвиток. Тому серед своєї наполегливої праці на Волині, він користав з кожної нагоди, щоб познайомити широкий світ з нашою Церквою й українським народом. В цім він ішов шляхом вказаним великим митрополитом, Божим слугою Андреем Шептицьким.

В 1932 р. владика Николай відвідав чеську провінцію ОО. Редемптористів. З цією провінцією була злучена молоденька віцепровінція нашого обряду в Михайлівцях на Закарпатті. В Празі Кир Николай відслужив архиєрейську Службу Божу в монастирській церкві. Опісля владика відвідав семінарію ОО. Редемптористів в Обожісті. Там була його архиєрейська Літургія, а співав хор чеських питомців. Потім владика мав конференцію до питомців. У травні того самого року Кир Николай відвідав малу семінарію ОО. Редемптористів в Лібейовицях. Там були також учні із Закарпаття. В

часі його архиєрейської Служби Божої співали питомці цієї семінарії.

Дня 6 грудня, 1936 р. в день св. Николая єпископ Чарнецький уділив єпископських свячень отцеві Олександрові Євреїнові. Ця хіротонія відбулася в російській—папській Колегії в Римі. Співсвятителями були: мелхітський митрополит Саїг і єпископ з Калябрії Меле (для італьо—греків)⁴⁰).

Дня 10.XII.1936 р. єп. Чарнецький відправив св. Літургію з чотирма другими владиками в церкві св. Сульпіція в Парижі з приводу 80-ліття існування ««Діла Сходу.»»⁴¹)

В 1938 р., їдучи до Риму, владика Николай затримався в Мавтерн (Стирія—Австрія), де була духовна семінарія ОО. Редемптористів австрійської провінції. До Мавтерн Кир Николай приїхав 8-го квітня, 1938 р. Наступного дня, в Лазареву суботу, владика уділив дияконських свячень о. Бартошеві, а в квітну неділю висвятив його на пресвітера. Співана архиєрейська Служба Божа і обряд свячень відбулися величаво з дияконами й асистую. О. Франц Хохуля ЧНІ. дістав з Бельгії, де перебували на студіях українські студенти, ноти до українського богослуження. Німецькі питомці робили передтим проби з о. Сантіаго Мурілло Т. І., еспанцем, що з причини переслідування комуністами, мусів лишити свою батьківщину, приїхав до Західньої України і там прийняв східній обряд. (Він учив екзегези св. Письма в семінарі в Дубні. Плавно говорив по німецьки, і багато й приязно розказував студентам про відносини і своєрідності серед українців). О. Хохуля сповняв обов'язки диякона, а нарід, що заповнив монастирську церкву, з великою увагою й цікавістю слідкував за Літургією й обрядом свячень.

В часі богослужби один отець пояснював народіві значення всіх східніх обрядів і богослужень. В часі Служби Божої співав приготований до цього хор німецьких питомців. Це були перші проби організації подібних хорів, які склалися з чужинців, що співали українську Літургію. Пізніше цю практику продовжав т. зв. «Византійський Хор» під управою п. др-а Антоновича. Це много причинилося до популяризації й прослави нашої Церкви й народу. Про ті відвідини Чехії й Австрії оповідав авторові згаданий о. Хохуля, що багато займався організацією цих богослужб. В Мавтерн, по богослуженні, кир Николай обіймив о. Хохулю й сказав «це було досконало.» Про владику Чарнецького о. Хохуля виразився так: «Владика дуже ласкавий, до всіх прихильний, з кожним розмовляє, це дійсно Божий муж». Наступного дня о. Бартиш мав свою приміцію в присутності кир Николая.

Австрійські студенти в своїй семінарській хроніці широко і з великим захопленням оповідають про ту гостину єпископа Чарнецького в їх семінарі, і про всі обряди Літургії і свячень в їх церкві. Свою хроніку кінчать цими словами: «Ми в короткому часі щиро полюбили єпископа Чарнецького, що лучив у собі євангельську простоту й убогість з правдиво мужеською побожністю.» 11-го квітня владика відіхав до Риму. Якраз перед 4 тижнями нацисти зайняли були Австрію, і тому по дорозі в Леобен кир Николая стрінула неприємність, бо бачучи мужчину з великою бородою, взяли його за жида. Однак скоро переконалися й зобачили свою помилку так, що владика щасливо поїхав дальше в дорогу до Риму.⁴²⁾

Нераз запрошували владика Чарнецького до Бельгії, щоб уділяв священничих рукоположень українським студентам, що студіювали там Філософію й теологію в Лювені і Боплято.

Один бельгійський Отець, що прийняв український обряд, так пише про такі свячення: «Ці свячення не мають характеру латинського обряду, що є трохи суворий. Східня Церква уживає цілої своєї урочистости при священничих свяченнях. Тут треба подивляти пишність в усіх подробицях, красу літургічних риз, поважність і шляхетність поліфонічного співу, що пригадує Палестрину, з мелянхолічною закраскою, глибокий зміст слів і молитов.»⁴³⁾

У тому часі, заки Отці отворили свій власний семінар в Голоску, в Бельгії на студіях було поважне число українських студентів так, що там вони мали свою осібну каплицю з іконостасом і т.д. Здається єпископ Чарнецький від 1931 р. майже всіх молодих отців Ч.Н.І. з Галичини рукополагав.

Першим молодим богословом, що його кир Николай висвятив в Боплято був о. Роман Хомяк, дня 17-го липня, 1932 р. Дня 12-го серпня, 1934 р. кир Николай уділив священничих рукоположень: Стефанові С. Шавлеві, Стефанові І. Шавлеві і Володимирові Корбі. В 1935 р. 28-го липня він висвятив: Івана Юськова, Михайла Пилюха, Семена Гнатишина і Михайла Перетятка. Григорія Шавеля висвятив 9-го серпня 1936 р. Дня 25-го липня, 1937 р. висвятив Стефана Широого, Филимона Курчабу, Петра Козака, Богдана Орищука, Григорія Мицака і Василя Рудька. Свячення о. Івана Зуба відбулося дня 28-го серпня, 1936 р., його висвятив також кир Николай. «)

Всі ті священнічі рукоположення відбувалися з великою урочистістю. Одні такі священня широко і гарно описав о. Михайло Пилуох. У своїм листі о. Михайло оповідає, як наші студенти, що тоді були в Боплято, старалися в місцевій церкві все достосувати до українського обряду. Вони поставили не середині святилища престіл, за престолом «горне сідалище», помістили два намісні образи...В хорі співали українську богослужбу три народності, українці, флямандці і вальони; архиерейську Літургію кир Николай відслужив з повною величавістю східнього обряду, з дияконами, асистую...Тоді, в липні 1935 р. преосвященний Чарнецький уділив священничих свячень п'ятьом левітам ЧНІ. Присутніми були не тільки всі студенти великого семінаря, але й багато людей з тієї місцевости. О. Пилуох, що був одним з нововисвячених, оповідає: «На всіх ця урочистість зробила велике враження. Вони казали, що тих свячень ніколи не забудуть. І, тут, подібно, як завжди, кир Николай до всіх відносився з простотою і ввічливістю, до всіх заговорив кілька слів, нікого не лишаючи.⁴⁵⁾

Пізніше преосвященний Чарнецький уділяв священничих рукоположень питомцям Ч.Н.І. в Галичині. Дня 26-го квітня 1936 р. владика Николай висвятив о. Йосифа Форнальчика в монастирській церкві в Збоїсках. Теперішнього канадійського митрополита Максима Германюка він рукоположив на священника дня 4-го вересня 1938 р. в монастирській церкві у Львові при вул. Зибликевича, а дня 2-го серпня 1939 р. висвятив там о. Богдана Репетила.⁴⁶⁾

Єпископ Чарнецький уділяв священничих свячень також питомцям світських семінарів. Вісті про

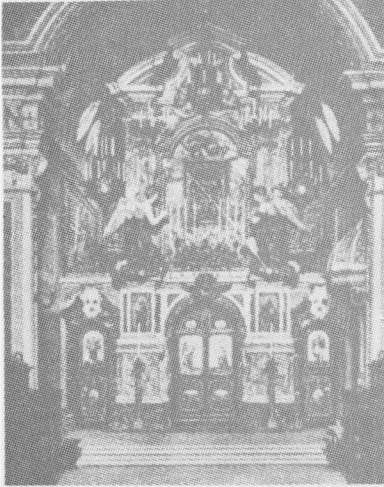
рукополагання на священників і інші праці можна тільки знайти розкинені тут і там при різних періодичних виданнях. В «Аналектах» Ч.Н.І., 1935 сторона 32, знаходимо, що від половини грудня 1934 р. до половини січня 1935 р. кир Николай перебував в монастирі ОО. Редемптористів у Римі. У тому часі він давав духовні вправи питомцям Понтифікального Інституту «Руссікум» в Римі і потім там уділяв священничі свячення двом питомцям того Інституту.

Преосвященний Чарнецький уділяв св. тайну священства цілому рядові питомців Папської семінарії в Дубні на Волині, де був доїжджаючим професором.⁴⁷⁾

Зі семінаря в Дубні працювали в Канаді наступні оо: Григорій Теплий, Теодор Коцаба, Антін Пакош, Юліян Габрусевич, Евтимій Мельничук і Іван Легкий.

У своєму переїзді до Риму кир Николай затримався в Кракові і уділив тут нижчих свячень 7-го квітня 1938 р. Мирославові Шамотівці, Стефанові Шакалі і Вінкентієві Зелінському. В Римі в травні того року, в часі триднівки в честь св. Андрія Боболі, владики відправив архиерейську св. Літургію в церкві «Джезу.»⁴⁸⁾ Вертаючися з Риму єпископ Чарнецький був у травні того року на Євхаристійному конгресі в Будапешті і брав у ньому участь.⁴⁹⁾

Треба дійсно подивляти апостольську ревність владики Николая, що при своїх так численних душпастирських працях на Волині, радо спішив з духовною послугою там, де була нагода причинитися до поширення Божого царства на землі і зазнайомлення ширших кругів католицького світу з українською католицькою Церквою.

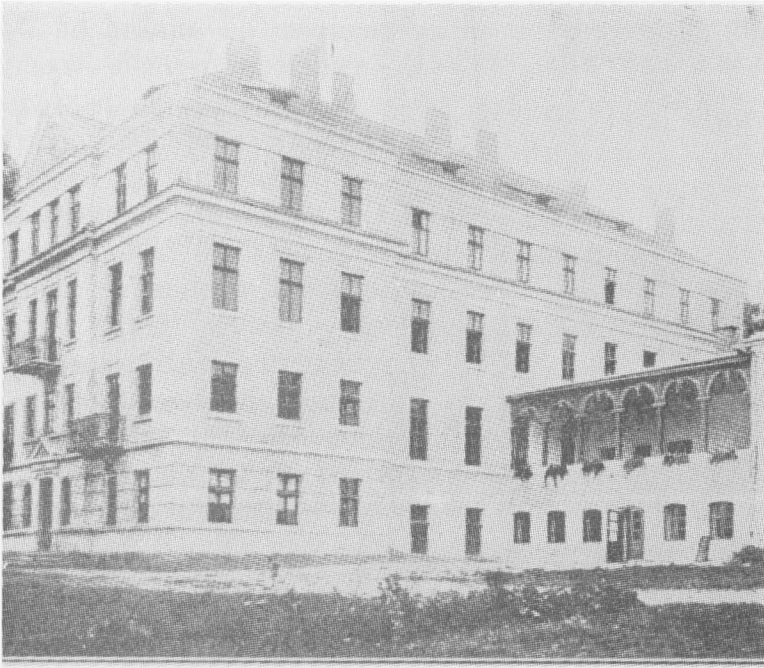
**Грецька церква в Гротта-Феррата
коло Риму**

**Greek Catholic Church at
Grotta-Ferrata near Rome**

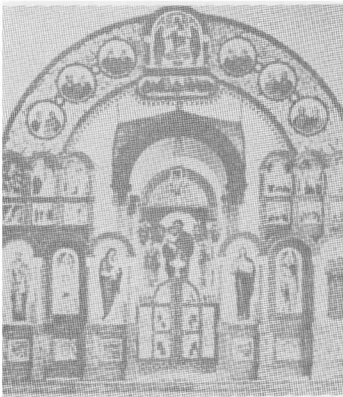

**Перші новики в Галичині зі своїми Отцями і Настоятелями.
Сидять з ліва на право: о. Некуля, о. Гентор Кінцінґер магістер новиків,
о. Йосиф Схрейверс ігумен, о. Трчка, о. Яків Дебур.
Стоять за ними: з ліва на право: о. Григорій Шишкович,
о. Николай Чарнецький, о. Стефан Бахталовський, о. Іван Бала,
о. Володимир Породко, Над ними між братами четвертий:
о. Роман Бахталовський. (Ювілейний Альманах стор. 102). Рік 1919 Збоїска,
коло Львова.**

**First novices in Galicia with their priests and superiors. Sitting from left to
right: Rev. Stanislaus Nekula; Rev. Hector Kinzinger, novice-master;
Rev. Joseph Schrijvers, rector; Rev. Dominicus Trcka; Rev. Jacob De Boer.
Standing left to right: Gregory Shyshkowych, Rev. Nicholas Charnetsky,
Rev. Stephen Bachtalowsky, Rev. John Bala, Rev. Volodymyr Porodko, Rev. Roman
Bachtalowsky is standing among the lay-brothers. (Jubilee Almanac, p. 102;
1919 Zboiska, near Lwiw).**

**Мала семінарія-Ювенат в Збоїсках, коло Львова, в р. 1922. (Ю: А. стр. 261).
Minor seminary—Juvenate in Zboiska, near Lviw, 1922. (Jub. Alm., p. 261)**

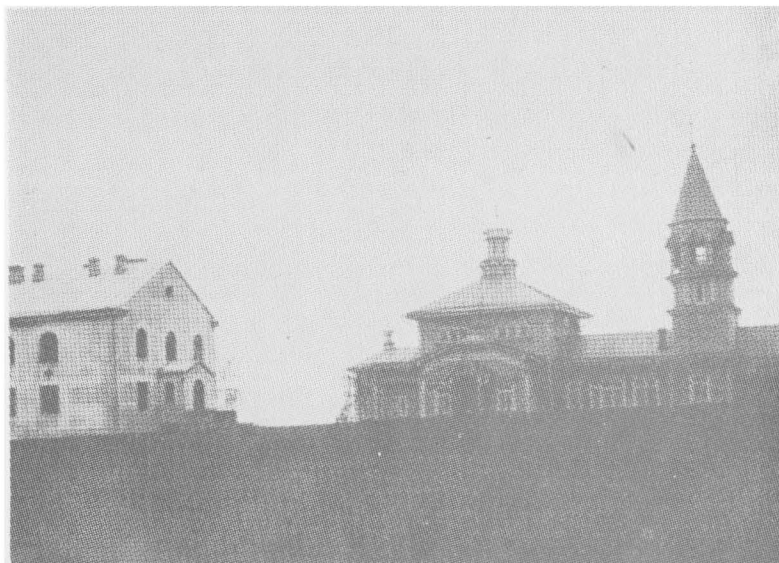
**Іконостас в каплиці
малої семінарії в Збоїсках.
(Ю.А. стр. 264).**

**Iconostas in the minor seminary
at Zboiska (Jub. Alm., p. 264)**

**Митрополит Слуга Божий
Андрей Шептицький,
великий Добродій Укр. ОО.
Редемптористів. (Ю.А. 108).**

**Servant of God Metropolitan Andrew
Sheptytsky, great benefactor of the
Ukrainian Redemptorists
(Jub. Alm., p. 108)**

**Церква і монастир ОО. Ч.Н.І. в Ковлі, Волинь. (Ю.А. стр. 172).
Redemptorist church and monastery at Kowel, Volynia (Jub. Alm., p. 172)**

**(Ковель, Волинь).
Сидять з ліва на право:
ОО. Р. Костенoble, Й. Схрейверс і
Н. Чарнецький. (Ю.А. стр. 181).**

**Kowel, Volynia. Sitting left to right:
Rev. Richard Constenoble, Rev. Joseph
Schrijvers, Rev. Nicholas Charnetsky
(Jub. Alm., p. 181)**

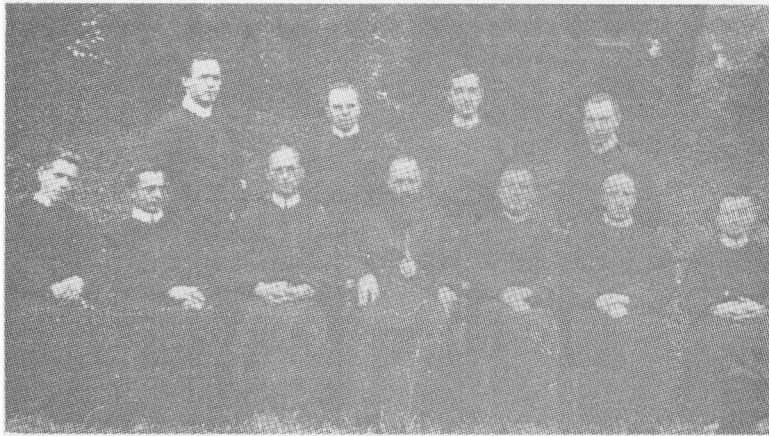

**Лавра Успення Пресв. Богородиці в Почаєві на Волині.
Assumption of the Mother of God monastery at Pochajiw, Volynia**

**Базиліка св. Альфонса в Римі,
де єп. Чарнецький дістав
єпископські свячення.**

**St. Alphonsus' Basilica in Rome where
Bishop Charnetsky was
consecrated bishop**

**(00. Професори Малої Семінарії Ювенату в Збоїсках,
разом з кир Н. Чарнецьким. (Ю.А. стр. 185).
Professors of the minor seminary—Juvenate at Zboiska with
Bishop N. Charnetsky (Jub. Alm., p. 185)**

**Хіротонія єп. Чарнецького. В середині зі жезлом єп. Григорій Хомишин,
по його правій стороні єп. Чарнецький, з боків співсвятителі єп. І. Мелє і єп.
П. Бучіс. (Аналекта 1931 стр. 81)**

**Consecration of Bishop Nicholas Charnetsky. Standing in the middle with
sceptre is Bishop Gregory Chomyshyn; on his right is Bishop N. Charnetsky.
On either side are Bishop I. Mele and P. Buchis, co-consecrators
(Analecta 1931, p. 81)**

Єп. Н. Чарнецький в часі своїх свячень в Римі.

Bishop Nicholas Charnetsky, C.S.S.R. during his consecration in Rome

**Епископ Н. Чарнецький в Німеччині.
Bishop N. Charnetsky, C.S.S.R. in Germany**

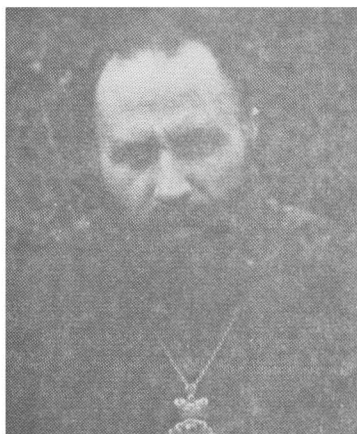

**Церква в Тернополі. (Ю.А. стр. 348).
Redemptorist Church in Ternopil (Jub. Alm., p. 348)**

Митроп. Андрей Шептицький wraz з преосвящ. Н. Чарнецьким і о. Й. Де Вохтом Протоігуменом, у Великій семінарії в Голоску Вел., Західня Україна, 1935 р. (Ю.А. стор. 273).

Metropolitan Andrew Sheptytsky together with Bishop N. Charnetsky and Rev. Joseph De Vocht, Provincial at the major seminary in Holosko, Western Ukraine, 1935 (Jub. Alm., p. 273)

еп Н. Чарнецького коло 1935 р.

Bishop N. Charnetsky, C.S.S.R. about 1935.

Каплиця українських студентів в Бруксели, Бельгія.

Chapel of the Ukrainian Redemptorist students at Brussels, Belgium

В травні 1923 р. преосвященний Николай брав участь у величній—урочистім святі «Українська Молодь Христові», коли то 100.00—200.000 української молоді у Львові, в прияві митрополита Андрея Шептицького, Преосвященних Івана Бучка й Никити Будки і дуже численних священників, торжественно заявила свою вірність Христові. Таку присягу вірності Христові відновляли потім по других парафіях Галичини.

Подібна урочистість відбулася в Тернополі в церкві ОО. Редемптористів з приводу місії від 25 червня до 7-го липня. Тут Преосвященний Николай сам проказував тисячам присутніх учасників місії слова тієї самої присяги вірності Христові. В цій місії Кир Николай брав живу участь. Він приїхав 1-го липня і до 7-го липня сповідав сотки вірних. Треба зазначити, що кир Николай не раз приїжджав до Тернополя, зокрема на Успення, коли приходило коло 20,000 людей з Поділля, навіть з Волині, і цілими годинами він сповідав.⁵⁰). Дня 7-го липня, 1933 р. Кир Николай мав там урочисту архиєрейську Службу Божу, в оточенні численних священників і при асисті богословів зі семінарії ОО. Редемптористів в Голоску. По полудні Преосвященний, вбраний в архиєрейські ризи, прийшов до місійного хреста, його благословив, а відтак розвинувся прекрасний похід з місійним хрестом через місто. Похід тривав годину. В цім поході, уставленім у взірцевому порядку, взяло участь 15,000 народу. При кінці походу мужчини несли місійний хрест, а за ним владика, оточений священниками. По проповіді під хрестом місіонера, о. В Породка, промовляв кир Николай, що гарячими словами закріплював присутніх, щоб молилися за своїх братів

по крові, що 40 кілометрів від Тернополя терплять жорстокі переслідування на Україні. Якраз тоді шалів на Україні штучно викликаний большевицькою владою страшний голод. Також, щоб пам'ятали в своїх молитвах наших братів на Волині, Підляшші й Поліссі, щоб усі повернули до церковної єдності. Кир Николай затримався ще на неділю 9-го липня, і мав проповідь про ювілей відкуплення, 1900-ліття смерті і воскресення Христа. На празник св. ап. Петра і Павла єпископ Чарнецький проповідав до народу на дворі. О. Коле, що всі ці торжества описав у своєму листі, закріплює, що треба було подивляти єдність проповідей кир Николая, якого провідною думкою було особливіше бажання його серця: з'єднання Церкви. Цій справі він посвятив ціле своє життя.⁵¹).

Владика Николай не раз приїздив до Тернополя, щоб помагати Отцям Редемптористам, і своєю архиерейською Літургією причинятися до урочистости богослужб у монастирській успеньській церкві.

На празник св. Івана Хрестителя, 7-го липня, 1938 р., він посвятив в оточенні численного духовенства і при великому здвизі народу, новорозбудовану свято-успенську церкву.⁵²).

Владика Чарнецький, великий почитатель Пресвятої Діви Марії, любив відвідувати Зарваницю, славу чудотворними іконами Пресвятої Богородиці й Ісуса Христа. Про такі відвідини оповідає пані Головінська: «Був вечір, коли до Зарваниці приїхали гості, (це було 1933 р., або недовго потім). Преосвященний, Волинський єпископ кир Николай Чарнецький і двох 00. Редемптористів приїхали з Тернополя.» «Ми

голодні, без вечері», звернувся Преосвященний до мене.

Була одинадцята година. До дванадцятої години треба було дати вечерю, бо по дванадцятій не можна вже було їсти. Приїхали відправити Службу Божу біля ікони Матінки Божої. Запізно було готувати велику вечерю. Господар Грабек приніс з огороду, що було потрібне. Були й свіжі полуниці та вечеря була вчас готова.

У тому часі золота, верхня суконка Матінки Божої була у Львові в напаві. Ікона була також і без корони. Преосвященний Чарнецький захоплювався Божою Матінкою в хустині без корони. Видавалася більше своя, більш доступна.

Преосвященний Кир Николай Чарнецький приїздив ще двічі до Зарваниці. Перебував в монастирі ОО. Студитів за лісом, приходив у неділю правити Службу Божу біля ікони Матінки Божої. У сакосі, обшитому малесенькими дзвіночками, сильний брүнет, з такою ж бородою, плечистий слуга Господній. У рисах обличчя, підчас відправи, пробивалася безмежна покора й скупченість. Малесенькі дзвіночки при сакосі ніжно, молитовно дзвонили при найменшому відрусі.»⁵³).

Єпископ Чарнецький своєю апостольською ревністю огортав також українських поселенців у західній Європі. В серпні, 1937 р. він відвідав Бельгію, і в Езден відправив дня 22-го серпня архиєрейську Літургію. Там були здебільша поселенці зі Закарпаття, співав хор українських поселенців. Тогож дня владика відвідав українську колонію в Серен, де з того приводу відбувся святочний вечір зі співами й промовами. З Бельгії відїхав преосвященний до Англії, куди запросив

його англійський католицький архієпископ з Ліверпулю на посвячення нової катедрі.⁵⁴) В неділю, 29-го серпня преосвященний Николай відправив архиерейську Службу Божу в Манчестер для тамошніх українців католиків.

З нагоди архиерейського посвячення будови своєї катедрі, преосв. Давней, архієпископ Ліверпулю, розіслав особне послання по всій своїй архієпархії, запрошуючи духовенство й мирян на «прегарну літургію східнього обряду». Дня 5-го вересня, при надзвичайному здвизі народу на катедральній площі в Ліверпулі, кир Николай відправив архиерейську Службу Божу. На цій Службі Божій було трьох єпископів, більше, як 100 священників, багато питомців-богословів та 15,000 мирян. У цім торжестві взяли чинну участь українці католики з Манчестер. Їх хор зложений з 70 співаків, співав підчас цієї архиерейської Літургії. В часі богослуження ліверпульський архієпископ виголосив прекрасну проповідь про різnorodність обрядів у католицькій Церкві та про красу східнього обряду. При кінці своєї проповіді захопив достойний бесідник всіх присутніх до молитви за переслідуваних в Україні під большевиками та за нез'єдинених цілого світу, щоб вони при помочі Божої благодати знову вернули до вселенської Христової Церкви. Опісля преосвященний Давней прочитав наступну телеграму: «З приводу торжественних архиерейських богослужень святіший Отець уділяє Вашому Преосвященству, єпископові Чарнецькому, духовенству вірним зібраним на катедральній площі сердечне Апостольське Благословення». Кардинал Пачеллі.

Англійська преса подала обширні звідомлення про це свято, про преосвященного Чарнецького та про манчестерських українців. ⁵⁵⁾

Такі урочистості, в яких брав участь кир Николай, були надзвичайно могутнім засобом, щоб познайомити світ зі східнім обрядом і українським народом.

Єпископ Чарнецький не раз проповідав реколекції й інші духовні вправи, або брав участь в різних богослужбах; однак трудно зібрати всі ті доривочні відомості про ту широку й ревну працю кир Николая. Між іншими у своїх споминах о. Навроцький подає, що коли в родинному селі владики Николая, Семаківцях, в 1938 р. оо. Василь Величковський і Іван Зятник, оба Редемптористи, проповідали віднову місії, кир Николай брав участь і співав Службу Божу, а дяконував о. Навроцький. О. Анатоль Навроцький довгі літа жив у Городенщині, він був приватним сотрудником о. Каратницького в Семаківцях від 1896 р. Опісля був парохом в Поточисках. Будучи в 1938 р. в Семаківцях, він просив матір кир Николая, щоб його завжди повідомила, коли владика був у Семаківцях. У своїх споминах о. Анатоль пише: «Одного разу я прийшов до Семаковець і побачив Єпископа з громадкою дітей, недалеко старого цвинтаря. Ми звиталися і йдучи до мами, ми мали перейти місток; Владика каже: «от тепер вимочім собі ноги.» Ми посідали на траву і почили ноги. Коли прийшли до мами (кир Николая), єпископ каже: «Мамо маємо гостя.» Була варена курка, бараболя і квашені огірки. Я просив кир Николая до себе не другий день, зазначуючи, що будуть коні. Єпископ відповів: «Ви коней не маєте, а позиченими не

поїду, як хочете, підемо пішки, а тепер відмовмо часослов.» Потім ми пішли до Поточиск. Єпископ заночував, а на другий день по Службі Божій і по сніданні уділив благословення родині, і я відпровадив його до Семаковець, коло півтора кілометра. Від єпископа я маю, коли він був ще духовником в Станиславові: «Сентенціє ет екземпля Бібліка, П.І. Бертіє М.С.», а також фотографію з допискою: На пам'ятку довголітнього знакомства І.4.1936, Николай.⁵⁶⁾

В листопаді 1938 р. преосвященний Николай брав участь у срібному ювілеї української вітки ОО. Редемптористів, що приїхали до Галичини 21-го серпня, 1913 р. З цією урочистістю лучилася друга, дуже важлива: Митрополит Шептицький пожертвував ОО. Редемптористам реальність з домом і церквою при вул. Зибликевича. Посвячення цієї нової фундації довершив сам Митрополит в асисті кир Николая дня 13-го листопада, 1938 р.⁵⁷⁾

Історія цієї фундації сягала ще 1935 р. В тому році Митрополит покликав ОО. Редемптористів, щоб проповідали велику місію в усіх церквах у Львові. Проповідали там ОО. Василь Величковський і Зенон Ковалик. По цих місіях Митрополит поручив ОО. Редемптористам перебрати на свій монастир реальність при вул. Зибликевича у Львові. Цей дар для Отців обіймав дім, церкву і прилягаючий за домом город—сад. Часть цього городу віддано Отцям, а другу СС. Василіянкам, що мали зараз за городом новозбудовану гімназію для дівчат при вул. Длугоща.⁵⁸⁾

Єпископ Чарнецький, у своїх стараннях для добра української католицької Церкви, бачив велику потребу Чину, що особливішим способом

займався б молоддю. Такого Чину в східньому обряді не було. Будучи часто в Римі, кир Николай мав нагоду краще пізнати дуже хосенну працю ОО. Салезіянів. Тому він піддав настоятелям того Чину думку отворити осібну вітку свого Згромадження у східньому обряді. Це дійсно вони зробили, і в 1931 р. зачали новіціят українських ОО. Салезіянів. В 1945 р. були перші свячення ОО. Салезіянів східнього обряду. Сьогодні вони розвинули дуже гарну працю в українській Церкві, мають у Римі малий семінар, кільканадцять священників, навіть одного єпископа преосвященного Андрея Сапеляка в Аргентині.⁶⁹⁾

У своїй екуменічній акції єпископ Чарнецький старався використати ще іншу ділянку, а саме унійні конгреси.

З початком ХХ сторіччя з'єдинення Церкви зачало живо займати щораз ширші круги християнського світу, а це у великій мірі за невсипущими стараннями Слуги Божого, великого апостола з'єдинення Андрея Шептицького. Для більшого зацікавлення не тільки католиків, але й некатоликів уладжувано унійні конгреси. Першим таким конгресом був «Перший Велиградський Конгрес» в 1907 р., якого предсідником вибрано митрополита Андрея. Єпископ Чарнецький живо займався такими з'їздами. Вже, як священник був на П'ятому Велиградському Конгресі, що відбувся в днях 20-24 липня 1927 р. з приводу 1100 ліття смерті св. Кирила.⁶⁰⁾ Унійний з'їзд, конференція в справі єдності відбулася в Пинську у вересні, 1931 р. В цій конференції єпископ Чарнецький брав участь. Цей з'їзд був у 1500 ліття собору в Ефезі. На закінчення цієї конференції кир Николай відправив архиерейську Літургію.⁶¹⁾ В часі 6-го

Велигардського Конгресу кир Николай був у Англії і з Ліверпулю прислав телеграму.⁶²⁾ Єпископ Чарнецький брав участь також у 5-ій унійній конференції в Пинську в днях 5, 6 вересня, 1935 р.⁶³⁾

З приводу 300—ліття смерти київсько—галицького митрополита Велямина Рутського, відбувся унійний з'їзд у Львові в днях 23-25 грудня, 1936 р.⁶⁴⁾

На цьому з'їзді Єпископ Чарнецький, як передсідник цього з'їзду, у своєму вступному слові повитав присутніх, виказуючи свою радість і складаючи сердечні побажання, щоб цей з'їзд закріпив усіх до праці, жертв і св. молитов в справі св. з'єдинення. (Ця вступна промова кир Николая і обширний звіт з цього з'їзду є поміщені в «Додатках.»)

Сьомий Велиградський З'їзд відбувся в днях 15-19 липня, 1936 р. Єпископ Чарнецький забирав голос в дискусіях і через два дні відправляв Службу Божу (у нашому обряді), перший раз з болгарським єпископом Куртевом, другий раз з цим же єпископом Куртевом і єпископом Гойдичом.⁶⁵⁾

В перших днях травня (від 2—6) 1937 р. відбувся в Римі п'ятий міжнародній конгрес «За Християнський Схід.» Кир Николай брав участь також у цьому конгресі.⁶⁶⁾

Унійні з'їзди, в яких владики Николай брав живу участь, багато причинилися до поширення єкуменічного руху серед християнського світу; вони причинилися також до посилення унійної праці на Волині, Поліссі і Підляшші. Тут треба хоч коротко згадати про ревну місіюну працю ОО. Редемптористів з Галичини, що радо приїжджали

помагати преосвященному Чарнецькому. Вони проповідали там цілий ряд місій.⁶⁷⁾

Апостольський дух кир Николая заохочував ОО. професорів малої семінарії ОО. Редемптористів в Збоїсках і великої семінарії цих Отців в Голоску, до жертвенної помочі Отцям в Ковлі в їх місійній праці. Вони навідувалися до Ковля і обслуговували вірних волинської землі в часі різдв'яних, великодніх та літніх ваканцій.⁶⁸⁾

В часі своїх місійних трудів ОО. Редемптористи поширяли на тих землях набожність до Матері Божої Неустанної Помочі. І це не дивно, бо єпископ Чарнецький, зачинаючи свою місію, як Апостольський Візитатор на Волині, віддав їй під покрову Матері Божої Неустанної Помочі. Як єпископ, він носив на своїх грудях хрест, а побіч хреста панагію з мощами св. Йосафата, а зверху медальйон Матері Божої Неустанної Помочі. Адже єпископська хіротонія кир Николая відбулася перед оригінальною іконою Матері Божої Неустанної Помочі в Римі. Тому владика Николай дуже радо благословив працю Отців в поширенні цієї набожності.⁶⁹⁾

Набожність до Матері Божої Неустанної Помочі вірні на землях Волині і других, земель дуже полюбили. Про це свідчить велике число парафій, де оснoвано Братство Матері Божої Неустанної Помочі, а також ревність з якою новоз'єдинені почитали Богородицю під ім'ям Матері Божої Неустанної Помочі.

Під проводом преосвященного Николая Чарнецького Отці Редемптористи дальше ревно трудилися на Волині. Отці: Василь Величковський, Роман Бахталовський, Зенон Ковалик, Володимир Стернюк і Михайло Пилюх беззастережно віддали

свої здібності на услуги Апостольського Візитатора Кир Николая. Вони відвідували з Ковля цілий ряд місійних станиць, обслуговуючи поселенців з Галичини та волиняків, що приступили до єдності св. Церкви. Від початку апостольської праці на Волині, з посвятою трудилися в Ковлі також бельгійські Редемптористи, що прийняли український обряд: Ришард Костенобль, Йосиф Гекір і Маврикій Ван де Малє.

Нажаль праця Отців була і далше часто параліжована польським урядом, поліцією, ба й духовенством, що більше слухало приказів Варшави, ніж Риму. Урядові сильно не подобалося те, що українці громадно горнулися до своїх українських священників, уникаючи всіх тих, що намагалися їм відобрати національність і східній обряд. Уряд Польщі пішов наперекір Ватиканові й ніколи не дозволив, щоб преосвященний кир Николай став єпископом Ординарієм для католиків східнього обряду на Волині. Поліція робила Отцям різні прикrostі, замикала каплиці та унеможлиблювала єкуменічну працю між нез'єдиненими православними.

Дійшло до того, що Отці не могли далі займатися поширенням ідеї церковного з'єдинення, бо поляки не позваляли на подібну працю, хоч Отці не займалися політикою.⁷⁰⁾

Тимчасом в Галичині, по Унійному З'їзді з приводу 300—ліття смерти митрополита Рутського, розбудився живіший єкуменічний рух. Щоб надати цьому рухові певний сталий напрям, митрополит Андрей Шептицький, грамотою з дня 17-го лютого 1939 р. покликав до життя «Інститут Церковного З'єдинення імені митрополита

Рутського», затверджуючи його статuti і іменуючи першим президентом ігумена Климента Шептицького. Цей почин повитав владика Чарнецький з великою радістю і брав участь у загальних зборах того Інституту дня 19-го червня 1939 р. На жаль той Інститут не мав часу розвинути своєї діяльності з причини вибуху другої світової війни і зайняття Галичини болешевиками.⁷¹⁾

Дня 18-го червня 1939 р. єпископ Чарнецький брав участь у величавій ювілейній урочистості з приводу 40—ліття єпископства митрополита Андрея Шептицького. Це торжество відбулося на подвірю святоюрської катедрі у Львові. Гарно прибраний престол улаштовано в брамі, що веде до митрополичих городів. Просторі святоюрські подвіря заповнила вщерть кільканадцятьтисячна маса народу, що своєю присутністю заявила пошану, любов і вдячність до великого митрополита. На переді зібраного народу стояли процесії з усіх львівських церков і предстваники різних церковних і світських організацій. Архиєрейську св. Літургію відслужили Митрополит—Ювілят і п'ять владик: митрополит—ювілят Андрей, маючи праворуч єпископа Йосафата Коциловського, ліворуч єпископа Николая Чарнецького, з протилежного боку вівтаря були єпископ Григорій Лакота, єпископ Никита Будка і єпископ Іван Бучко. Співав хор питомців львівської семінарії. Проповідь виголосив з тераси церкви кир Іван Бучко. У своєму слові він повідомив вірних, що з приводу 40—ліття єпископства митрополита Андрея сам св. Отець Пій XII звернувся до нього письмом, повним любови і найніжніших

батьківських почувань. У своїй проповіді владика Іван зазначив, що ціла українська католицька Церква дякує Богові за дари і ласки, якими Митрополита обдарував через 40 літ, у яких він вів український нарід до Бога і кращої долі. Потім сам Ювілят виголосив своє архієпастирське слово. Митрополит Андрей бажає подякувати всім тим, що прибули на цей ювілей і брали в ньому участь; цей довг вдячності, він сплачує проповіддю Божого слова. У своєму довшому, глибоко подуманому слові Ювілят пояснив значення проповіданого Божого слова. При кінці в імені св. Отця він уділив присутнім Апостольське благословення. Многоліттям і гімном «Боже великий єдиний» закінчено цю гарну урочистість.⁷²⁾

Урочистість ювілею 40—ліття єпископства великого митрополита Андрея Шептицького була ясным, погідним, повним радости днем перед наближаючоюся страшною бурею другої світової війни, коли то безбожний комунізм з нечуваною в історії жорстокістю заповзвся до шенту знищити гарно розвиваючесья релігійне життя в Західній Україні і згладити зо світу християнство в середній і східній Європі. Ці події розпочали період страшного переслідування української католицької Церкви і страдницький шлях в житті єпископа Чарнецького.

ПРИМІТКИ

1) Chronica, D.K. 1930.

2) Cyrille Korolevskij, "Metropolitte Andre Szeptyckyj", Romae, 1964, з. 310. Analecta, 1931, I. з. 13.

«Наслідком представлень митрополита (Шептицького) Рим виміг на Польщі, що на Волинь допущено таки українського гр. кат. єпископа, о. Др. Чарнецького.» Так пише Др. Лонгин Цегельський у статті «Відношення Митроп. А. Шептицького до православних.» Голос Спасителя, стр. 24, 1940 р. Йорктон, Саск.

- 3) Лист о. Регарта, ЧНІ.
- 4) *Analecta*, 1931, p. 79—83.
- 5) о. Др. Лев Глинка, «Вісті з Риму. Єпископська хіротонія преосв. Николи Чарнецького.» «Нива», Львів, 1931 р. стр. 52—53.
- 6) *Analecta*, 1931, p. 79—83.
- 7) о. Др. Лев Глинка, «Хіротонія», Нива, Львів 1931 р. стр. 52—53.
- 8) Monseigneur Nicolas Charnetsky, *Les Annales*, BASILIQUE Sainte—Anne, P.Q. Avril 1962, p. 106—107, 124.—J. Meijer, “His Crown fell down” “Redeemer’s Voice”, Jan. 1965, p. 42.
- 9) *Analecta*, 1931, p. 79—83. і о. Др. Лев Глинка, «Хіротонія» «Нива» 1931, стр. 53.
- 10) Повний текст цього пастирського листа прислав Др. Анатоль Базилевич, за що широко дякуємо. Згаданий лист поміщений в «Додатках.» Часть цього листа є в «Голосі Спасителя» 1959 р. УІ—УІІ, стр. 1.
- 11) Фотокопію «Ниви» з березня 1931 р. стр. 116—117. прислав п. Р. Сениця, за що широко дякуємо.
- 12) О. Богдан Курилас, Преосв. кир. Н. Чарнецький, Ю. А. стр. 182.
- 13) Там же.
- 14) Лист о. Й. Гекіра з 2-го травня 1931 р.
- 15) Лист о. В. Величковського з 27-го лютого 1932 р.
- 16) о. Богдан Курилас, Преосв. Н. Чарнецький, Ю.А. стр. 183.
- 17) Там же стр. 184.
- 18) *Lettres sur 17 Ukraine*, Tome I. p. 37-38. Mons Belgique, 1949.
- 19) о. Орест Ф. Купранець, «Православна Церква в Міжвоєнній Польщі», Рим. 1974. р. 91 стр. 77—78.
- 20) Лист преосв. Н. Чарнецького з 13. березня, 1938.
- 21) Листи про Україну т.І. стр. 38. Більше відомостей про місію в Естонії Листи про Україну не подають.
- 22) Там же.
- 23) о. Богдан Курилас, Преосв. кир. Н. Чарнецький, Ю.А. стр. 184—185.
- 24) *Extrait d’une lettre du R.P. Roman BСНТАLOWSKY J.C.SS.R.* 1935.
- 25) Лист зі Львова одного брата—монаха, «Голос Спасителя» 1933, стр. 353—354.
- 26) Текст зі «Слова» є в статті о. Б. Куриласа, Преосв. Кир. Николай» Ю.А. стр. 186.
- 27) Там же.
- 28) «Нива» Львів, 1931, ч.3.стр. 115.
- 29) о. Богдан Курилас, «Преосв. Николай, Ю.А.стр. 186.
- 30) о. Гр. Шишкович, «Мій Спомин про преосв. Н. Чарнецького, ЧНІ. Ю.А.стр. 307—308.
- 31) Др. Степан Баран «Митрополит Андрей Шептицький» Мюнхен, 1947, стр. 106—110.
- 32) Там же стр. 110.

- 33) о. Богдан Курилас, «Преосв. Николай Чарнецький, Ю.А. стр. 187.
- 34) Там же.
- 35) Там же.
- 36) В 1589 р. патріарх Єремія, за відповідною винагородою, настановив московського митрополита Йону московським патріархом. Григр. Лужницький «Українська Церква між Сходом а Заходом» Філядельфія, 1954, р. стр. 285.
- 37) Проф. др. Борис Крупницький, «Теорія III Риму», Мюнхен, 1952, стр. 56.
- 38) о. Богдан Курилас, «Преосв. Николай Чарнецький» Ю.А. стр. 187—188.
- 39) о. Вол. Породко, «Два дні Волині» Голос Спасителя, Йорктон, Саск. 1937 стр. 259—261.
- 40) Добрий Пастир, Станиславів, 1937, стр. 64.
- 41) «Діло Сходу» заснував зі своїми приятелями барон Августин Коші в 1856 р., щоб нести матеріальну поміч місіонерам середземноморського Сходу. Під проводом о. Лявіжері це товариство розгорнуло дуже успішну діяльність і дальше несе велику поміч середземноморському Сходові. «Добрий Пастир» 1937 р. стр. 65—66.
- 42) “Bischof Czarnecy”, Studentatschronik, Mautern, Oesterreich 1938.
- 43) о. Маврикій Ван де Малє, лист з 21 травня 1934 «Листи про Україну» т. II. стр. 54.
- 44) Catalogus C.S.S.R. 1948, Romae, р. 191—210.
- 45) Лист о. Михайла Пилюха, «Голос Спасителя» Йорктон, 1935 р. стр. 212—213 і 240—243.
- 46) Catalogus C.S.S.R. 1948, р. 199-204.
- 47) Єпископ Чарнецький уділив пресвітерат наступним питомцям Папського семінаря в Дубні: в 1934 р. Олександрові Прилуцькому, Іванові Герматюкові, Дмитрові Филиповичеві, Йосифові Гадусевичеві і Антонові Шарейкові; в 1935 р. Артемієві, в 1936 р. Евтимієві Мельничукові і Антонові Пакошеві; в 1937 р. Юліянові Габрусевичеві, Станиславові Чубові, Іванові Жакові і Станиславові Бонкові; в 1938 р. Стефанові Гладунові, Романові Данилевичеві, Валентієві Кібальчикові, Мирославові Плечанові і дияконат Станославові Кравчикові; в 1939 р. Іванові Лабунському і Володимирові Сльозові; о. Іванові Легкому кир Николай уділив дияконат в монастирській церкві в Ковлі 7—го січня 1939 р., а пресвітерат уділив йому дня 21—го квітня в семінаричській церкві в Дубні. Всім питомцям семінаря владика Чарнецький звичайно уділяв свячення в Дубні.

Всі відомості про свячення питомців дубенського семінаря подали в своїх листах наступні Отці: Антін Пакош, Іван Легкий і Іван Сиротинський за що їм широко дякуємо. Деякі інформації в цій справі автор знайшов у польському двомісячнику «Орієнс» за 1938 р.

- 48) "Oriens", dwumiesięcznik poświęcony sprawom religijnym Wschodu, Warszawa, 1938 str. 93-94.
- 49) «Нива», Львів 1938 р. стр. 207.
- 50) Казимир Грицина, «Ісповідник кир Николай Чарнецький», Америка, Філадельфія 1967 р. ч. 21 і 22, стр. 2.
- 51) Lettres sur l'Ukraine, tom I. p. 126-313.
- 52) О.В.п. ЧНІ. «Мрія—дійсність», «Марійський Ювілейний Календар» на 1939 р. Станиславів, 1938, стр. 134—135.
- 53) Марія Кузьмович—Головінська, «Зарваниця» Торонто, 1972, стр. 93—95.
- 54) Апостольський Візитатор преосв. Ник. Чарнецький в Бельгії і Англії, «Добрий Пастир» Станиславів 1937 р. ч. 2—3, стр. 193.
- 55) Преосв. еп. Чарнецький в Англії, «Голос Спасителя» 1937, Йорктон, стр. 331—332.
- 56) Лист о. Навроцького.
- 57) о. Богдан Курилас, ОО. Редемптористи в західній Україні, Ю.А. стр. 167—168.
- 58) Реальність при вул. Зибликевича була колись власністю товариства «Народний Дім» у Львові. В 1881 р. СС. Василянки отворили там Інститут для Дівчат. Цей дім побільшили і добудували гарну невелику церкву, що служила для вірних тієї дільниці Львова. Коли «Народний Дім» дістався в руки крайних москвофілів, СС. Василянки мусіли в 1911 р. з тієї реальності забратися. В 1914 р. Австрія віддала назад ту реальність СС. Василянкам на сиротинець. Пізніше за Польщі знову були різні труднощі. Вкінці митрополит А. Шептицький закупив ту реальність з церквою, домом і великим городом, що був за домом в церквою. Сад—город поділено. Церкву і дім з прилягаючою частию саду митрополит віддав ОО. Редемптористам. а другу частину саду, що прилягала до гімназії, веденої СС. Василянками при вул. Длугоша, віддав СС. Василянкам. (пор. Др. Саломія Цьорох ЧСВВ. «Погляд на історію монахинь Василянок», Рим, 1964 стр. 115-116).
- 59) Кир Андрій Сапеляк, «Салезіяни різних обрядів», «Поступ» Вінніпег, 26. березня 1972 р. стр. 2.
- 60) Др. Осип Кравченко, «Культ св. Кирила і Methodія на Україні», Логос, Йорктон, 1969, стр. 111.
- 61) Там же, стр. 114.
- 62) Там же, стр. 115.
- 63) Унійна Конференція в Пинську, «Добрий Пастир» Станиславів, 1935, ч. 3—4, стр. 278. і о. Петро Хомин, «На Унійній Конференції в Пинську», «Нива», Львів, 1935, стр. 308—315).
- 64) Свято з приводу 300—ліття смерти митроп. Велямина Рутського у Львові, «Добрий Пастир», Станиславів, 1937 р. ч. I. стр. 60.
- 65) Др. Осип Кравченко, Культ св. Кирила і Methodія «Логос» Йорктон, 1969, стр. 117.

66) Міжнародний Конгрес «За Християнський Схід», Добрий Пастир, 1937 ч. 2—3, стр. 197—198.

67) О. Богдан Курилас, «Преосв. Николай Чарнецький, Ю.А. стр. 188, і о. В.В.В. ЧНІ. «Велике Жниво», Підсумки за 25 літ апостольської праці ОО. Місіонерів ЧНІ. «Марійський Альманах» на рік 1939, Львів—Станиславів, 1938, стр. 70—81—93.

Отці Редемптористи з Галичини проповідали на Волині і других землях західньої України місії і віднови місії в наступних парафіях: в 1930 р. Жабче, Краска (віднова місії), Жджари і Бубнів, в 1931 р. Гумнище коло Берестечка, Кусківці коло Крем'янця; Жджари (віднова місії); Бубнів (віднова місії); в 1932 р. Жджари і Рафалівка; в 1938 р. Ольпень (Полісся); в 1935 р. Оздютичі, Делятичі (Полісся), Жджари, Бубнів; в 1936 р. Повірск, Голоби, Селиська Малі, Калобиці, Антонівка, Гнійно, Тутовичі (Полісся); в 1937 р. Жджари, Бубнів.

68) о. Богдан Курилас, Преосв. Николай...Ю.А. стр. 188.

69) Отці Редемптористи заснували Братства Матері Божої Неустанної Помочі в таких парафіях: Ковель, Колодяжне, Божодарівка.—Голоби, Краска, Гнійно (повіт Володимир), Охнівка, пов. Володимир, Жджари, пов. Володимир, Гумнище, пов. Горохів, Бубнів, п. Горохів, Оздютичі, пов. Горохів, Жабче, пов. Луцьк, Кусківці Великі, пов. Крем'янець, Дубно на Волині, Антонівка, пов. Костопіль, Кадобище, пов. Костопіль, Селище М. пов. Костопіль, Тутовичі, пов. Сарни (Полісся), Рафалівка, пов. Сарни (Полісся), Городло, Пов. Грубешів, Холмщина, Ольпень, пов. Столін (Полісся—Білорусь), Делятичі, пов. Новгородок (Полісся—ьбілорусь), (Гляди: о. Василь Всеволод Величковський ЧНІ. «Мати Божа Неустанної Помочі і унійна праця, «Марійський Ювілейний Альманах на рік 1939», Львів—Станиславів, 1938, стр. 114—115).

70) о. М. Ван де Малє ЧНІ. «Мої Переживання в Україні» Ю.А. стр. 296—297.

71) Загальні збори Українського Католицького Інституту Церковного З'єдинення, «Нива», Львів, 1939 р. стр. 293.

72) Святкування Ювілею Митрополита Шептицького, Там же, стр. 273—282.

5

«Звір, що виходить з безодні». Одкр. II.7.

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА 1939—1945

Початок другої світової війни. Львів. Митрополит Андрей Шептицький. Хіротонія кир Йосифа Сліпого. Манастир у Львові при вул. Зибликевича. Тиха, ревно, апостольська праця Єпископа Чарнецького. Львівський Синод. Духовний Семінар. Похорон матері кир Николая. *Свячення пресвітерів.*

У вересні 1939 р. страшна воєнна хуртовина розшалілася над Європою. По блискавичнім переможнім поході Гітлера, вже 22-го вересня большевицька армія заволоділа Західньою Україною. Комуністична Москва, що ґрунтується на діалектичному безбожному матеріалізмі, і зі засади є проти всякої релігії, стараючися її знищити, особливішим способом є проти католицької Церкви східнього обряду. Тому вона переслідувала цю Церкву серед росіян в Москві й Петрограді, та їх екзарха Леоніда Фьодорова запроторила до тюрми, хоч вірні цієї Церкви були росіянами й російськими патріотами. З далеко більшою жорстокістю Москва переслідувала і переслідує українську католицьку Церкву, бо тут крім церковних цілей, одної московської православної Церкви, було ще політичне бажання: ідея одної великої московської держави. Супроти католицької Церкви східнього обряду, большевицька влада продовжує політику царської Москви, якої провідною ідеєю було: один цар, одна казньна православна Церква. Большевицька влада заступила царя комуністичним політбюром, а давню царську

православну Церкву заступила московською православною, слухняним зряддям большевицької влади. Цю Церкву большевики подекуди протегують, бо вона величає большевицьку владу, помагає їй у її політичних цілях, а перед вільним світом ця Церква служить для пропаганди, мовляв: у нас є свобода релігії. Визначні росіяни, як Солженіцин і інші православні, ту большевицьку православну Церкву осуджують.

По зайнятті Західньої України большевицька влада розпочала плянове переслідування української католицької Церкви. Митрополит Андрей Шептицький, вповні свідомий положення своєї Церкви, старається про свого наслідника на митрополичому престолі. Дня 22—го грудня, 1939 р. на Непорочне Зачаття (після юліянського календаря), він уділяє потайки, без розголосу, в митрополичій каплиці, в присутності митрополичої капітули, єпископську хіротонію кир Йосифові Сліпому. Святителем був сам митрополит Андрей, а співсвятителями були кир Никита Будка і кир Николай Чарнецький.

Початок другої світової війни застав кир Николая у Львові. З початку преосв. Николай здається мешкав у приватному мешканні одного зі своїх приятелів, близько монастиря при вул. Зибликевича убраний в робітниче одіння, він збирав на вулицях каміння, щоб дістати поживу. Він був рішений терпіти з народом і його не лишати. Інтелігенція просила, щоб її не лишати. Потайки слухав сповідей і відправляв Службу Божу. Пожива, що її діставав, була так лиха, що годі було її їсти.¹⁾ Коли обставини дещо унормувалися, він замешкав у монастирі при вул. Зибликевича.

Після іншої інформації кир Николай від початку війни мешкав у монастирі. О. Де Вохт у своїх інформаціях пише, що Преосв. Чарнецький від 30 серпня, 1939 р. мешкав у їх монастирі при вул. Зибликевича.²⁾ Правдоподібно передтим дуже коротко мешкав приватно, будучи завжди в контакті з монастирем.

Зимомо часть монастиря займав «Обезпечений Відділ», що в большевицькій системі був одним з відділів Н.К.В.Д. Цей відділ займав долину дому, а Отці мешкали на горі. Сама присутність Н.К.В.Д. не була мила, це означало безнастанну контролю. О. Де Вохт, настоятель монастиря, жартував кажучи: «Коли в огненній печі можна було при Божій помочі видержати тим трьом молодцям, то тим більше можна буде видержати посеред Н.К.В.Д.»³⁾ В часі большевицької інвазії всіх осіб, що мешкали в монастирі було 15. Це були отці, брати й студенти. Всі вони мусіли там тиснутися, бо мешкання було мале.

Харчування тільки осіб, в часах большевицької влади, натрапляло на великі труднощі. Вправді кожного дня ішов один брат—монах до споживчої крамниці, там ставав з другими, чекаючи своєї черги і діставав один бохонець хліба. Але, що це значило на п'ятнадцять осіб! На нещастя одного разу хтось показав на брата і міліціонер не впустив його до крамниці. Про таке скрутне положення отців в монастирі при вул. Зибликевича довідався п. Казимир Грицина, що мешкав у старому монастирі ОО. Студитів при вул. Петра Скарги. Цей будинок большевики получили з Народньою Лічицею ім. митроп. А. Шептицького, яку большевики переіменували на «Ш Радлікарня.» Всіх монахів вони зігнали там

до третього поверху, а сам монастир перемінили на Х Поліклініку. П. Грицина за порученням о. ігумена Климентія Шептицького обняв лікарський консум. Користаючи з цього, п. Грицина міг потайки доставати хліб до митрополичої палати, для декого у св. Юрі, для СС. Василіянок, Службниць, Студиток і взагалі для всіх, що були поза законом.

Одного разу п. Грицина стрінув о. З. Ковалика, що мешкав у монастирі при вул. Зибликевича і мав обов'язок старатися про поживу для монастиря. Довідавшись від нього, що отці там голодують, п. Грицина рішив доставати їм хліба. Це не було так легко, бо долину монастиря займав один відділ Н.К.В.Д. За радою о. ігумена Студитів Клим. Шептицького, п. Грицина взяв з господарки св. Юра коня, на сани спакував всякої поживи, і два міхи хліба, і здаючися на Боже Провидіння, відвіз це до монастиря ОО. Редемптористів у Львові. На щастя не стрінув жадного урядника Н.К.В.Д.» Це, пише п. Грицина, була велика ласка, бо за це можна було піти оглядати білі медведі, як не гірше. Якраз ОО. Редемптористи вийшли з посіщення з церкви. Отці Зятюк і Ковалик підійшли і взяли по хлібові до рук, перехрестилися і поклакали, та піднесли хліби в гору і молилися, а решта отців і богослови стояли за ними в глибокому мовчанні: тоді поцілували хліби і встали. Я був зворушений! За кілька днів прийшов о. Ковалик і сказав, що о. Де Вохт розіслав зарядження, щоб мене аплікувати в кожній Службі Божій, як добродія Чину... І не раз потім я знаходився у небезпеці між життям і смертю, і я певний, що якраз ті молитви Найсвятішої Жертви мене спасли.»⁴)

Деякі студенти приготувалися до свячень під проводом Кир Николая і о. Д—ра Семена Гнатишина ЧНІ. Крім вище згаданих отців був в монастирі також о. Богдан Репетило. Всі вони були зайняті ревною апостольською працею. Єпископ Чарнецький весь час, вільний від інших обов'язків, пересиджував у сповідальниці. Згадуючи в товаристві отців про працю на Волині, він уболівав над тим, що польська влада робила там труднощі апостольській праці, і ті органи, що утруднювали цю працю, представляли себе, як авангарди католицизму.⁵⁾

Церква при вул. Зибликевича була релігійним осередком. До неї горнулися не тільки українці католики, але також приходило багато православних. Часто можна було бачити людей в большевицьких одностроях, або в цивільному одінні, по якому можна було пізнати чужинців. Багато з них, переважно жінки, приступали до сповіди і до св. Причастя. Треба було бачити, з якою побожністю ті люди хрестилися, молилися і били поклони. З часом приходили, щоб потайки хрестити своїх дітей і благословити їх вінчання. Найбільше людей з—поміж большевицького населення приходили на Богоявлення, щоб дістати свячену воду, і то приходили з великими пляшками й начиннями, щоб могли поділитися з другими. У Велику Суботу приносили до свячення свої убогі паски: їх паски були з темної муки, найвище два яйця і кусник мяса. Автор споминів додає, що це його дуже вражало, бо він мав можливість порівнати те убожество з багатством, що його бачив на Україні в 1918—1919 рр. До якої нужди довели творці новітнього «раю.»»)

Тимчасом у воєнних подіях наступила шалена зміна. Дня 22—го червня, 1941 р. розпочалась війна між нацивською Німеччиною і большевицькою Москвою. Війна між Німеччиною і ССРСР скоро поступала вперед. По відвороті большевицької армії з Галичини, німці розбили большевицькі тюрми у Львові і других містах, і найшли там тисячі жорстоко замордованих большевицькою владою мужчин, жінок і дітей.⁷⁾ У Львові, в ославленій тюрмі «Бригідки», були замуrowані вікна. Люди звернули увагу, що мухи сідають на ті вікна, відчуваючи кров. Німецька влада казала розбити вхід до цієї тюрми, і люди зобачили там страшний образ: купи трупів помордованих, вже в стані розкладу. Люди приходили і старалися розпізнати своїх кривних, знайомих, але це було дуже тяжко, часто прямо неможливо. Між тими жертвами був о. Зенон Ковалик ЧНІ. Молодий, повний енергії й ревности, добрий співак, проповідник дійсно золотоустий, неустрашимий місіонер. Він сміло виступав проти всяких проявів безбожництва. Йому дехто звертав увагу, щоб більше уважав на зміст своїх проповідей і не дражнив большевиків. На це о. Ковалик відповідав: «Я проповідник, я не буду кривити своєю душею, і якщо така Божа воля, я радо прийму і смерть.» З великим успіхом він проповідав в Тернополі в 1940 р., на Різдво Богородиці до 10,000 вірних. У Львові він зачав в грудні дев'ятницю перед Непорочним Зачаттям, але не скінчив, бо 20 грудня, 1940 р. Н.К.В.Д. його арештувало. До кінця панування большевиків у Львові, як це розказували в'язні, що перебували з ним у тюрмі при вул. Замарстинівській, і мали щастя дістатися на волю, він там у тюрмі не

переставав своєї апостольської діяльності. Своїх спів'язнів безнастанно кріпив, навчав, сповідав, а цілий місяць травень 1941 р. відправляв щоденно Молебень до Пресв. Богородиці. Що з ним сталося, не можна було ствердити.⁸⁾ Однак один з в'язнів, що живий видістався з цієї тюрми, сказав ОО. Редемптористам, що був свідком того, як о. Ковалика розп'яли в тюрмі на коридорі.⁹⁾ По відході большевиків, коли зайняли Львів німці, відчинено львівські тюрми й тюрму «Бригідки», і там знайдено гори змасакрованих трупів: не виключене, що його (о. Ковалика) поховано під тими горами трупів. Отці Де Вохт і Зятик шукали його тіла, але не можна було тих трупів розпізнати і не можна було пізнати його трупа.¹⁰⁾

У самім Львові большевики вистріляли біля 6,000 в'язнів. Ті масакри і розстріли большевики перепроводжували в цілій Західній Україні. Обчислюють, що при своїм відвороті большевики замордували тоді коло 100,000 українців, світських осіб. Масакри по тюрмах спричинили пошесті і кинувся плямистий тиф, від якого помер многонадійний місіонер о. Іван Нагірний, що займався хворими большевицькими в'язнями.

Під німецькою окупацією положення дещо поліпшилося. ОО. Редемптористи відзискали поконфісковані большевиками монастирі і вернули до них. Вони також знову отворили студенат, де в 1939 р. було 20 студентів, що студіювали богослов'я. Студенти на початку цієї війни, за вказівками о. протоігумена Чину, о. Де Вохта, подалися на захід до Тухова, де був семінар польської провінції. Коли до Львова прийшли німці, студенти вернулися до свого семінаря в Голоску. В Збоїсках знову відчинено ювенат.

Неодин парох, що на початку цієї війни мусів полишити свою парафію, повернувся до Галичини, але не всі могли це зробити.

До Ковля міг вернутися його ігумен о. Маврикій Ван де Малє. Він це зробив 15 серпня, 1941 р. Ковель був тоді дуже важним військовим вузлом, що лучив Берлін із Києвом. Невпинний рух вантажних поїздів з військом і воєнними матеріялами, не дозволяв цивільному населенню користуватися залізницею. Тяжко було дістатися до певних давніх станиць, що їх перед війною отці обслуговували. Коли ж священник до них заїхав, то нераз мусів довгий час там залишитися, бо не було, як вернутися домів.

Єп. Чарнецький не міг вертатися до Ковля, бо німецька влада забороняла йому жити в границях його Візитатури (Волині) і тому він мусів оставати у Львові.¹¹⁾ На Волині працювали о. Мих. Пилуох в Ковлі і о. Ван де Малє в Оздютичах, 27 км. від Володимира Волинського. Волинь належала до «Райхскомісаріяту», що його створили німці. Київ теоретично, а Ковель практично був столицею цього дивовижного німецького твору, від якого німці штучно відділили Західню Україну (Галичину), щоб не дозволити всім українцям злучитися в одній державі.

Не минуло багато часу, як німці виявили свої пляни про майбутність України. Вона мала бути німецькою колонією. Це викликало спротив українського населення проти німецького окупанта. Так католики, як і православні серцем прихилилися до українських повстанців УПА. Повстанці боролися так з німцями, як і з поляками, що не

зважаючи на свою програму війну, ще всетаки хотіли володіти українськими землями.

О. Ван де Малє, іменованій 1943 р. ігуменом в Тернополі, виїхав до місця свого нового призначення. В Ковлі оставали оо. М. Пилух і П. Козак. Преосвящ. Чарнецький не міг ані за большевицької займанщини, ані за німецької, вертатись на Волинь. В Галичині життя плило досить спокійним руслом, тимчасом в Україні, цебто в райхскомісаріяті панував терор. Отці в Галичині спокійно працювали даючи місії, проповідуючи реколекції. Отак надійшов 1944 р. Вістка про наближаючихся большевиків заворушила бідне населення.

Тому, що не було жадного вигляду на місійну працю по поновній большевицькій окупації, о. Ван де Малє вернувся до Бельгії. До Тернополя приїхав о. В. Величковський, що був передтим там ігуменом.¹²⁾ Там його большевики арештували й запроторили до тюрми в Києві. По довшому ув'язненні поставили його перед суд. Тут засудили його на кару смерти, а його зчином було: вірність св. Церкві. Цей вирок опісля перемінили на 10 літ тяжких невільничих праць у найжахливіших таборах Воркути, у підбігунових околицях Росії, в копальнях вугілля.

Слуга Божий Андрей Шептицький вже перед другою світовою війною передвиджував переслідування української католицької Церкви. Про це він говорив питомцям духовної Семінарії у Львові, а також у кружку своєї родини. Його братанок, гр. Іван Шептицький (син Лева), оповідає в своїх споминах про свого дядька (митрополита Андрея). Одного дня в червні 1939 р. гр. Іван Шептицький зайшов до св. Юра. В часі

розмови з митрополитом про важкі часи і небезпеку з московської сторони, «мій дядько говорив про недалекі переслідування, як про щось реальне, певне, і про відвагу і самопосягату, якої буде треба, бо багато людей відступить від Церкви своїх батьків і мало хто залишиться вірним. Але і за одних і за других треба буде молитися. Мені здавалося, що устами Дядька говорить пророчий дух»¹³⁾ Тому, коли большевицька армія зайняла Галичину, митрополит Андрей, не зважаючи на свій старечий вік і на частинний параліч, енергійно працює, щоб рятувати своїх вірних від безбожної акції большевицької влади. Своім письмом з 13 березня, 1940 р. розписує єпархіальний синод у Львові «у світлий четвер р. Б. 7448 індіктіону 8—го.»¹⁴⁾ Синод отворено дня 19—го квітня, 1940 р. богослужбою в церкві св. Юра. Митрополит з причини недуги, сам не міг відправляти цього торжественного богослуження; його відправили преосвященні Владики: Никита Будка з кир Н. Чарнецьким і з о. мітратором Й. Сліпим, в асисті цілої капітули і духовенства в наміренні призначення помочі Св. Духа для праць синоду.¹⁵⁾ Синод тривав чотири роки. Єпископ Чарнецький брав участь в цім синоді. Митрополит Андрей у своїй промові на закінчення першого року синоду (1940) сказав між іншими ці слова: «З найближчих учасників соборових праць, двох наших товаришів—священиків померло, як жертви теперішніх обставин у Львові. Чотирьох найближчих співробітників арештовано, як і десятьох інших учасників синоду.»¹⁶⁾

На закінчення третього року синодальних праць¹⁷⁾, і на закінченні четвертого року синоду,

II—го листопада, 1943 р.¹⁸), митрополит Андрей з великою вдячністю Божому Провидінню згадував про особливішу Божу опіку, а зокрема: «в 1941 р. кілька днів перед відходом большевиків вже після вибуху німецько—большевицької війни, чиновники Н.К.В.Д. вивпровадили всіх мешканців святоюрських забудовань і поставили їх на подвір'ї між церквою а митрополичим домом під «стенкою», і мали вже виконати приказ всіх арештувати і завезти до в'язниці на вулиці Лонцкого. Тільки випадково, з невиясненої причини, цього не виконано; а на другий день 27 червня в празник Сострадання Пресв. Богородиці і Христового Серця, запальна бомба обсипала всі дома довкола св. Юра запальниками, які викликали в одній хвилині вогонь в бані катедри, в обох крилах капітульного дому, на горищі мого дому і в дерев'яній каплиці, на площі перед церквою, а ми не мали ні пожежної сторожі, ні сикавки, ні більшого збірника води, ні помочі від людей, тільки кількох сусідів, та мешканці дому змогли погасити чи обмежити вогонь, і в дві години після початку пожежі, всі спокійно вернулись до своїх занять. Тоді ми всі очевидці тієї події, прийняли її, як дивний знак Божого Провидіння, даний на те, щоб піддержувати надію, що наша Церква і Нарід потерплять може багато, але й найтяжчі моменти скінчаться все добром.¹⁹)

Німці прийшли до Львова 30—го червня, 1941 р. Тоді преосв. Йосиф Сліпий знов отворив у Львові богословську Академію, що перетривала три роки 1941—1944 р. Перед початком науки треба було відновити сам семінарський будинок. Большевики займаючи в 1939 р. Львів, перемінили

львівський семінар на інститут, на рід гімназії, чи вищого «училища.» Зі семінарської каплиці зробили руханкову залю, гарні образи кисти маляря Холодного позамальовували білою фарбою. Тепер треба було усувати ту білу фарбу, часом зі шкодою для образів.²⁰⁾ У відновленій академії кир Николай став одним з професорів і викладав деякі предмети з філософії, психологію і моральну.

У споминах про ті часи богословської Академії в рр. 1941—1944 пише один з його бувших учнів: «Кир Николай був знаменитим теоретиком моральної теології, о чім я мав нагоду переконатися слухаючи його викладів з тієї ділянки. В тих викладах, як я мав нагоду ствердити, преосвященний підходив до предмету не тільки з теологічного становища, але також суто юридичного, що мене, як замилуваного правника незвичайно мило вражало.»²¹⁾ Інший бувший студент з тих часів пише: «Від часу до часу студенти богословії ставляли йому питання щодо різних речей. Преосвященний завжди спокійно відповідав на ці питання, переплітаючи свої докази цитатами зі св. Письма і прикладами зі життя святих. Його спосіб вислову був завжди переконуючий; по його виясненні ніколи не оставав у студентів якийсь сумнів, зокрема тому, бо ми були переконані, що він не тільки пояснював Божу правду, але сам після неї жив.»²²⁾

Про відношення єпископа Чарнецького до своїх учнів пише один його студент: «Ми студенти майже по кожній годині викладів обступали кир Николая, як діти батька, і у зв'язку з дуже поважним міжнароднім положенням ставили йому всякі питання, які нас турбували. Єпископ завжди

нас терпеливо вислухував та старався дати нам якнайкращі відповіді. Ніколи нічим не зражувався: Він був ходячою добротою, з цієї причини всі студенти дуже його шанували.»²³⁾

Кир Николай, крім апостольської праці в самому монастирі, участі у львівському синоді, викладів в богословській академії, займався ще й іншими працями. Про це є тільки доривочні відомості. В днях від 19 до 28 січня, 1942 р. владика Николай давав реколекції питомцям духовної Семінарії у Львові. Про ці реколекції пише один священник: «Коли в січні 1942 р. довелось мені слухати його реколекційних наук, то з них пробивалася доброта. Він сам дав цього приклад. У тому часі кир Николай обслуговував полонених і також тих, що за доброту навіть і подяки не могли висказати, бо були позбавлені уживання розуму. Це були умово хворі, що мешкали в шпиталі для умово хворих в Кульпаркові. Дивним дивом владика Чарнецький замешкав по своїм повероті з большевицької неволі недалеко тієї діляниці міста Львова, і на кульпарківському цвинтарі спочили початково його тлінні останки.»²⁴⁾

В 1942 р. кир Николай вкрився жалобою, померла його мати Параска, яку він дуже любив. Ціле своє життя він був вдячний своїй побожній матері—селянці. Коли приїжджав до Семаковець, не хотів мешкати на приходстві, але завжди мешкав у маленькій селянській хаті, покритій стріхою, хаті своєї матері. В часі похорону кир Николай мав пращальне слово над гробом своєї матері. В цім слові він згадав, як пані Каратницька, дружина місцевого пароха, взяла до себе малу сирітку Параску і нею заопікувалася. На

цім похороні було чотирьох священників: о. Анатоль Навроцький, парох Поточиськ, о. Мельниченко, завідатель Семаковець, о. Василина, парох Долешева і о. Малофій, завідатель Устечка. По похороні своєї матері кир Николай дав о. Навроцькому часослов з допискою: «на спомин нашої знайомости з тільки літ.» У своєму листі о. Навроцький додає: «Владика дуже скромний, приступний, правдива покора.»²⁵⁾

Про діяльність єпископа Чарнецького від початку другої світової війни до його арештування є ще й інші вісті розкинені по різних публікаціях. Дня 14—го серпня, 1942 р., в день хрещення Руси—України, в манастирській каплиці ОО. Редемптористів при вул. Зибликевича у Львові, після Служби Божої єпископ Николай, на поручення митрополита А. Шептицького, прийняв від о. Івана Чинченка віроісповідання. Так о. Чинченко став українським католицьким священником.²⁶⁾

По смерті стигматика Степана Навроцького (у квітні 1944 р.) часописи подали, що в церкві св. Юра у Львові буде відправлена Служба Божа» за благоугодне життя Степана.» Цю Службу Божу служили три львівські владика: митрополит Йосиф, преосв. Будка і преосв. Чарнецький.²⁷⁾

В часі другої світової війни кир Николай висвячував священників Ч.Н.І. Кого він якраз рукополагав, годі точно сказати, дарма, що автор старався довідатись. Це певне, що в тому часі із богословів Ч.Н.І. дістали пресвітерат наступні питомці: Прокіп Ламага, Юрко Потерейко і Дмитро Лебьяк були висвячені дня 2—го серпня, 1940 р; Михайло Чаборик в 1941 р; Євген Пелех, Павло Маїк, Василь Куцах і Іван Лебьяк дня

15—го липня, 1942 р; Володимир Шузкевич і Іван Котик дня 2—го серпня, 1943 р. Михайло Залізник 2—го серпня, 1944 р; Василь Михайлюк і Стефан Захарків в лютому 1945 р. Дуже правдоподібно їх усіх висвятив владика Чарнецький, бо всі вони кінчили свої богословські студії в Голоску коло Львова, або в самому Львові, а кир Николай перебував тоді в монастирі у Львові.²⁸⁾

Преосвященний Чарнецький висвячував у тому часі також світських священиків. Однак неможливо мати спис усіх, що їх рукоположив на пресвітерів кир Николай. Напевно він висвятив дня 5—го жовтня, 1941 р. трьох богословів: Володимира Романчука, пізнішого пароха Преображенської церкви у Львові, Павла Смаля, що є тепер парохом у Денвер, Кольорадо, ЗСА., і Богдана Остаповича, теперішнього пароха церкви св. Михаїла в Нью Торонто, Онт. Канада.²⁹⁾

По їх свяченні владика Николай сказав: «А тепер дайте мені поцілувати вашу руку.» Коли вони зборонялися від цього, кир Николай сказав: «Що, я не варта поцілувати вашу священничу руку?» І так зробив. Так високо владика Николай цинив священство новопоставлених ієреїв. Потім вони цілували його руки і дякували за свячення.³⁰⁾

Дня 16—го грудня, 1943 р. владика Чарнецький висвятив в церкві ОО. Редемптористів при вул. Зибликевича у Львові о. Івана Сиротинського, теперішнього пароха св. Николая в Торонті, Онт. і декана. Перед своїм рукоположенням о. Сиротинський відбув 10-денні реколекції під проводом о.Й. Де Вохта. Про своє рукоположення о. Ів. Сиротинський пише: «Останнього дня (перед свяченнями) прийшов до моєї кімнати кир Николай в чорній монашій рясі з вервицею за

поясом і дав мені інструкції. Говорячи про св. Літургію він між іншими сказав так: «Служба Божа, це Боже милосердя, що приноситься людству...Священик, щоби нічого більше не робив, тільки правив Служби Божі, якщо ті Служби Божі служені в стані ласки, то цим робить він безконечне діло, бо спроваджує на людей Боже милосердя...Треба зробити собі постанову: Буду старатися відправляти Службу Божу з великою набожністю...Моя зустріч з владикою Николаєм на закінчення реколекцій була для мене завершенням усього приготування до духовного стану...наступного дня в неділю 16—го грудня, 1943 р. я прийняв з його рук Тайну священства. На дорогу памятку маю ще написане в латинській мові свідоцтво свячень, а в долині під письмом округла печатка владики в латинській мові, а біля неї підпис власноручний: Nicolaus Czarneskyj, Ap. Visitor.

У своїх молитвах молюся за нього і до нього...³¹⁾

В 1943 р. кир Николай приїжджав до Тернополя на відпуст Успення Богородиці, щоб там помагати отцям. Після свого звичаю, владика в часі днів відпусту багато сповідав.³²⁾

Та вся різноманітна й ревна, а притім тиха апостольська праця кир Николая скінчилася в Галичині з днем його арештування большевицькою владою.

ПРИМІТКИ

1) Лист о. Методія Трчки з 26—го грудня 1939 р. Михалівці, Закарпаття.

2) о.Й.Де Вохт, Арештування преосв. Чарнецького; машиновий друк по французьки.

3) Ярослав Левицький, «Мої Спомини про ОО. Редемптористів у Львові» Трентон, Н. Дж. ЗСА. 21—го червня 1954 р. машиновий друк, стр. 4.

**Перша кляса малої Семінарії Ювенату в Збоїсках, коло Львова.
Від ліва: ОО. Роман Бахталовський, Людвик Ванганзенвінкель, директор,
і Н. Чарнецький, 1922 р.**

**First class of the minor seminary—Juvenate at Zboiska near Lviv. From left to
right: Rev. Roman Bachtalowsky, Louis Vangansenwinkel, director, and
N. Charnetsky in 1922**

Ікона Зарваницької Богоматері.

**Icon of the Mother of God
at Zarwanytsia**

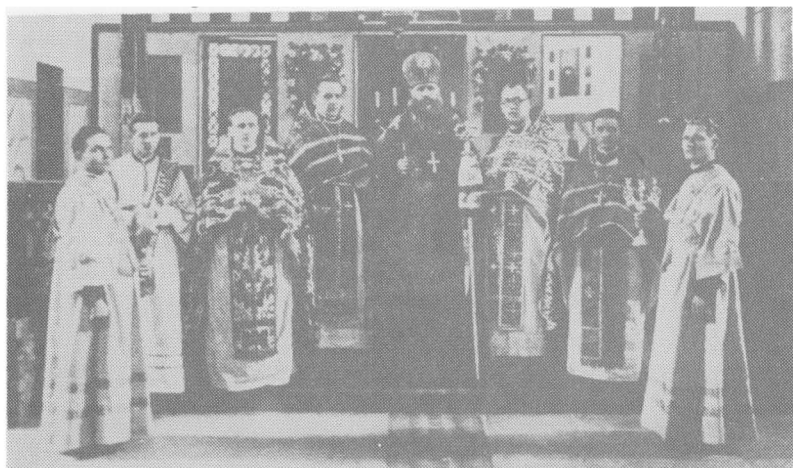
**Свячення пресвітерів в Бельгії 25. УІІ 1937 р.
Сидять від ліва на право: Стефан Ширій, кир Николай Чарнецький,
Іван Леськів, священник львівської Архиепархії, Стоять Петро Козак,
Василь Рудка і Филімон Курчаба, всі ЧНІ.**

**Ordination of new priests in Belgium July 25, 1937. Seated from left to right:
Rev. Stephen Shyry, Bishop N. Charnetsky, Rev. John Leskiw, priest from the
archdiocese of Lwiw. Standing: Rev. Peter Kozak, Rev. Basil Rudka and
Rev. Philemon Kurchaba. All Redemptorists.**

**Свячення в Бельгії з 12 УІІІ 1934 р.
В ризах стоять з ліва на право: Михайло Пиллюх, Ярослав Кочут,
Володимир Корба, Степан І. Шавель, Преосвящ. Н. Чернецький, святитель,
Степан С. Шавель, Олександр Грама, Іван Козак, Іван Зуб, Ван Рой;
прочі були асистую.**

**Ordinations in Belgium August 12, 1934. Standing in vestments from left to
right: Rev. Michael Pyluch, Yaroslav Kochut, Volodymyr Korba, Stephen J.
Shawel, Bishop N. Charnetsky, consecrator; Stephen S. Shawel, Alexander
Grama. John Kozak, John Zub, Van Roy, with attendants.**

**Еп. Н. Чарнецький висвячує нових пресвітерів в Дубні на Волині.
Bishop Nicholas Charnetsky ordaining new priests at Dubno, Volynia**

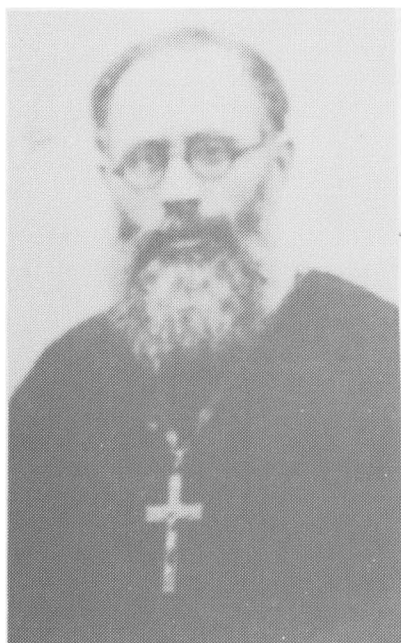
**Велика Семінарія східнього обряду в Дубні, на Волині.
Преосвящ. Р. Чарнецький, професори семінарії і студенти. 1938 р.
Major seminary of the eastern rite at Dubno, Volynia. Bishop N. Charnetsky
with the seminary staff and students, 1938.**

**Сестри Місіонарки в Теребіні на Поліссі.
Missionary Sisters at Tereben, Polissia**

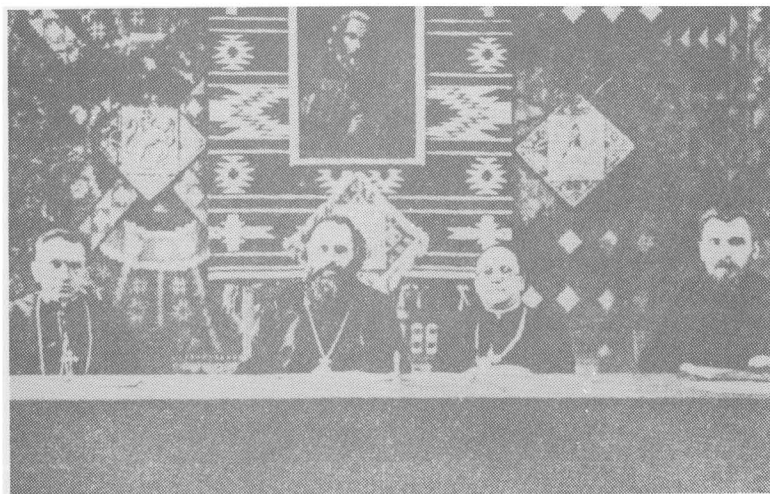

**Манастир Сестер Місіонарок в Теребіні. Одинока гр.-кат.
місійна станиця на Поліссі.
Convent of the Missionary Sisters at Tereben. The only Greek-Catholic
mission station in Polissia.**

Преосвященный Н. Чарнецький у старшому віці.

**Bishop Nicholas Charnetsky, C.S.S.R.,
in his later years**

**Академія в честь митроп. В. Рутського у Львові.
Від ліва на право: єп. Н. Будка, єп. Н. Чарнецький, єп. І. Бучко і
о. ректор-тепер кардинал, Йосиф Сліпий в 1937-ому році.**
**Commemorative academy in honor of Metropolitan W. Rutsky in L'viv. From left
to right: Bishop Nicetas Budka, Bishop Nicholas Charnetsky, Bishop Ivan
Buchko and Rector Joseph Slipyj, now Cardinal in 1937**

Манастир в Ковлі на Волині. Сидять з ліва на право: о. Роман Бахталовський, о. Йосиф Схрэйверс, єп. Н. Чарнецький о. М. Ван де Малє. Стоять: о. Михайло Пиллюх, брат Андрей, о. З. Ковалик і брат Лев. Рік 1938.
Redemptorist monastery at Kowel, Volynia. Seated from left to right: Rev. Roman Bachtalowsky, Rev. Joseph Schrijvers, Bishop Nicholas Charnetsky, Rev. Mauritius Vandemaele. Standing: Rev. Michael Pyliuch, Brother Andrew, Rev. Zenon Kowalyk and Brother Leo, 1938

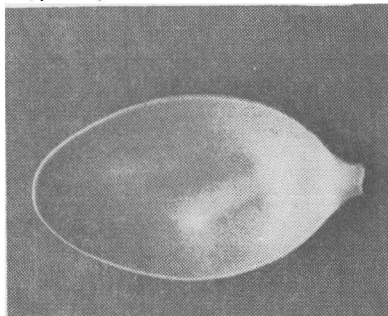
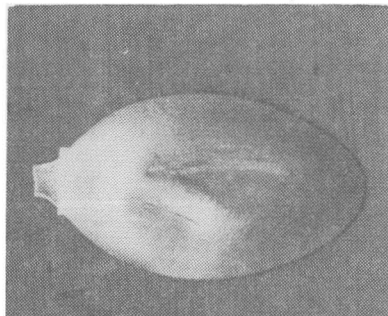

**Чудотворна ікона
Матері Неустанної Помочі**

Mother Perpetual Help Miraculous Icon

Манастир ОО. ЧНІ. у Львові: Сидять з ліва на право: о. Климентій Шептицький, о. Йосиф Схрейверс, Митрополит Андрей Шептицький, єпископ Н. Чарнецький о. Й. Де Вохт. У 2-ому ряді: оо. В. Маланчук, М. Ван де Малє, О. Дезітер, Й. Гекір, В. Породко, Р. Бахталовський, Л. Ванганзеівінкель, А. Бульс, в 4-ому ряді: Й. Корба, З. Ковалик, Ф. Боский. На 25-літньому ювілею ЧНІ. 1938 р. (Ю.А. стр. 169).

Redemptorist monastery at Lviw: Seated from left to right: Rev. Clement Sheptytsky, Rev. Joseph Schrijvers, Metropolitan Andrew Sheptytsky, Bishop Nicholas Charnetsky, Rev. Joseph De Vocht. Second row: Rev. Volodymyr Malanchuk, Rev. Mauritius Van de Maele, Rev. Oswald Dizitter, Rev. Joseph Ghekiere, Rev. Volodymyr Porodko, Rev. Roman Bachtalowsky, Rev. Louis Vangansenwinkel, Rev. Achilles Boels; Fourth row: Rev. Joseph Korba, Rev. Zenon Kowalyk, Rev. Francis Bosky (25th Anniversary of the Eastern Rite Redemptorists) (Jubilee Almanac, p. 169)

Зломана ложка, що її уживав єп. Чарнецький при потаємнім відправлюванні Служби Божої в большевицьких лагерах.

Broken spoon, used by Bishop Charnetsky at the secret celebration of the Divine Liturgy in the Soviet labor camps.

Архиєр. Служба Бога преосв. Н. Чарнецького в Ковлі, Волинь (Ю.А. стр. 174)
Bishop Nicholas Charnetsky celebrating Pontifical Divine Liturgy in Kowel, Volynia (Jub. Alm., p. 174)

Таблю абсолювентів Богословської Академії у Львові 1942.
Plaque with graduates of the Theological Academy in Lviv, 1942

4) Казимир Грицина, «Біля Митрополичої палати у Львові», Наша Мета, Торонто ч. 12. 18—го березня 1967 р. і ч. 13. 25—го березня 1967 р. стр. 2.

5) Ярослав Левицький, «Мої Спомини про ОО. Редемптористів» Там же стр. 7.

6) Ярослав Левицький, «Мої Спомини...» Там же, стр. 8—9.

7) о. Маврикій Ван де Малє, «Мої Переживання в Україні» Ю.А.стр. 298.

8) Ярослав Левицький «Мої Спомини...» стр. 6—7 і Листи про Україну, т. III. стр. 27—31.

9) Це оповів авторові єп. Величковський, дня 12—го вересня 1972 р.

10) Ярослав Левицький, «Мої Спомини...» стр. 7.

11) Prologue Volume IV, No. 1-2, New York 1960, h. 18, Footnote

12) о. Маврикій Ван де Малє, «Мої Переживання...» Ю.А. стр. 298—300.

13) Іван Лев гр. Шептицький, «Спомини про митроп. Андрея Шептицького «Українські Вісті, Едмонтон, Альта. 12—го квітня 1978 р. стр. 5.

14) Твори Сл.Б.митроп.А.Шептицького. т.ІІ, Письма—Послання в часі большевицької окупації, Йорктон, Саск. 1961 р. стр. 36.

15) Там же, стр. 64.

16) Там же, стр. 68.

17) Твори Сл.Б.митроп.А.Шептицького, т.ІІ. Письма—Послання з часів німецької окупації, Йорктон, Саск. 1969, стр. 260.

18) Там же, стр. 442.

19) Там же.

20) Вісті про семінарський будинок подав о. Роман Музичка, що був у тому часі там студентом.

21) Ярослав Левицький, «Мої Спомини...» стр. 7.

22) Інформації о. Стефана Вівчарука з дня 25—го грудня 1961 р.

23) Лист о. Романа Музички з 6—го грудня 1961 р.

24) о.П. «В річницю смерти кир Н. Чарнецького», Голос Спасителя, Йорктон, Саск. 1960 р.ч. 5. за травень, стр. 20.

25) Лист о.А.Навроцького і інформації о. Романа Добрянського.

26) Др. І. Чинченко, «Моя зустріч та співпраця зі Сл. Б. митроп. А. Шептицьким» Наша Мета Торонто, Онт. 22—го липня 1969 р. стр. 2 і о. Др. І. Чинченко, «Мій Перехід на Католицизм» Голос Спасителя, Йорктон, Саск. 1966 р. ч. за липень—серпень, стр. 29.

27) М.С. «Післящі з Гасного Світу» Йорктон, Саск. 1952, стр. 91-92.

28) Catalogus C.S.S.R. 1955 Lovanii Belgium p. 160-179.

29) Лист о.І. Сиротинського з дня 29—го липня 1976 р.

30) Лист А. Базилевича з дня 16—го грудня 1976 р. У своєму листі п. Базилевич пише, що про цю подію оповідав йому о. Остапович. Можна слушно припускати, що єп Чарнецький подібно постував і при інших свяченнях, які уділяв молодим левітам.

31) Лист о.І. Сиротинського з дня 29—го липня 1976 р.

32) Казимир Грицина, Ісповідник кир Николай Чарнецький,
«Америка» Філядельфія, Па. ч. 54, 22—го березня 1967 р. стр. 2.

6

«Тут терпіння і віра святих» (Одрк. 13, 10)

ХРЕСНА ДОРОГА

Початок нового, посиленого переслідування Церкви. Арештування єпископа Чарнецького. Тюрми: Львів, Київ. Засуд на лагері невілничої праці. Перші відомості про лагері, де карався єпископ Чарнецький. Інформації спів'язнів кир Николая: Д—р Антін Княжинський, його спомини про большевицькі лагері і про життя в тих лагерях; його стріча в Маріїнському лагері з єпископом Чарнецьким і другими церковними достойниками. Лагері в печорському басейні. Воркута. П'стро Леоні Т.І. Його стріча з єпископом Чарнецьким в Кірові. Лагері в горішній Печорі. Д—р Франц Гробауер. Його стріча з єпископом Чарнецьким і другими церковними достойниками в Інті. Мордовія. Спомин Станіславського, і о. Василя Куриласа. Служба Божа в лагерях. Загальний погляд на хресну дорогу єпископа Чарнецького в большевицьких тюрмах і лагерях. Поворот до Львова. Життя владики Николая «на волі» під слідчими очима Н.К.В.Д. Потайне свячення пресвітерів. Остання недуга і смерть. Похорон.

Дня 27—го липня 1944 р. Галичина знову опинилася під большевицькою займанщиною. Після смерти митрополита Андрея Шептицького, 1—го листопада 1944 р., большевики розпочали безпощадну нагінку й переслідування української католицької Церкви.¹⁾ Безпосереднім вступом до переслідування цієї Церкви була злобна, в гротескний спосіб написана брошура: «З хрестом чи з ножем.»²⁾ Цей памфлет був прологом до трагедії нищення української католицької Церкви. З десятого на одинадцятого квітня, 1945 р., ніччю заарештовано весь українсько—католицький єпископат: Митрополита Йосифа

Сліпого та єпископів: Григорія Хомишина, Івана Лятишевського, Никиту Будку і Николая Чарнецького.

Арештування кир Николая описує в своєму звідомленні о. Йосиф Де Вохт, настоятель монастиря ОО. Редемптористів у Львові при вул. Зибликевича. Він був наочним свідком цього арештування. Опис цього арештування подаємо після його звідомлення.³⁾

Кир Николай мешкав від 30—го серпня 1939 р. в монастирі ОО. Редемптористів при вул. Зибликевича у Львові. Тут він був арештований.

Дня 10-го квітня 1945 р. о годині 8-й ввечорі шістьох агентів ГПУ прийшли до монастиря ОО. Редемптористів при вул. Зибликевича у Львові; були це правдиві злодії—пияки. Брат запровадив їх до розмовниці. Вони зажадали бачити настоятеля. О. Де Вохт був з другими шістьома співбратами в кімнаті єпископа Чарнецького на рекреації. (В монастирі є звичай, що по обіді і ввечорі браття перебувають якийсь час разом на так званій рекреації, це є на дружній гутірці). Преосвященний завжди зіставав у своїй келії (він був хворий). Коли о. Де Вохт прийшов до агентів ГПУ, командир спитав його: «Чи ви називаєтеся Де Вохт?»—«Чи ви є господарем цього дому?»—«Хто мешкає в цьому домі?»—Як тільки о. Де Вохт проказав ім'я «Чарнецький», командир пристрасно спитав: «то він є тут?» «Так», відповів о. Де Вохт, «але він є хворий.»—«Заведіть мене до нього.» Командир увійшов до кімнати преосвященного, де були всі співбрата на рекреації. Тоді командир заборонив усім виходити з кімнати, навіть не могли рухатися. Преосвященний встав. Тоді один

з агентів кинувся на нього шукаючи, чи не має зі собою зброї. Вони стали перешукувати кімнату преосвященного, образи, ліжку...тимчасом двох агентів пильнувало співбратів. В ліжку знайшли брошуру. Зі саркастичним сміхом агент показав її кричучи: «А, попи не займаються політикою!» Кошик зі старими паперами випорожнили до мішка. Вони добре переглянули всі книжки. В одній шуфляді в столі, при яким владика працював, вони знайшли 600 рублів. Ця сума рублів була в паперах без вартости. Вони думали, що знайдуть великі скарби в убогого єпископа. Забрали кілька чаш, реліквіярів, нагрудний єпископський хрест, перстень владики. Маленьку суму гроша єпископ мав старанно сховану. Потім почалося переслухання. Це забрало багато часу. Коли знайшли покутничі ланцюшки, агент спитав: «а це що?» О. Де Вохт відповів, що це, щоб себе умертвляти. Агент з погордою відвернувся. То вже було чверть перед одинадцятою в ночі. Єпископ Чарнецький мусів пояснити, чому мав у своїй кімнаті ключ, що його агент знайшов. Єпископ відповів, що той ключ є від бібліотеки. Преосвященний нерадо купував для себе одіння й інші речі конечні для особистого ужитку. Однак він був любителем книжок і купував їх на складах книжок, в книгарнях, що продавали книжки монастирських бібліотек, які большевики всюди нищили. У Львові владика тим більше старався купувати книжки тому, що його бібліотека в Ковлі в часі пожежі згоріла разом з монастирем від вогню при бомбардуванні. Агент приказав йому показати, де є та бібліотека. Єпископ мав там також дві машинки до писання, свої єпископські

ризи і друге одіння. Між двома озброєними поліційними агентами, єпископ вийшов зі своєї кімнати і показав їм ту бібліотеку. Коли прийшов до своєї кімнати, командир сказав йому, що вже надійшов йому час до від'їзду. Єпископові дозволили взяти трохи білизни, подушку і одно покривало (ковдру) на ліжку. В краю всі знали, що в тюрмі є тільки дошка, або каміння, що заступали матрац і всяке накриття. Одягнений в бідну, дуже бідну рясу, зроблену з підленької матерії, у своїм кожусі, несучи пару старих чобіт, що їх мав звичай носити, владика був уже готовий до відходу. Серед великого зворушення він працював зі своїми співбратами. Всі вони були переражені цією так повною болю сценою. На порозі своєї кімнати владика звернувся до о. Де Вохта (протоігумена галицької віцепровінції), просячи його дати йому останнє розгрішення. При дверях монастиря чекав закритий самохід (чорний ворон). Авто від'їхало в темряву.

Це була дуже болюча розлука преосвященного зі своїми співбратами. Браття мали вже більше не зобачити кир Николая. На приказ командира всі браття мусіли скоро вернути до своїх кімнат. Тільки один, наймолодший співбрат Маїк мусів остати з командантом. Він видів, як вони спакували чаші, єпископські ризи і проче. Потім мусів підписати документ, на яким було написано: «11-го квітня, 1945 р. о 11-ій год. в ночі Чарнецький Николай був арештований агентами Н.К.В.Д. і це все після законних приписів і без актів насилля.» Потім вони запечатали двері кімнати владика і двері бібліотеки. Опісля всі 26

агентів Н.К.В.Д.,—бо 20 агентів тримали сторожу навколо монастиря в часі цілої трагедії, відіхали.

В часі побуту преосвященного у львівській тюрмі, о. Де Вохт і другі співбраття старалися знайти ту в'язницю, де його ув'язнено, щоб йому пересилати одіння й харчі. Потім його відвезли до Києва, подібно, як других єпископів. Отцям у Львові вдалося довідатися, в якій тюрмі його замкнули в Києві і стало посилати йому поживу й одіння. Однак співбраття не знали, чи це до нього доходило.

В київських тюрмах владики перебув коло півтора року і тут відбулось його слідство, безконечні комуністичні допити серед знущань. Ці допити відбувалися в ночі, як звичайно це буває в комуністичних тюрмах. Большевицькі слідства своєрідні: там ходить не про це, щоб видобути від в'язня правду, але про те, щоб підсудний признався до свого «злочину», якого по правді не допустився. Чим протокол вийде більше «соковитий», тим більша певність слідчого «слідователя», що дістане за нього премію. Слідчі стараються вимусити від арештанта більше обтяжуючого матеріалу, бо тоді слідчий буде мати більший аванс в єрархії правосуддя.⁴⁾

Допити відбуваються серед таких умовин, щоб можна було зламати нерви, самосвідомість і моральну відпорність людини. Буває, що при таких «допитах» уживають навіть часом підступно наркотиків, як цього досвідчив о.В. Цішек, що в тому часі сидів в большевицьких арештах. Свої переживання він описав в осібній книжці.⁵⁾

Про слідство переведене над єпископом Чарнецьким не маємо відомости. Можна тільки заключити з вигляду його лиця перед

арештуванням в порівнянні з його виглядом по його повороті зі заслання, як великі знущання владики мусів перетерпіти. Це певне, що його слідство було подібне, як єпископа Гойдича, кардинала Міндсентого і інших духовних осіб.

У тому часі судили в Києві також митрополита Йосифа Сліпого, єпископа Никиту Будку, і візитатора Петра Вергуна.⁶⁾

В Києві засудили владику Николая насамперед на п'ять літ каторжної праці. Потім один свідок,—а був ним відступник,—зізнавав, що єпископ був «агентом Ватікану», як апостольський візитатор візантійського обряду для Волині, тому змінили засуд і продовжили його ув'язнення в лагерьх примусової праці.

О. Де Вохт додає: «людина дуже покірна агентом Ватікану, політиком! Зрештою самі агенти Н.К.В.Д., що стерегли наших співбратів у Львові, говорячи про владику Николая, часто повтаряли, що він святою людиною, «святцем»; так називав російський нарід побожних, благочестивих людей.»⁷⁾

Коли владики був у Києві, Отці знали, де він перебував ув'язнений і посилали йому, що могли. Сторожі тюрми називали єпископа «святцем.» З Києва по засуді вислали його до таборів примусової праці.

Єпископ перейшов цілий ряд різних концентраційних таборів, розташованих у північно-східній СРСР. Інформації подані різними особами, зокрема тими, що їм пощастило вирватися з невольничих таборів, скупі й уривчасті так, що неможливо точно подати де й як довго карався кир Николай в тих таборах. Часом навіть трудно погодити зі собою ті вісті, що їх подають різні

особи тим більше, що большевики дуже часто перекидали в'язнів з одного табору до другого, з одного лагерьа до другого. Історію хресної дороги єпископа Чарнецького в большевицьких лагерьах подає о.Й. Де Вохт у своєму звітті про арештування владики Николая.

Після його інформацій єпископ Чарнецький по своєму засуді карався насамперед в Маріїнському лагері разом з митрополитом Сліпим, Апостольським візитатором Петром Вергуном і протоігуменом ОО. Василян Градюком. При кінці 1947 р. большевицька влада вислала кир Николая з митрополитом Сліпим до Воркути. За той час о. Де Вохт регулярно посилав йому посилки з харчами. В концентраційному таборі в Воркуті єпископ Чарнецький служив у коваля. Він дістав там два з висланих йому пакунків. Від часу до часу він потайки просив своїх співбратів, щоб прислали йому конечні речі до відправи Служби Божої і уділювання св. Тайн. Співбраття часто йому це посилали. Через зміну таборів нераз ті речі йому забирали. У Воркуті він був часто хворий і перебував у лагерному шпиталі. В 1948 р. кир Николай писав до о. Де Вохта, що він вислав йому 32 картки, щоб повідомити його, що він дістав те, що о. Де Вохт йому вислав. Дня 17—го грудня 1948 р. большевики вигнали о. Де Вохта з Галичини і він вже більше не діставав кореспонденції від кир Николая. У Воркуті владики потайки відправляв Служби Божі кожної неділі й свята.

Ці короткі вісті подані о. Де Вохтом доповняють спів'язні кир Николая, що їм пощастило по літах ув'язнення дістатися на волю.

Для тих, що живуть у вільному світі, трудно є зрозуміти, чим є тюрми і лагерьі в ССРСР. Коли мешканці вільного світу чують про совітські тюрми, вони звичайно порівнують їх з в'язницями, що є у вільному світі, де є свобода і заховання прав, яких вимагає людська гідність, навіть у в'язницях. Тому, щоб представити собі принаймні в блідих красках образ того, що перетерпів єпископ Чарнецький і другі в'язні в большевицьких тюрмах і лагерьях, кінечним є ближче приглянутися тюремному життю в ССРСР. Це життя представляють ті, що в тому часі каралися в большевицьких лагерьях, а увільнені це життя описали, а навіть деякі були співв'язнями владики Чарнецького.

Першим таким співв'язнем єпископа Чарнецького був д—р Антін Княжинський. Д—р Княжинський, гімназіяльний учитель, перед другою війною був директором гімназії в Коломиї. З причини війни він мусів податися на захід і вкінці опинився у Відні. Там арештували його большевики та запроторили в тюрму, а згодом у свої лагерьі. По 10 літах його увільнили. На волі він описав свої переживання, як большевицький в'язень, в двох книжках: «На Дні ССРСР і «В Країні Неволі.»⁸⁾ Умовини в большевицьких концентраційних таборах примусової праці подібні в усіх лагерьях. Одним з тих лагерьів був «Маріїнськ», де Княжинський стрів Єпископа Чарнецького. Д-р Княжинський був запроторений до Маріїнська не довго перед приїздом владики Чарнецького до цього лагерья. Тож Николай переходив зовсім подібні знущання в часі свого приїзду до Маріїнська.⁹⁾

Маріїнськ лежить в Сибірі коло 6000 км. на схід від Москви. За містом знаходиться лагерь «Маріїнськ.» Арештантів везуть в товарових залізничних вагонах, під дуже сильним дозором сторожі. Коли поїзд приїжджає на місце (до Маріїнська), отвирають вози, випроводжують арештантів, що мусять іти «в п'ятерках», тримаючися за руки, довкола сторожа з крісами і автоматами в руках, готовими до вистрілу і отара псів; арештантів підганяє сторожа лайкою і собаками, що рвуть на них убоге одіння, а то кусають тіло. Колона стає перед великими воротами лагеря. Помалу, без ніякого поспіху, сторожа формує групи по 50 чоловіків і вводить до лагеря.

Як виглядає лагерь?

Це велика чотирикутна площа, огорожена тинном, з нутра подвійною лінією колючих дротів, потім лінією табличок з написом «запрещенная зона» (заборонена зона). Назовні тину знову дріт у формі дашка, звичайно з високою електричною напругою. Між тинном а першою лінією дротів у нутрі лагеря вирівняна, вигладжена граблями, мілкою глиною чи піском висипана 4 метри широка дорога, щоб кождохасно могла дати слід того, що хотів би тікати з цієї території, що є внутрішніми межами лагеря. В кутах так огороженої площі, вище тину, на чотирьох «ногах», побудовані піддашся для охорони «охрани», розставлені вокруг лагерної площі так, що квадратна лінія огорожі освітлена сильними електричними рефлекторами на углах. На «вишках» стоять безпереривно часові сторожі, готові стріляти в кожного, що важився б вступити на заборонену зону. Конвоїри за кожний

доцільний (влучний) поціл дістають нагороду. В середині лагерної площі побудовані бараки (давніше землянки, згодом наземні) з одним, або більше відділами замешкання. Арештанти спали в перших роках по другій війні на голих дошках, а вкривалися своєю одежею. В останніх роках були на марах солом'яники і накривала.

Як виглядає життя в лагерьх?

О 6:30 в зимі, о 5:30 год. вранці літом, дзвінок (Фактично обрізок рейки прив'язаний до стовпа, або гудок дає знак на вставання. Треба спішно одягатись і йти з бригадою в «столовую», вихлептати ріденьку юшку з крупи, житньої разової муки і. т. п. і бігти на вахту до воріт. В перших літах після воєнного десятиріччя снідання не було, тільки тепла вода і хліб на цілий день; на обід була юшка без другої страви. Порції хліба в тюрмі 450 гр., в лагерьх зразу 500 гр. потім 600 грамів; хліб в основі житний—разовий.

На вахті вже ждуть своїх «рабочих» «бригадири, десятники, звеневіє.» Провірку принаглює начальство і надзирателі: «бистро! конвой ждет», хоч часто на нього треба ще довго ждати на стужі зимою, на дощі в літку. Коли конвой з'явиться, виходять «по—бригадно» арештанти, держачись за руки «строго по п'ятеркам»: «первая, вторая, третья...» і т.д. В окруженні конвоїрів і собак ідуть бригади на місце праці серединою болотнистої дороги... «строго по п'ятеркам»—в ліс, у шахту. Коли «рабочіє» вийшли, в зоні проходить «поверка»: всі арештанти біжать на головну вулицю лагерьа, стають по п'ять. Такий перелік «поверка» переводять надзирателі. Таку перевірку переводять

ще ввечері. Ті арештанти, що остали в лагері, йдуть до різних робіт, де ними орудують бригадирі і старші секції. Інваліди також працюють. Тільки тяжко хворі, звільнені лікарем на цей день остають поза працею. Серед лайки, а навіть побоїв, іде праця і поза зоною і в зоні. На час обіду одна година перерви. Обід з «двойним блюдом» (раніше тільки з юшкою). На обід на «первое» дістають ту саму юшку, що на снідання, а на «второе» звичайно теж саме, тільки густіше. Хліб і цукор (зразу 17 гр. пізніше 27 гр.) дістають вранці, або на обід. Після обіду праця продовжується до 6—ої години ввечір. В хліборобських лагерьх знімають з праць арештантів вже в глибоких сутінках. Виснажені, брудні приходять у зону, миються спішно, або й ні, біжать на вечерю і лягають спати. Коли на роботі був дощ, то в мокрій одежі лягають.¹⁰⁾

Від часу большевицької влади: «Ціла Росія перетворилася у велику совітську тюрму, в якій життя горожан мало чим різниться від неволі безчисленної сили-силенної ув'язнених») «Ціле населення ССРСР»¹²⁾ підлягає основному, глибокому методіві і засобам перевиховання. В його результаті з цієї «лябораторії» має вийти одна маленька складова частина машини, що зветься «Союз Соціалістичних Советських Республік», і має бути тільки матеріальним, не духовним об'єктом, корисним для цієї машини безвольним, безкритичним роботом, що виконує цілу низку потрібних кермі рухів і без застанови виголошує цілі оклепані тиради заяв. Щоб та маса безвольних людей не пружалася, її треба пограбити із трьох засобів спротиву:

1) «Відібрати їй матеріальну підставу життя,

довести її до повного зубожіння, або створити наявні для цього можливості, попасти туди (до зубожіння).

Дати совітській людині добре, сите життя неможливо, бо голодний думає тільки про хліб, а «ситому і влада в руках сититься.»

2) «Відібрати від совітського чоловіка увесь свобідний час так, щоб йому осталася хиба коротка можливість на спочинок (сон). Ціла чета наглядачів над робітником виснажує його в часі роботи. Після праці звичайно є ще «В клубах» зібрання з беззмістовними доповідями, на котрі мусить іти.»

3) «Відовчити совітського чоловіка думати. За нього думає совітська влада. Вона встановляє лінію, зміст, ба навіть форму думки. Скривлення форми є в очах керми водночас і скривленням змісту, та становить злочин супроти держави.»

Більшу неволю відчувають ті, що їх большевицька влада держить в концентраційних таборах. Ці лагері мають на меті дві цілі: 1) Усунути, а то й морально зламати тих, що їх большевицька влада вважає своїми ворогами з причини їх релігійних переконань, або політичних поглядів. 2) Мати таних невільничих робітників. В той спосіб в СССР є завжди коло 15,000,000 в концентраційних лагерях і в тюрмах. І коли одні з причини тяжких робіт, голодування, пошестей і знущань умирають, то комуністична влада їх місце заступає другими. На чолі величезної сітки тюрем і лагерів стоїть ГУЛАГ (главное Управление Лагерея); йому підчинені «Управління» в усіх системах лагерів (Сиблаг, Краслаг, Норлаг, і т.д. до Воркути, Колими імже ність числа і т.д.¹³)

Большевицька верхівка уживає певних засобів, щоб в'язні в концентраційних лагерьх сповняли цілі назначені большевицькою владою:

1) Арештовані мусять виконувати тяжкі роботи, одні поза зонами, в лісах, копальнях і т.д., другі в середині лагерів у різних виробнях (заводах), прядільні, ковальстві і т.д. Навіть інваліди дістають роботу. Тільки хворі, що їх лікар узнав хворими і мусять лежати в стаціонері (лагерному шпиталі) є звільнені в тому часі з праці. Але й лікарі у своїй діагнозі залежні від начальства. 2) В'язні терплять від голоду. Навіть по 1950 р., коли харч дещо поліпшився, він був далекий від того харчування, що людина нормально потребує до здоров'я. 3) в'язні живуть під безнастанним терором. Не тільки ціла армія поліційного надзору, Н.К.В.Д., поліційних псів, але також дехто з арештантів є потайним донощиком, за те він дістане дещо більше їсти, або його арешт трохи скоротиться. За кожне нарушення регламенту, невиконання назначеної роботи, найменшу критику, стрічає в'язня кара: карцер з місцем відокремлення під ключем із дуже обмеженою рацією харчування на 3—5 днів, або й довше. Іншою карою є БУР (Барак Усиленого Режіма), де замикають підозрілих і рецидивістів. Існують денедє такі «установи», що степенують ті каральні засоби і в БУР замикають арештантів на 1, 2, 3 місяці, до року, при чому не звільняється арештанта від праці.¹⁴⁾

Начальство в тюрмі—це поліція від гори до долини і навпаки від караючої руки офіцера до простого салдата надзору. Це люди—одиниці, які на місце обов'язку людяности і основ справедливости—поставили злобу. Вона одна жене їх життя і поведення супроти «заклученного» в

тюрмі й таборі. Відчуття духової вищости відданого в їх руки степенує в них ту злобу до інстинкту (не рідко анімального інстинкту) самооборони і жене до сліпої ненависти до «ворога революції», Росії і її режиму. Бажання докучити, вжалити, знущатися, бажання мести—не рідкі в таких випадках, включно до звиродніння і садизму. Незчисленні каліцтва на умі і тілі, доконані в тюремних казематах того режиму, це живі свідки цього пекельного явища.

Немає людини в районах Н.К.В.Д. (КГБ) чи МВД (різниця в назві не в ділі), хто переступив їх пороги, той і чоловіка лишив за собою, а став одним об'єктом наказної ненависти і злоби та жертвою неописаного зла.¹⁵⁾ «Ти вже через те завинило,—каже вовк до ягняти в байці Крилова,—що мені хочеться їсти.»

У повище згаданих «Споминах з недавно минулого» п. Станіславський оповідаючи про обставини в лагері в Мордовії, де режим дещо лагідніший, пише про умовини в тамтешнім шпиталі:

«Одиноке місце в режимовому таборі є стаціонар, яке до деякої міри користується зглядною неторкальністю. Туди не сягає рука злорадного надзору, тут володіє лікар, залежний тільки від санітарної частини табору. Тут можна на хвилину забутись. Тут пригадка, що в'язень був колись чоловіком, можлива. Впорядкований на взір справдешнього шпиталю, бодай в скромних, примітивних формах, дає змогу, викликає приємне враження—тут можна відпочати. Заля простора, замість задухи робочого бараку—повно повітря, знесена тіснота, зникли поверхові ліжка і світло дня впало до простору. Нормальна лікарська

опіка, задовільна лікарська служба, розмірна чистота, ліпша якість харчу.»¹⁶⁾

П. Княжинський у своїх споминах «На дні ССРСР», оповідаючи про нелюдськість заряду в таборах пише: «Бувають між бригадирами й іншими в'язнями особи, що мають в лагерьх якийсь уряд і бажують заховати людяність; однак їм нераз трудно виправдатися перед вищим начальством. Навіть і лікарі (в'язні) є залежні від начальства, тому деякі лікарі—арештанти, що не хочуть помагати начальству знущатися над беззахисним в'язнем, стараються у начальства дістати інше заняття.»¹⁷⁾

Накресливши в загальних чертах умовини лагерного життя в ССРСР, Д—р Княжинський оповідає про одне своє переживання в концентраційних таборах, де стрінувся з єпископом Чарнецьким і другими церковними достойниками, коли їх привезли до маріїнського лагеря.¹⁸⁾

«Було це в першому лагері моєї страдницької дороги, коли я перебув тюрми, що їх до цього часу нарахував шість, у системі «Сиблагу» побіч городка Маріїнськ, Кемеровської області, що мав назву від цього городка. В тому лагері перебув я одну з перших тяжких своїх недуг, і як інвалід не ходив тоді на зону до роботи. До мене прийшов один з довголітніх лагерників, викликав мене з бараку й повів до «бані» (купальні), де починали оформлення нового «етапу», купаючи етапників—арештантів і встановляючи ступінь їх працездатности, т.зн. «категорію труда.» Йлучи в «баню», довідався я від поводиря, що в етапі є українські єпископи.

В купальню вивувив нас обох сторож, поляк, що був нам прихильний. Ми задержалися в

одягальні, яка була порожня, бо етапники тоді саме купалися. Вийшли етапники, переважно старі люди, між ними два чи три з бородами—отже священники. Один з тих, що мали бороди, був худий як скелет. Їх оформили у пари і зразу ж там в «бані», спрямували до лагерного лікаря, що ним був жид—Самуїл Ісаакович Тарновський. Начальника «Санчасті» (санітарної частини), офіцера, там тоді не було. Більш—менш за годину етапники вийшли й одягнулися. Я став з ними знайомитися. Був там митрополит Йосиф Сліпий, єпископ Николай Чарнецький і о. мітрат Петро Вергун. Мій поводитир, старий лагерник, пішов до Самуїла Ісааковича довідатися, які «Категорії труда» одержали ці три етапники. Цей лікар обіцяв запропонувати для владики Н. Чарнецького категорію—інваліда, для мітрата П. Вергуна—таку саму категорію, а для митрополита—категорію «легкого труда.» Це мав затвердити начальник «Сан-часті.»

Категорії, як бачимо, були легкі. Коли б це досягнути, їх можна було оформити в «пряділці», де пряли бавовну, вовну і в'язали рукавиці та скарпетки. Для єпископа Чарнецького можна було постаратися про повне звільнення від роботи. Це взяв на себе мій поводитир. Йому це вдалося. Робота в лагері була лише в зоні, бо Маріїнський табор не мав т. зв. «підсобного хазяйства», за зоною.

Начальство бажало поглумитися з митрополита і призначило його асенізатором.

Двох других духовників не зразу досягла їхня рука, бо вони, як хворі, лежали в стаціонарі. На щастя з найближчим етапом приїхав один чоловік, який попросив собі у начальника місце асенізатора,

як практик в цьому ділі. Мерщій зорієнтувалися добрі люди і постаралися зайняти митрополита у пряділці під орудою дуже культурного бригадира. Був це поляк, лікар, який одначе не хотів працювати за фахом знаючи, що в таборах становище лікаря—арештанта дуже тяжке, коли він має совість і не хоче помагати начальству знущатися над беззахисними в'язнями.¹⁹⁾

Всі згадані три церковні достойники недавно перед тим перейшли слідчі арешти і дістали присуд. Коли я вже очунав з терпінь у слідчій тюрмі і почав опановувати себе, вони три ще переживали конечну в большевицькій тюремно—таборовій ситуації духовну депресію. Митрополит здебільша мовчав, шукав самоти і молився, єпископ Чарнецький голосно потішав себе й оточення тим, що Господня поміч недалека, бо сатана вже став на вершині своєї злоби. Отець Вергун бачив усюди націлені на його голову автомати. Я з другими українцями поспішив з духовною поміччю великим «новикам.» Це була найкраща роля, що її могли виконати щирі співв'язні супроти тих пришелців, які лежали потоптані чоботом большевицького опричника.²⁰⁾

В маріїнському лагері був тоді голод, тому ми, ті, що довше в ньому сиділи, влаштували таємну акцію докормлювання за збірні фонди, купувати в «ларку» все те, що туди привозили. Так і вдержалися ті, що їм загрожувала смерть із вичерпання сил.

Відпочивши трохи єпископ Чарнецький не сидів у бараку. Він вентався по зоні і шукав найбільше нещасних. Кожний день він приходив до мене, вдивлявся в моє обличчя і знаходив слова потіхи для мене, як лише вмів. Бувало сяде біля мене,

питається про мій стан здоров'я, про мої настрої, про інше, що для нас було найважливіше, і бувало каже, «буде ліпше, напевно буде ліпше. Бог цього не стерпить. Вірити треба, бо віра може чуда творити!» Тут він з глибокою певністю цитував слова зі св. Письма і запевняв кожного, що «так мусить бути!»

До нього линули Волиняки, що тоді були в Маріїнському лагері. Вони знали його з найкращої сторони.

«Чи бачили Батька сьогодні?» питали бувало мене, коли його даного дня не встигли побачити. «Чи не хворий?»

Він був такою вартісною людиною, без якої важко було жити. Він кожного знав по імені і дорожив ним. Це для нього був великий дар, даний Богом. Не диво, що єпископа Чарнецького завжди облягали всі нещасні, бо тільки в нього знаходили слова потіхи й розради.

Мене й багато інших, між ними й вичислених єрархів, перенесли незабаром до іншого лагеря, що мав гарну назву: Орлово Розово. Назва не виправдувала якості лагеря. Життя в ньому було важче, як в Маріїнському. І тут єпископ Н. Чарнецький знайшов більше нещасних, що потребували його доброго слова. Тут частіше бачив його серед людей, і вже не з порожніми руками. Хтось з рідного краю слав йому час—до—часу малі посилки, які він розділював поміж нещасних. Бувало, прийде й до мене й тиче мені в руку хоч дві кісточки цукру, або головку часнику, кажучи: «чим хата багата...»

Незабаром прийшла нова нагінка на католицьке духовенство.

Всіх католицьких священників зібрали в етап і зааранжували їх перенесення. Однак, щоб при цьому «заробити», всіх тих, що могли щось мати, примістили в бандитському бараку і в ночі ограбили їх.

Ми арештанти думали, що єпископ Н. Чарнецький не буде довго жити, але йому треба було ще випити чашу мученика до дна.»²¹⁾

Єпископ Чарнецький стрічав у лагерьх багато українських священників, що подібно як він, терпіли за вірність св. Церкві. Д—р Княжинський у своїх споминах: «На Дні ССРСР пише: Після трагічного «собору» стали напливати до таборів маси священників—відмовців. Їх уже не виправляли в систему печорських таборів, бо силою японських в'язнів і корейських в'язнів побудовано суперрежимову систему ОЗЕРЛАГ'у. Для Совітської влади це було далеко вигідніше, бо не завантажувало слабо розбудованої залізничої сітки. Маса тих вірних присязі священників застав я вже на Озерлагській системі, але поруч них застав і тих, що не врятувалися своїм формальним переходом на московське православ'я.»²²⁾

По Маріїнських лагерьх большевицька влада перевезла єпископа Чарнецького із Сибіру до північно—східньої європейської ССРСР до лагерьв в печорському вугільному басейні.

Печора це ріка в північно—східній європейській ССРСР.²³⁾ Вугільний басейн цієї ріки обіймає близько 130 тисяч км². Головними містами цього басейну є Печора, Інта і Воркута.

О. Де Вохт у своєму справозданні про ув'язнення владики Николая пише, що з Маріїнська кир Николая перевезла большевицька влада до Воркути в 1947 р., і що о. Де Вохт з ним

перепишувався. Єпископ Чарнецький мусів бути в Воркуті перед кінцем 1948 р. бо в грудні цього року всяка кореспонденція з. о. Де Вохтом устала.²⁴⁾

Воркута²⁵ це кінцева станція на печорській залізничній лінії і лежить за полярним колесом, з температурою 50 ступнів Цельсія, нижче зера. Там 10 місяців зими і сонце не показується, решта року так звана весна, літо й осінь. У Воркуті земля замерзла на 10 метрів, в часі літа розмерзається на півтора метра так, що там ростуть тільки корчики, бо нижче тих півтора метра земля завжди замерзла. Вільне населення становлять тут люди з племені Комі і так називається частина ССРСР, республіка (АРСР) Комі. Живуть там також москалі й українці. В останніх часах підсоння поправилося, вправді даліше великі морози, але нема таких вітрів, як давніше бували. Це можливо тому, що на півночі, на ледоватім океані, большевицька влада робила дослід з атомовими вибухами.²⁶⁾

Воркута лежить в тундрі на річці Воркута бас. Печори. Коли цареві Николаєві дорадники піддавали думку, щоб він заложив на території коло рік Печори і Воркути кольонію для засланців, він вислав урядників, щоб дали йому справоздання, які там умовини. Коли вислані урядники здали свій звіт, цар рішив: «Це було б замного вимагати від якоїнебудь людини, щоб там мешкала.» Так несприятливі для здоров'я обставини існують в тій підбігуновій тундрі.²⁷⁾

В новіших часах Комі мало іншу причину заінтересування: там є багаті копальні вугілля і Комі може дати кожного року мільйони тон вугілля. В околиці Ухта знайдено також нафту.

Воркута дає сьогодні 1/12 часть вугілля в СРСР. А що підсоння так негостинне і так дуже прикре, на це Совіти знайшли раду: ужили там примусових робітників, в'язнів. Секція «свобідного» населення Воркути складається з німців, що в 1940—1941 рр. були депортовані цілими десятками тисяч. Потім прийшла депортація литовців, естонців і зі Західної України українців. Ця група становить сьогодні т. зв. «Свобідне» населення, що числить коло 70,000, мешкає в місті, а на селах близько копалень мешкає других 50,000. Аристократією Воркути є урядники Н.К.В.Д., головне управління, техніки і урядники, що кермують роботами в різних шахтах. До так званого «вільного» населення завжди додають в'язнів, що вправді вповнили час свого ув'язнення, але їм завжди відмовляють вернутися. У Воркуті є коло 30 копалень. Близько шахт є хати для майнерів, а для примусових робітників є лагерь; є їх коло 30. В кожному лагері є пересічно 3,500 чоловіка. В той спосіб в'язнів є коло 105,000 в лагерьх і 12,000 сторожів. Тринадцять з тих лагерів є резервовані для політичних в'язнів і для них є спеціальні лагерь під зарядом Н.К.В.Д. (КГБ).

Уладження тих лагерів подібне, як у інших лагерьх: огорожа з кільчастого дроту, на вежах «вишках» сторожа, узброєна, получена зі собою телефонами, «запрещена» зона, з лагером паралельна дротяна лінія для поліційних псів, сильні лукові електричні світла, ціла околиця тундра, втеча неможлива.

В лагерьх є дуже багато в'язнів українців. Так в одному таборі було українців коло 1.800 на 3.500 в'язнів; 70-80, зі Західньої України.²⁸⁾

Автор книжки «Воркута» Й. Шольмер мав нагоду в Воркуті часто стрічати і говорити з українцями. Він пише: «До 1941 р. большевицька влада не залишила нічого в своїх зусиллях, щоб советизувати Україну. Як дуже це їм не вдалося показав 1941 р., коли то по німецькій інвазії українці майже були готові з оружжям іти проти своїх давніх гнобителів. Однак скоро стало ясным, що Гітлер не мав наміру увільнити українців, але тільки большевицьку систему поневолення заступити своєю.

Один український офіцер сказав мені:

«Наш край був готовий постачати п'ять мільйонів людей, щоб битися з комуністами, жовнірів першої кляси, всіх тренованих, готових зовсім розбити комуністів так, як ніколи не були вони розбиті перед тим. З тими п'ятьома мільйонами не було б відвороту з під Москви, ані поразки під Сталінградом. Комунізм був би належав до речей минулих. Але цих п'ять мільйонів мали битися, щоб вибороти свободу своєї країни, а не тільки іншу форму неволі.»²⁹⁾

З поданих інформацій слідувало б, що єпископ Чарнецький був у Воркуті принаймні два рази; перший раз, після справоздання поданого о. Де Вохтом в 1947—1948 рр., а другий раз в 1954 р.³⁰⁾

Переїзд з одного табору до другого був получений не раз з надзвичайними терпіннями. Про одно таке переживання оповідає о. П'єтро Леоні Т.І.³¹⁾

О. Леоні був військовим капеляном італійського армійського корпусу, що боровся на південному відтинку протисовітського фронту, цебто на Україні. Після війни залишився як душпастир в Одесі при тамошній католицькій церкві з наміром

бути місіонером між населенням. Він вивчив українську й московську мову та знав літургію Східньої Церкви. Однак після кількох місяців большевицька влада його заарештувала, обвинувачуючи його, як «ватиканського шпіона», засудила на 25 літ каторжних робіт. В 1955 р. о. Леоні був репатрійований і повернувся до Італії, де видав свої спомини в 1959 р. в книжці «Ватиканський Шпіон.»

Його стріча з митрополитом Сліпим і єпископом Чарнецьким була в етапній тюрмі в Кірові, на північний схід від Москви, ССРСР. У згаданій тюрмі збирали з усіх частей ССРСР засуджених на каторжні роботи і звідтіля їх групами відправляли до концентраційних таборів північно-полярного кола. У своїй книжці о. Леоні так змальовує житлові відносини в кіровській тюрмі:

«З побуту в етапній в'язниці в Кірові залишилися в мене сумні спогади. Це була найбрудніша тюрма, яку мені довелося бачити. Блощії розмножилися мільйонами і в ночі неможливо було оборонитися перед ними, бо в камері було зовсім темно. Тільки тоді, коли розподіляли вечерю, приносили мізерну нафтову лампу, яку зараз же забирали, залишаючи нас на поталу паразитам, що в темноті стають ненажерливими й агресивнішими. Три ночі, що я перевів у тій в'язниці, були справжньою мукою. А втім, ще більших мук я зазнав від людських паразитів.»

В дальшому оповіданні о. Леоні описує прикру приголу з кримінальними злочинцями, які його брутально побили й обікрали.

В Кірові зустрівся Леоні з митрополитом Сліпим, єпископом Чарнецьким, та кількома католицькими священиками. З кир Николаєм о. Леоні був знайомий уже давніше.

«По полудні»,—пише о. Леоні,—«дали нам харчів на чотири дні подорожі й ми рушили до залізничної стації. В нашій групі, що нараховувала 40 осіб, було нас трьох католицьких священиків і двох владик. Це не погано: буде кому піклуватися про жертви комунізму...В Печорі обидвом єпископам і старому українському священикові казали висісти...мене та інших відвезли до Воркути.»

Це була коротка стріча о. Леоні з митрополитом Сліпим і єпископом Чарнецьким. З владикою Николаєм о. Леоні буде мати нагоду ще пізніше бачитися.

Іншим співв'язнем єпископа Чарнецького, що подає цінні вісті про владика Николая, є Д—р Франц Гробауер.

Д—ра Гробауера большевики арештували в часі своєї окупації Відня по другій світовій війні і під позірним закидом шпіонажі вивезли його разом з другими невинно засудженими до своїх концентраційних таборів примусової праці в глибину ССРСР. По своєму увільненні Д—р Гробауер оповів історію своєї стрічі з митрополитом Сліпим і єпископом Чарнецьким у віденському журналі «Ноєс Естеррайх» в статті під заголовком: «Зустріч з архієпископом Сліпим в одному з таборів невільничої праці тундри» і в письмі до автора цього життєпису.³²⁾

У своєму листі д—р Гробауер пише:

«Я стрінув єпископа Николая Олексевича Чарнецького в одному транспорті в Комі ССРСР в

осені 1947 р. Нас навантажено в вагонах для худоби. Цей транспорт виходив при кінці серпня з Одеси і 5—го грудня 1947 р. прибув до Інти. Інта, це місто в Автономній Радянській Республіці Комі, в північно—східній європейській ССРСР. Там є багаті копальні вугілля.

Владика був супроти всіх ввічливий і завжди нагадував мені НИКОЛАЯ (св. Николая) з моїх дитячих літ. Чарнецький був, на жаль, легковірний, що деякі несумлінні елементи часто найбрутальніше використовували. У згаданому транспорті знаходилися крім так званих «політичних» також кримінальні в'язні. Ці останні рабували кожного співв'язня, навіть коли він посідав і найменшу дрібницю. Єпископ мав зі собою великий мішок, на якому він звик сидіти. Одного разу кількох молодих кримінальників скинули його з мішка на землю і останні речі того князя Церкви пропали. Незабутньою була реакція єпископа: «Господь дав, Господь взяв.»

В часі місяцями довгої дороги я лежав біля єпископа на зимній підлозі товарового вагона. Ми мали досить вільного часу, щоб зі собою розмавляти про всячину. На жаль розмова була для мене не легка, бо єпископ Чарнецький був на одно вухо приглуховатий, а з причини численних шпигунів, які при кожному з тих транспортів знаходилися між співв'язнями, я не відважувався голосно говорити. Вкінці ми стали говорити зі собою в латинській мові, бо я був класичним філологом в одній віденській гімназії. Чарнецький любив Австрію і оповідав про великі осяги старої наддунайської монархії.»

Про свій приїзд до Інти Д—р Гробауер оповідає в часописі «Наєс Естеррайх.»

«Сильний поштовх і поїзд поволі зупинився. Чути було роздратовані переक्лики і поспішні кроки...Надворі хтось вигукував прикази. Засуви важких дверей нашого вагону відсунулися, це був вагон для транспорту худоби.—Зграя політ—солдатів, з машиновими пістолетами в руках, вдерлася до середини і стала виганяти нас в зимову, холодну як лід ніч.»

У своєму письмі зі січня 1977 р. Д-р Гробаур ще так описує приїзд до Інти.

«Коли 5—го грудня 1947 р. вигнали нас в ночі з товарових вагонів,— а було нас 700 мужа,— панувала погана заверюха. Було дошкульне зимно, завжди знову ми майже тонули в глибокому снігу. Нас гнали наперед ударами прикладів рушниць. Хотяй я в наслідок майже трилітнього ув'язнення в совітських тюрмах так схуднув, що став скелетом, я останніми силами тягнув зі собою старого єпископа.»

У повище згаданому віденському часописі Д—р Гробаур ще так оповідає про свій приїзд до Інти.

«Дорога через глибокі снігові поля була дуже тяжка: раз у раз загрожувало, що хтось з тих виснажених осіб на завжди загрузне в снігу. І зі мною була подібна справа. Довга подорож у ті Богом забуті підполярні сторони, а ще більше перед дорогою тюрма в одиничній келії протягом двох з половиною років, виснажили мої сили. На ногах в мене були личаки і в цьому обув'ю розпачливо продирався через масу снігу.

Аж ось, поблизько мене в'язень знову звалився в сніг. Негайно прискочив до нього конвоїр, щоб прикладом рушниці «підкріпити» знесиленого. Вправді мій сусід з трудом підвівся на ноги, але сейчас знову повалився. Я прибув снігом до

знеможеного, захопив його за руку, а другою рукою тягнув за ним його манатки.

Ще в ночі ми мусли піддатися псевдо—лікарським оглядинам. Хоч оглядини тіла були дуже поверховні, проте процедура тягнулася довго.

Тоді, як ми чекали, я познайомився з моїм товаришем недолі. Я здогадувався, що він священник. На це вказувала його зовнішність, достойна постава, повна гідности поведінка, посивіла борода. І справді я не помилився. Після деякого вагання він дав себе пізнати. Сліпий, Львівський архієпископ. Дуже тяжка подорож постаріла його передчасно. Він сидів утомлений на своєму наплечнику й чекав, як усі інші, що з ними зроблять. Аж тут несподівано, відчинилися двері, до кімнати впали два зухвалі парубки. Очима розглядалися по присутніх, немов би когось шукали. Їх погляди зупинилися на митрополитові. В одну мить прискочили до нього й знову зeszли скоріше, ніж можна було очуняти.

Разом з ними зesz також багаж владики. Князь Церкви лежав на підлозі, з його уст і носа сочила кров.

Коли архієпископ підвівся, закликали його по імені і рівночасно мене. Ми оба мали щастя попасти до барака для хворих. Ми думали, це було дійсно щастя. На дворі було 40 ступенів морозу. В таку пору року жити в нужденно побудованих лагерьх було справжнім мучеництвом.

Нічний спочинок на зміну

Коли ми відчинили двері лазарету, ми побачили кошмарну картину від виду якої ми станули, як вкопані: Через подовгастий будинок волочилися

зовсім голі, до костей вихудлі люди. Ще ми не опритомніли від цього надзвичайного виду, як до архієпископа підійшов похилий, старший чоловік, загорнений в коц, і обіймив його. Це був єпископ Николай Чарнецький. Від нього ми довідалися, що значить ця дефіляда нудистів у шпитальному бараці. Це була п'ятниця, коли ми приїхали до Інти. А в п'ятницю забирали від хворих білизну до прання і віддавали її наступного дня, але ще досить вогку. Ця білизна не складалася, як у нас, зі сорочки і довгих штанів. Тут у далекій півночі вкривали безкровні сухі тіла короткими підштанцями і підсорочками—безрукавками. Лазарет був переповнений і в ньому недоставало всього, особливо ліжок і білизни. Коли одні на нарах лежали, інші «виспані» куняли по кутах, або наоколо сиділи.

Христос воскрес!

Лікар був українець, розуміється арештант. Він примістив митрополита в ліжку, що його досі займав єпископ і на просьбу митрополита і мене. Довгі місяці ми спали утрюх на цьому ложі: я посередині, митрополит по моїй лівій, єпископ по правій. Роками я був наймолодший, але з нас трюх я дістав найвищу кару, а саме десять років каторжних робіт. Сліпого присудили на вісім, а Чарнецького на шість. В дійсності митрополит Сліпий був ув'язнений 18 літ, єпископ Чарнецький 10 років. Обох їх обвинувачували за «агітацію проти совітського режиму» на основі ославленого параграфу 54/16 пункт 10. Пізніше я зустрів на моєму шляху у совітських в'язницях і лагерьх каторжних робіт багатьо священників, і всіх їх засудили під тим самим позірним закидом.

Один з українських панотців врізався мені в пам'яті особливо глибоко. Це був звичайний сільський парох з карпатської України. У одному мовчазному сибірському таборі, у вільну від праці неділю, в'язні зібралися на подвір'ї до щоденної ранішньої переключки. Та нараз цей священик виступив з ряду, станув по середині чотирикутника, вийняв захований під плащем дерев'яний хрест, що його сам зробив і міцним голосом закликав: Христос воскрес! Воістину воскрес! Крім його одного ніхто з в'язнів не пам'ятав, що це був Великдень. Та тільки пролунало це воскресне привітання, як розлючені таборові кати, кинулися на слабку постать відважного душпастиря і серед побоїв і копняків затягли його в карцер.

Кілька днів по моєму прибутті до Інти, до нашої групи долучився третій достойник з Галичини, 77—літній старець, майже неспосібний, щоб крок зробити. Його приволікли зі Львова. Цей старець називався Градюк і був протоігуменом старинного чину Василіян, відважний ворог сталінізму. За це дістав він кару 10 літ. Я піклувався цим безпомічним старцем і мусів йому часто оповідати про Австрію, Відень.

Однак далеко живіші, як з протоігуменом, були розмови поміж нашим Тріо. Архієпископ, бистрий мислитель; деколи він розказував про свої студії в Інсбруці, згадуючи при тому з вдячністю своїх професорів і висловлюючися тепло про Австрію. Та він ніколи не відмавлявся від своєї любови до української батьківщини і її жителів. Страждання українського народу пригнітали важким тягарем князя Церкви. Його думки без упину кружляли довкола питання, як облегшити

горе земляків, хоч йому самому доводилося переживати багато горести. Ці теми митрополит обмірковував живо зі своїм єпископом. Також єпископ був людиною високої культури. Перед першою світовою війною студіював в Римі і часто бував у Відні та щиро любив Австрію.

В противенстві до Сліпого, що на зовні був радше стриманий, Чарнецький завжди шукав, щоб мати контакт зі спів'язнями. Між ними багато було зі Західньої України, які Чарнецького дуже шанували. Вони потайки сповідалися у нього, також він часто благословив їм вервиці сплетені з ниток.

Чарнецький частіше діставав зі Львова посилки, дари любови, що складалися зі сушених овочів, тютюну, сухарів і родзинків (сушеного винограду). Ці останні мали особлившу ціль: вложені в бляшанку з водою давали вино до Служби Божої.»³³⁾

Також митрополит Сліпий часом діставав посилки. Він ділився кожною посилкою не тільки з близькими, але й з усіма принагідними співжителлями спільного барака.³⁴⁾

У своєму письмі з 1977 р. Гробауер далше пише:

«Сліпий був більше стриманий, як Чарнецький, і мав до спів'язнів певне недовіря, це не без слухности. Також і в лазареті обох князів Церкви кілька разів пограбували. І так бандити улаштували зручний напад на Сліпого і зрабували йому золотий нагрудний хрест, що його носив архієпископ під сорочкою і також єпископові забрали насильно в ночі цінну церковну пам'ятку. Кожний протест до заряду лазарету був безуспішний.

Чарнецький напоминав мене все знову, в разі, якщо колись я видістався б на волю, щоб я виявив усі терпіння, що їх носителі католицької Церкви мусять перетерпіти в совітських тюрмах і лагерьх.»³⁵)

«Шпигунів і всяких кримінальних типів було в лікарні доволі. Вони були добре підготовані, тепло одягнені й цілком здорові. З їх облич можна було вичитати всі злочини, через які ці кримінальники попали в конфлікт зі законами. ГПУ нацьковувало їх проти деяких в'язнів і вони мали вивідуватися про справжню настанову тих в'язнів, та їх розмови підслухувати. Совіти боялися митрополита навіть в тюрмі і не занедбували нічого, щоб старатися його основно слідити. Але ми їм це основно утруднювали. Ці хлопці напевно не розуміли по латині. Але ми розуміли, оба священики і я розуміли. Коли до нас наближався один з тих шпигунів, то він міг почути тільки мову Цицерона (латинську), вправді не так елегантну і гарну, як той майстер (Цицеро) говорив, але ті шпигуни не могли запримітити цієї різниці. А деякі з тих бандитів удавали побожність, щоб таким чином здобути довіря духовних достойників. З єпископом Чарнецьким, що дуже був людяний, до всіх отвертий, це їм вдавалося. Він був легковірний, благословив тим негідникам вервиці з ниток скручені, і не спостерігав, що вони його в той спосіб обкрадали. Скарги в цій справі не мали жадного результату. Управа лічниці і сторожа підтримувала своїх шпигунів. Через управу лазарету шпигуни довідувалися також, коли який отримував пакет. Ледве адресат потвердив його одержання, з пакету не було вже сліду.

Галицькі священники діставали інколи «посилки», цебто пакунки з харчовими продуктами. Адміністрація не зважувалася одверто їх красти, але здебільшого вони шезали зі сховища. Одного разу архієпископ просив мене здати на сховок пакет, що для нього надійшов. Архієпископ постійно мав підвищену температуру і також тоді почувався дуже ослабленим. На коридорі хтось несподівано накинув мені на голову мішок і вирвав мені з рук пакунок. Кілька годин пізніше ми знайшли на снігу перед баракком полотняний мішочок. В ньому був ще товстий папір, порозкидані вівсяні і гречані крупи, а на самому споді мішочка маленький пакуночок. Злодій мабуть цього не добачив. В ньому були сушені виноградні грона (родзинки). Митрополит взяв їх в руки, немов цінний скарб. Кілька овочів він дав до склянки з водою і поставив обережно, щоб ніхто не бачив, під ліжку. Наступного дня вийняв склянку з—під ліжка. Воно послужило як вино до Служби Божої, яку він потайки відправляв.

Коли в країні полярного сонця почала уступати темна ніч і з каторжних таборів над Печорою стали виганяти в'язнів до праці, вибила для мене година прощання.

На початку квітня лікарська комісія приписала мене спосібним до праці. В той спосіб моя дорога розлучилася з дорогами Сліпого і Чарнецького. Архієпископ і єпископ супроводили мене аж до огорожі, що відділювала лазарет від пустинної тундри. Оба владики стиснули мою руку, обіймили мене і я розстався з ними.»³⁶⁾

«З причини виснаження вже по сімох місяцях вислали мене на полудне. Я прийшов до таборової округи Потьма лагер 7. Там я знову стрів

Чарнецького. Це був лагерь для інвалідів. Вже по кількох тижнях мене перенесли до одного трудового лагерь для робучих. Чарнецький лишився в лагерь для інвалідів. Відтоді я стратив всякий слід по Чарнецькім. Мені судилось мандрувати довгі роки долиною горя, з одного табору до другого, з однієї каторжної тюрми, до другої, але на моєму шляху я не зустрів уже ні митрополита, ні єпископа.»³⁷) Д—р Гробауер згадує у своєму листі, що дехто осуджував поведінку єпископа Чарнецького тому, що влади́ка Чарнецький був до всіх привітний і шукав контакту зі спів'язнями. Певно, деякі кримінальні типи використовували це і навіть його обкрадали. Однак таке ставлення до всіх у лагерьх викликало у тих, що терпіли свою долю, довіря і багато навіть потайки приходили до нього сповідатися.

Для за́проторених в большевицьких лагерьх, де ціле окруження було повне терпіння і болю, та викликувало у в'язнів тільки зневіру, священник, чи єпископ своєю приступністю і добротою та надприродним духом радости, був тим цілющим бальсамом на зранені серця за́проторених. Таким цілющим бальсамом для наболілих сердець в'язнів в большевицьких лагерьх був влади́ка Чарнецький.

Іншими лагерьми, де карався єпископ Чарнецький, були лагерь в Мордовії, що лежить 450 км на схід від Москви. Один в'язень мордовських лагерьв, під псевдонімом «Станіславський» оповідає про приїзд єпископа Чарнецького до Мордовії.³⁸)

«Був гарний погідний день серпня 1948 р. Табір праці Н. 23 (пізніше 385/10). Темняковського району Мордовської Автономної Републіки стояв у напруженні, очікуючи заповідженого нового

транспорту полонених з України. Чекали на нього всі 2000 арештованих об'ємистого табору; заодно, ті, що виїмково знайшлися у його середині, чи ті, що були на праці поза частоколом. Одні ждали земляків, другі можливих знайомих, треті взагалі товаришів недолі, а всі разом жаждали новин, новин з—поза табору з тієї зглядної свободи. Бо за нічим жертва тюрми, чи табору так не тужить, як за клаптиком синяви неба там і за намісним учорашньої волі. А був це час повного відокремлення без зв'язку з рідними і Рідною землею, а тимчасом і без помочі будьякої. Згодом і тут стало легше, допущені були посилки—листи (щоправда раз на місяць і то тільки для колишніх громадян Союзу)...

Нарешті діждались! Транспорт яких 50 чоловік стояв на воротах табору. Їх провірювала служба надзору—викликаючи імена і т. зв. націонале, справджуючи тотожність новоприбулих і по одному впускали в браму. Особисте зближення стало можливе щойно після скінчення процедури перебрання й розподілу на поодинокі секції. Тут виявилось, що транспорт прибув не з України, а через Україну з таборів Горішньої Печори. Прибули самі українці, більшість зі Заходу. Здебільша люди інтелігентні, на місцях походження широко знані і загально шановані. Митрополита Йосифа деякі зараз пізнали, інші кир Николая, Апостольського Візитатора Волині, музик—композиторів Василя Барвінського, Бориса Кудрика, редактора д—ра Гладилевича зі Львова.»

Мовчазна Церква в Лагерях

В мордовських лагерьх єпископ Чарнецький стрінувся з численними католицькими

священиками так українськими, як і литовськими, запротореними за св. віру. Між ними був о. Василь Курилас, що по своїм увільненні написав свої спомини.³⁹⁾ У цих споминах о. Курилас оповідає, як священики радили собі, щоб відправляти Службу Божу в лагерьх.

«Я правив собі Службу Божу щодня перед «підйомом» на нарах. Так робили й другі священики наші й литовські. Просфору (засушені агніці) присилали з дому, а вино витискали з родзинків, також (прислані) з дому. Одні священики помагали другим. Я довший час, може з рік, в одному лагері в Мордовії щодня рано приносив св. Причастя (під одним видом) о. Чарнецькому єпископові Редемптористів, поки він нарешті не відважився сам правити собі Службу Божу, як і я.

Довший час я був його кухарем, бо йому присилали посилки. Служба Божа давала нам силу терпеливо зносити терпіння і розлуку з родиною.»

Великою потіхою для єпископа Чарнецького, як і для других запроторених в концентраційних лагерьх,—була свідомість, що про нього пам'ятають його співбраття і другі особи, та висилають для нього посилки з харчами, одінням і речами до відправи Служби Божої й уділення св. Тайн.

Перебуваючи в концентраційних таборах, владики Николай старався завжди, коли це було можливе, відправляти потайно Службу Божу і уділяти св. Тайни. Тому в своїх листах до знайомих просив, щоб йому присилали речі потрібні до відправи св. Літургії і уділювання св. Тайн. Однак часом обставини були такі, що утруднювали, а то і унеможливлювали

священикам відправляти Службу Божу. Треба було обдумувати, як це було можливе це здійснити і служити св. Літургію.

Автор цього життєпису мав приємність стрінуги в Філядельфії д-ра Р. Княжинського.⁴⁰) Д—р Княжинський оповідав йому, як владика Чарнецький відправляв Службу Божу в лагері, де був п. Княжинський. В цьому таборі були подвійні нари (дошки, де спали в'язні). Д—р Княжинський мав нару в сусідстві кир Николая. Єпископ Чарнецький дуже рано, заки відізвався голос дзвону,—а радше рейки,—що будив арештантів до «підйому», потайки відправляв св. Літургію при своїй нари, а на другій нари д-р Княжинський пильнував, чи хто з надзору не йде.

Бувало в стаціонері, коли доглядаюча особа була довірена, можна було дуже легко раненько відправляти св. Літургію. Служба Божа й молитва це були ті непереможні сили, що утримували нашого страдника в його геройстві і надприродному спокою душі, повному глибокого довіря до Божого Провидіння.

О. Еміліян Трамблей, Ч.Н.І., відвідуючи в 1967 р. Галичину, дістав від однієї дуже довіреної особи зламану ложку, що її уживав владика Чарнецький, відправляючи в большевицьких лагерях Службу Божу. Цю дуже дорогоцінну реліквію о. Трамблей дав авторові цього життєпису. (Світлина цієї ложки є подана на стор.

Дивлячися на цю зламану ложку можна багато роздумувати!

На цій зламаній ложці єпископ Чарнецький приносив в Службі Божій безкровну жертву Ісуса Христа, що її Христос приніс кривавим способом

на Голгофі. Голгофа і большевицькі лагери! Яка схожість!

Коли Христос вмирав на Голгофі на хресті за спасення людського роду, Його окружали вороги. В часі Служби Божої, що її відправляли в лагерьх єпископ Чарнецький і другі Христові ісповідники, лагері окружали сторожі, Н.К.В.Д., висланники большевицької влади, що рішуче відкидає віру в Христа і заперечує саме існування Бога. На Голгофі Христос приносився в жертві на дереві хреста, в лагерьх владика Николай приносив в жертві Христа на зламаній ложці, і з Христом жертвував себе самого.

З тієї ложки можна читати ціле страдницьке життя єпископа Чарнецького, його хресну дорогу в большевицьких тюрмах і лагерьх. Та зламана ложка була всім і вівтарем і церквою...Але тієї Церкви не може знищити жадна земська сила, бо в ній живе Христос. Христос живе в своїх ісповідниках, Христос Побідитель. Він кличе: «Не бійтеся, я побідив світ!» (Ів. 16, 33).

З поданих інформацій слідує, що єпископ Чарнецький був в Мордовії не тільки в 1948 р., як про це пише п. Станіславський,⁴¹⁾ але й пізніше, правдоподібно кількома наворотами, навіть довше; про це згадує о. В. Курилас у своїх споминах.⁴²⁾ О. П'єтро Леоні бачив його там в 1953 р.⁴³⁾ Мордовія була також останнім табором, де перебував владика Николай, перед своїм увільненням.⁴⁴⁾ До Мордовії перевезла його большевицька влада, коли владика став більше занепадати на здоров'ю. Тут умовини були дещо кращі і людині з так зруйнованим здоров'ям принесли деяку зміну. Однак владика був уже безнадійно хворий, тричі він мав уже жовтаницю,

крім цього водянку та інші недуги. Тому комуністична влада відіслала його до Львова; не хотіла, щоб він помер у лагері, бо його смерть спричинила б большевицькій владі деякі неприємності. Кир Николай був уже так хворий, що йому було тяжко ходити. Тому його самого не вислали, але з ним вислали о. Шипітку ЧСВВ і ще одного в'язня. Їх обох також увільнили з лагерів.⁴⁵⁾

Так скінчилася хресна дорога єпископа Чарнецького в большевицьких тюрмах і лагерьх. Начерк цієї хресної дороги поданий в цьому життєписі недокладний, бо вісті, на яких цей начерк опирається є недокладні, уривчасті. Неможливо є уложити хронологічний порядок тих ув'язнень і точно відповісти коли, де і як довго єпископ Чарнецький карався в поодиноких лагерьх. Вісті про ті всі ув'язнення і лагері, що їх подають Отці Редемптористи львівської провінції, чи публікації генерального дому ЧНІ в Римі, чи інформації подані спів'язнями владики Николая є неповні, нераз вони подають тільки поодинокі події з історії ув'язнень. Порівнюючи ті всі вісті зі собою часом трудно їх зі собою погодити щодо часу. Однак всі ті інформації дають, хоч у блідих красках, образ тих страждань, що їх перетерпів владика Чарнецький в большевицьких каторгах.

Большевицька влада перекидала часто своїх в'язнів з одного табору до другого. Ті табори були нераз віддалені від себе тисячі кілометрів. До тих таборів треба було їхати часом цілими тижнями і тиснутися в замкнених вагонах для перевозу худоби, в зимі терпіти студінь, літом гаряч—духоту, зносити знущання від кримінальних спів'язнів, так званої «шпани» і від нелюдського

трактування надзору. Коли залізнична станція була віддалена від табору, треба було відбути дорогу пішки, зимою бродити снігами.

Самі назви тих лагерів переймають людину острахом: Маріїнськ—в глибокому Сибірі; Воркута на далекій підбігуновій півночі, лагері печорського басейну, Кіров, Інта, Потьма, то знову Мордовія...і чи тільки у згаданих лагерьх владика Чарнецький карався чи може й у других, ми не знаємо. Це певне,—що подають достовірні джерела, що в часі свого ув'язнення від свого арештування у Львові у квітні 1945 р. аж до свого повороту до Львова в 1956 р. єпископ Чарнецький перебув в большевицьких тюрмах 600 годин ославлених, страшних большевицьких слідств і допитів, якими його мучили Н.К.В.Д. чи КГБ., і карався в 30 різних большевицьких тюрмах і лагерьх примусової праці.⁴⁶⁾

По своїм увільненні, зараз по приїзді до Львова єпископ Чарнецький мусів лягати в шпиталі при вул. Петра Скарги.⁴⁷⁾ Тут випомпували воду з його організму. Завдяки дбайливим старанням Сестер св. Вінкентія, що обслуговували цей шпиталь, він майже чудесно подужав і замешкав у Кульпарківській дільниці міста Львова з одним співбратом у великому домі, якого половину винаймали у одного поляка, що займав другу половину. Мешкання кир Николая було мале, складалося з одної кімнати і кухні. Це мешкання було в уличці напроти входової брами до заведення для божевільних в Кульпаркові. Властитель тієї хати пізніше відпродав її одному православному священикові. Однак ані він, ані новий властитель стало там не мешкали. Той православний

священик опісля з'єднався з католицькою церквою.⁴⁸⁾

В листопаді 1956 р. відвідав кир Николая один отець і потім писав, що стан здоров'я владики добрий.⁴⁹⁾ Большевицька влада і тут не дозволяла йому на якенебудь священиче дійство. Владика кожного дня раненько в кутику своєї кімнати на звичайнім столику за заслоною, потайки, щоб не звертати уваги поліції, що його слідила, відправляв Службу Божу. Брат, Редемпторист, що з ним мешкав, служив йому до св. Літургії, а потім ішов на роботу до фабрики, щоб своєю платнею удержувати себе і владику. Владика Николай у своїм уєдиненні й святому житті був піддержкою для своїх співбратів. По перебутих всіх недугах Боже Провидіння піддержувало його життя і він міг протягом своїх останніх літ потайки висвятити 13 священиків і в той спосіб причинитися до заховання української католицької Церкви.⁵⁰⁾ Про це, що єпископ висвячував пресвітерів свідчить сама большевицька преса. Комуністичний часопис «Молодь України» з 11-го вересня 1964 р., подаючи вісті про чергове терористичне переслідування віруючих людей в Україні і процес проти них, писала між іншими про арештування о. Михайла Винницького. Про цього священика цей часопис широко оповідав так: колишній монастирський послушник у монастирі в Збоїсках, коло Львова, який відбув службу в большевицькій армії, а згодом був ув'язнений і засуджений військовим трибуналом; після відбуття покарання він повернувся до Львова і там встановив зв'язки з українським католицьким єпископом Н. Чарнецьким. Висвячений на священика почав відправляти Богослуження,

сповідати та виконувати інші священничі обов'язки. Далі сказано, що він вишукував кандидатів на священничий стан, допомагав їм здобувати богословську науку і постачав відповідну літературу. Єпископ Чарнецький і о. Хмелевський, про яких була мова на тому процесі, вже не живуть. Обох покійних проте зв'язували КГБісти із справою готування кандидатів до священничого стану.⁵¹⁾

Коли той товариш, що з владикою мешкав, помер, кир Николай остав сам у самотній кімнаті, читав, молився, а одинокою розривкою було це, що часто відвідували його старі друзі. Поза тим свій час проводив на молитві в день і в ночі. Терпіння зносив мужньо, зовсім зданий на Бога, бачучи в усім неначе намацальну руку Божого Провидіння, відчуваючи Його особливішу опіку. Ті, що владика відвідували, оповідають, що бачили його в стані, що пригадує захоплення.

Однак здоров'я вже не було: довгі роки большевицької неволі по різних тюрмах і таборах, знущання, що їх мусів перетерпіти, зовсім виснажили сили здорового організму владики, що міг дожити 90 років життя. Владика став неначе живим скелетом, тільки нужденною тінню людини, його уста викривлені, борода зовсім біла, в глибині очних западин світило двоє чорних очей, цілий його вигляд вказував на велике терпіння. Та він усе заховував погоду духа, націховану неначе якимсь солодким спокоєм. Взагалі в ньому було щось не земського, але небесного.⁵²⁾

Смерть і похорон єпископа Чарнецького

Про останню недугу, блаженну смерть і похорон єпископа Чарнецького один редемпторист

зі Львова так пише у своєму звіті до о.Й. Де Вохта:

«У січні 1959 р. єпископ Чарнецький почав почуватися зле, не міг задержати поживи. Його взяли до шпиталю при вул. Петра Скарги, де працювало багато наших Сестер. Там владика рішився на операцію. Операція тривала три години; це був рак на кишці. Операція була успішна. Заряд шпиталю думав, що від тепер ділання рака на шлунок було вже знеутралізоване. Навіть знято шви. Це була ілюзія, бо скоро по кількох днях наступило погіршення і владика дня 2—го квітня 1959 р. о год. 9—ій вечір спокійно помер всіх благословлячи, щасливо перейшов до дому вічності.

Того вечора перенесли його тіло до його помешкання при вул. Вечірній ч. 7, де він проживав. Українська католицька громада, рідні по крові й по душі зайнялися приготуванням похорону.

В п'ятницю, 3—го квітня я пішов відвідати покійного і помолитися. Кир Николай лежав на скромному катафальку, вбраний в монашу рясу, багряну мантию, вишиваний епітрахиль, омофор та мітру. У своїх сильних руках мав малий хрест і чотки. Катафальок був обставлений живими квітами у вазонках. Багато людей приходило молитися, прашатись з покійним, цілували ноги або ризи покійного владика. Всі плакали.

Похорон відбувся в суботу, дня 4—го квітня. О годині 3:30 зачався, а скінчився о год. 6:30. Цілу похоронну богослужбу у візантійському обряді співано в похоронній кімнаті (у мешканні покійного). Опісля прийшов латинський священник о. Кароль Ястрзембскі з катедри, який провадив

і закінчив похорон.⁵³⁾ Домовину несли на зміну священники і брати (монахи) вбрані в світське одіння, болотнистою дорогою, коло 2 кілометри, аж на Кульпарківський цвинтар. По дорозі співали «Святий Боже», а нарід через цілу дорогу проказував молитви, переривані хлипанням—плачем людей. На цвинтарі відкрили домовину на «последное цілованіє» та співали приписані стихири, а потім панахиду. Латинський священник заїнтонував «Сальве Регіна» (Радуйся Царице), а ми заспівали «Вічная пам'ять.» Домовина була чорна. До гробу вложили велику паку, до якої вклали домовину. Покійного владика поховали на Кульпарківському цвинтарі при шпильній дорозі, трохи даліше від могил померлих зі шпиталю умово хворих. Перешкод у похороні не було жадних; все відбулося нормально при великому здвизі народу. Люди плакали, бо всі його любили і дуже жалували за покійним владикою. Свій звіт він кінчить словами: «Ми думаємо, що прийде день, коли він (владика Николай) буде канонізований, бо він був справді святим єпископом.» До цього звіту о. Ван де Малє додає: «Свята Церква буде судити, чи преосвящ. Чарнецького, що протягом тільки літ свого життя в концентраційних таборах совітської влади зносив переслідування з такою терпеливістю, можна проголосити мучеником за католицьку віру. Але вже перед тим часом він тішився славою святости; святий священник, святий редемпторист. Всі, що його ближче знали, могли це засвідчити.»⁵⁴⁾⁵⁵⁾

Часто ми хочемо знати, які були останні слова вмираючого. Один приятель владика Николая, що був при його смерті, оповідає, що останніми

словами покійного владики було його зітхання до Матері Божої Неустанної Помочі: Кир Николай мав глибоку набожність до Пресвятої Богородиці й сердечну любов до Неї.⁵⁶⁾

Рік смерти кир Николая, 1959, був заразом роком ювілею його священства: його свячення було 2—го жовтня 1909 р. Господь покликав його до себе перед тим роковим днем. Там у небі владика Николай стрінув других ісповідників, священників, з котрими він близько жив на землі: зо своїм святителем кир Григорієм Хомишином, кир Йосафатом Коциловським, кир Іваном Лятишевським, о. Авксентієм Бойчуком і другими, що були разом з ним професорами в семінарії в Станиславові. Яка була радість кир Николая в кружку тих друзів-ісповідників і тисячів страдників за українську католицьку Церкву святкувати золотий ювілей свого священства!

ПРИМІТКИ. УІ

1) О. Де Вохт, «Арештування преосв. Чарнецького.»

2) Цей памфлет написав Ярослав Олександрович Галан під псевдонімом: «Володимир Росович.» Він написав кілька таких памфлетів проти української католицької Церкви. У своїх памфлетах він злобно й безлично нападає на митрополита Шептицького і на папу. Гляди: «First victims of Communism» Rome 1953, p. 33, and: J. Kolasky, Two years in Soviet Ukraine, Toronto, Ont. 1969, p. 169.

3) О. Й. Де Вохт, «Арештування преосв. Чарнецького.»

4) Д—р А. Княжинський, «В країні неволі», Мюнхен, 1957, стр. 17.

5) With God in Russia, by Walter J. Cizek, S.J. New York, 1964, h. 76—78.

6) В початках березня 1946 р. Публічне Міністерство СРСР оголосило оскарження проти українських католицьких єпископів Галичини (митрополита Йосифа Сліпого, єпископів: Николая Чарнецького, Никити Будки, Григорія Хомишина й Івана Лятишевського). Їм закидали зрадницьку діяльність і коляборацію з німцями, оскаржуючи за злочини проти артикулів 54—Ia і 54—II УССР, законів. (First Victims of Communism» p. 33).

Ці всі закиди були безпідставні. Дійсною причиною арештування і засудів було те, що єпископ Чарнецький і другі єпископи були вірними українській католицькій Церкві, Апостольській Столиці і не хотіли підчинитися московському православному патріярхові. За те засудили владика Николая як «Агента Ватікану» на п'ять літ примусових робіт. (Там же стр. 36).

Щодо присуду, що його видав большевицький суд в Києві, то подані вісті різними особами виглядають незгідні. Одні подають, що єпископа Чарнецького засудили на п'ять літ каторги. Так подає о. Й. Де Вохт в «Ув'язнення єп. Чарнецького,» Також і повище цитована «Біла Книга.» Інші подають що владика Николая засудили на шість літ каторги. Так о. Б. Курилас у своєму артикулі: «Преосв. Н. Чарнецький» (Ю.К.стр. 188). Так само подає д-р Гробауер. («Neues Oesterreich», p. 2). Це легко погодити: владика Николая арештовано в квітні 1945 р., а большевицький суд в Києві засудив його в березні 1946 р. Якщо ув'язнення кир Николая брати від дня його арештування, то буде шість літ, а як від дня його засуду то буде п'ять літ ув'язнення.

По відбутті того першого засуду єпископ Чарнецький повинен був вернутися на волю. О.Б. Курилас у своїй статті про єпископа Чарнецького пише: «Були вістки, що в 1950 р. (большевики дозволили йому вернутися до Львова)» Ю.К.стр.188. Однак так не сталося. Большевицька влада видвигнула нове оскарження проти владика Николая і його ув'язнення продовжили. Достовірні джерела подають, що преосв. Николай таки в одному лагері дістав новий термін свого ув'язнення. Одні подають, що його ув'язнення продовжили на десять літ, інші подають, що продовжили на двадцять п'ять літ. Однак, коли кир Николай дуже тяжко захворів і большевицька влада,—щоб він не помер у лагері,—відіслала його під опікою других звільнених в'язнів до Львова.

Д—р Григор Лужницький у своїй книжці «Українська Церква між Сходом а Заходом» подає: «Преосв. Миколу Чарнецького засудили на досмертну тюрму.» Філядельфія, 1954 р. стр. 584.

7) О.Й. Де Вохт, «Арештування Преосв. Чарнецького.»

8) Д—р А. Княжинський, «В Країні Неволі» Мюнхен, 1957—«На Дні ССРСР.» Нью Йорк, 1959. В цих двох книжках д-р Княжинський представив образ страдницького життя в большевицьких тюрмах і лагерьх примусової праці. Він вірно описав життя, яке він сам перебув в часі свого ув'язнення.

9) Д—р А. Княжинський, «В країні неволі» стр. 60-61.

10) Там же.

11) Диякон Василій ЧСВ. «Леонід Фйодоров, жизнь и деятельность», Рим, 1966. стр. 700-701.

12) д-р Княжинський, «В Країні Неволі» стр. 60-61.

13) Там же стр. 52.

14) Там же стр. 54.

15) Станіславський, «Митрополит в Неволі», Календар «Світла» Торонто, Онт. 1961, стр. 91.

16) Там же.

17) Д-р Княжинський, «На Дні СССР», стр. 112-113.

18) Д—р Княжинський, «Мої Спогади», Голос Спасителя, Йорктон, Саск. 1960, I. стр. 31-32.

19) Д—р Княжинський, «На Дні СССР.» стр. 112-113.

20) Там же.

21) Д-р Княжинський, «Мої Спогади», Голос Спасителя, 1960, I. стр. 32.

22) Д-р Княжинський, «На Дні СССР.» стр. 154.

23) Українська Радянська Енциклопедія, том II, Київ, 1963, стр. 132.

24) О. Й. Де Вохт, «Ув'язнення преосв. Чарнецького.»

25) Joseph Scholmer, «Vorkuta», Translated from the German, Weidenfeld and Nicolson, London, 56-58.

Коли по другій світовій війні большевики зайняли Берлін, тоді в 1945 р. там арештували Йосифа Шольмера під закидом шпіонажі і запроторили до Воркути. В грудні 1953 р. його увільнили. Він вернувся до Берліну і написав спомини зі свого ув'язнення в книжці «Воркута.» Цю книжку переложено з німецького. Вона вийшла в Лондоні (Англії) 1954 р.

26) Ці інформації подала одна особа, що довгі літа каралася в Воркуті і увільнена приїхала була до Канади.

27) Joseph Scholmer, O.C. p. 56-58.

28) Там же стр. 113-115.

29) Там же стр. 114-115.

30) Deutsches Caritas Verband Kriegsgefangenilfe, IX, 1954, & R.I.S. XI, 1955, p. 308.

31) P. Pietro Leoni S.J.: «Spia del Vaticano» Roma, p. 258-259.

Взяте з книжки Мілени Рудницької, «Невидимі стигмати» Рим, 1971 стр. 91-92.

32) Neues Oesterreich 23 February 1963. «Augenzeugenbericht eines Spatheimkehrer Begegnung mit Erzbischof Slipuj in einem Sklavenlager der Tundra.²

Письмо д—ра Гробауера з 14 січня 1977 р.

33) Письмо д—ра Гробауера з 1977 р.

34) Станіславський «Митрополит у неволі», Календар «Світла», Торонто, Онт. 1961, стр. 94.

35) Письмо д—ра Гробауера з 1977 р.

36) Neues Oesterreich.

37) Д—р Гробауер Письмо з 1977 р.

38) Станіславський, «Митрополит у неволі» Календар «Світла», Торонто, Онт. 1961, стр. 89—101.

39) о. Василь Курилас, парох Бушнева Львівської архієпархії, батько о. Богдана ЧНІ. Большевицька влада заарештувала о. Василя при кінці 1945 р. По трьох місяцях слідства засудила його в Чорткові на десять літ невілничих лагерів за те, що не хотів

пристати на так зване «возсоединеніє» з московською православною Церквою. По 10—літньому ув'язненні і перебутих усіх знуцаннях в тюрмі і цілому ряді большевицьких таборів невільничої праці, о. Василь повернувся до Галичини і написав свої спомини, що з них тут користаємо. О. Василь помер 11—го квітня 1977 р. в Березовиці Великій коло Львова.

40) Ця коротка стріча з д-ром Княжинським була в Філядельфії дня 7—го липня 1959 р.

41) Станіславський, «Митрополит у неволі» Календар «Світла» 1961, стр. 90.

42) о. Василь Курилас, Спомини.

43) R.I.S. 1956, p. 345.

44) Ці інформації подав єпископ Величковський:

45) Там же.

46) R.I.S. 1957. p. 357.

37) За старанням ОО. Редемптористів бельгійські Сестри св. Вінкентія отворили по першій світовій війні українську вітку свого Згромадження в Галичині. Тут вони мали багато покликань. У Львові вони взяли на себе обслугу великого шпиталю митрополита А. Шептицького при вул. Петра Скарги.

48) Ці інформації подав єпископ Величковський.

49) R.I.S. 1956, X—XI. p. 345.

50) о. Й. Де Вохт, «Ув'язнення преосв. Чарнецького.»

51) «Гомін України», Торонто, Онт. 24-го жовтня 1964 р. стр. 3.

52) Msgr. Nicolas Charnetsky, C.S.S.R. Sainte Anne de Beaupre, P.Q.IV. 1962. p. 107—124.

53) Всяке публічне богослуження української католицької Церкви большевицька влада строго заборонила. Для комуністичної влади українська католицька Церква не існує. Тому похорон провадив священник латинської Церкви.

54) о.Й. Де Вохт, «Арештування преосв. Чарнецького.

55) Відомості про останні літа, недугу, смерть і похорон владики Николая подають: 1) о.В. Величковський у своєму листі з дня 1-го листопада 1961 р. і 2) о. Де Вохт у своєму звіті про «Арештування преосв. Чарнецького.» (Цей звіт часто цитований в цьому життєписі). У своєму звіті о. Де Вохт зазначає, що це пише на підставі листа одного співбрата зі Львова. Інформації О. Величковського і о. Де Вохта згідні, тільки відмінні щодо місяця смерті владики Николая: о. Де Вохт подає, що кир Николай помер у шпиталі і його тіло перенесли до його мешкання; тимчасом о. Величковський пише, що владика помер у своєму домі, Здається, що більше правдоподібне, що єпископ Чарнецький помер у шпиталі, бо трудніше припустити, що заряд шпиталю відіслав хворого по тяжкій операції до дому. Однак є також можливим, що владика помер у своєму домі, бо він уже був досить подужав, коли і шви усунули. В цьому життєписі автор іде за інформаціями, що їх подали о.В.Величковський у своєму листі зі Львова і ще один редемпторист коротко по смерті єпископа

Чарнецького. Вони пишуть, що операція кир Николая перейшла удачно і доперва по кількох днях наступило погіршення.

Відмінно пише п.А. Базилевич у своїх листах з 25-го грудня 1975 р. і 8—го та 23—го лютого 1976 р., засягнувши інформації від одної довіреної особи, що недавно виїхала з СРСР П. Базилевич пише: «Єпископ Чарнецький помер того самого дня по своїй операції.» У своєму листі п. Базилевич додає,—після інформацій згальної особи.—«Після похорону два рази викидали тіло покійного (єпископа) з могили; не знає, чи хотіли зрабувати мантию і мітру владики, чи попросту це було хуліганство...Владика був похований на Кульпарківському цвинтарі при пільній дорозі, трохи даліше від могил небіщиків, що були нервово хворі. На просьбу жидів,—одного рабіна, який сидів з кир Николаєм в таборі примусових робіт, чи в тюрмі, і якому предсказав, що скоро вийде на волю,—а також на просьбу інших жидів, вже дали спокій і там похоронили. Жиди говорили, що то був святий чоловік.»

56) Monseigneur Nicolas Charnetsky, Sainte Anne de Beaupre, 1962 Avril, p. 124.

7

«ПРАВЕДНИК З ВІРИ БУДЕ ЖИТИ»

(Римлян, 1, 17)

Програма життя. Чесноти. Голоси сучасників.

Дня 7-го жовтня 1919 р. в монастирській каплиці ОО. Редемптористів у Збоїсках, коло Львова, один новик* складав свої чернечі обіти. О. Чарнецькому, що від давна знав згаданого новика й був його другом, поручив о. Йосиф Схрейверс, місцевий ігумен, виголосити в часі обітів принагідне слово. У своєму слові проповідник розвинув слова Ісуса Христа з Євангелії св. Івана (12, 24):

«Коли пшеничне зерно впаде в землю, не вмре, то остане одно; а коли вмре, багато принесе овочу.»

Коли пшеничне зерно впаде в землю й остане ненарушене, не вмре, з нього не буде жадного хісна. Воно змарнується. Але коли це зерно впаде в землю й умре для себе, перестане існувати як зерно, воно принесе багато овочу: з нього виросте пшеничка, колос повний зерна. Те, що з того зерна виросте пшеничний колос, повний зерна, має завдячити тому, що те пшеничне зерно, вкинене в землю, завмерло для себе, щоб дати життя пшениці, принести багато овочу.

Людина, що вступає до монастиря й складає обіти, здійснює в своєму житті те, що висказує історія пшеничного зерна. Монах своїми обітами, убогости, чистоти й послуху вмирає для себе, для світу і його дібр та для земських розкошей. Це

*Тим новиком був автор цього життєпису.

вмирання чернець продовжує ціле своє життя, щодня вмираючи для себе й для світу, щоб жити тільки для Бога, посвятитися Його службі, а в Бозі жити для ближніх.

Таке життя вмирання приносить великі овочі: особисте освячення через набування чеснот, через завжди тіснішу злуку з Христом. Таке життя приносить багаті плоди апостольської праці, овочі християнського милосердя, посвяти для потребуючих ближніх.

Це коротке резюме, підсумки слова, що його виголосив о. Чарнецький дня 7-го жовтня 1919 р.

Коли хто гляне на життєвий шлях єпископа Чарнецького і призадумається над ним, переконається, що наука проголошена в його слові дня 7-го жовтня 1919 р. була програмою цілого його життя.

Вже молоді літа владики Николая визначалися чеснотами, що зраджували його бажання завмирати для себе й світу, а цілком належати до Бога. Тому він вступає до духовного семінаря, старається якнайкраще використати свій побут в Римі, так щодо поступу в духовному житті, як і щодо широкого богословського формування, потрібного в його майбутній апостольській праці. Це вимагало багато жертвенної праці, забуття на себе й на свої особисті приємності. Рим приманював до світового життя. Владика був завжди вповні свідомий своїх обов'язків, тому вірно використовував свій час, щоб стати правдивим Христовим апостолом, добрим священником.

Висвячується у безженному стані і як священник старається завжди якнайкраще практикувати чесноти питомі священничому стані. З природи

він був повний енергії, при тім нервовий, тож це вимагало умертвління, вмирання для себе, щоб бути повним доброти, лагідности й покори.

Ідучи за покликом Христовим: «Іди за мною» (Марко 10, 21), вступає до монастиря і, як слушно зазначує о. Шишкович ¹⁾ вибирає не чин ОО. Василіян, що мали великі, добре улаштовані монастирі і були знані в Галичині зі своєї праці, але вибирає чин ОО. Редемптористів, що свою працю в Галичині доперва розпочинали, їх одинокий монастир у Збоїсках був дуже убогий, по війні знищений, їх згромадження в Галичині для народу зовсім незнане, чуже. Те все бачив молодий о. Чарнецький. Крім цього він довідався, що ціллю цього згромадження є наслідування Ісуса Христа розп'ятого, проповідуючи місії душам найбільше опущеним і, що духом цього згромадження є самовідречення посунене до любови хреста. Цього якраз бажало великодушне серце о. Николая. Він з цілою ревністю віддається чернечому й апостольському життю цього Чину.

Апостольська праця на Волині вимагала надзвичайно глибокої віри, великого самовідречення, геройської мужности й витривалости. Ці чесноти були притаманними чертами характеру єпископа Чарнецького. Цими своїми чеснотами він був піддержкою для своїх товаришів, що з ним працювали і був рушієм апостольської праці на Волині.

А вже найкраще зяснила благородність його душі від хвилі його ув'язнення 1945 р. аж до смерті, 1959 р. Хотяй сам дуже терпів від знущань у большевицьких тюрмах, а ще більше з причини переслідування Церкви, він, завжди заховуючи повний спокій і забуваючи на себе,

старався потішати других співв'язнів, їх підбадьорувати на душі та їм помагати.

Автор цього життєпису знав єпископа Чарнецького ще від 1902 р. і протягом ряду літ мешкав з ним. Від початку цієї знайомости можна було пізнати, що владика Чарнецький це Богом вибрана людина. Зокрема по своїм вступленні до духовного стану, по своїм рукоположенні й опісля по вступленні до монастиря, кир Николай виконував усі чесноти в героїчному ступні, щораз тісніше живучи з Христом, а забуваючи про себе. Більшу частку свого життя він був монахом. Як чернець був зразковим монахом, совісно заховуючи свої монаші обіти й чернечі правила.

Велика була його любов убогости. Його монаша ряса була скромна й дуже убога так, що хто не знав його особисто, уважав його як звичайного вбогого брата—монаха. Одного дня в травні 1939 р. єпископ Чарнецький, маючи пильну справу до ректора львівського семінаря, о. Й. Сліпого, прийшов до Богословської Академії, поздоровив дверника і попросив зголосити його до о. Ректора. А було це коло 2-ої години сполудні. Дверник, думаючи, що то один з братів Студитів, гостро сказав, що о. Ректор нікого не приймає в обідній порі. Єпископ Чарнецький не відходив, але по хвилі знову сказав дверникові: «Я дуже прошу зголосити мене до о. Ректора, бо я не маю часу.» Обурений дверник відповів: «Ви не розумієте, що я вам сказав, що о. Ректор в обідній порі нікого не приймає.» Тоді кир Николай сказав: «Скажіть о. Ректорові, що єпископ Чарнецький прийшов.» Засоромлений дверник упав на коліна і став перепрошувати;

Владика Николай успокоював його й сказав: «Прошу совісно сповняти свої обов'язки і не робіть собі нічого з того, а зголосіть мене до о. Ректора, бо я дуже не маю часу.» Дверник сейчас впровадив єпископа Чарнецького до Академії і побіг до о. Ректора, який зараз вийшов на зустріч кир Николая. 2)

Владика Чарнецький визначався вже з наймолодших літ любов'ю ангельської чесноти, св. чистоти. Про це знали його шкільні товариші. Він завжди був дуже скромний у своєму поведенні й у бесіді.

Бажаючи досконало заховувати монаший послух, він радо й точно сповняв усі приписи монаших правил і розпорядження своїх настоятелів. Він, доктор св. богослов'я, бувший професор у великому семінарі, охоче прийняв обов'язок навчати найменших учнів в колегії Чину в Збоїсках. 3)

Основною чеснотою його життя була чеснота покори й простоти. Про це нехай послужить наступна подія: ОО. Редемптористи мають у своїх монастирях звичай кожного місяця відбувати годину т. зв. «рубрик.» В часі такої години вони застановляються над обрядами служення св. Літургії й інших богослужб. Преосвященний Чарнецький старався завжди брати участь в такій годині. В часі однієї такої конференції один молодий отець звернув Владиці увагу щодо якоїсь рубрики. Кир Николай тим зовсім не образився, але подякував тому отцеві за заувагу й опісля заховував ту рубрику. 4)

Преосвященний Чарнецький був дуже лагідний; однак, коли була потреба, він був рішучий. Будучи Апостольським Візитатором на Волині, він

обслуговував одне село, що приступило до з'єднання, яке мало поганий звичай у церкві лускати зернята соняшників чи динь. Владика рішуче виступив проти цього. Вірні говорили: «Ми давніше дзьобали зернята.» Кир Николай рішуче сказав: «у нас цього не вільно робити.» »)

Своє життя кир Николай взорував на великих подвижниках Східньої Церкви. Тому практикував християнську аскезу у високому ступні. Свої умертвління він сповняв тихо, без найменших хвастощів (остентацій), все було в нього зовсім природне. Апостольська праця на Волині вимагала великого самовідречення, терпеливості й жертви. Поле праці обіймало там поселенців з Галичини і місцеве населення, що прийняло з'єднання з Католицькою Церквою. Всі вони були добрими, щирими людьми, але вбогими. Їх житлові обставини були прості й убогі так щодо харчу, як і щодо хатнього устаткування. Владика зовсім не звертав уваги на всі невігоди часом крайнього убожества так, що здавалося, що це не робить на нього жадного враження. Спати в убогій селянській хаті, чи в stodолі, чи в якій шопі, на сіні, чи на солоні, на те все не зважав. Все те він приймав з великою зичливістю й повною вирозумілістю. Ніколи нічого не вимагав для себе, з усього був задоволений. Він був апостолом убогих і сам убого жив. І коли хто зі співбратів звертав йому увагу, то це збував милим усміхом.

Життя єпископа Чарнецького ціхувала велика ревність про спасіння душ. Вже в Збоїсках, на початку свого монашого життя, він дуже широко зайнявся одним старшим жидом, Йосифом Куммером, що хотів стати християнином. Кир Николай довший час давав йому інструкції і потім

його охрестив. Цей неофіт витривав пізніше в християнстві, мимо всіх труднощів. Ця ревність була продовженням його апостольської праці, коли був світським священиком і сповняв обов'язки духовника й професора в станиславівському великому семінарі і в часі першої світової війни обслуговував парафії в околиці Станиславова.

Його апостольська ревність ще більше розвинулася в його місійній праці на Волині і в часі другої світової війни у Львові, коли большевицька й німецька влада не дозволяли йому продовжати улюбленої його праці на Волині.

Навіть у большевицьких невільничих таборах він не уставав трудитися і потайки сповняв свій апостолят серед спів'язнів. По повероті до Львова він не залишив своєї праці як єпископ, хоч зіставав завжди під слідчими очима НКВД.

Як проповідник він не визначався надзвичайним ораторським талантом, але його проповіді ціхувала завжди ясність вислову, логічність і солідність узаasadнення євангельських правд, і що найважливіше, слухачі були переконані, що його наука пливе з його глибокого переконання та, що він сам у своєму житті вповні здійснює те, що проповідає. Його апостольські труди, як проповідника прикрашали великі чесноти покори, лагідности, любови, терпеливості й умиртвління, тому всюди, де працював, чи в семінарях, чи як місіонер в Галичині, чи в своїй унійній праці на Волині і Підляшші він зискував багато душ для Христа і переймав їх справжньою любов'ю Бога.

Багато осіб, що мали нагоду особисто пізнати єпископа Чарнецького, або з ним жити, дуже похвально висказуються про гарні черти його характеру і його чесноти. З тих численних письм і

листів подаємо тут хоч деякі їх свідчення, які проречисто доказують, що кир Николай вже з часу шкільних літ визначався чеснотами, що зраджували його бажання вмирати для себе а жити для Христа.

Його товариш з гімназії, що мешкав з ним протягом шістьох літ, пише: «Ціле своє життя кир Николай визначався глибокою покорою і святістю.»⁶⁾ «Це був праведник»⁷⁾

З часом його чесноти ще краще розвивалися. Каже Мільтон у своїм творі «Утрачений Рай»: «Молодий вік виявляє людину, як ранок виявляє день.» Як священник-Духовник і професор в семінарі в Станиславові, а опісля у Львові, своєю покорою, добротою і лагідністю еднав собі любов і довіря питомців.

О. Д—р Стефан Вівчарук, бувший студент духовного семінаря у Львові, у своїх інформаціях про єпископа Чарнецького пише: «Я ніколи не стрічав кого так покірного, як єпископ Чарнецький. Ми всі уважали його за святого. Для нас він був найкращим взором монаха, взором до наслідування. »⁸⁾

Інший студент з львівського семінаря пише: «Кир Николай це наскрізь ходяча доброта...його доброта получена із великою лагідністю та простотою духа були причиною, що ми студенти дуже його полюбили та почали кликати його між собою «Дзядзьо.»⁹⁾ Однак його доброта була розумна і при іспитах як професор вимагав знання предмету і студент мусів слухність своїх тверджень оперти на доказах. Це свідчило, як високо він цинив священство і, що кандидат цього стану повинен гідно до нього приготувитися. ¹⁰⁾

Святістю свого життя о. Чарнецький ширив серед питомців милий запах священних чеснот. О. Йосафат Жан ЧСВВ. У своєму листі пише так: «Коли в 1911 р. я був у Станиславові, я gratулював ректорові великого семінаря (о.Є. Ломницькому) з причини доброго ладу, що царив у цім семінарі (а було там 90 студентів) і надприродного духа, що панував між семінаристами. На це ректор зазначив, що я повинен gratулювати радше духовному провідникові семінаря, Всесв. о. д—р Николасві Чарнецькому; і він додав: «Це правдивий і люб'язний аскет.» Тож я пішов, щоб зобачити духовного провідника в його кімнаті і я питав його, яких середників він уживає, щоб провадити так великим семінарем? і в так чудовий спосіб? «Набожність до Пресвятого Серця Христового» була його відповідь, «Чи наш Господь не обіцяв, що буде благословити підприємства своїх почитателів?» О, дійсно, я ніколи не видів такої побожності, як у великому семінарі в Станиславові. 11)

Тому не дивно, що коли о. Чарнецький забажав вступити до монастиря, єпископ Григорій Хомишин дуже цьому противився і о. Николай мусів поконати великі труднощі, щоб вкінці дістати позволення кир Григорія на вступлення до чину ОО. Редемптористів. 12)

По вступленні до монастиря о. Чарнецький ще краще розвинув гарні черти свого праведного життя. Всі Отці, що з ним жили в одному монастирі, одноголосно дуже похвально висказуються про його праведне життя. Тут наводимо деякі свідоцтва.

В початках свого монашого життя, мешкаючи в станиславівському монастирі, о. Чарнецький кожного тижня давав конференції в духовному семінарі при вул. Липовій. Один з питомців цього семінаря, пізніший член Чину ОО. Редемптористів, пише:

«В тому часі я був ще студентом в семінарії в Станиславові (Західня Україна). Редемпторист о. Николай Чарнецький звик був приходити раз на тиждень давати нам духовні конференції. Його конференції пронизані Божою любов'ю, робили велике враження на слухачів і захоплювали їх серця. Тут я мушу зазначити, що більшість з нас були ветеранами, що в часі першої світової війни боролися за незалежність України, так, що взагалі всі ми мали тільки слабоньку ідею про духовне життя. Але проповідник мав такий особливий талант переплітати свої бесіди деякими оповіданнями взятими зі суспільного життя, що семінаристи чекали з нетерпеливістю на його гарні тижневі конференції.

Від часу до часу ми робили між собою зауваги: Як він, доктор філософії і теології, професор в семінарі, не зважаючи на те все став монахом?»

Його розмови, його поведінка зраджували його глибоку покору. Він був завжди доступний для всіх, при чім мила усмішка ясніла на його обличчі.

Він зробив таке враження особливо на мене, що я рішив стати членом цього самого Згромадження, Найсвятішого Избавителя.

В часі мого новіціату (1923-1924), я знову бачив о. Чарнецького в монашій спільноті. Це був завжди той самий покірний, без претенсії, терпеливий чернець, як перед літами ми його

бачили в семінарі. І ми новики, як часто ми говорили між собою: «Що за святий священик!»

В пізніших літах, коли я чув про його місіонарську діяльність, опісля як Апостольського Візитатора, я казав і це сьогодні повтаряю: «Це дійсно правдивий святий зовсім відданий Богові і Божим справам.»¹³⁾

О.Л. Регарт ЧНІ, довголітній префект студентів у великому семінарі в Бельгії, пише: «Я жив з о. Чарнецьким у Збоїсках. Я не в силі висказати збудування, що він мені тоді давав і тепер іще відчуваю дальше спасенне враження: його покори, його лагідности, його спокійної, скромної, але правдиво мужньої мудрости. Я не є ентузіяст, я не є запалений надмірним оптимізмом. Противно, я все кажу: «Де знайти ще святих?» Я знав багато побожних, примірних людей, співбратів, у давніх і теперішніх часах, але я про нікого не думав «то святий.» Але щодо о. Чарнецького я завсіди думав «то святий», з причини його покори й скромної мудрости.»

О. Архимандрит ЧНІ у своєму листі з 2-го лютого 1964 р. пише: «Наш перший єпископ східнього обряду, Николай Чарнецький, тішився славою святости вже за життя. Він стільки мусів перенести за свою віру. Щоб поладити справи зв'язані з його урядом, він нераз перебував в Римі в монастирі ОО. Редемптористів, і тоді він брав участь в усіх ранішніх і вечірніх молитвах Згромадження і як останній співбрат просив благословення настоятеля.»¹⁴⁾

Учитель новіціату, о. Гектор Кінцінгер пише про єпископа Чарнецького (свого новика): «Єпископ Чарнецький був зразком побожности й покори та визначався великим духом умертвління.

Вправи покути він сповняв не тільки в дома, але також в монастирях, через котрі переїжджав.»¹⁶⁾ Подібно висказується про владику Николая преосвященний Маланчук. Він пише: «Це була правдиво Божа людина. Особливо знаю кир Николая з років 1930-1939, в часі мого побуту в Галичині. Часто бував кир Николай в Збоїсках і в Голоску в нашому ювенаті й студентаті, де я був лектором. Ми подивляли його простоту, скромність і ввічливість. Любив говорити до новиків і студентів, розвеселяти їх своїми жартами. Був я раз з нашими студентами в Ковлі, де він резидував в монастирі наших Отців і мав там велику бібліотеку. Всі свої гроші вкладав на закуп вартісних книжок з орієнталістики. Нажаль ціла бібліотека з домом і нашою дуже гарною церквою в гуцульському стилі згоріла в часі 2-ої світової війни.»¹⁷⁾

Кир Николай, перейнятий сердечним бажанням з'єднати Схід до католицької Церкви, любив східній обряд і всі його традиції та їх високо цинив. Він визначався точністю в захованні тих обрядів так, як цього бажає католицька Церква і часто через своїх Архiereїв поручає. На це пам'ятав кир Николай і всі його співбраття, що трудилися на Волині. Знаним є у тому згляді висказ папи св. Пія X: «ані більше, ані менше, ані інакше» як той обряд приписує. Тому владика Чарнецький пристосовувався навіть щодо одіння й свого зовнішнього вигляду до місцевих звичаїв. Єпископ Маланчук пише в згаданому листі, що кир Николай «ходив у чоботах, носив на собі чорну рясу з панагією на грудях, мав обильну бороду й довге волосся на спосіб православний.»¹⁸⁾

Владика Чарнецький мав особливішу любов до убогих і милосердне серце для убогих. На цю чесноту мав запевно гарний вплив приклад пароха Семаковець о. Каратницького і його дружини. Кир Николай завжди спішив з поміччю тим, що потребували. Тому він уфундував, як єпископ, студії єпископа Маланчука на богословському факультеті університету Івана Казимира у Львові.¹⁹⁾

Про його любов до убогих і духа євангельської простоти нехай послужить наступна подія, що про неї оповідав брат—чернець Атанасій: «Одного разу єпископ Чарнецький приїхав з Волині до Тернополя, щоб брати участь в урочистостях у нашій церкві. На залізничній стації не було нікого з монастиря. Преосвященний замість брати фіякра (візника), взяв двох убогих хлопців, щоб несли йому валізки і з ними прийшов до монастиря та заплатив їм те, що мав дати фіякрові. Отці, побачивши владика, запитали: чому він не взяв фіякра?—Єпископ відповів: «нехай і ті бідні хлопці щось зароблять.»

Той самий брат оповідав: «Одного разу кир Николай приїхав з Волині до Тернополя і каже до мене: «Чи не маєте якого цебричка, бо я маю брудні панчохи й хочу собі їх випрати»—а я кажу до Владики: «прошу мені їх дати і я їх виперу.» Однак преосвященний на те: «Дайте мені лише цебричок, а я собі сам виперу, бо я маю тепер трошки часу» і кир Николай сам собі виправ.»²⁰⁾

До вище поданих свідоцтв про чесноти й праведне життя єпископа Чарнецького треба додати два короткі, але багатозначні свідчення, що відносяться до життя владики Николая в большевицьких лагерах.

Перше свідоцтво верховного архиєпископа і кардинала Йосифа Сліпого, що ще в Галичині добре знав владика Чарнецького. Кардинал Йосиф Сліпий так пише: «Єпископ Николай Чарнецький був глибоко побожний.» Архиєпископ Йосиф, що довгі літа страждав з єпископом Чарнецьким в большевицьких лагерьох, так виражається про лагерне життя владика Николая: «Єпископ Чарнецький в лагері провадив ревне душпастирство між в'язнями; свою в'язницю зносив терпеливо, по божому.» 21)

Друге свідоцтво д-ра Франца Гробауера, що карався в большевицьких таборах разом з владикою Николаєм. Д—р Гробауер так висловився про кир Николая: «Якщо я зустрів у моїм житті святого священника,—одного на 100.000, то ним був єпископ Чарнецький.» 22)

Преосвященний Чарнецький був автором домашньої хроніки монастиря в Костополі, а опісля в Ковлі в роках 1927, 1928 і 1930. Всі ці хроніки є написані клясичною латиною. Заховалось також справоздання про перші його праці на Волині в 1926 р. писане по французьки. З тих усіх писань пробивається його глибока віра, правдива покора, апостольська ревність і гаряча любов св. З'єдинення. Коли пише про унію завжди додає «св. Унія.» Вчисляючи отців ставить імена тих, що старші від нього по обітах скоріше, своє ім'я ставить пізніше, хоч старший священством. При іменах отців додає на початку «Преподобний», коли настоятель «Високопреподобний», при іменах єпископів «Преосвященний», або подібний титул. Це все було в дусі правил ЧНІ. Воно виглядає дрібничка, але воно відзеркалює ніжність душі і покору кир Николая.

З усіх письм, що прислали ті, що жили й мешкали з єпископом Чарнецьким на особливішу увагу заслугує довше письмо о. Ришарда Костенобля, одним роком молодшого від кир Николая. Це письмо тут поміщуємо, в українському перекладі.

«Єпископ Николай Чарнецький був монахом більше святим від тих, яких я стрінув у моєму монашому і місіонерському житті. Це просте речення є резюме. Протягом десятиох літ, що я перебував з ним в тому самому монастирі від 1921—1931 р., а особливо від 1926—1931 р., як його безпосередний настоятель в Костополі і Ковлі, поміж нашими православними братами, він постійно всім давав усі приклади справді надзвичайно надприродного життя і то в усіх, навіть найтрудніших обставинах,—бо вони були дійсно дуже трудні.

Всі, що були чи близько чи далше в його оточенні, уважали його: що він є священником, місіонером цілком переповнений любов'ю Бога і ближнього. Всі його співбраття без виїмку, його настоятелі в Чині, всі українські галицькі єпископи, православні священники, що його знали, і латинські священники, що з ним працювали в східньому обряді, навіть латинські єпископи, котрі взагалі були противні східньому ділу в Польщі, мусли признати, що преп. Отець Чарнецький був справді Божим чоловіком. У всім надприродний і приступний для всіх, щоб їх наблизити до Церкви й Бога.

В світі, у Церкві він міг мати гарну карієру. Він сказав пращай; самотнє його бажання було

* О. Ришард Костенобель народився 12 грудня 1885 р. умер 12 травня 1975 р.

посвятитися передусім спасінню своїх рідних братів і з'єдиненню Східніх Церков з Римом. Саме ця Божа любов пояснює його апостольську ревність і тайну його життя, цілком посвяченого спасінню душ, його інтензивне внутрішнє життя, його апостольське життя, його труди й жертви, так сказати безперервні. Дійсно, любов Бога добре наповняла життя його слуги Николая і протягом цілого життя принесла йому обильні плоди.

Він безперестанно практикував усі чесноти способом часто надзвичайним, героїчним. Він жив, маючи темперамент сильний, повний життя, а жив як ангел. Ніколи не було в нього якогось погляду, якогось слова, якогось жесту, що не був би абсолютно, досконало надзвичайно чистий. Ніколи якогось жарту, навіть найменшого натяку, що міг би порушити чесноту чистоти. Щодо того в нього була крайня делікатність, обережність. Це людина досконалої рівноваги.

Ціле своє життя він перевів в найбільш подиву гідному самозреченні, в покорі й простоті. Це, що став єпископом, було зовсім всупереч його волі. Він був зовсім переконаний, що він не був спосібний до сповнювання свого важкого покликання. Окружений подивом всіх, так своїх співбратів, як і тих зі зовнішнього світу, він не менше уважав себе бідною людиною, повною слабости і недосконалостей. Далекий від того, щоб домагатися вищих гідностей, він шукав радше життя укритего й заняття більше покірного. Я ще бачу його, як приходив до Голоска, щоб як простий соцій о. магістра, кожного тижня давати новикам конференцію про Пречисту Діву Марію.

Перед своїм вступленням до чернечого життя він був дуже ціненим духовним провідником і професором у великому семінарі в Станиславові. По році новіціату і зложенні обітів він став учителем латини в першій гімназіяльній класі і соцієм новиків, помічником о. магістра. З якою покорою і простотою він сповняв ті прості обов'язки. Часом можна було б думати і приписувати практику такої простоти і покори браковій енергії. Противно, владика Чарнецький мав огненну душу, але він був людиною надприродної, терпеливості і розсудливості. Щоб можна було судити про його відвагу і витривалість у трудах для любови Бога і спасіння душ, треба було його бачити, як він був безнастанно діяльний протягом літ в обставинах дуже трудних. Ніколи прикрого слова, якоїсь критики, непробаченности супроти тих, що спричиняли найгірші труднощі в його апостольському ділі. Коли треба було боронити православних, що повернули до католицької Церкви, він цілими тижнями лишався з ними, щоб їх піддержувати, їм помагати, їм радити проти нападів, які вони терпіли з усіх сторін. Його убоге життя серед убогих, що у них мешкав, було подиву гідне. Коли вертався до монастиря з деяких убогих місій, потім, як він там ночував на соломі в столоді, він мав рукави й одіння повне соломи й сіна. Коли йому звертали увагу, він попросту відповідав: «це, щоб не клопотати бідних людей.» За кожний раз, як вертався (з колоній), ми запримічували, що він змучений і слабосильний. Однак ніколи не було в нього якого слова песимізму, ніколи знеохочення, противно він витривало підтримував мале монаше

згромадження своєю терпеливістю, своєю покорою, своїм духом убогости й мужности. Бо дійсно треба було мати всі чесноти, щоб жити так, як жив Пр. о. Чарнецький. Коли робили йому щодо того завваги, він відвертав від того свою увагу.

Щодо поживи, одіння для нього все завжди було дуже добре. Коли бувало звертали йому увагу на бідне його убрання, він невідмінно відповідав: «на що ви звертаєте увагу.» Тут належало б запитати, в якому стані убогости жило в тому часі згромадження в Костополі і Ковлі: мала хата робітника, без поверха, з дощок, без комори; отці й брати жили по двох в одній кімнаті. Перегороди були з простих дощок, через які можна було себе бачити й чути, гірше, як в якій келії колегії з—перед п'ятдесят літ. Владика нічим не відрізнявся від других, хіба через своє більше самовідречення. Все, що мав на собі проповідувало убогість. Пригадую собі його капелюх, що служив йому протягом літ у всіх часах. По своїй хіротонії в Римі, я з тривогою питав себе, як він буде виглядати, коли вернеться з Риму до Варшави. Це не можливе з подібним капелюхом. Тому я вислав Пр. о. Величковського, щоб стрінув його з порученням, щоб йому позичити свій капелюх, а тимчасом можна буде купити інший. Дійсно він приїхав до Варшави в тому капелюсі. Отець (Величковський) позичив йому свій, щоб з ним (кир Николаєм) піти до нунціатури. Він (о. Величковський) оповідав мені, як кир Николай з нунцієм пішов до міністерства. Цей (міністер), бачучи правдоподібно його вбоге одіння, що він був убраний у свій так простенький

плащ, сказав мені по просту: «цей плащ видів вже не одну біду.»

Коли він перший раз приїхав до Брукселі, один брат вийшов йому на зустріч до стації. Він приїхав до Брукселі так, як я упередив брата, вбраний в плащ найгіршої якості. Брат намовив владику, щоб скинув плащ і взяв на руку.

Як часто брат, що мав займатися пранням говорив мені, показуючи панчохи владики: «глянь трохи на ці панчохи, вони повні соломи й сіна. Він певно був у стодолі.» Він признав мені кажучи, що «тим способом я нікому не докучаю.»

Дійсно, він не шукав жадної вигоди, ані гроша. Він зовсім на те не звертав уваги. В усім убогість, він вирікся всіх вигод життя і жив у цілковитому відірванні від дірб цього світу. В той спосіб убогий поміж найубогшими, він був мужем надзвичайного самовідречення, умертвління й покори.

В день і в ночі він віддавався молитві так, що можна було сказати, що ціле його життя було неустанним і безперервним молінням до Бога. Ніколи він не перевів дня без сповнення всіх своїх духовних вправ, хресної дороги, вервиці, часослова, частих відвідин св. Тайн і Пресв. Діви, Матері Неустанної Помочі, до якої він мав набожність дитини. Не зважаючи на змучення, він ніколи не опустив спільних духовних вправ і зібрань Згромадження.

Труднощі, які стрічав у виконванні свого апостоляту, тільки більше зближали його до Бога. Його святість визначалася ще ревністю і апостольським запалом, він буквально горів ним. У своїй ревності для єдності Церкви, він не залишав жадної нагоди, щоб навчати й уділяти

цю ревність своєму отуруженню. Він мав духа і серце наповнене ревністю для з'єдинення. З яким запалом він задалегідь приотовлявся до цього апостоляту, хотай він знав, чоо міг сподіватися. Як почувався щасливим, коли йшов на ту місію, де міг прямо працювати для з'єдинення своїх православних братів! Треба було бачити його поміж тими нез'єдиненими душами в його праці в Костополі. Він користав з усіх обставин, щоб спричиняти це зближення з православними братами. Кілько томлячих трудів він накладав на себе в цій цілі, коли інші уважали б, що це неможливе до довершення.

Коли він енергійно поборював який блуд, то ніколи не нападав, ані не уживав якогось прикрого слова проти осіб чи труднощів, які стрічав особливо зі сторони ерархії латинського обряду, що повинні були помагати йому в апостоляті, нічого не можна було запримітити, хіба лиш надприродний смуток з причини такого незрозуміння.

У своєму проповіданні він не шукав ані популярности ані особистої похвали. Він не виставляв науки для себе на показ, він нічим і в нічім не хвалився. Він уживав своїх пильних старань, щоб навчати Божої мудрости, яку черпав у своєму внутрішньому житті і в читанні св. Письма. Ніколи не нападав, але подавав християнську науку любови Бога й ближнього і то до цієї міри, що православні говорили про нього, порівнюючи його до своїх священників: «Наші священники ліпше робили б, якщо проповідали б, як ті священники, місто тратити час на атакування.» В той спосіб він зискував їх симпатію, не зважаючи на майже нелюдські

обставини, в яких вони мусіли відокремлюватися від своїх православних братів; багато православних священників мали навіть велику прихильність до о. Чарнецького. Хотяй він зовсім не шукав розголосу, вкортці його знали в цілому краю православні й латинники і навіть в Римі, звідки багато разів приходили післанці, щоб бачити його на місці. Всі його співбрати українські Редемптористи подивлялися його і він дійсно був осередком убогих апостолів поміж православними.

Воно було гідне уваги, як місіонері інших чинів, що в тій хвилі розпочинали свій апостолят поміж незєдиненими братами, лучилися: ОО. Єзуїти, ОО. Василіяни і інші світські латинники, що інтересувалися ділом з'єдинення.

Всюди він уходив за святого монаха і місіонера. Не менше в Згромадженні завжди уважали його чоловіком Божим, повним любови Бога і душ. Я ніколи не запримітив, щоб він мав найменшу трудність з яким отцем або братом в Згромадженні, ніколи я не чув найменшої критики відносно якого брата. Добрий отець був прикладом для цілого Згромадження. Він заховував правило в найменших подробицях. Він не занедбував жадної вправи приписаної правилом, все те заховував точно, докладно, досконало. Ранішні молитви, полудневий іспит, часті відвідини Найсв. Тайн, часослов, розважання, благодарення по Службі Божій, тижневу конференцію, духовне читання, живе правило...«Великий подиву гідний святий. Досконалий священник і апостол.»

Жертволюбне життя єпископа Чарнецького принесло багато овочу не тільки для його

особистого освячення, але також для всіх, з якими він стрічався в своїх апостольських трудах. Про успіхи його апостоляту широко оповідає цей його життєпис. Всюди, де він трудився, чи як виховник в духовних семінаріях, чи як місіонер в Галичині і на Волині, чи у своїх апостольських відвідинах різних країв Європи, чи як ісповідник—страдалець в большевицьких тюрмах і лагерьх, всюди він ширив Христову любов і Боже царство.

Про унійну працю на Волині пише єпископ Величковський у своїх «Життєвих Споминах.»²³⁾

«Свята Унія, якій не дали розвинутися, яку вважали за мертву і шкідливу для католицької Церкви на Волині, видала чудні овочі, страдальців—мучеників за католицьку Церкву на Волині, ось вони: світські жонаті священики, бувший ректор православної Дух. Семінарії в Кременці, о. Петро Табінський, бувший парох православної парафії біля Володимира і Ковля о. Ксенофонт Керта згинули, як в'язні—ісповідники в лагерьх. Монахи православної Почаївської Лаври: о. Серафим Яросевич, б. ігумен в Здолбунові, живцем спалений в дерев'яній церкві в Жабчі біля Луцька червоними партизанами; о. Никита Денисевич забитий в Туговичах біля Сарн, о. діякон Авім Ковальчук отруєний у Львові.»

Багато давніх вірних греко—католицької Церкви з Волині і других земель, оживлені апостольськими трудами єп. Чарнецького і його товаришів витривали в св. вірі і за це карались у большевицьких концентраційних таборах, як ісповідники віри. Деякі з них стрічали там владику Чарнецького й оточували його сердечною любов'ю.

Дійсно: «Коли пшеничне зерно впаде в землю і вмре, принесе багато овочу» (Ів. 12, 24).

ПРИМІТКИ

- 1) О. Григорій Шишкович, ЧНІ. Письмо, 1962 р.
- 2) Казимир Грицина, «Ісповідник кир Н. Чарнецький, ЧНІ.» Америка, Філядельфія, Па. 22-го березня, 1967 р. ч. 54, стр. 2.
- 3) Лист о. Ахілла Бульса, ЧНІ. з 28-го серпня, 1968 р.
- 4) Казимир Грицина, «Ісповідник кир Н. Чарнецький, ЧНІ.» Америка, Філядельфія, Па. 21-го березня, 1967 р. ч. 53, стр. 2.
- 5) Там же.
- 6) Лист о.Т.І.
- 7) Лист о.Т.ІІІ.
- 8) О. Др. Стефан Вівчарук, «Інформації про єп. Чарнецького ЧНІ. тодішнього професора Богословської Академії у Львові в рр. 1943—1944.» Писані 25-го грудня 1961 р.
- 9) Письмо о. Романа Музички з 28-го листопада, 1961 р.
- 10) Письмо о. Г. Шишковича, 1962 р. і «Мій Спомин про преосв. Чарнецького», Ю.А. стр. 303—304.
- 11) Лист о. Й. Жана ЧСВВ. з 28-го березня, 1961 р.
- 12) Лист о. Г. Шишковича з 1962 р.
- 13) Лист о. Н. Коп'яківського, з 1962 р.
- 14) Лист о. Л. Регарда з 1962 р.
- 15) Письмо о. Архимандрита ЧНІ. з 2-го лютого, 1964 р.
- 16) о. Й. Де Вохт, «Арештування преосв. Н. Чарнецького.»
- 17) Лист єп. В. Маланчука ЧНІ. з 21-го лютого 1969 р.
- 18) Там же.
- 19) Там же.
- 20) Письмо Брата Атанасія ЧНІ.
- 21) Лист Верх. Архiepіскопа і Кардинала Й. Сліпого з 9 березня 1977 р.
- 22) Лист о. Ореста Купранця, ЧСВВ. з дня 21 січня 1975 р.
- 23) Єпископ В. В. Величковський, «Мої Життєві Спомини», В.В. Величковський ЧНІ. Єпископ—Ісповідник, Йорктон, Саск. 1975 р. стр. 94.

8

ЦАРСТВО БОЖЕ Є У ВАС У НУТРІ

(Лука 17, 21)

Прикмети характеру єпископа Чарнецького.—Його побожність.—Його довіря до Бога.—Злука з Божою волею.—Надприродний спокій.—Літургічне життя.—Набожність до Пресвятої Богородиці.—З'єднання Церков. Дух молитви.

Це було б далеким від наміру життєпису єпископа Николая Чарнецького старатися перепровадити формальну аналізу його характеру й дослідити його духа,—оскільки вже саме накреслення його життя й дій не відкрили цього. Однак під кінець цього життєпису буде відповідним кинути оком на минулий шлях життя владики Николая і відкрити його душу,—оскільки це можливе для людського ока. Бо дії і переживання єпископа Чарнецького це неначе зовнішня лушпина, але за тією зовнішністю криється внутрішня душа, характер людини. 1) Правда, історія життєвого шляху єпископа Чарнецького дає деякі проблиски цього; ті блиски уявляють дещо з його внутрішнього життя; ще більше відслонюють його душу чесноти й спостереження сучасників у їх письмах про владику Николая. Однак де базується остаточно та рушійна сила його діяльності, його внутрішнього життя, його характеру?

Здається нема кращого способу, щоб це пізнати, як на хвилю приглянутися побожності владики Чарнецького. Побожність,—це цвіт віри. Певно, цвіт не має великої вартости без овочу. Однак крім цього, що від цвітів залежать овочі, вони

мають і це значення, що через досліджування цвітів пізнаємо дерево, з якого походять.

У природному порядку, коли хочемо пізнати характер якогось письменника, чи художника, стараємося збагнути його стиль. Стиль письменника, чи художника зраджує непереможно і може несвідомо напрямок його характеру. Тому засада: «Стиль, це людина.»

Чим стиль в письменстві, тим побожність у духовному житті. Вона виявляє особливості душі, в якій виступає і ці особливості творять духовний характер душі. Тому, коли хочемо пізнати характер якої праведної особи, нам треба знати особливі черти її внутрішнього життя, її побожності.

Внутрішнє життя душі, її освячення, це діло Святого Духа. Він вступає до душі з хвилею її хрещення, його ділання збільшується через святі Тайни і коли та душа послужна Його ділання, Він веде її до щораз більшої святости, краси.

Бог, що в природі збагачує кожную квіточку, найменший листок травички, малесеньку комашку так чудно, що їх краса впроваджує в подив природознавців, хоч ці гарні сотворіння існують тільки день, то з безконечно більшим мистецтвом Бог украшує безсмертну душу, що призначена царювати з Ним протягом цілої вічності!

Ця краса праведних душ є дуже різноманітна. В небі кожна праведна душа сяє питомою собі відмінною красою. І вже на землі прикмети праведних душ дуже різняться між собою і та їх різnorodність прославляє Бога. Ця їх різnorodність залежить від премудрих плянів Божого Провидіння, що вже наперед приготує всі життєві обставини кожної душі.

Тепер пригляньмося на хвильку особливішим чертам внутрішнього життя єпископа Чарнецького, і як Боже Провидіння це життя приготувало.

Святий Дух вже заздалегідь так приготував усі обставини й ціле довкілля, серед яких жив єпископ Чарнецький, що все це витиснуло на його душі особливішу ціху його характеру.

Боже Провидіння з великою старанністю заопікувалося вже малою сиріткою, Параскою, будучою матір'ю Николая. Це Боже Провидіння призначило родину о. Каратницького, щоб вона огорнула дбайливою любов'ю Чарнецьких, зокрема їх сина Миколу. Це ми бачили в його шкільних літах. Каратницькі, особливо дружина о. Йосифа, мали великий вплив на покликання молодого Миколи до духовного стану. Це ділання Святого Духа виступало щораз сильніше, воно знаходило щире співділання зі сторони молодого Чарнецького. В той спосіб утворювалася в душі Николая Чарнецького характеристична ціха цілого його внутрішнього життя і його побожності: безмежне довіря до ласкавого Божого Провидіння. Це його довіря перетворюється з часом в дуже сильне переконання так, що він живо відчував так у своєму житті як і в усіх подіях ласкаве зарядження Божого Провидіння, люблячу руку доброго, милосердного Бога. Певно, таке довіря до Бога є чеснотою. Але цю чесноту оживляли акти цілковитого віддання себе в ласкаві руки доброго, небесного Отця. Таким довірям до милосердного, доброго Бога Чарнецький наче віддихав. Це була основна побожність його життя.

Перед мною стоїть наче жива особа єпископа Чарнецького, як я її ближче пізнав в рр. 1907—1908 в часі його богословських студій і опісля в 1910—1911 рр. як духовного провідника й професора в Станиславові в семінарі, чи в часі першої світової війни, коли він оставав в Станиславові, щоб служити вірним позбавленим своїх душпастирів. Тоді раз—у—раз чути було зовсім близький гук гарматніх вистрілів. Він тоді завжди захопував той самий безтурботний спокій. Цей його непереможний спокій не був зимною обоятністю: він любив людей, для їх добра цілком посвятився, пожертвував всі свої сили, своє життя. Тоді як коло Станиславова йшли люті бої, а воздух здригався від експльозій гарматніх вистрілів, він відважно служив поблизьким парафіянам, де не було священика. Цей його спокій був вислідом його повного довіря до Божого Провидіння, і його злуки з люблячим Богом. Цей самий незмінний спокій я бачив у нього в часі моїх відвідин Ковля в 1933 р. Тоді положення української католицької Церкви на Волині було прикре, однак це не могло нарушити внутрішнього спокою й рівноваги духа владики Николая.

Це його довіря до Божого Провидіння і непорушний спокій для звичайних людей видавалися чимсь незрозумілим. Декому могло здаватися, що Кир Николай не здає собі справи з того, що його окружає. Ні, він дуже добре здавав собі справу з політичного положення, з подій, які переживала наша Церква, з усіх страхіть війни. Але, як людина, цілком перейнята духом св. віри, людина, що цілковито без застереження віддала себе в Божі руки, він знав і був глибоко

переконаний, що Боже Провидіння заряджує світом. Кир Николай знав і був перейнятий правдою, що поза цією видимою історією, поза зовнішніми подіями, що сьогодні збуваються і люди ними так перейняті й занепокоєні, існує ще невидима історія, що її ткає невидима, всемогуча Божа рука і що завжди є і будуть правдиві слова Христа: «Шукайте перше Царство Боже та його справедливість, а все те додасться вам» (Мат. 6,33) і другі слова св. Письма: «Тим, що люблять Бога, усе спідвіє на добро.»(Рим. 8, 28) Тому кир Николай дивився на всі сучасні йому події очима віри і бачив у них невидиму історію Божої руки, що держить цілу вселенну дотиком своєї Божої любови. 2)

Його злука з Богом була джерелом його непохитного спокою й повного довіря до Божого Провидіння.

Один з його бувших студентів пише: «Маю враження, що яка не була б сила, чи фізична, чи моральна, вона не була в силі зламати його надприродної і героїчної волі. Пригадую собі наступну подію: в часі бомбардування Львова ми були в науковій залі. Вже від якогось часу сирени остерігали, що грозить напад ворогів. Єпископ не бентежився тим і продовжав свій виклад. Коли бомби зачинали експльодувати, семінаристи переймалися страхом. Це запримітив єпископ Николай і зовсім спокійно спитав їх: «Чи бажаєте схоронитися в підваллю, прошу, можете йти, однак ми всі в Божих руках.»

Той самий його студент з часів німецької окупації пише: «В усіх подіях, які ми переживали, преосвященний Чарнецький бачив мудре зарядження Божого Провидіння так, що для нього

майже нічого не було непередвиджене і несподіване. Раз—у—раз повтаряв: «Божа воля.» Це був час, коли його змусили лишити свою дієцезію (Волинь). Однак ніколи ми не чули, щоб він висказав з цієї причини найменше нарікання. з)

Інший також бувший студент оповідає: «В часі бомбардування Львова дві великі бомби впали на семінар і знищили велику часть будинку. Серед загального замішання й паніки кир Николай заховав свій спокій і притомність духа. На всі ті події глядів у світлі віри.» 4)

Св. Петро закутий двома ланцюгами між двома вояками спав у в'язниці. (Діян. 12, 6).

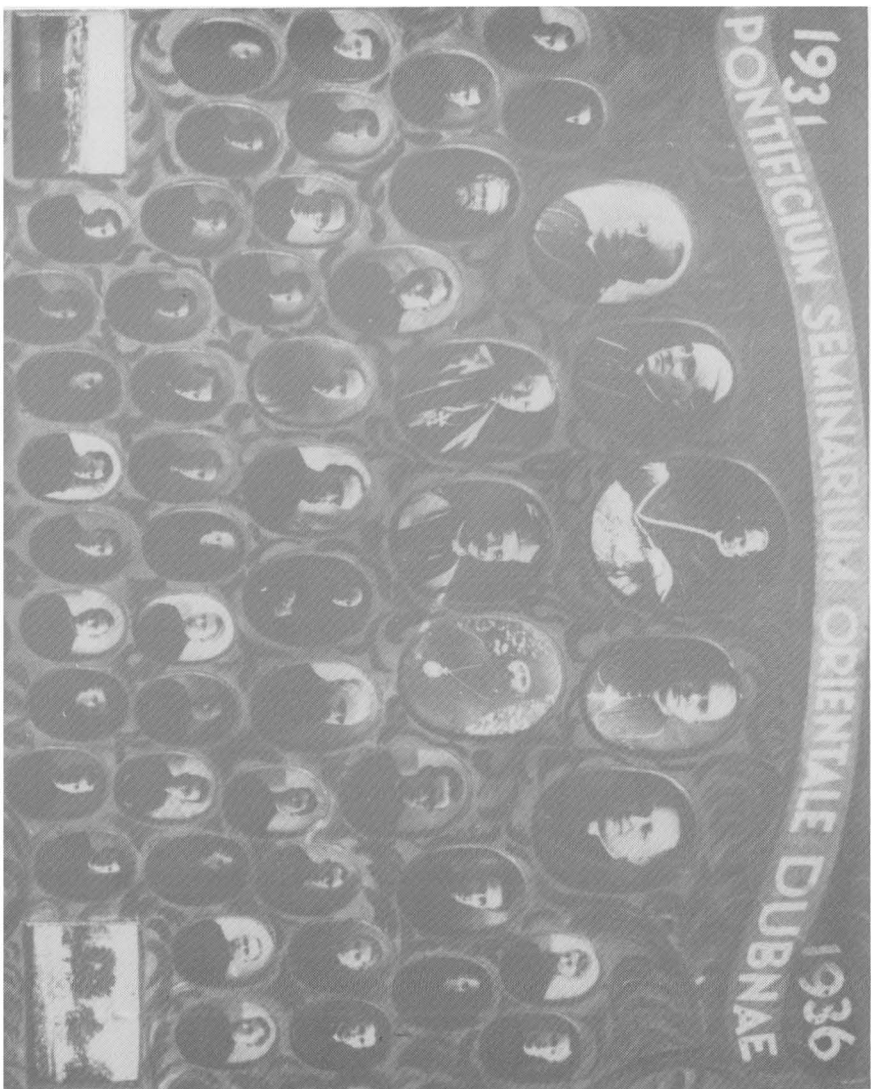
Спокій є характеристичною прикметою Христової Церкви. 5) Гори світу можуть падати одні на других, але Церква стоїть і її непорушного спокою ніщо не може заколебати. Бо в Церкві живе Христос, а «Христос наш мир» (Еф. 2, 14). «Бог є Богом не безладу а миру» (1 Кор. 14, 33). Він є «Бог любови і миру» (2 Кор. 13, 11).

Такий надприродний непохитний спокій є прикметою всіх праведних людей; він був прикметою єпископа Чарнецького. Цей безтурботний спокій він заховував також в большевицьких лагерьх серед страшних тюремних переживань. Тому до нього спішили всі терплячі і знаходили духовну поміч і розраду. 6) Надземський спокій заховав він і в часі своєї останньої недуги і до самої смерті. Це все є наглядним доказом його тісної злуки з Богом, якого св. волю він любив цілою своєю істотою й безнастанно лучився актами повного відданняся Богові. Звідси походив його ненарушимий спокій, який уділявся другим.

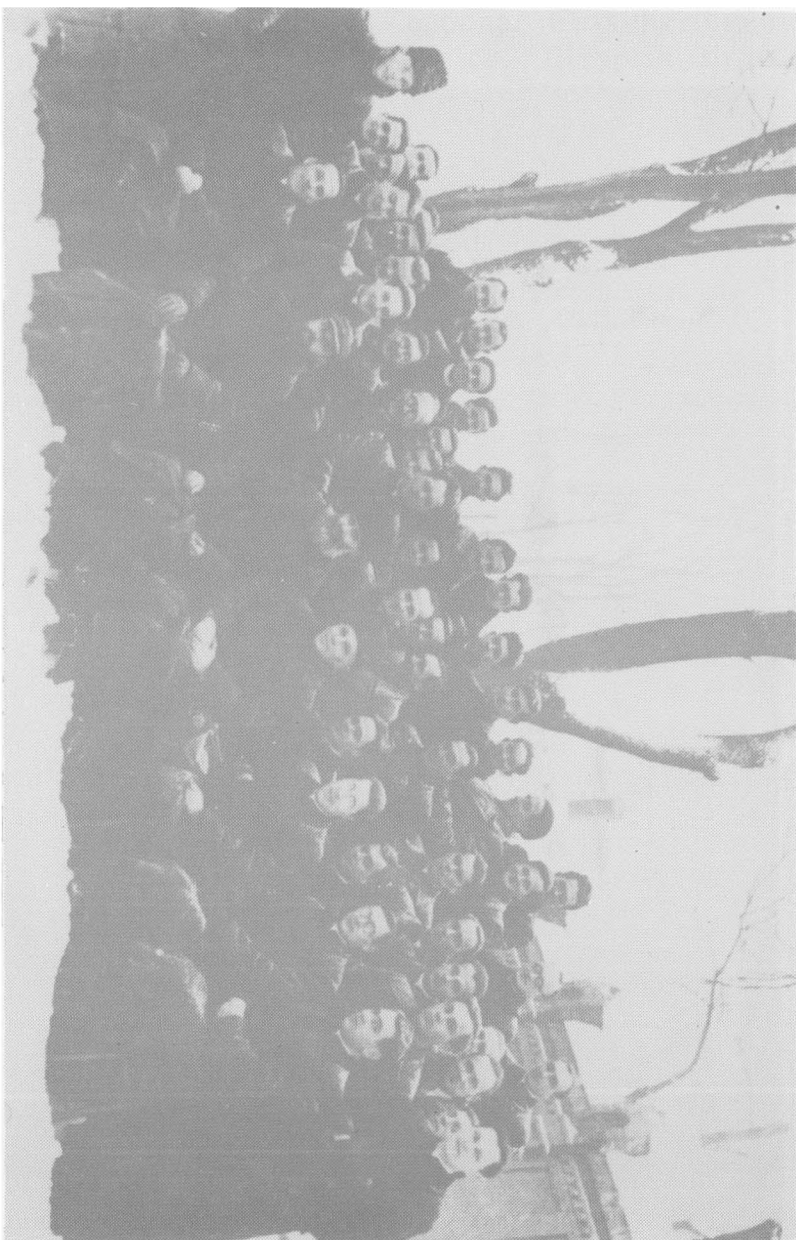
Надприродний дух віри єпископа Чарнецького оживляла його сердечна побожність до Євхаристійного Христа Господа. Євхаристійний Христос Чоловіколюбець і св. Літургія були осередком його духовного життя. Цей його потяг до Пресвятої Євхаристії можна було запримітити вже в його гімназіяльних часах, коли як учень спішив перед школою зі святомиколаївської бурси до катедри, потім назад вертав до бурси, щоб разом з другими йти до гімназії. Ця побожність ще більше розвинулася в нього, коли став священником і монахом. Коли був перед св. Тайнами здавалося, що ціла його душа погружена в цьому Таїнстві. Коли приїжджав до якого монастиря, сейчас по дружнім привитанні зі співбратами, спішив до домашньої каплиці, щоб там у глибокій покорі навколішках віддати поклін Євхаристійному Христові. 7)

Великий надприродний дух і жива віра ціхували єпископа Чарнецького при відправі Служби Божої й других богослужб. Один з його бувших студентів в духовному семінарі пише: «Я мав привілей раз—два рази служити йому (єпископові Чарнецькому) до св. Літургії. Я мав враження, що перед віттарем знаходиться один з великих Учителів Церкви, погружений у сердечній розмові з Богом.» 8)

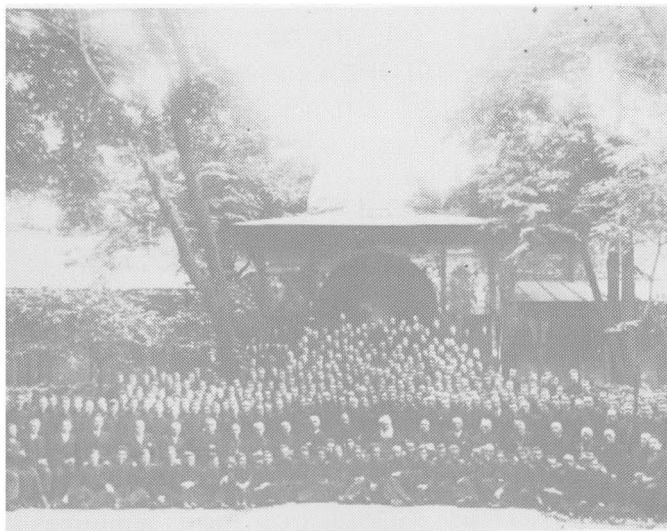
Подібний дух глибокої віри виявляв владика Николай, коли мав нагоду бути присутнім на св. Літургії. Автор цього життєпису, будучи в Ковлі в 1933 р. співав там Службу Божу. В часі тієї св. Літургії єпископ Чарнецький стояв близько віттаря в молитовному, благоговійному глибокому зібранні і з великою набожністю слідкував св. Таїнства.

Таблю Понтифікальної Орієнтальної Семінарії в Дубні. Єпископ Чарнецький з професорами і студентами.
Tableau of the Pontifical Eastern Rite Seminary in Dubno. Bishop Charnetsky with professors and students.

Львів, Боголюбська Академія. Єп. Чарнецький і студенти.
Lviv—Theological Academy, bishop Charnetsky and students.

**Реколекції у Львові. Богословська Академія. Єп. Чарнецький в 1942 р.
Retreat in Lviv, Theological Academy, Bishop Charnetsky 1942.**

**Пам'ятник на гробі єп. Чарнецького на личаківському цвинтарі у Львові.
Memorial on the tomb of Bishop Charnetsky
—Lychakiv cemetery—Lviv.**

Єп. Чарнецький по смерті.
Body of Bishop Charnetsky after his death.

Єпископ Чарнецький був вповні свідомий того, що церковне Правило є по Службі Божій найсвятішим і найважливішим обов'язком священика, а одночасно по Безкровній Жертві найбільше причиняється до священичої святости й ревности. Тому він завжди щодня побожно проказував часослов, а коли був у монастирі, любив проказувати його з великих церковних книг у домашній монастирській каплиці. »)

Велика й сердечна була набожність єпископа Чарнецького до Пречистої Диви Марії, зокрема до Матері Неустанної Помочі. На його панагії, що як єпископ носив на грудях, був медальйон Матері Божої Неустанної Помочі. Тому на Волині він ревно старався про поширення Братства Матері Божої Неустанної Помочі.

У цілому своєму житті він старався завжди бути в злуці з Пресвятою Богородицею і цю злуку оживляв частими зідханнями до своєї небесної Неньки. Сердечним довірям до Богородиці була пронизана його промова в Римі з приводу його хіротонії. Остання молитовка вмираючого владики Николая було зідхання до Матері Божої Неустанної Помочі.

Особлившою прикметою духовного характеру єпископа Чарнецького була його велика любов з'єдинення Церкви. Все, що злучене зі з'єдиненням Церкви, він огортав пієтизмом. В одному своєму листі ¹⁰⁾ він пише: «Дякую Господеві, що дозволив мені хоч трішки подивитися на місця давньої унії: Вильно, Жировиці, Супрасль, Білу і др.»

Владика Николай дуже глибоко відчував церковний роздор, тому він посвятив всі свої сили для з'єдинення Церкви. Ідея церковної єдності безупинно просвічувала ціле його життя і була

нерозлучною ціхою духовности його характеру, русійною силою його апостоляту.

Товариш єпископа Чарнецького в апостоляті на Волині пише: «На одній місії ми спали в одній кімнаті і я чув, як о. Николай у часі свого сну проказував коротенькі зідхання до Пречистої Діви так, як св. Йосафат, «Господи помилуй нас.»») І дальше той же Отець пише: «Єпископ Чарнецький горів бажанням приеднати православних до католицької Церкви. І жадна перешкода, жадна трудність не могла знеохотити його у цьому його апостоляті.»

До великого подвижника церковного з'єдинення, св. священномученика Йосафата єпископ Чарнецький мав велику набожність. Між тими двома апостолами з'єдинення існувала духовна лучність. Владика Николай у своєму житті йшов слідами того святого, особливо у своїй апостольській ревності, душі умертвління й покори.

Взагалі владика Николай був мужем безнастанної молитви, як про це свідчать всі його сучасники: Він був свідомий того, що молитва є рідною мовою його душі,—бо душа походить від Бога, з котрим вона тісно злучена у сердечній богомільності. Звідси походила сила його надприродного духа глибокої живої віри й жертвенної любови. Любов,—як каже св. Катерина зі Сієни,—є мірою віри, а віра любови, а «любов Бога влита в серця наші Святим Духом даним нам» (Рим . 5, 5) Ласки Святого Духа владика Николай щедро черпав у своїх покірних моліннях.

Один священник писав зі Львова до о. Ван де Малє: «В останніх літах я перебував з єпископом Николаєм, коли він був тяжко хворий. Це був

великий святий і він був знаний задля своїх високих чеснот. Всі арештанти в лагері це посвідчали, навіть атеїсти. Я дякую ласкавому Богові, що я міг жити в лагері з так чеснотливим чоловіком.» І цей самий священник писав з України: «Час від часу я йду відвідати владику Николая; це людина великої вартости. Ми всі подивляємо надзвичайну силу його характеру.»¹²⁾

ПРИМІТКИ

1) Augusta Theodosia Drane, *The History of St. Catherine of Sienna*, London, 1915, vol. II. p. 297—298.

2) Митрополит Максим, *Наші Завдання*. Вінніпег, 1960 р. стр. 13.

3) Д—р Стефан Вівчарук, *Інформації про покійного єпископа Ник. Чарнецького*, 25, XII. 1961 р.

4) Лист о. Романа Музички з дня 6. XII. 1961 р.

5) Ernest Hello, *Physiononies de Saints*, Paris, 1921, p. IX.

6) Д—р Антін Княжинський, *Мої Спомини, Голос Спасителя*, 1960, ч. I. стр. 32.

7) о. Ахіль Бульс, лист з 28 серпня, 1968 р.

8) Д—р С. Вівчарук, *Інформації*, як повище.

9) Єп. Володимир Маланчук, лист з 21 лютого, 1969 р.

10) Єп. Н. Чарнецький, лист з 14 листопада, 1930 р.

11) О. Григорій Шишкович, лист. 1961 р.

12) О. Йосиф Де Вохт, *Звіт про арештування єп. Чарнецького*, стр. 5.

9

«НЕ БІЙСЯ НИЧОГО, ЩО МАЄШ ВИТЕРПІТИ...

От, укидатиме декотрих вас диявол у темницю, щоб випробувати вас, і матимете горе десять днів. Будь вірний до смерти, і дам тобі вінець життя.» (Одкровення, 2, 10).

Нова епоха в історії світу. Комунізм і його жорстоке ліквідування української католицької Церкви. Рік 1945. Конференція в Ялті. Насильна репатріація і папа Пій XII. Його енцикліка. Большевизм, його діяльність і його цілі. Комунізм, а християнство. Мовчазна Церква, а християни у вільному світі. Злука всіх християн у Тайнственному Тілі Христа; їх солідарність. Як помагати переслідуваним християнам? Світові війни і комунізм це Божі допусти. Їх причини. Заклики до покути й молитви. Конечність жертв. Митрополит А. Шептицький, його бажання жертви. Потреба святих. Життя єпископа Чарнецького викликом для всіх християн.

Життя єпископа Чарнецького припадає на переломовий час, на початок нової епохи у всесвітній історії. Почин до цієї епохи дала перша світова війна (1914-1918) і російська революція в 1917 р. У тому часі в Росії запанував комунізм, що користаючи зі сприятливого наставлення вільного світу, з дивною скорістю поширив свою владу над східньою Європою й поважною частию середньої Європи, захопив велику часть Азії, та старається своєю ідеологією і своїми впливами заволодіти цілим світом.

Комунізм опирається на діалектичному матеріалізмі і є зо своєї засади безбожним та ворогом кожної релігії, зокрема католицької

Церкви східнього обряду. В Росії комунізм виступає у формі большевизму.

Зайняття Західної України комуністичною армією дало большевикам нагоду сповнити давнє бажання Москви знищити українську католицьку Церкву і на її місце насильно впровадити московське православ'є та підчинити її московському патріярхові, що є послухним зряддям в руках большевицької влади.

Заволодівши Галичиною, большевицька влада заарештувала й вивезла дня 11-го квітня 1945 р. українську католицьку єрархію східньої Галичини; пізніше вона запроторила решту цієї єрархії, разом 11 єпископів і двох Апостольських візитаторів, та узнала українську католицьку Церкву неіснуючою—

Щоб заховати позори законности тієї безправної ліквідації, большевики скликали під терором НКВД так званий собор до Львова, на якому в днях 8—10 березня 1946 р. в прияві 216 священників і 19 світських осіб проголошено знесення Берестейської Унії з 1596 р. і рішено злуку української Церкви з російською православною Церквою. 1) Після того собору українське католицьке духовенство і вірні всіх трьох єпархій внесли протест до большевицького уряду і заявили свою вірність Апостольській Столиці. У відповіді на цей протест, большевицька влада арештувала священників, що не годилися на ліквідацію української католицької Церкви і на злуку з московським православ'єм, в числі 1739, і вивезла їх до концентраційних таборів, а деяких зліквідувала. 2)

Щоб стероризувати українське населення, комуністична армія перед своїм відворотом під

напором німецьких військ, своїми органами НКВД в страшний спосіб змасакрувала коло 100,000 світського українського населення, так, що люди боялися своєї тіні. з)

Для безправного узаконнення своєї влади у східній і середній Європі, большевики улаштували в днях 4—11 лютого 1945 р. «Ялтинську Конференцію.» Якраз у тому самому часі, коли НКВД запроторювало українських католицьких єпископів, 11 квітня 1945 р. а українська католицька Церква кєрвавилася, бо її священники й вірні терпіли люте переслідування в тюрмах і концентраційних таборах, могуті цього світу, представники великих держав, ЗСА, СССР і Великої Британії, зібрані на Кримі, в розкішній Ялті над Чорним Морем, весело бенкетували і під диктатом Сталіна потверджували незаконну владу большевиків в Європі та цілковито віддавали на поталу комуністичної Москви народи й Церкву східної й середньої Європи.

У тому часі були в Німеччині тисячі людей вивезених Гітлером на роботи, і тисячі воєнних полонених. На підставі ухвал Ялтинської Конференції по закінченні війни, большевицька влада переводила насильну «репатріацію», при помочі війська прямо ловила людей, кидаючи їх у тягарові авта або залізничі поїзди, щоб під охороною поліції вивозити їх на «родіну.» Бували випадки, що так насильно ловлені жертви тієї репатріації, щоб не дістатися до невільничих таборів і не терпіти всіх знущань НКВД, а може й смерти, відбирали собі життя. Коли про це довідався єп. Бучко, що був тоді в Римі, сейчас пішов до святішого Отця Пія XII, щоб рятувати нещасні жертви від лютої неволі. Апостольська Столиця зараз стала

телефонічно алярмувати відповідні власті і перервано те страшне вивоження людей на «родіну.»

На всі ті безправства і переслідування християнства, що приніс зокрема 1945 р., світ мовчав, велика публічна преса мовчала. Але з Ватиканського узгір'я відізвався сильний голос рішучого протесту Христового Намісника, Пія XII. Він того самого року 1945, видав енцикліку з приводу 350-ліття Берестейської Унії.)

Під кінець цієї енцикліки папа Пій XII пише: «З великим смутком ми довідалися, що на теренах, недавно прилучених до Росії, найдорожчі наші брати і сини українського народу терплять тяжкі переслідування для своєї вірності до Апостольського Престола...Оттому, в цім дуже важкому нещасті, коли людські сили видаються за слабі, нічого більше на лишається, Достойні Брати, як умильно благати премилосердного Бога, «що...зробить суд потребуючим, справедливість вбогим» (Псал. 139, 13), щоб Сам схотів ласкаво успокоїти цю люту бурю тай остаточно положити їй кінець.

А вас і повірене вам стадо щераз заохочуємо разом з нами приліжними молитвами та покутними ділами виблагувати в того, що Божим світлом просвічує людські уми і Божим своїм замислом наклонює їх волі до своєї найвищої волі, щоб помилував свій нарід і не дав свого насліддя на ганьбу (гл. Йоїл 2, 17), та щоб чим скоріш українська Церква увільнилася з цього погубного положення.

А особливішим способом ми батьківським серцем звертаємося до тих, що так тяжко і жорстоко пригнетені. До вас, перш усього,

Достойні Брати Єпископи українського народу...Хоч ви в кайданах відлучені від ваших синів, не маєте змоги учити їх закону святої віри, самі ваші кайдани повніше і краще голосять і проповідують Христа.

До вас відзиваємося по батьківськи, улюблені сини, що назнаменовані священством Христа, «що терпів за нас» (гл. I Петр. 2, 21). Витримуйте далі, заохочуємо вас, сильно і постійно у вашій вірі і в цих сумних часах й далі піддержуйте слабих та скріпайте тих, що хитаються.

Батьківську цю заохоту, любі сини, не можемо, на нашу думку скріпити і закінчити відповіднішим способом, аніж упіненням Апостола народів: «Чувайте, стійте в вірі, поступайте відважно і кріпіться» (I Кор. 16, 13)...І серед всякого рода терпіння та гноблень пам'ятайте, «що терпіння теперішнього часу є недостойні тієї слави, яка в нас обявитиметься» (Рим. 8, 18). А вірний є Бог і Він утвердить Вас і заховає вас від злого.»

Рік 1945 приніс ще іншу історичну подію. У вівторок, дня 8-го травня закінчилася друга світова війна (1939-1945), що її розпочав Гітлер своєю блискавичною війною, а яка закінчилася повною капітуляцією Німеччини. Конференція в Потсдамі (передмістя Берліну) представників переможених держав, принесла у висліді дивоглядний новотвір,—небувалий в історії,—поділ Німеччини на західну і східну,—сателіта комуністичної Росії,—і поділ самого Берліну поміж окупантів з тим, що сам Берлін оточений територією Східної Німеччини. Німеччина дуже тяжко відпокутувала погубну політику Гітлера.

Тепер, по скінченні світової війни, більшовики були зовсім свобідні переводити свої пляни, маючи за собою дуже корисні постанови Ялтинської і Потсдамської конференції. Передусім енергійно посилили свої старання зовсім знищити всяку релігію; тому вони розгорнули шалену безбожницьку агітацію. У всіх школах вони стали навчати безбожництва. Крім цього вони настановили цілу армію лекторів, щоб давали відчити проти релігії. 3) На такі відчити всі обов'язані приходити. Більшевицька влада отворила атеїстичні музеї, 6)—звичайно в церквах,—улаштовували виставки безбожництва в переїжджаючих вагонах. Заборонили навчати молодь релігії, молитов. Вправді більшовики позвляють на існування московської православної Церкви, що її очолює московський патріарх; але ця Церква, як і ціла її єрархія цілковито послушна большевицькій владі і має служити для комуністичних цілей. Ця Церква в ССРСР має ще деякі духовні семінарії з дуже ограниченим числом питомців; але ті семінарії стисло контрольовані большевицькою владою, яка старається, щоб до тих семінарій вступали свідомі комуністи.

Взагалі все: преса, радіо, телевізія, письменство навіть штука, музика має служити пропаганді комунізму. Щоб утримати ціле населення в комуністичному дусі, большевицька влада має цілу армію поліції КГБ, що ширить страшний терор. Кожний найменший спротив поборюють дуже строго різними карами; тих, що сміють інакше думати, письменників запроторюють навіть здорових до психіатричних заведень, де піддають їх дії хемічних препаратів, які позбавляють їх духовної особовости і нищать їх інтелектуальні

спосібності і духово руйнують. 7)

В останніх часах большевики ще більш скріпили свою плянову акцію: вони стараються всіх перевиховати так, щоб їх горожани не мали своєї власної думки, свободної волі. Їх ціль, щоб по словам Леніна: «комуністична партія була умом, сумлінням і мораллю цієї епохи. Пролетарську моральність визначають вимоги класової боротьби.» 8) Це перевиховування большевики зачинають від 3-4 літніх дітей у безбожних садочках, його продовжують в усіх школах і організаціях, в тюрмах і лагерьх. Щоб затерти всяке почуття народнього прив'язання, вони «добровільно» переселяють людність, особливо молодь, з України й інших так званих республік у народньо чужі часті ССРСР.

Це перевиховання має на цілі зробити зо своїх горожан наче бездушних манекінів (роботів), позбавлених своєї власної думки, і волі, та сліпо послушних приказам комуністичної влади. А що релігія найбільше причиняється до усвідомлення в людях їхньої гідности, комуністична влада наполегливо всіми силами старається цілковито знищити всяку релігію і зовсім викорінити в людських душах ідею Бога. Переслідування християнства в комуністичних краях не тільки не ущуває, але шораз то більше посилюється. Через щільну куртину, що відділює комуністичні краї від вільного світу, раз-у-раз продираються вісті про люте переслідування християнства комуністичною владою. 9)

По людськи судячи здавалося б, що приходить вже кінець Христовій Церкві на територіях ССРСР і що скоро вже шезнуть там «залишки релігії», як це пророкували провідники большевизму. Однак

так не сталося. Рік 1945 зазначив в історії, що її провадить невидима рука Божого Провидіння, нову епоху в історії Церкви: коли большевицька влада вивезла українську католицьку єрархію і офіційно зліквідувала українську Церкву, проголошуючи її як не існуючу, повстає **Мовчазна Церква**. В цій Церкві живе Святий Дух. Під Його животворною силою Христова Церква в комуністичних краях не тільки живе, продовжуючи своє існування в катакомбах, але навіть розвивається. Про це свідчить сама комуністична преса, що раз—у—раз подає відомості про арештування священників і мирян цієї Церкви, про суди над ними, часто при замкнених дверях—про карання тих Христових ісповідників тяжкими карами, запроторюванням в тюрми, табори невільничої праці, довгими засланнями. Большевицька преса подає вісті про потайне друкування молитовників, про це, що вірні цієї Церкви прямо домагаються від уряду свободи віроісповідання і т.д. Місце арештованих, або померлих єпископів, священників займають потайно висвячені єпископи, священники, що в катакомбах продовжують апостольську працю, готові на переслідування і смерть. Це є та мовчазна Церква, люто переслідувана, але не скорена. Вона живе, бо в ній живе Святий Дух: Він нею кермує і відповідно до часу покликуює мужів перейнятих Божим духом, що вказують дорогу, що веде до перемоги Христа. Такими мужами були і є єрархи що їх Бог поставив у проводі цієї Церкви, у переломовому часі другої світової війни. Започаткував ту мовчазну Церкву вже Слуга Божий митрополит Андрей Шептицький. Він був передвісником цієї Церкви в катакомбах. В часі

першої большевицької займанщини він потайки уділив єпископської хіротонії о. Д—рові Йосифові Сліпому, а в 1940 р. потаємно розпочав Архиепархіяльний Синод у Львові. Він і другі тодішні єпископи пізнали ідеологію і поступовання большевиків і зрозуміли, що поза комунізмом криється вища, нелюдська сила, сила сатани і його ділання. Митрополит у своєму листі до Риму з кінця 1939 р., говорячи про комуністів, пише: «Не можливо в'яснити цієї влади, як тільки масовою диявольською одержимістю (навіженням).¹⁰⁾

Владика Величковський у своїй проповіді, що її виголосив дня 2—го липня 1972 р. в катедрі св. Володимира й Ольги в Вінніпезі, виразно заявив, що в комунізмі ділає диявол.¹¹⁾

Про ділання сатани в безбожному комунізмі кир Николай був глибоко переконаний. Владика Николай трудився довгі літа в місійній праці на Волині і в Галичині, близько большевицької границі і мав добру нагоду пізнати наставлення безбожного комунізму до релігії. Це добре освітлює стаття під заголовком: «Сатанічне обличчя большевизму», що її помістив журнал ОО. Редемптористів в Римі.¹²⁾ Цю статтю подаємо тут в українському перекладі.

«Від половини грудня 1934 р. до половини січня 1935 р. жив з нами в Римі найдорожчий співбрат преосвященний Николай Чарнецький.

Найдостойніший гість, що прийшов зі західніх границь дуже просторої Росії, показував нам різні друковані большевицькі письма, почасти ілюстровані образами, що скрізь дишуть пекельною ненавистю супроти Христа Ізбавителя, Його заступника на землі і Його Церкви.

Він також говорив нам про святотатства і страшні профанації Пресвятої Евхаристії, що в останніх часах сталися за понукою тієї дійсно сатанічної секти. Ото освячені Агнці, чи то прийняті звичайним способом при евхаристійній трапезі, чи то навіть потайки викрадені з церков, опісля (нажаль самими католиками) продані жидам, або були виставлені на інші профанації.—А навіть в одній місцевості такі освячені частиці,—страшно сказати,—кладуть під ноги статуї, що представляє сатану, і потім певним механічним рухом, топчуть ногами сатани! Що більше? Один большевик потайки ввійшов до католицької церкви, забрав з кивота Найсвятіші Тайни, кинув на землю і, пробачте, що скажу,—покрив Ангельський Хліб своїм калом!

Тому, що так воно є, повище згаданий преосвященний наполегливо просив нас, щоб ми на місіях, святих усдиненнях і інших вправах (триднівках, дев'ятницях...) напоминали вірних, щоб вони по змозі робили переблагання за стільки і таких поповнених святотатств. Нехай добрі сини, чуючи про такі страшні злочини звироднілих синів, стараються розрадою—потішенням своєї любови зменшити біль, що його сателіти сатани завдають Вселаскавішому Евхаристійному Серцю Ісуса.

Преосвященний Чарнецький, що справу вповні прослідив, просив нас, щоб ми напоминали вірних, щоб з найбільшою дбайливістю захоронювали себе від усякої зарази большевизму. Бо большевики тепер стараються по цілому світі різними способами, якими міг їх надхнути тільки сатана,—поширювати атеїзм у формі досі нечуваній.»

Про ділання сатани в безбожному комунізмі єпископ Чарнецький говорив також, будучи в большевицьких лагерьх (стр. 121)¹³)

Сьогодні безбожний комунізм не змінив своєї ідеології й наставлення до релігії, чого доказом останні вісті, що доходять до вільного світу з СРСР, Китаю й інших країв Східної Азії, де є режим безбожного комунізму.

Тому співіснування християнства з безбожним комунізмом є неможливе і не може бути компромісу між ідеологією комунізму і Євангелією Христа. Каже св. Павло: «Яка згода між Христом і Веліялом (сатаною). (2 Кор. 6, 15). Християнство і безбожний комунізм взаємно себе виключають. Основною правдою християнської релігії є віра в існування Бога. Основною засадою комунізму є Бога нема, «Бог, це уявна надприродна істота» (Українська Радянська Енциклопедія т. I. стр. 622 б.) Християнство вірить в Христа і уважає Ісуса Христа основником християнської релігії. Комуністи вважають, що «Ісус Христос мітична особа і, що наука довела неісторичність особи Христа» (Там же т. 15, стр. 548 б.) Неможливо, щоб два світи, яких основні засади собі зовсім противні співіснували. Ті, що думають погодити християнство з безбожним комунізмом, або, що християнство і комунізм можуть співіснувати, ошукують себе. Там, де панує комунізм християнство мусить уступати, або критися в катакомбах. Буває, що комуністична влада часом дозволяє з конечности на деяку свободу Церкви; однак завжди її щораз більше обмежує, не тратячи з очей осягнення своєї цілі: цілковитого знищення християнства. Тут комуністи

тримаються засади Леніна: один крок взад, два наперед. Тому даліше тримають у своїх руках виховання молоді, старанно захоронюючи її перед релігійним впливом, і уживаючи всіх засобів публічної комунікації: преси, радія, телевізії до поширювання своїх ідей. В той спосіб пляново доходять до осягнення своєї мети: знищення релігії. Для віруючих остає в таких обставинах одинока дорога: продовжати християнство в катакомбах. Про безбожний комунізм подає Додаток ІV.

Владика Чарнецький не входив у жадні порозуміння з комуністичною владою, але в укритті сповняв усі свої священічі і єпископські обов'язки так у тюрмі і концентраційних таборах, як і по своєму повороті до Львова аж до смерти. Ще по його смерті большевицька влада закидувала йому, що він висвячував священіків, як про це повідомлювала комуністична преса.¹⁴⁾

Церква в катакомбах під комуністичною владою терпить люті переслідування. Християни, що живуть у вільному світі, не можуть бути обоятні на недолю тих, що терплять переслідування. Церква, це таїнственне Христове Тіло. Ті, що терплять переслідування під комунізмом і ті, що живуть у вільному світі, творять одно таїнственне Тіло Ісуса Христа. Як у здоровому тілі кожний його член відчуває терпіння других членів і старається їм допомгти, так і у тому таїнственному Тілі, Христовій Церкві, всі члени того таїнственного Тіла повинні відчувати терпіння других членів і їм спішити з поміччю. Така лучність членів Церкви є знаком їх здоров'я. Чим більше другі члени стараються допомгти терплячим членам, тим більше це буде

знаком їх життєвої сили і лучности з цілою Церквою.

Тому українська католицька єрархія раз—у—раз пригадує на переслідувану Церкву під комуністичною владою і закликає всіх до солідарности з мовчазною Церквою.

Подібно поступають і інші віруючі християни у цілому вільному світі.

Дня 21-го вересня 1975 р. в Цуріху, у Швейцарії, відбулася велика маніфестація, в якій взяли участь 10,000 християн, щоб заявити свою солідарність з терплячою Церквою. На цій маніфестації були великі плякати з написом: «**Чи чуєте їх плач?**»

Чи чуєте плач тих священиків і вірних ув'язнених в тюрмах, в концентраційних таборах, або запроторених на заслання за віру в Христа? Чи чуєте голос тих тисячів церков, де колись свобідно славили Бога, до Нього молилися і знаходили потіху й поміч? Тепер вони замкнені, або перемінені на різні світські цілі, чи зруйновані! чи чуєте голос невинних душ молоді, що зо своєї природи бажають пізнати свого небесного Отця, та комуністична влада всіми способами не допускає до того? 15) Такі і тим подібні питання повинні поставити собі всі віруючі в Бога, що живуть у вільному світі.

Кожна християнська душа, коли це розважить, не буде на ті поклики рівнодушна, але відчує у своєму серці бажання допомогти терплячим.

Німецький кардинал Юлій Дєпфнер (помер в 1976 р.), у своєму особливішому пастирському листі про переслідуваних в комуністичних краях, що написав його в 1975 р. пєдає такі суггєстії, як помагати переслідуваним християнам під комуністичною владою: 1) Стало і наполегливо

усвідомлювати світ про те переслідування, щоб перешкодити мовчанці і рівнодушності щодо положення в комуністичних краях. Це є багатозначне, що комуністичні держави не подають вістей, скільки священників і вірних було вбитих, скільки замкнених в тюрмах, або психіатричних інститутах, скільки живе на засланнях, скільки церков замкнених чи зруйнованих, скільки молодим аспірантам до священничого стану заборонено вступ до семінарів...Несправедливість і лож бояться світла!

Ті влади, що переслідують, релігію стараються вільний світ в блуд впровадити і своєю пропагандою голосять: «у нас нема переслідування релігії, у нас свобода.»

2) Солідарність з переслідуваними обов'язує нас уважати, що мучеництво і мученики не належать до історичних подій, які колись були, але що вони є тепер, сучасною дійсністю. Свій лист кардинал закінчує, пригадуючи вірним їх 3) обов'язок молитися не тільки за переслідуваних але і за тих, що переслідують. 4) Особливішим способом кардинал вказує на konieczність оживити в собі духа жертви і самовідречення, відмавляючи собі речей, що виглядають звичайні, таких як курення, вживання алкоголю і через християнське умертвління жити ближче з переслідуваними і почуватися злученими з тими мучениками нашого століття. «Хотяй безнастанно говориться тепер про поступ і цивілізацію, це століття в дійсності сплямлене кров'ю мучеників більше, чим інше в історії людства.»¹⁶⁾

Є ще інші глибокі причини, що повинні всіх християн склонити до жертви і до покаяння. На

не століття спали великі Божі допусти: з одної сторони дві світові війни, що пожерли мільйони жертв. З другої сторони безбожний комунізм, що запанував над великою частию світу і загрожує цілій земській кулі.

Визначний письменник Йосиф де Местер пише: «Літописі всіх народів однозгідно голосять що, кари, які приносять війни, є суворі пропорціонально до злочинів народів так, що, де збільшуються злочини, там завжди буває переливання крові.»

Великий митрополит, слуга Божий Андрей Шептицький, застановляючися над нещастями, які спали на нарід в другій світовій війні, з приводу отворення Архиепархіяльного Собору у Львові дня 19-го квітня (ст. ст.) 1940 р. так говорив до соборових Отців: «Християнського покаяння треба нам перед Богом для нашого спасіння, того нашого покаяння треба й нашому народові для його вічного спасіння. Бо, якщо гріхи людей стягають на весь нарід Божу кару і довги тих гріхів можуть ставати тяжким тягарем, що конечними стаються тоді страждання невинних та гіркі сльози і жорстокі діла покаяння винних, то здається, що терпіння, які стягнула на весь нарід ця війна, є бодай часті карою за гріхи, яких міра переважила.»¹⁷⁾ Так говорив Слуга Божий митрополит Андрей в 1940 р. Сьогодні, по всіх нарушеннях Божого закону, що були від 1940 р. до сьогодні, чи митрополит Андрей не мав би ще більше причин сказати: «Терпіння, які спали на наш нарід є спричинені нашими гріхами.»

Хто спокійно застановиться над подіями двадцятого сторіччя мусить признати, що на світі було багато нарушення Божого закону. І в українському народі було багато Божої образи не тільки там за

залізною куртиною, де багато осіб служать комуністичним цілям, але також у вільному світі, де тільки взаємної незгоди і ворожнечі, дарма, що всі є свідками страшного лихоліття, що його переживає наш нарід під комуністичною владою! Тут мимоволі приходить на думку порівняння, що його ужив Войнаровський у трилогії Б. Лепкого: «Запряжені коні, коли візник їх б'є, самі себе кусають» (II Мотря, стр. 216). Є тут люди, що ображають Бога противленням законній церковній владі. Історія проречисто свідчить, що Бог особливим способом карає за спротив церковній владі. Тому сама справедливість вимагає, щоб за це все покутувати.

Лад, що його бачимо в світі доказує потребу покути. В природі ніщо марно не пропадає. Ужиття природних сил завжди потягає за собою якісь наслідки. Коли ті сили ділають додатньо, приносять корисні наслідки, коли ділають відємно, приносять руїну. Подібно буває і в надприродному порядку, добрі діла, молитва, діла покаяння спроваджують Боже благословення, натомість зловживання, порушення Божого закону, стягають Божі кари.

Другою великою Божою карою, що від неї терпить тільки народів і яка загрожує цілому світові, це безбожний комунізм. Де шукати причини цього Божого допусту? В останніх часах раціоналізм і убожання людського розуму стали щораз більше опановувати людство, засліплене поступом техніки і різними винаходами. Люди стали уважати свій слабонький розум, притемнений пристрастями мірилом усього. Нажаль цей дух часом вкрадається навіть до церковних кругів і обявляється відкиненням

всякого авторитету. Цей культ людського розуму дістає свою кару в комунізмі, що заперечує всяке свобідне думання і старається різними способами, щоб усі думали так, як цього вимагає комуністична партія і її сліпо слухали. Господній мудрець каже: «Чим хто грішить, тим і карається» (Прем. 11, 16). Людство надуживало свого розуму й волі і ласкавий Бог допускає комунізм, що карає і водночас приводить людей до опам'ятання й покути.

Чи ті всі повище наведені причини не вимагають від нас щирого покаяння?

З покутою треба лучити молитву. Нехай всі християни сердечно моляться за переслідувану Церкву, щоб Господь відвернув кару безбожного комунізму. Бог завжди вислухує ревну й витривалу молитву. В Апостольських Діяннях читаємо (12, 4-10): «коли Ірод схопивши Петра, посадив його у в'язниці, бажаючи по Пасці вивести його і убити. Петра стерегли у в'язниці, а Церква молилася горливо за нього.» Бог вислухав ті благання Церкви і через свого ангела чудесним способом випровадив Петра з в'язниці на волю. Українська Церква тепер в кайданах комуністичного переслідування. Нехай ревні і витривалі благання вносяться перед божий престол, щоб устали ті переслідування і Христова Церква зазнала спокою і свободи віроісповідання. Тому нехай всі християни розпічнуть всенародній молитовний похід за переслідувану Церкву. Щоб ті молитви мали певніший успіх, треба їх заносити через посередництво Пресвятої Діви Марії. Ця покірна і мужня Діва, що стерла голову гордого диявола, напевно виєднає Боже милосердя для страждучої

Христової Церкви і побіду християнства над безбожним комунізмом.

По довголітній ревній молитві Австрія увільнилася несподівано від большевицької займанщини в 1955 р. ¹⁸⁾

Історія світу лежить в Божих руках. Божі млини мелють поволи, але певно. Однак люди своїми жертвами і молитвами можуть прискіпити це Боже ділання. Ісус Христос, говорячи про страшні часи, попереджаючи кінець світу, каже: «Заради вибраних скорочені будуть ті дні» (Мат. 24, 22). Теперішні дійсно жахливі часи, що їх переживають християни під безбожною комуністичною владою і непевність та загроза страшних часів для цілого світу, можуть бути скорочені: треба вибраних душ, значить святих людей, що своїми жертвами і молитвами виєднювали б у Бога скорочення теперішніх страшних часів.

Сьогодні часто можна читати, або чути заклики визначних і вдумливих письменників, що розважаючи над злом, що так поширюється у світі, підносять клич: «Нам треба і то дуже потреба святих!» Коли хто хоче прислужитися Церкві, своєму народові і цілому світові, мусить зачати від самого себе, свого особистого усвячення.

Німецький Філософ Фрідріх Павльзен (†1908) сказав: «Світ стоїть жертвою праведних людей.» Розумів ту правду великий митрополит Андрей Шептицький. Тому по большевицькій інвазії в жовтні 1939 р. він писав до Риму: «Я покійно прошу св. Отця, щоб був ласкавий своїм апостольським і вітнівським благословенням мене назначити, делегувати, як депутата на смерть за

віру і Церкву.¹⁹⁾ Пізніше митрополит Андрей знову відновив свою просьбу в листі писаному в грудні 1939 р. до кардинала секретаря Конгрегації Східньої Церкви. Митрополит там пише: «Я прошу Вашу Еміненцію, щоб за посередництвом Вашої Еміненції Його Святість зволила своїм апостольським і вітцівським благословенням мене назначити, делегувати і депутувати на смерть за віру і єдність Церкви. Нехай Його святість зволить розважити, що через мою смерть Церква нічого не стратить, а зискає. Потреба, щоб хтось став жертвою цієї інвазії. Будучи пастирем цього бідного народу, що тільки терпить, чи я не маю права вмерти за його спасення? І наколи Його Святість не хоче згодитися на цю мою просьбу, нехай Ваша Еміненція зволить це зробити, як секретар Східньої Конгрегації. Ви є нашим настоятелем і Ви повинні мати старання за нашу Церкву.»²⁰⁾

Такого позволення митрополит Андрей не дістав. Однак те його бажання вмерти за св. віру і Церкву Господь прийняв і те його пожертвування напевно причинилося до того, що наша Церква серед усіх переслідувань безбожного комунізму не згинула і як нескорена Мовчазна Церква в катакомбах далше живе і розвивається. До повного освободження тієї Церкви треба більше жертв і молитов.

Життя єпископа Чарнецького є могутим зазивом для всіх до життя, жертви і молитви та вірности Христовій Церкві.

Читання життєписів праведних осіб викликає в нас подив і похвалу їх святости. Однак з цього не було б великого хісна, якщоб ми до того обмежилися. В останніх часах Бог післав нам

цілий ряд великих, праведних осіб, щоб нас заохотити і потягнути їх прикладом до наслідування їх праведности і бути дійсними християнами.

Пише один з наших визначних богословів, о. др. Липський: «не той нарід є найславніший, який видав багато вчених, діячів культури, великих полководців і т. д., але той, що зпоміж себе видав найбільше святих, бо святість рішає про правдиву вартість народу.»²¹⁾

«Не бійся нічого, що маєш терпіти. Будь вірний до смерти, і дам тобі вінець життя» (Одкровення 2, 10, 11).

Проблески тієї нагороди, того вінця життя, видніли на обличчі владика Николая на склоні його страдницького життя. На його лиці царив спокій, щось надприродного, небесного. Владика неначе відчував той «вінець життя», обіцяний Христом. Він багато терпів, але міг сказати зі св. Павлом: «Тепер я радію стражданнями за вас і доповняю на моїм тілі те, чого бракує скорботам Христовим для Його Тіла, що ним є Церква» (Кол. 1, 24). Владика Чарнецький відчував радість, що своїми терпіннями може задосить учинити Божій справедливості за людські гріхи, і виеднати Божу благодать для св. Церкви. Христові страсті вповні вистачальні, щоб надолужити Божій справедливості за всі гріхи світу і всіх спасти, але, щоб ті Христові страсті були застосовані до всіх, треба терпіння святих.

Новочасна мучениця за віру, Едит Штайн, перед тим, заки згинула в гітлерівській газовій камері (1942 р) писала: «Це не є людське діло, що нам

може допомогти, але тільки терпіння Христа, я хочу в ньому брати участь.»

Товариш єпископа Чарнецького з його богословських студій, екзарх Леонід Фйодоров, переслідуваний більшовиками за католицьку Церкву східнього обряду, писав зі свого заслання: «Ми терпимо за церковний роздор.»

Нехай світлий приклад єпископа Чарнецького надхне багато благородних душ великим бажанням терпіти для Христа і заохотить їх до взнеслого життя жертви, молитви і вірності св. Церкві, а тоді скоро прийде час, що по Голгофі української католицької Церкви прийде день Воскресення. Ця Церква, звільнена від переслідування, заживе новим, могутнім релігійним життям. Каже Г.В. Лонгфеллов: «Життя великих людей всім нам пригадують, що ми можемо зробити наше життя великим.»

ПРИМІТКИ

1) О.А.В. ЧСВВ., «Большевицький Церковний Собор у Львові» 1946 р. «Слово Доброго Пастиря», Липень—Серпень, 1952 р. Нью Йорк, стр. 32 і наст.

2) В.В. Величковський, «Мої Життєві Спомини», В.В. Величковський ЧНІ. Єпископ—Ісповідник, Йорктон, Саск. 1975 р. стр. 12 і Григор Лужницький, «Українська Церква між Сходом і Заходом» Філядельфія, Па. 1954 р. стр. 584.

3) В.В. Величковський, Там же.

4) Святішого Вселенського Архирея Пія XII папи: «Енцикліка в 350—ліття з'єднання української Церкви з Апостольським Престолом, Рим, 1946, стр. 34-39.

5) Після інформацій В. Кунцевола, обласного секретаря комуністичної партії України в 1971 р. було в самій львівській області 550 шкіл атеїзму які вже підготували 6,500 агітаторів. Ті інформації подав В. Кунцевол в журналі «Під прапором Ленінізму.» Це помістив часопис «Вільне Слово» Торонто, 13 листопада 1971 р. стр. 1. Після обчислень таких агентів безбронництва зайнятих в антирелігійній роботі в СРСР є коло півтора мільйона.

6) Музей історії релігії і атеїзму при Академії наук СРСР в Ленінграді, розміщений в будинку Казанського Собору. (Укр. Рад. Енциклопедія, т. 9, стр. 412). Володимирський Собор в Києві

большевики переіменили на безбожний антирелігійний музей. (Іван Гладун «Мене вчили зради» Вінніпег, 1948, стр. 39). Антирелігійний музей большевики отворили в Домініканськiм костелі у Львові. (Українські Вісті, Едмонтон, 1972 р. ч. 34, стр. 2). Також в Києві в Печерській Лаврі (Українські Вісті, Едмонтон, 1974 р. 9 травня, стр. 1). Крім цих існує в СРСР багато других таких музеїв.

7) Д-р Михайло Логоза, «Советська психіатрія на службі КГБ», Свобода, Джерсі Сіті 1975 р. ч. 64, стр. 2-6.

8) Dr. Fred Schwarz, "You can trust the communists", Long Beach, Cal. 1959, p. 9.

9) Про ті переслідування української католицької Церкви комуністичною владою часописи раз—у—раз подають вісті. Доходять навіть відомості про вбивство священника. Ватиканський нівофіціозний часопис «Ль'Оссерваторе Романо» 25 вересня 1975 р. повідомляє, що советська поліція повісила українського католицького священника бл. п. Михайла Луцького. Сталося це 13 січня 1975 р. в селі Дрогович. Причиною цього вбивства було те, що о. Михайло Луцький продовжав свою душпастирську працю,—відправляв Службу Божу й розподіляв св. Причастя вірним. Советська поліція тричі його перестерігала, що «така діяльність уважається в Советському Союзі нелегальною.» На світанку в день убивства прийшов до о. Луцького поліційний агент у цивільному перебранні та підступно викликав його, мовляв до хворого. З повідомлення виходить, що завів свою жертву до ліса. Там советські поліціанти на дереві о. Михайла Луцького повісили. А щоб замести сліди свого брутального злочину, вони вклали до кишені покійного підроблену записку, яка мала б ніби доказувати, що о. Луцький поповнив самогубство після читання...Біблії. Однак ніхто з тамошнього населення не повірив у цю облудну видумку, знаючи добре праведність і святість свого душпастиря, який вправ жертвою комуністичного терору.» Наша Мета «Торонто, 18 жовтня 1975 р. ч. 44, стр. 1.

10) С. Korolevskij, Metropolit Andrew Szepteckyj, Rome, 1964, p. 360.

11) В.В. Величковський, Єпископ—Ісповідник, Йорктон, 1975, стр. 30.

12) «Про сатанине обличчя большевизму.» «Аналєкта Ч.Н.І.» Рим 1935, січень стр. 32-33.

13) А. Княжинський, «На Дні СРСР» Нью Йорк, 1959, стр. 112.

З інших свідоцтв у тій справі варта навести наступне: єп. Ковальський, американець, що працював в Китаї, опісля його арештовано і по літах випущено на волю, вернув до Америки, і оповідаючи про те, що пережив у тюрмах, кілька разів говорив: «Знайте, доперва по китайських тюрмах можна було очевидно стверджувати тихе втілення сатани. Лиш сатана є спроможний мати тільки ненависти до католицького священства, скільки виявлялося її у сторожів чи урядників китайських властей

безпеки.» «Місячник Францішканський», польський (Пуласкі, Віс. 1971 р., за грудень, стр. 27).

Про сучасне переслідування християн комуністичною владою багато вістей подають самовиди і поворотці з комуністичних таборів. З протестантських авторів багато в цій справі пише пастор Ришард Вурмбранд у виданнях: «The Voice of the Martyrs», «Tortured for Christ», Glendale, Ca. 91209, Box 11, USA., in Canada: Box 38, St. Thomas, Ont.—«My Answer to the Moscow Atheists,» by Richard Wurmbrand, (Order from: Arlington House Publishers, New Rochelle, N.Y. 10801).

14) «Молодь України» II вересня, 1964 р. Поміщено в «Гомоні України» Торонто, 1964 р. 24 жовтня, стр. 3.

15) «Cardinal Doepfner on religious persecution» «L'Osservatore Romano», Vatican City, July 29, 1976, p. 8.

16) Loco citato.

17) Твори Слуги Божого митрополита А. Шептицького т. II Іорктон, Саск. 1969 р. стр. 64-65.

18) Австрія в другій світовій війні опинилася в 1945 р. під почвірною військовою окупацією: советською (вже в 1945 р.), американською, англійською і французькою. Найдошкульніша була, очевидно, советська, бо Австрія мусіла платити за неї. Утримувати залоги червоної армії, яка ще й допускалася грабежів, насильства і убивств. ЗДА, Англія і Франція обстоювали, щоб Австрію звільнити з—під окупаційних військових режимів, але советський представник завжди вперто ставив своє «нет»...У той час роками молилися постійно в австрійських церквах за звільнення країни з—під окупації, а зокрема в численних монастирях відбувалися день і ніч моління в цьому наміренні. І сталося якесь чудо, бо після довгої, майже безконечної черги конференцій упродовж десять літ, які були безплідними в дискусіях та кінчилися негативними вислідами, на одній з них, у лютому 1955 року, знечевя дав згоду від советського уряду тодішній міністер закордонних справ В. Молотов, щоб визнати суверенність неутральної Австрійської Республіки та звільнити її від окупаційних військ.

Цей несподіваний зворот Москви, яка нагло й легко погодилася на те, що десять років твердо заперечувала, наглядно доказав про іншу, вищу понад міжнародню політичну Силу. Небо вислухало масові молитви австрійського населення і Боже Провидіння волило його прагнення свободи.

Нема сумніву, що також наші молитви будуть вислухані, якщо вони будуть ширі, нехай і короткі, але постійні. щоденні та масові, із тисячі тисяч сердець і уст, в одному спільному наміренні за визволення України.

«Шлях Філядельфія, 27 квітня, 1975 р. стр. 2).

19) С. Korolevskij, op. cit. p. 356.

20) С. Korolevskij, op. cit. p. 360.

21) О. Богдан Липський, «Духовість нашого обряду». Торонто, Ont. 1974 р. стр. 181.

10

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

«Пам'ять праведника буде вічна» (Псалом III,6)

Єпископ Чарнецький живе в пам'яті людей. Багато осіб просять його заступництва перед Богом. Люди приходять на його могилу, моляться і дістають поміч. Свідоцтва достовірних осіб про вислухані молитви, особливіші uzдоровлення і надзвичайні події. Заохота, щоб користати з його заступництва перед Богом.

Праведник буде тішитися в небі вічною радістю—щастям в огляданні Бога, в його любові. Праведник буде також на землі завжди жити в пам'яті людей «з роду в рід.» (Літургія за померлих). Люди, розважаючи святе життя праведних осіб, будуть прославляти Бога, що діланням Святого Духа, при слухнянім співділанні святих, вирізьбив на їх душах образ Христа. Дійсно, «чудний Бог в святих своїх» (псалом, 67, 36).

Однак праведні душі є Божими любимцями і їх молитви, їх заступництво мають велику силу перед Богом. Вони є послами, що вставляються у Бога за людей. І тут треба також сказати: справді «Дивний Бог в своїх святих!»

Таким послом перед Богом є єпископ Чарнецький. Так, владика Николай є послом перед Божим престолом в імені тих, що до нього звертаються з просьбами, а зокрема в імені української католицької Церкви. Він є до Бога послом, назначеним невидимими стигматами, знаками ісповідника—страдника за св. віру, за вірність своїй українській католицькій Церкві, вірність Апостольській Столиці. Про це, що він в

небі є послом до Бога, глибоко переконані ті вірні, що остають сьогодні під большевицькою владою. Вони звертаються до нього з великим довірям у всіх своїх потребах. Залізна заслона, що відмежовує СССР від вільного світу дуже перешкаджає, а то прямо унеможлиблює всяку комунікацію вільного світу з мешканцями СССР. Стисла, часом прямо нелюдська перевірка тих, що приїжджають до СССР, контролю переписки, ціла армія поліції й тайних донощиків, часто устаткованих модерними підслухувачами, все те унеможлиблює свободну розмову з мешканцями СССР.) Однак, не зважаючи на ті всі перешкоди, від часу до часу передістаються уривчасті вісті про те, як там люди звертаються до владики Чарнецького, просячи його про заступництво перед Богом, і як через його посередництво дістають різні ласки, нераз чудесні. З тих вістей ми можемо представити собі в загальних чертах образ того, яку силу мають перед Богом молитви цього праведника.

Від початку другої світової війни єп. Чарнецький був обмежений у виконванні своєї апостольської і душпастирської праці. Большевики, а навіть німці не дозволили йому трудитися на Волині, де він так бажав працювати і з таким успіхом виконував свою місіонерську працю. Від свого ув'язнення, 1945 р. аж до своєї смерті, 1959 р., він міг тільки потайки сповняти свої священні і єпископські обов'язки. А його апостольське серце горіло такою любов'ю Бога і ближніх, для них трудитися і жертвуватися! Тепер, по його смерті, ціла комуністична потуга з цілим своїм модерним поліційним апаратом, не може перешкодити йому у виконванні апостольської любови супроти

потребуючих, що звертаються до нього, просячи його заступництва перед Богом.

Спочатку останки владики Николая вірні зложили у Львові на цвинтарі в Кульпаркові, що був близько його мешкання. Сьогодні по його смерті стали доходити з Галичини відомості, що багато осіб безнастанно відвідують гріб покійного єпископа. З Риму пишуть, що «багато осіб відвідує гріб нашого єпископа і там моляться. ») Подібно пише у своєму листі С. Софронія Ч.С.В.В. «Землю з могили св. п. Н. Чарнецького люди майже рознесли і єп. Чарнецький робить чуда.» з) Ці вісті потверджують й інші особи. о.Ф. Боский пише з Бельгії, що мав відомості, що наші люди відвідують гріб єп. Чарнецького. 4)

О. Еміліян Тремблей ЧНІ., що відвідував Галичину літом 1967 р. пише: «На гробі єп. Чарнецького безупинно діються численні чуда. Вже за його життя творилися чудесні події. Один з його товаришів в тюрмі оповідає, що коли о. Чарнецький молився, то світляний німб окружав його голову.»

Цінні відомості про владику Николая подає одна довірена особа «), що недавно приїхала з СРСР до Канади. В справі єп. Чарнецького її інформації наступні: -) «Наперед поховали преосвященного владику на Кульпарківському цвинтарі, де хоронили умово хворих. Звідтіля два рази викидали тіло з гробу. На цим гробі діються чуда; одна жінка, якій мали ампутувати руку, набрала землі з гробу кир Николая, приклала до руки і одужала.»

Інша сліпа натирала очі землею з гробу кир Николая і прозріла. Інша інформація повище згадані особи: «дві довірені особи оповідали їй

таку подію зі заслання: «Владика мав виконувати важку працю, певну частину, ланку, дров в лісі вирубувати, і тому, що не встигав зробити своєї норми днем, працював до пізна в ночі. А над ним, над його головою, появилось ясне світло, як зоря. Люди питали, що це і відповідь була, що це святий чоловік рубає там дрова. Цю ясність було далеко видно серед темної ночі.»—Дальше ця особа казала, що на гробі завжди хтось молився, просив ласки. Ця особа оповідала, що єп. Чарнецький по повероті зі свого заслання тайно святив священників для мовчазної Церкви.

Інша довірена особа, що була в Галичині в 1972 р. пише: «Ми були на гробі єп. М. Чарнецького; люди приходять на його гріб, кладуть квіти, свічки і моляться.» 8)

Тіло єп. Чарнецького не довго спочивало на Кульпарківському цвинтарі. Місто Львів стало поширяться в сторону цього цвинтаря так, що цей цвинтар зліквідовано, а хто хотів, міг перенести своїх померлих на цвинтар на Личакові. І так добрі люди зробили з тілом єп. Чарнецького: в листопаді 1969 р. його тіло перенесли на Личаківський цвинтар, там його зложили в нову могилу і—як подає часопис—, відправили панахиду. 9)

Один турист, що відвідував Україну (Галичину) в серпні 1971 р. пише: «Мені показали на Личаківському кладовищі могилу владика Чарнецького. Його тіло недавно сюди перенесено. Гарний, чорний пам'ятник з хрестом; на могилі стоїть багато свіжих квітів і горять запалені свічки. Це очевидно, що багато відвідувачів щоденно приходять на цю могилу. Мені розказували, що на могилі владика Чарнецького

сталося вже багато чуд.— Біля могили гурт людей, мужчин і жінок співають: «Радуйся невісто неневістная.»

Цей турист каже: «Я був здивований, бо це був будень.»¹⁰⁾

Крізь щільну куртину, що нею окружений СРСР, передістаються ще й інші певні відомості про uzдоровлення, що сталися за посередництвом єпископа Чарнецького.

Брат Василь ЧНІ. пише у своїй подяці до католицької преси, що йому вдалося окружною дорогою переслати: «Майже п'ять місяців в мене кров ішла з кишечника. Я лежав в лікарні 20 днів і робив всякі заходи та звертався за порадою до лікарів, але нічого мені не допомгло. В крайності я звернувся до доброго нашого Николая Чарнецького і обіцяв, що оголошу це, як поможе. То через пару днів кровотеча перестала і навіть сліду по ній не має. Тепер дуже дякую йому за це. Вдячний брат Василь, ЧНІ. »)

Одна жінчина у Львові мала рака на грудях. Лікарі казали їй прийти на операцію. Тимчасом вона пішла на цвинтар, де був похований єпископ Чарнецький (це був ще Кульпарківський цвинтар), взяла з гробу кир Николая землі і приложила собі до хворих грудей. Рано встала й зобачила, що рака вже нема. Пішла до лікарів вони переконалися, що рака вже нема, але казали тій жінці про це не говорити нічого. Вони боялися, щоб большевицька влада не тягнула їх на допити. Про це uzдоровлення говорив авторові цього життєпису преосвященний Величковський в часі свого побуту в Йорктоні літом 1972 р. Владика Величковський був у тому часі у Львові і знав про це uzдоровлення. Він переказував, щоб та жінка

прийшла, але вона не приходила, видно також боялася большевицької влади.

Деякі інші подяки були оголошені в пресі. Між іншими о. Ю. Прокопів пише: «Дякую ісповідникові бл. п. Чарнецькому за отримані ласки.»¹²⁾

Літом 1976 р. автор цього життєпису дістав окружною дорогою лист з Галичини від довірної особи з інформаціями про єпископа Чарнецького. Цей її лист свідчить, як мешканці СРСР мусять дуже уважати в писанні листів, пам'ятаючи, що їх листи переходять через большевицьку цензуру. Тому автор цього листа не називає по імені єпископа Чарнецького, тільки називає його «наш дідусь.» Тут подаємо цей лист: «Сл. Іс. Хр. Наші Найдорожчі! Я зовсім не приготований, щоб написати про так важну справу, щоб дати свідоцтво про нашого дідуса. Факт є, що від смерти, то постійно нарід приходить на гріб, щоб просити їх помочі. Так, що від кількох літ почали людей штрафувати, та розганяти, як хуліганів, особливо коло першого листопада то ставлять варту, що постійно розганяє людей. Однак це не помагає, люди приходять, відмовляють вервицю, співають молебні, панахиду, світять свічки, міняють квіти. Так, що майже постійно люди приходять тому, що одержують поміч. Давніше оповідали, що якийсь жид, що сидів разом з нашим дідусем, хворів на рака. І йому приснився наш дідусь, тай каже, чому ти мене не просиш, щоб я тобі поміг, що він почав просити о поміч, і був вилічений, про що оповідав людям. А я сам більше як десять літ, мав якусь висипку на тілі, і чим би не лічив, то всебільш роздразнювалось. Так, що я в безпомічності, почав просити нашого

дідуся, щоб поміг. І все щезло так, що я навіть не запримітив коли. А так, що я довго хворію на жолудок, і часто звертався до лікарів, навіть два рази лежав у лікарні. Однак нічого мені не знайшли, щоб мене вилікувати. А що я міг працювати, та дожив під сімдесятку, то я переконаний, що це наш дідусь мною опікується і дає мені те, що мені потрібне на кожний день. Я часто їх відвідував. Було прийти до них то казали, сідайте, і брались щось пригрівати. Коли я просив, що я сам собі пригрію, то казали, ви гість, я вас буду гостити. Оповідали, що мали гостя, який ніби прийшов питати, чи їм не роблять кривди, а на ділі збирав на додаток для Йосифа. І легко але і подушки стискав і все перевертав...Казали, вже буду вмирати, що скоро сталося.—Прийміть як найширші поздоровлення від нашої рідні.»

Всі ті відомості про єпископа Чарнецького є ясным доказом, що заступництво цього владики є могутим перед Богом і виєднує особливіші, навіть чудесні ласки, наколи люди так часто і безпереривно звертаються до нього в своїх потребах. Це вже тільки літ проминуло від смерти (1959) цього ісповідника—страдника, єпископа Чарнецького, а пієтизм і довіря до нього зовсім не слабне. Ті, що так стало до нього звертаються, просять його заступництва, прикрашують його могилу квітами, на його гробі навіть відправляють богослужби, напевно дістають через його заступництво великі ласки, бо якщо не діставали б ласк, то не приходили б на його гріб, не молилися б, не прикрашували б його могили тим більше, що наражуються на переслідування безбожного уряду. Це також певне,

що тих чудесних уздоровлень і надзвичайних подій, що діються в СРСР за посередництвом владики Николая, є багато. Однак в обставинах, які є тепер в СРСР, прямо неможливо навіть подумати, щоб перепроводжувати там якенебудь слідство і канонічне доходження, щоб урядово переконатися про правдивість чудесних уздоровлень, потрібних до проголошення когось блаженним. Такі докази були б яким свідомством існування надприродного світу, існування Бога, а на це комуністична влада рішуче не дозволить.

Ті, що живуть у вільному світі, свобідно можуть користати з того, що мають в небі перед Богом могутнього заступника, «посла до Бога» в особі покійного владики Чарнецького. Його апостольське, праведне серце обіймає гарячою любов'ю всіх людей, як про це свідчать вісті з—поза залізної заслони. Однак особливішим способом він огортає своєю любов'ю членів тієї Церкви, для якої він страждав, української католицької Церкви.

Нехай це заохотить всіх, щоб у своїх потребах просили його заступництва перед Богом особливо тоді, коли людська поміч безуспішна. Це певне, що за його заступництвом Бог буде уділяти ласки, навіть надзвичайні. Коли св. Церква буде мати докази такої чудесної помочі через заступництво владики Чарнецького, тоді буде могла проголосити того покірного сина убогих родичів, великого праведника ісповідника, блаженним. Таке проголошення буде для вселенської Церкви, а зокрема для української католицької Церкви і для страдницького українського народу великою ласкою і підйомом духа в теперішніх так прикрих часах, і надхне цю Церкву і нарід великим

довірям на майбутність, моральною силою, бодрістю духа і певністю, що маємо перед Богом свого посла, що опікується нами. Про це треба сердечно й витривало молитися.

Нехай Пречиста Діва Марія, яку владика Николай так сердечно почитав і любив, виеднає ту ласку прослави єпископа Чарнецького.

Молитва За Прославу Преосвященного Николая Чарнецького

Господи Боже наш, з глибини душі дякуємо Тобі за ласки і дари, якими Ти обдарив Твого слугу Николая Чарнецького. Просимо Тебе, зволь ласкаво прославити його також на землі ясними знаками, щоб св. Церква проголосила його блаженним. Нехай благословиться і прославиться Твоє ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Якщо хто дістав би яку ласку через посередництво бл. п. Николая Чарнецького, нехай ласкаво повідомить про це отця Протоігумена Отців Редемптористів, у Вінніпегу, Ман.—Адреса:

Very Reverend Father Provincial,
250 Jefferson Ave.,
Winnipeg, Man.
R2V 0M6 Canada.

ПРИМІТКИ

1) Поліційний апарат в ССРСР обіймає цілу армію різного роду осіб, запряжених в доставуванні комуністичній владі потрібних їй інформацій. До цієї поліційної армії належать не тільки офіційні члени КГБ, але також цілий ряд тайних агентів, донощиків, сексотів і т.д. Ця поліційна мережа обіймає всі шари суспільства, всі інституції так, що всі совітські горожани, мешкаючі в ССРСР і туристи є завжди під чуйним оком совітської поліції. До чуйної контролі й нагляду совітська поліція уживає всіх модерних винаходів; підслухувальні апарати вона тайно уміщує навіть у приватних мешканнях, коли сподіється дістати потрібні їй інформації. Після навчання Леніна: «Кожний громадянин Совітського Союзу, повинен бути чекістом» (значить тайним

донощиком). Комуністична влада прямо часом змушує бути донощиком, і коли комуністи пропонують кому бути тайним їх агентом, а він відмавляється, не хоче цього приймати, він наражується на переслідування. Такі агенти й донощики стараються знайти якнайбільше інформаційного й обвинувачуючого матеріялу, сподіючися за це нагороди тим більше, що й над ними є поліційний надзір.

2) R.I.S. Feb. 1963, an. XV. 2. p. 657.

3) Лист С. Софронії ЧСВВ. з Беріссо, Аргентина з дня 27—го жовтня, 1960 р.

4) Лист о. Ф. Боского ЧНІ. з дня 20—го жовтня, 1961 р.

5) Лист о. Ем. Трамбля ЧНІ. з дня 27-го серпня, 1967 р.

6) З причини дуже строгої перевірки й небезпеки допитів і репресії зі сторони комуністичної поліції, ми не подаємо у цьому життєписі імен осіб, що переслали нам різні вісті про надзвичайні події зв'язані з особою єпископа Чарнецького, однак ми ручимо за достовірність тих осіб.

7) Інформації згаданій довіреної особи подав п. А. Базилевич у своїх листах з дня 24—го грудня 1975 р. і з дня 22-го лютого 1976 р. п. Базилевич зі згаданюю особою бачився в Торонті і з нею говорив.

8) Лист С. М. з дня 22—го жовтня, 1972 р.

9) «Свобода», Джерсі Ситі, 7-го квітня 1971 р. стр. 1.

10) «Українські Вісті» Едмонтон, Альта., 16 вересня 1971 р. стр. 15.

11) «Голос Спасителя» Йорктон, Саск. число за червень 1971 р. стр. 2.

12) «Слідами Малої Тереси» Париж, Франція, 1960 р. стр. 2.

Кінцева примітка

В цьому життєписі є багато світлин, що їх я дістав від різних осіб. Трудно мені всім поодинокю подякувати. Тому я на цьому місці складаю щиру подяку тим усім, що були так добрі прислати мені світлини, з яких я користав у виданні цієї книжки.

ДОДАТКИ

1

Митрополит Андрей Шептицький про обрядові справи X

Божою милостію і Благословенням Апостольського Престолу Митрополит Галицький до духовенства Галицької Провінції.

Дві переважні події у розвою нашої Церкви, які зайшли в останніх часах, приневолюють нас забрати голос у справі, яка не лише мусить у великому ступні займати всіх священників нашої Провінції, але від якої правильного поставлення просто залежить ціла будучина нашого обряду і ціла праця, яку за поміччю Божої благодати будемо могли сповнити в ділі повороту наших відлучених братів на лоно святої католицької Церкви.

Першою подією є назначення Апостольського Візитатора для всіх парохій східного обряду в границях Польщі (з виїмком нашої Церковної Провінції) в особі Преосв. Кир Николая Чарнецького, монаха Конгрегації Св. Избавителя (Редемптористів), б. священника нашої Церковної Провінції. Це назначення Апостольського Візитатора, як не менше вибір особи, якій Святіший Отець той переважний уряд поручив, уважаємо за новий і великий доказ прихильности Христового Намісника для нас. Сам факт, що Святіший Отець хоче бути безпосередньо якнайкраще поінформований про весь стан Унії в Польщі, є для нас усіх великою потіхою і потверджує у нас надію, що справа св. Унії буде через Апостольський Престіл так поставлена, і розв'язана, як цього вимагає дійсно добро нашої Церкви та нашого народу.

Преосвященний Николай є монахом всеціло відданим справі Унії, чоловіком, що віддавна працює поза границями нашої Церковної Провінції, який по Божому розуміє потреби і трудності уніоністичної праці серед українського та білоруського народу і без сумніву зуміє достойно сповнити поручений собі уряд Візитатора.

Уряд його, як сказано, не відноситься до нашої Церковної Провінції і тому хоч висловлюємо радість з його назначення, не маємо можности його між собою вітати, а разом не маємо причини висказувати надії чи бажання, що новий оборот розвою Унії в Польщі обернеться в хосен нашої Церковної Провінції.

Участь наша в справі Унії поза границями нашої Провінції не зміняється через назначення Апостольського Візитатора і не є правдоподібним, щоби в короткім часі змінилася. Справи нашої Церковної Провінції належать у Римі до компетенції Конгрегації для Східної Церкви, а справа Унії в Польщі, поза границями нашої Провінції належить до компетенції Комісії «Про Руссія», себго для територій, що належали колись до російського царства. Однак назначення Візитатором чоловіка, який перед вступленням у монашій чин належав до духовенства нашої Церковної Провінції, є подією дуже відрадною для всіх нас, але її подією, що змушує нас до провірення умовин, під якими ми зможемо колись причинитися до повороту до церковної єдности відлучених

наших братів на Волині Підляшші, Поліссі та Білорусі. Преосвященний Николай належав усе до тих священників, що вміють як слід оцінювати традиції Унії і працю довгих поколінь нашого духовенства в цій справі, що ясно розумів, як цінні і важні є ті традиції Унії, які свято зберігають усі наші обрядові, церковні і національні звичаї, спадщину перших століть християнства в нашому народі. Преосв. Николай був усе обрядовцем найліпшого зразку, прив'язаний до всіх традицій, оцінював, їх значіння, але й розумів їх згляду вагу чи вартість у душпастирській праці. Коли вже як монах був з монашого послуху призначений до праці на Волині, відразу, разом зі своїми братами Конгр. Св. Ізбавителя, вмів у всіх обрядах пристосовуватися до потреб народу, для якого мав працювати. Зрозумів, що деякі наші новіші галицькі звичаї є того роду, що цій праці могли би пошкодити.

Другою подією для нас вельми важною, є те, що автентично довідуємося, що в Римі признали за доцільне заховувати східній обряд у цілості поза границями Галичини, а галицьку обрядову форму uznали вузькою і невідповідною до праці між православними. Ми знали, що місіонарі Ч.Св. Ізбавителя, які від давна на Волині працюють, заховували все як найвірніше і як найстаранніше всі обряди так, як вони в краю заховувані духовенством і народом Волині, не впроваджуючи в нічому **найменшої навіть з тих змін, які від часів Унії з законами і без киконів були в нас запроваджені. Чи Отці Ч. Св. Ізбавителя йшли в цій справі за вказівками, даними собі з Риму, чи ні, цього Ми не знали. Хоч їх праця була дуже близькою Нашому серцю, Ми з принципу до неї не мішались, не маючи, після закінчення Конкордату, до цього ніякого канонічного уповажнення і не хочучи якоюнебудь, навіть дозволеною, участю, стягати на себе чи на них якенебудь підозріння. На кожний випадок Отці Чина Св. Ізбавителя, примінюючися на Волині у всім до місцевого обряду, уживаного в церквах т. зв. православної Церкви, поступали правильно і не могли й не повинні були інакше поступати навіть, коли б не мали ніякого розпорядку чи вказівок з Риму: Католицька наука, будучи наукою Христового Євангелія і вселенської Церкви, є всесвітньою наукою, призначеною для всіх народів і всіх часів і проповідники цієї науки, може більше на Сході, як денебудь інде, мусять вистерігатися, щоб Христову науку лучити чи в'язати якиминьбудь принципами національними, чи обрядовими. Кажемо на Сході, ніж денебудь інде, бо саме найбільше східнім людям і східнім церквам і народам, вихованим через ті церкви, бракує того розуміння вселенськості Христової науки. Їм видається, що лиш їх форма є правдивою формою християнства і що католицизм, у сушності своїй, є зв'язаний з латинським обрядом і зі Заходом. В їх понятті стати католиком не є тим, чим воно в дійсності є: прийняти вселенську науку Христа і признати вселенську владсть Папї, але є прийняти обряд**

западний, і до того і якусь западну народність. У наших сторонах стати католиком є для православних—стати поляком.

Перша річ, щоб їх до католицької Церкви наблизити чи приєднати, є приєднати їх до того, щоби зрозуміли, що не треба їм нічого змінити зі своїх церковних чи обрядових чи національних традицій та звичаїв, що можуть стати католиками, заховуючи у всім свої обряди, як їх досі заховували, без ніяких змін.

Такий був усе спосіб поступовання Риму супроти східних людей, що піддавалися Апостольському Престолові.

Однак східні, після того, як приймуть вселенську віру і піддадуться власті вселенських Архиреїв, заховують щось із ложних понять, які мали перед з'єдиненням (дисунії). Вони часом ще вважають, що латинський обряд в цілості, або в частині є злучений в суті з католицькою вірою. Під впливом того свого ложного поняття а також під впливом такого самого ложного поняття деяких католиків і латинників, що живуть між східними і всіми силами хотять тим східнім накинути або цілий або бодай частину латинського обряду, східні католики **задержуються наче в** половині дороги і так, як робили в дисунії, так само і в унії лучать з католицькою наукою деякі дрібні звичаї, прийняті з латинства. Тим дрібним звичаям ложно надають не по—католицьки, догматичне значіння і тим способом судять про обряди й людей не по—католицьки.

Якщо між тими, що визнали вже власть вселенського Архирея і прийняли вселенську віру, значить між католиками, яких уніятами чи унітами називають, виробляється думка, щодо сущности їх злуки з Римом належать деякі обрядові форми, прийняті з латинського обряду так, як—згідно з нестійною думкою дисунітів—східній обряд належить до суті дисунії, то така їх думка, що впливає з ложного давнього поняття немов би обряд латинській в суті до католицької Церкви належав не відповідає ані духові католицької Церкви відносно східних, ані католицькому духові східних. І ця помилка є, відай, найбільш суттєвою у всіх т. зв. уніятів. Вони не раз, не розуміючи католицького духа і католицької Церкви підлягають впливам латинського обряду, або національних понять чи звичаїв якогось західнього народу і починають поволі вважати справами нерозривно зв'язаними з католицькою доктриною якісь звичаї чи практики чи обряди, які абсолютно не мають нічого спільного з католицькою наукою. Є наприклад люди, які готові вважати річчю якогось догматичного значіння відмовляти три рази «Богородице Діво» після Служби Божої, або щось подібного. Очевидно, вони таким чином роблять карикатуру з католицької доктрини і той ложний суд впроваджують в цілу свою працю. Для них бути католиком—це не значить прийняти вселенську доктрину Христа і підлягати власті вселенських Архиреїв, лише заховувати такі дрібні провінціональні, парохіяльні звичаї, що держаться прямо одної дзвіниці. Очевидно, що така вузькість понять робить їх цілком

незлібними до унійної праці а не раз справляє, що вони є навіть шкідливими для цієї праці і не повинні бути до неї допущені, бо якже до широкого духа католицької Церкви зможуть ввести людей ті, що самі того духа не мають? Це не значить, щоби ми осуджували всі законні зміни, які провінційальні Собори в нашій Церковній Провінції впровадили згідно з потребами часу і народу. Однак тих обрядових змін, введених законно Замойським і Львівським Собором, нема дуже багато. А навпаки є дуже багато з наше життя незаконно введених і не всіми прийнятих обрядових звичаїв, або—що гірше—обрядових недбалств, що з обряду роблять карикатуру. Тому при системі догматизування кожної зміни, стає необхідним те, що людей того типу не можна допускати до унійної праці. Наша Церковна Провінція дійшла до того, що вузькоглядність в розумінні деяких обрядів і нецерковний, некатолицький дух в їх приміненні стає загальною небезпекою. Без нового провінційального собору нема мови про те, щоби знести й усунути ті рішення Замойського чи Львівського Собору, котрими наша Церковна Провінція законно впровадила деякі обрядові зміни. Коли ще є які загально прийняті звичаї,—може не інакше апробовані церковною владою, як тільки мовчанкою,—звичаї, які з'єднали собі нарід, до яких нарід привик і які цінить, тоді, очевидно, їх не може сам священник змінити чи зносити, бо такі звичаї можуть через мовчаливу апробату Церковної Влади стати законними звичаями. Однак у всіх інших справах треба нам совісно і дбайливо заховувати всякі хочби найдрібніші обряди і можливо найбільше пристосувати їх до східної традиційної форми, яка в нас, на жаль, таки через недбалство поволі затрачується. Католицький дух, послух для католицької Церкви і потреба бути готовим на поклик, коли прийдеться працювати для нез'єдинених наших братів, вимагають від нас, щоби ми були обрядовцями і не лише вірно заховували досі приписане і обов'язуюче, але й відновляли наші питомі традиційні звичаї, які, або цілком, або в часті затрачуються. Так заховувати обряд веліли би самі літургічні та наукові огляди.

Не є це розумно ані поважно легковажити дрібні приписи, а також робити з обряду якусь карикатурну мішанину, що не має ніякого ані літургічного ані научного змісту. Не можна напр. погодитися на таку латинізацію, яку в останніх часах впроваджували на Холмщині деякі священники, що приклякали при Службі Божій, давали розрішення в латинській мові і старалися якнайбільше наблизитися до латинського обряду. А вже просто гріхом є не вважати на приписану форму лише тому, що вигідніше її не заховувати. Хто з принципу хреститься все цілою рукою і все лиш раз, хто заєдно без ніякої причини не вживає при проскомнідї копія, хто перед Службою Божою не відмовляє молитов перед іконасом, або допускається інших подібних пропусків і недбалств, яких числа нема, той грішить

недбальством через незаховання припису, а навіть робить з обряду прикру карикатуру.

Однак не огляд на красу літургії і повагу Богослуження, не огляд на стиль обряду і навіть не огляд на поодинокі приписи, які треба совісно заховувати, лише без порівняння вищі і ширші мотиви вимагають від нас обрядовости. Вона є потрібна католицькій Церкві, бо без неї ми не тільки не можемо послужити католицькій Церкві в ділі повернення до єдності Церкви відлучених братів, але просто шкочитимемо Церкві в цьому ділі. Обрядовість потрібна й для нас; безумовно нам треба перестати наслідувати, нам треба бути собою, бо лиш так зможемо щось Церкві принести, щось для неї зробити.

Може бути, що є багато католиків, які нічого більше не бажають, як тільки того, щоби ми не були допущені до унійної праці. Багато бажало би нас видіти замкнених в Галичині, занятих внутрішніми боротьбами, засуджених на вічну безплідність і не чинних у справах, що відносяться до вселенської Церкви. Однак ніяким чином не лежить це в нашому інтересі ані в інтересі католицької Церкви давати тим нашим приятелям найсильніший аргумент, що ми є дійсно такими, якими вони хотіли би нас видіти, себто неспосібними до унійної праці і шкідливими для неї.

Нам треба вірно заховувати всі наші давні обрядові і церковні передання. Це не значить, щоби мали приймати якісь незнані і чужі нам обряди російської синодальної Церкви. Але коли між нашими старими і давніми переданнями знаходяться деякі звичаї, які заховалися і в синодальній Церкві, то це не може бути для нас причиною, щоби ці наші давні звичаї занедбувати.

І до нашого народу не можемо йти з програмою легковаження або й висмівання всього, що рідне, що східне, що наше, що нам питоме, що нам батьки передали, бо таким представленням речі зробимо їм правду Христової науки зненавидженою. Тим менше з такою програмою можемо йти до відлучених, бо свої обрядові звичаї можуть цінити більше, як віру.

Очевидно, треба їх довести до того, щоби вони віру ставляли на першому місці. Але чи це осягнемо, висміваючи їх звичаї? Чи радше не наразимося на те, що й нас зненавидять і науку, котру би ми хотіли передати?

Зрештою, неправильно віру протиставляти обрядові. Обряд є визнанням віри й очевидно без віри не має вартости: але й віра без визнання віри—без того найважливішого діла віри, яким є торжественне визнання—є мертва і без значіння. Відлучення богослужбених відправ від віри і протиставлення одного другому є протестантською думкою.

Програма св. Павла: *Всім стати для всіх*—обов'язує нас. Тому, щоби східні для Бога і Церкви приєднати, треба нам самим східними бути, або й східними ставатись. Очевидно, чим більше дбатимемо про обрядові традиції нашого народу, тим сильніше

треба нам буде працювати над тим, щоби дати тому народові католицьку свідомість, то є свідомість належати до вселенської Церкви і прив'язання та любов до тієї Церкви і її зверхника, Римського Архiereя, до всіх прав і догм Церкви.

До цієї католицької свідомости й прив'язання до католицької Церкви мусимо змагати всіми можливими способами. Коли та свідомість і то прив'язання в нашому народі побільшає почитання Пресв. Серця, Непор. Диви Марії, то сміло наш нарід до цього почитання і любови будемо заохочувати, Але в почитанні Христового Серця будемо стерегтися сліпого наслідування лиш того, що бачимо в костелах. Почитання Христового Серця чи Непороч. Зачаття можуть рівно добре прибрати западну як і східню форму. Чому їх не приміняти до нашого обряду, чому не давати їм східньо—византійської форми? Наш обряд чимраз частіше звать і Римська курія і богослови кат. світу византійським обрядом. Ту назву оправдує факт, що Византія надала нашому обрядові його дефінітивну форму і що цей обряд з Византії прийняли. А коли так, чиж можемо назвати византинізмом лише те, що є недобре в традиції византійської Церкви? Очевидно в тих традиціях є схизма Фотія і Керулярія, в цих традиціях надто далеко ідучі вимоги цезаропапізму. Того всього очевидно відрікаємося і це осуджуємо. Але чи можна те осуджування і відречення звернути до цілого обряду і так само обряду відрікатися, як і схизми? В традиціях византинізму є неодн, чого одобряти не можемо. Зовсім так, як і на Западі і в історії западних церков є такі напрями, противні духові католицької Церкви (галіканізм, йосифінізм, американізм), з якими не можемо погоджуватися. Передовсім же таким злим і ложним византинізмом є догматизування обрядів, приписування догматичного значіння обрядовим формам. Дивно нераз видається, як люди, що виступають найбільше проти византинізму, являються найзавзятішими византиністами в приписуванні догматичного значення малим, а часом незаконним звичаям, що не мають ані правної ані душпастирської підстави, та називають схизматиками найкращих католиків тільки тому, що в свому «Вірую» не хотять вложити неканонічних додатків.

Хто прив'язує надмірне, майже догматичне значіння до якихнебудь, дрібних обрядових практик—той багато не різниться від того православного батюшки з царських часів, який з патосом твердив, що широкі рукави його рясї мають «догматическое значеніє.» Очевидно, що таке твердження є абсурдним византинізмом. Однак, щоби його вилічити, треба почати від важніших справ, треба довести його до вселенської віри й підчинення Папі, а тоді—може й не знаючи коли—зрозуміє, що можна носити вузькі рукави подобатися Богові. Коли ж проти византинізму, його широких рукавів і бороди підемо боротьбою з таким самим византинізмом вузьких рукавів і оголеної бороди,—то ледви чи колись його переконаємо про правдивість

католицької науки. Коли будемо боротися упертим обстоюванням дрібниць проти двомерного знаку хреста (старо—обрядовців), сугубого аллилуя, таких то а таких постів, тоді помножимо труднощі так, що не можна буде й подумати про допровадження до якої будь єдності. Тільки ширина Христових поглядів, тільки вселенскість науки можуть стати ліком на східній чи західній византинізм.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа нехай буде зі всіми Вами. Амінь. Дано при Нашому Архикатедральному Храмі св. Вм. Георгія, дня 13 квітня 1931, в другий день Празника Христового Воскресення, Андрей Митрополит.

X) Це послання було поміщене в «Ділі», Львів, ч. 85. дня 21 квітня 1931 р.

НА ШЛЯХУ ДО РОЗВ'ЯЗКИ УНІЙНОГО ПИТАННЯ X)

Факт іменування окремого єпископа для областей, на яких зродилася і більше двох соток літ проіснувала унія, є для католицької Церкви загалом, а для нас зокрема, великої ваги. Бо ось по часі майже 100 літ від хвилі безприкладної в історії ліквідації уніяцької Церкви на тих територіях, уніяна ідея не лиш віджила, але воплотилася в діло до тієї міри, що мимо різних і великих перепон політичної натурн, Апостольський Престіл іменує для неї окремого єпископа, вбираючи молодий унійний рух в ясно означену канонічно правну форму, та тим самим зберігаючи його від можливого хаосу, а цілій майбутній праці дає можливість успішного розвитку.

В часі, коли бувші уніяцькі області припали Росії і на яких запанувало насильно введене царське православ'є, уніяна ідея там ніколи не вмерла, але жила в душі народу, вибухаючи нераз ясним полум'ям своїх визнаців, яке чим даліше, тим більше потахало, але не згасло ніколи. Знали про се усі діячі й ідеологи унії поза межами Росії, які часто тайком переходили державні кордони прислухуючись релігійним настроям народу та покріпляючи вибрані одиниці на душі. Знав про те, що з упадком релігійної нетерпимости в Росії прийде до відродження унійної думки на давніх її областях і наш Високопреосв. Митрополит, найбільший подвижник церковного зєднання останніх часів і тому він вже в перших початках світової війни назначив двох єпископів—місіонерів для найближчих нам областей: о. Д-ра Дм. Яремка на єпископа острозького і о. д-ра Й. Боцяна на єпископа луцького. Оба вони дістали важке, але почесне завдання відновити унію серед православного населення української Волині, а відтак поширити її і на дальші області давньої унії. Та перший з них, пок. о. Яремко помер у царській неволі, не діждавши повороту у рідний край, а преосв. Боцян вернувся, і після радісної багато надійної обїздки підчинених його майбутній юрисдикції областей, що оставали під австрійською військовою окупацією, укладав і розмірковував докладніший плян своєї місіійної праці в Луцьку.

Але вибухла велика революція в Росії і на Волині, після її короткої приналежности до української держави прийшла польська державна влада, яка єп. Боцяна до Луцька не пустила. Унія, яку репрезентувала українська гр. кат. Церква і єп. Боцян, не сміла переступити «Сокальського кордону», що ділив рідних по крові братів. Занадто була вона в собі сильна, занадто загартована у повсякчасній боротьбі за своє існування та за своє добре ім'я і честь, так що польські політичні рації не казали її туди пускати. І політичні мотиви показались сильніші від усього...

І так українська гр. кат. Церква в Галичині, що одинока на словянському Сході стояла на сторожі великої ідеї, зберігаючи і закріпляючи тісну єдність із вселенською католицькою Церквою, не сміла—мимо релігійної свободи—ширити тієї ідеї на бувших

своїх територіях. Здавалося, що діло віднови унії в католицькій державі безнадійне.

Але ідеологи і працівники унії, обох обрядів, українці, білорусини і поляки, не покидали думки про відбудову унії на її давніх областях. Появляються перші місіонери зiomіж українського духовенства, світського і монашого, монахи найактивнішого латинського монашого Чину приймають з тою метою східній обряд та у своїй новій станиці підготовляють кадри майбутніх унійних робітників, зерно паде на пригожу почву, **ідея набирає реальних форм, вона росте і круг її праці поширюється**, до неї вже голосяться православні священники, що приймають церковну єдність, правда далеко не всі з чистих ідейних мотивів. Але справи рушені з мертвої точки, теоретичні міркування перемінилися в реальний чин.

Однак унію приймають тільки одиниці, а що найбільше невеликі гурти православних. Досі зорганізовано щось понад 20 парафій, успіх 10-літньої праці мінімальний. Причина цьому та, що загал глядить на ті унійні почини з недовірям, а то й з острахом. Він боїться, щоб з тою унією не прийшла латинізація, а велич за тим польовізація.

Щоби зломити те недовіря і упередження, оперте на факті підчиненості цілої унійної акції латинській єрархії, яку в'язало цілу акцію і не давало їй змоги ширше розгорнутися, треба було її від тої підчиненості звільнити і надати їй більшу самостійність в діланні. Колиж по заключенні конкордату не можна було її підчинити під юрисдикцію талинського митрополита, то треба було конечно для успіху самої акції іменувати для неї окремого єпископа, чого домагалася гідність унії і національне підложе.

І Апостольський Престол не зробив і тим засвідчив, що молодий унійний рух не є ефемерна і не діло людське, але діло конечно і спасенне, діло Боже. І хоч як в'язали руки Римові з різних сторін, він, глядячи на успіхи 10-літньої унійної праці, побачив, що тільки власний єпископ може цілу працю поширити.

Новоіменований владики нав'язує нитки перерваної історичної традиції. Його номінацією радє княжий Володимир і Луцьк, його запрошують до себе Вильно, Альбертин і Пинськ, на нього ждуть Холмщина і Підляшшя.

Але перед ним і важке завдання: зосередити цілу акцію і надати їй однообразності, розізнати той туман неясности і загадочности, який в тоє окутував та вивести її на ясний шлях, даючи їй змогу злобути більші симпатії серед православного населення і зробити її більше привагуючою, а велич за ним змінити її.

Для нас, греко-католицьких українців, іменування єпископом того, що вийшов з нашого релігійного і національного середовища, стає зворотним і переломовим моментом у наших настроях відносно цілої догеперішньої унійної акції. Відсутній від неї, через те іменування набираємо переконання, що ця акція не

буде обернена проти гідности та інтересів гр. кат. Церкви, чи української нації.

Відносно нез'єдинених братів на наших північно—західніх землях, то знаючи настрої тамошнього національно свідомішого православного населення, сміємо твердити, що свій рідний владика і злука з вселенською католицькою Церквою це для них одинокий захист і рятунок.

Іменуванням преосв.Чарнецького св.Отець, папа Пій XI неначе хотів зазначити, що могутнє унійне гасло «*Per vos mei Rutheni*» (XX) кинене перед трьома сотками літ, його великим попередником, не стало анахронізмом, але набрало в нинішніх часах ще більше актуальности, коли мимо різних перепон його знову у житті висувається.»

X) Фотокопію цієї статті, поміщеної в місячнику «Нива», Львів, 1931 р. в числі за лютий стр. 41-44 прислав нам п. др. В. Ленчик, за що щиро дякуємо.

XX) Св. Отець папа Урбан УІІІ (1623-1644) висказав в справі з'єдинення Церкви ті нам'ятні слова: «Через вас, мої Русини (українці) сподіюся повернути Схід.»

УНІЙНИЙ ЗІЗД У ЛЬВОВІ В ДНЯХ 23—25 грудня, 1936 X)

Унійний З'їзд у Львові відбувся з ініціативи митрополита Андрея Шептицького з приводу 300-ліття смерті київсько—галицького митрополита Йосифа Велямина Рутського. Учасників було коло 150. З єпископів були Преосв. Іван Лятишевський, помічник станіславівського єпископа Григорія Хомишина, преосв. Іван Бучко і преосв. Николай Чарнецький. По урочистій Літургії в катедрі св. Юра, з'їзд відкрив митрополит А. Шептицький урочистою промовою. Конкретним висловом цього свята має бути на внесок митроп. Андрея основне і наукове видання документів і листів зв'язаних з особою і діяльністю великого подвижника Унії Рутського. (Нажаль друга світова війна зі своїми наслідками унеможливила здійснення цього плану).

На початку З'їзду преосв. Чарнецький,—предсідник,—заявив, що на своєму останньому послуханні у св. Отця дістав благословення для всіх унійних праць, тим самим й для цього З'їзду. Опісля владики Николай отсими сердечними словами повітав присутніх від себе і від земель, на яких приходиться йому працювати:

«З немалою радістю належить повітати цей перший у нас Унійний З'їзд, що його оцим улаштує Богословське Наукове Товариство. Тим більше, що він сильно вже припізнений, а всежтаки відбувається.

Нас перебігли вже давно Велиградські З'їзди, Пинські Конференції, Італійські Східні Дні (Рим, Венеція, Барі), Німецькі Східньо—літургичні Дні, орієнтальні секції при Евхаристійних Конгресах (Чикаго, Деблін, Буенос—Айрес.)

Появилось на чужині чимало журналів, посвячених унійному питанню, на різних мовах, як ось «Тренікон» (Бельгія), «Вібра й Родина», «Благовість» колись у Парижі, а тепер «Католическій Вістник» в Харбіні, «Oriens (Варшава) Der Christlicher Orient (Німеччина), Oriente Christiano (Італія), «Orientalif» (Рим), «К. Соєдиненію» (Вільно).

X) Про Унійний З'їзд у Львові помістив звіт «Добрий Пастир», Станіславів, 1937 р. ч. I. стр. 60. Богословське Наукове Товариство видало у Львові осібну книжку в 1937 р. стр. 261. Матеріал цієї книжки зібрав і упорядкував о. Вол. Кучабський. Тут подаємо відносні сторінки цієї книжки, яких фотокопії прислав нам п. Василь Ленцик, за що щиро йому дякуємо.—Володимир Янів у «Студії та матеріали до новішої української історії» Мюнхен, 1970 стр. 33. про цей Унійний З'їзд подає: «Нарадами кермувала президія з чотирьох: Кир Николай Чарнецький, Кир Іван Лятишевський, Кир Никита Будка і Кир Іван Бучко.

А у нас майже цілковита мовчанка!

Хоча, здається, ми повинні були виступити першими в єднальній акції Церкви, а не лише брати участь у чужих унійних з'їздах, дискусіях, тощо. Ми ж найчисленніші католики східнього обряду, найближчі нез'єдиненого Сходу! До нас сказав папа Урбан VIII: «O Rutheni mei per vos totum Orientem spero convertendum.»

Може мовчанка наша дасться пояснити тим, що «судьба» відштовхнула нас від праці, до якої призначили нас Боже Провидіння і історія. До цієї ж праці рвалися найблагородніші душі з-поміж нас, особливо по упадку царату. Адже ж уже навіть пороблені були перші кроки до єднальної праці, таки ще в самому розгарі революції. А тимчасом!...Тим болючіше приголомшені наші серця заллялися горечю і ми-начеб-то заніміли.

Та цьому прикрому явищу кладе кінець нинішній Унійний З'їзд, що його скликають 300-ліття роковини великого труженика Унії, Веляміна Рутського, стовпа св. Унії. Пам'ять на цього унійного Апостола виповнила щерть цю велику залю. Прибули Владики зо всіх наших галицьких Епархій, з'явилися представники цілого галицького духовенства, світського і чернечого! Усіх наскрізь перейняла велика ідея св. Унії, заповіт нашого Спасителя: «Да всі єдино будуть!»

Тому, справді, радуватися треба з цього приводу! І я сердечно вітаю всіх тут приявних учасників цього З'їзду та передаю братній привіт із місць, де колись Унія зав'язалась і якийсь час гарно розвивалася, цебто, із Виленщини, Білої Руси, Полісся, Підляшша, Холмщини та Волині. Тут, по упадку царату, знову католицька Церква вже від кільканадцятьох літ звертає свою пильну увагу на тих, що їх колись насилля відорвало від Ньї, щоб опять приєднати до себе.

Як дуже хотілось би подати Вам веселі вістки із місць спадщини неструдженого Потія, св. Священомученика Йосафата, меткого організатора митрополита Йосифа!

Та нажаль невеселі вони!

Із дорогоцінної спадщини тої величної Трійці унійної лишилися тільки гіркі сліди, сумні спогади!

Насуваються на тямку біблійні вістуні, що приносили праведному Йовові щораз сумніші, болючі вістки!...Забрали напади скільки-то штук з багатого стада...врешті погибли всі дорогі діти! Все пропало...

Подібно й на землях першої Унії пропали величаві колись монастирі, лаври, як ось у Вильні, Битені, Жировицях, Супраслі, Почасві, Білій, Холмі, Загарові, Гороках...

Та найбільше болюче це, що відірвали від джерела правди й життя. Римського Престолу, мільйони безсмертних душ! Засипав їх туман церковного роздору, а тепер прибав та привалив до решти комунізм, декуди на 70 відсотків, релігійний індіферентизм, сектярство...У мільйонах душ наче «Сагара.»

Давня, багато духово й матеріально, Унія св. Йосафата, митрополита Рутського щезла, а теперішня покищо подібна до Йова—Лазаря, що з усього обдертий, струпами окритий, серед наруг приятелів, а то й своєї дружини зляг був на оборі, надіючись лише на милостивого Господа Бога!

Пригадується рік 1623, коли Велямин Рутський був на соймі на самому сірому кінці, без голосу, та жалівся: «Ми самі, без помочі людської, надія наша лише у Бозі.»

І Єремія воскресє в пам'яті, що оплакував збурення св. міста...

І теперішнє положення Унії на землях мучеників св. Унії має багато в собі драматичних моментів, що не слід їх тут тепер розкривати.

Та діло св. Йосафата і митрополита Рутського є так величне, що навіть гіркі спомини та сумні думи є для нас віраді. Їхнє діло є пам'ятником героїзму, є дороговказом нашим на будуче, є пригадкою на наше покликання на Сході, є доказом невмирущости ідеї з'єдинення Церков. Воно зродило і теперішні первопочини привернення св. Унії на давніх місцях, хоч як дуже вони слабкі й непевні, а відомо всім, з яких причин.

А все таки вже є 50 парохій ново—з'єдинених, 70 священиків, велика семінарія в Дубні, мала в Любешові, західні Чини ОО. Ісусовців, Редемптористів, Капуцинів, Облятів—східнього обряду. Колишня мрія великого Апостола Унії, митрополита Рутського! Вони приносять свою жертву й добру волю йти слідами св. Йосафата і митрополита Рутського, разом з уродженими східніми трудівниками.

Правда, це покищо приготування, але 20 літ взад не було й до подумання, що під царською Росією ще колись стане звершатися католицьке богослуження східнього обряду там, де було постановлено за всяку ціну здавити всяку згадку за св. Йосафата і Рутського.

На Боже Провидіння є сильна надія, що з часом кат. Церква буде мати змогу розвинути свобідно свою апостольську працю над душами, що по тяжкій, чорній бурі оглянуться за надприродним світлом і найдуть його там, де показували мільйонам Рутський і його славні наслідники. «**Оживуть колись висушені кості**» (Єзекііл 37, 3) і заживуть повнотою надприродного життя, що їм подати може лише Церква св. Йосафата і Рутського. Вона з любов'ю хоче пригорнути їх до свого материнського серця і не жаліє ніяких трудів, щоб отце чим скоріше сповнилося.

Кінчаючи свій привіт прошу Божого благословення за молитвами Жировицької Божої Матері, перед котрою за Унію так гарячо молився св. Йосафат і його товариші, а опісля митрополит і наставник, Велямин Рутський.

Складаю сердечні побажання, щоби цей перший у нас Унійний З'їзд дав почин до цілої низки відчитів, академій, промов, проповідей, писань у цьому ювілейному році митрополита

Рутського, та щоб закріпив нас до праць, жертви і св. молитов за сповнення слів Христових: «Да всі єдино будуть!»

Після того почалася серія рефератів в отсему порядку:

Дня 23.XII.: о. Др. Йосиф Сліпий (Львів): Погляд на з'єдинені і нез'єдинені християнські Церкви і догматичні різниці між ними.»

О. Роман Лободич (Станиславів): «Значіння Замойського Синоду для Унії.»

О. Йосафат Скрутень, ЧСВВ. (Львів): «Митрополит Рутський у житті сьогоднішніх Василян.»

Дня 24.XII.: о. Др. Гавриїл Костельник (Львів): «Ідеологія Унії.»

Проф. Др. Микола Чубатий (Львів): «300-ліття Унії на Україні.»

о. Др. Андрій Ішак (Львів): Становище Унії до автокефалії.»

О. Петро Табінський (Львів) «Що потрібне для успішности церковного поєднання.»

о. Василь Величковський ЧНІ. (Станиславів): «Методика унійної праці між нез'єдиненими православними на Волині.»*

*Х) Цей реферат є поміщений в книжці: «Василь Всеволод Величковський ЧНІ. Єпископ Ісповідник» в «Додатках» на стр. 132—146. Йорктон, Саск. 1975 р.

Проф. Др. Володимир Залозецький (Львів): «Мистецька творчість Унії впродовж останніх 300 літ.»

Дня 25.XII.: О. Степан Рудь (Львів): «Літургія св. Йоана Золотоустого в першій половині ХУІІ ст.»

о. Др. Лев. Глинка (Львів): «Правні основи Унії.»

о. Петро Хомин (Львів): «Погляд нез'єдиненої преси на Унію.»

Підчас усіх трьох днів З'їзду в просторих залах Богословської Академії була відчинена виставка католицьких книжок, українських видавництв з перспективи 300-ліття Унії. Крім цього учасники З'їзду оглянули шедевр українського церковного малярства, — Молитовницю Духовної Семінарії, Національний Музей і Музей Богословської Академії.

Унійний З'їзд закінчено в дні 25 грудня 1936 р. благодарственным молебнем, що його відправив преосв. Николай у співслуженні світського й чернечого духовенства.» (Унійний З'їзд у Львові», стр. 37-41).

По рефераті про значіння Замойського Синоду для Унії преосв. Николай Чарнецький нав'язав до слів о. передбесідника й ствердив, що Замойський Синод у великій мірі довів до віднови духовного життя серед з'єдинених українців. Тепер ходить о це,

чи ті обрядові зміни, що їх впровадив цей же Синод, можна буде вжити у нинішній унійній праці серед нез'єдинених? Преосв. Николай на основі своїх довголітніх помічень ствердив, що насильне перещіплювання отсих обрядових нововведень Замойського Синоду на ґрунті новоунійної праці лише пошкодило б самій справі Унії, бо досвід виказує, що ментальність православних реагує негативно на ці нововведення. Апостольська Столиця не дала ніяких інструкцій у тому напрямі, щоб унійні працівники конче заховували отсі постанови Замойського Синоду на новоунійних теренах. Отже у практиці керівники Унії на цих унійних теренах придержуються синодального обряду. (Там же стр. 244-245).

(В цих справах цінні вказівки подає у повище згаданому рефераті о. Василь Величковський ЧНІ.—Прим. Автора).

ПРАВДИВЕ ОБЛИЧЧЯ БЕЗБОЖНОГО КОМУНІЗМУ

Єпископ Николай Чарнецький був жертвою безбожного комунізму. У своєму житті владика Николай мав нагоду добре пізнати, чим є безбожний комунізм. Кир Николай жив в Галичині, або у Волині, що сусідували з СРСР. Вправді СРСР оточували тісні кордони. Однак, не зважаючи на це, через кордони продиралися достовірні вісті про ідеологію і поступування безбожного комунізму. Єп. Чарнецький добре пізнавав, що безбожний комунізм не є звичайним людським ділом, але, що поза комунізмом криється ділання вищої сили, криється ділання диявола.

Безпосередньо єп. Чарнецький стрінувся з безбожним комунізмом в 1939, коли кир Николай мешкав у монастирі Ч.Н.І. при вул. Зибликевича у Львові на поверсі, а долину займав відділ НКВД. Ще краще владика Чарнецький пізнав, чим є безбожний комунізм, коли по своєму ув'язненні в 1945 р. жив в їх тюрмах і лагерьох, а по увільненні, мешкаючи у Львові жив під бачними очима большевицької поліції.

Понижчі стрічки з'ясовують поступування безбожного комунізму, ясно виказуючи, що в ньому ділає сатана.

I

**«Диявол правди не тримався, бо правди нема в ньому»
(Йоан 8, 44)**

В грудні 1958 р. появилася в місячнику «Де Пріст» і) редакційна стаття про безбожний комунізм під наголовком «Містичне тіло антихриста.» Ця стаття подає письмо о. Альойзія Магера Ч.С.В., декана богословського факультету в Зальцбурзі (Австрія). О. Альойзій там пише: «Є один критерій, по якому можна розпізнати всьо, що є сатанічне, критерій, що його дав сам Христос.

В дискусії зі жидами Він сказав їм: «Диявол вам батьком, тож волите за волею батька вашого чинити. А він був душегубець від початку, і правди він не тримається, бо правди нема в ньому. Коли говорить брехню, зо свого говорить, бо він брехун і батько ложі» (Йоан 8, 44).

Ці слова Христові о. Магер так продовжує пояснювати: «Людський ум створений для правди. У своїй обмеженості й засліпленні він може милитися, він може навіть фанатично боронити помилку. Однак лож не є помилкою, це є щось більше. Вона є свідомим противенством до правди. Якщо людський дух відає себе добровільно брехні, він ділає тоді проти своєї метафізичної природи. Тільки духові істоти, якими є демони, можуть істотно жити в переверотності ложі. Наколи лож стає принципом життя, внутрішньою суттю розуму, волі й ділання, то можна бути певним, що прямо ділають сили сатани.»

Автор тієї редакційної статті в «Де Пріст» так продовжує: «Лож є суттю комунізму. Він зорганізував явище, яке передше

ніколи не було знане у всесвітній історії: загальної зради, армії зрадників, що в своїх краях говорять як патріоти. Ціле членство їх партії, зо всіма знаряддями, обдуреними, симпатиками, супутниками (Феллотревелерс) зміряє в пляновому поході, щоб допускатися Великої Ложі, починаючи від заперечення існування Бога, а кінчаючи на фантастичному понятті: що червоне царство є миролобною демократією.

Комунізм саму людську мову, її значення перевертає і вивертає. Слово «мир» має в ідеології комунізму зовсім інше значення, чим у вільному світі. Мир,—після св. Августина—, це: «тихомирність ладу», значить уладження світу згідно зі справедливістю і всіми основами людської гідности. Для комуністів: кожний акт, що служить до того, щоб запанував комунізм над світом, є мирним актом, як це влучно пояснює Др. Фред Шварц: «Коли комуністи беруть зброю, вони беруть мирну зброю, що має мирлобні кулі і вбиває тебе мирно, щоб тебе зложити в мирному гробі. Коли російські танки котилися по вулицях Будапешту в 1956 р., щоб масакрувати й нищити свободу мадярів, це,—після комунізму—, був славний мир.» 2)

Це повинно вистачати, щоб кожного преконати, що безбожний комунізм є дійсно таїнственным тілом антихриста.

Христос предсказав, що при кінці світу брехні антихриста схочуть обдурити навіть «вибраних.» (Марко, 13, 22).

Це діється на наших очах. Вільний світ заключив був у попередніх кількох літах 52 трактатів з імперією диявола, а в тих 52 трактатах ми були обдурені 50 разів. Ми були обдурені на конференціях «Вершин.» Ми були обдурені на нуклеарних розбросеннях.»

Так писав згаданий місячник в 1958 р. Сьогодні по 20 літах є далеко більше доказів, що безбожний комунізм є містичним тілом антихриста і «правди не тримається, бо правди нема в ньому.» А. Солженіцин так пише про комуністичний уряд в СССР: «У нашому краю брехня стала не тільки моральною категорією, але стовпом держави.» 3)

II

«Він (диявол) був душегубець від початку» (Йоан, 8, 44)

Безбожний комунізм зазначив свою історію фізичним знищенням мільйонів невинних людей, масакрами, штучно викликаними голодами, повільним убиванням в незліченних тюрмах, концентраційних таборах примусової праці. Однак у людині є щось більше цінне, ніж його фізичне життя. Це його духове життя. Безбожний комунізм нищить це духове життя, уживаючи так званого «полоскання мозку» і запропорюючи свої жертви в психіатричних заведеннях, де їх духово вбивають.

Безбожний комунізм послуговується всіма середниками, щоб запанувати над цілим світом, а насамперед у своїй державі своїм горожанам вповні накинати свої комуністичні засади. Щоб це осягнути безбожний комунізм зовсім не числиться з якоюнебудь

моральністю. Кажє Александер Солженіцин: «Комунізм ніколи не скривав того, що він відкидає всяке абсолютне поняття моральности. Комунізм уважає, що моральність є релятивна. Залежно від обставин кожний акт—навіть включаючи вбивання тисячів—, може бути добрий або злий. Це все залежить від клясової ідеології, встановленої пригоршею людей.» 4)

III

Ненависть Бога

Істотною прикметою диявола є його ненависть до Бога. Ціла діяльність сатани носить на собі знам'я цієї ненависти. Також поступовання безбожного комунізму націховане ненавистю Бога. Вистачить коротко зібрати діяльність комунізму від його початків до сьогодні, щоб про це переконатися.

Комуністи свідомі того, що майбутність належить до молоді, тому вони уживають всіх засобів, щоб з однієї сторони захоронити молодь від якогонебудь релігійного впливу, а з другої сторони наполегливо виховують молодь і то вже від дитячих літ, в атеїстичному дусі.

Багато церков комуністи вже на початку або знищили, або замкнули, перемінюючи їх на якісь світські або безбожні цілі, і цю практику дальше продовжують. При тім утруднюють вірним користати з існуючих ще церков. 5)

Св. Августин кажє, що людська душа є з природи християнська, і тому, почуває потребу почитати Бога і коли це неможливо публічно, то старається почитати приватно в укритті. У совітському Союзі щораз частіше карають тих християн, що збираються в приватних домах на богослуження і спільні молитви; на кожного учасника таких зібрань накладають грошові кари в сумі 50 рублів, або й більше, не вважаючи на його матеріальні спроможності. В совітських умовах 50 рублів,—це поважна сума грошей, коли взяти до уваги, що фабричні робітники місячно заробляють 100 рублів, селяни колгоспники 30 рублів, а у старшому віці людина дістає всього 15 рублів пенсії.

Якщо в листах до в'язнів є згадка про Бога, то в'язнична цензура перечеркує дбайливо цілі рядки, щоб не можна було прочитати. 6)

З початку двадцяти років цього століття протихристиянські функціонарі збирали міське шумовиння у різдв'яний час, влаштовували богохульні карнавали, маскаради, вдираючися до церков підчас богослужб, витанцьовували й профанували все те, що для віруючих було святістю. Після другої світової війни таким же покидкам платять 25 рублів за кожне зрізання хреста, видумавши т. зв. «науковий атеїзм»; в пропаганді голосять, що цей «науковий атеїзм» бореться з темрявою релігії. —Оштрафовано близько 30 жителів Космача (село в східніх Карпатах) по 50 карбованців кожного за колядування на Різдво; з цього приводу допитувано близько 100 осіб. 7)

У своїй ненависті (до Христа) нищать Його розп'яття, за те ставляють статуї Юди. 8) Убожають Леніна, всюди ставляють йому статуї і образи. 9)

Деякі приклади страшної ненависти Бога є подані в життєписі єпископа Чарнецького на стороні 183-184.

ІУ

Гідність Людини

Сьогодні вільний світ старається, щоб усі держави uznawali гідність і права кожної людини. Це дуже слушні старання і всі повинні заподливно вимагати узнання всіх прав кожної людини. Однак здається мало хто думає про це, що основою гідности й всіх прав людини є Бог. Це Бог, Творець цілої вселенної, сотворив людину на свій образ і подобу. Він є Батьком кожної людини, підніс її до високої гідности Божої дитини і тому кожна людина має повне право користати з усіх прав, що Бог вложив в її природу. Коли хто перчить існування Бога, він тим самим нищить основу гідности людини і її прав до особистої свободи. Атеїст уважає людину істоту без душі, позбавлену основних людині належних свобод. Коли якась держава є атеїстична, тоді її тоталітарний уряд вимагає від своїх підчинених сліпого послуху так, що строго карає навіть інакше думаючих.

В липні 1975 р. відбулася славна мирового конференція в Гельсінках. На цій конференції були майже всі держави світу. Були там представники з ССРСР. В часі цієї конференції урочисто ухвалено признание гідности кожної людини і заховання всіх прав належних кожній людині. Ці ухвали підписав і ССРСР. Однак згадані ухвали остали в ССРСР тільки на папері і там даліше продовжується давня практика переслідування і терору, а тих, що проти цього протестують і вимагають заховання ухвал конференції в Гельсінках, большевицький уряд переслідує.

У

«Я покладу ворожнечу між тобою а женою» (Буття 3, 15)

Диявол особливим способом боїться Пречистої Диви Марії, знаючи, що через Неї прийшов на світ Христос Спаситель, що знищить власть диявола. Сам Господь вже в раю передкавав вічну ненависть, що існує поміж покірною Дивою, а гордим люципером. Тоді Бог передкавав прародичам побіду Христа над сатаною. По упадку Адама й Єви, за намовою сатани, що прийняв вид змія, Бог, проклинаючи сатану, сказав, ті пам'ятні слова:

«Я поставлю ворожнечу між тобою і женою і між твоім потомством та її потомством. Вона розчавить твою голову, а ти будеш намагатися ввіп'ястися йому в п'яту» (Буття 3, 15).

Христос цілковито побідить сатану, «розчавить (роздавить) його голову.» В цій побіді має участь Пречиста Діва Марія, Христова Мати. Бог так зарядив, щоб та участь покірної Диви Марії причинилася до цілковитої, основної побіди Христа над

гордим сатану. В цій війні, що веде сатана проти Христового царства, беруть участь всі правдиві члени св. Церкви, цього Таїнственного Тіла Христового. Бо тільки Таїнственне Тіло Христове, свідомі, активні християни, готові на всякі жертви, навіть на смерть,—може побідити безбожний комунізм, щоб Христове царство, царство правди й любови запанувало на світі.

Сатана ненавидить Пречисту Діву Марію і все, що до Неї відноситься. Тому большевики від самого початку свого панування палили в Росії і в Україні образи Богородиці: це тим більше значуче, що почитання ікон Пресвятої Богородиці дуже високо стояло в Росії і на Україні. Її образи були не тільки в кожній хаті, але й у придорожніх капличках, де люди світили лямпочки перед іконою Пречистої. Большевицька влада зовсім знищила славні осередки марійського почитання, відпустові церкви в Зарваниці, Гошеві, Печерській Лаврі, а Успенську церкву з прекрасною дзвіницею і старовинним цвинтарем в Тернополі зрівняли з землею так, що й сліду по них не остало. 10)

Подібно й китайські комуністи мають особливішу ненависть до Пречистої Диви і її легіонерів. 11)

Діланя диявола в безбожному комунізмі особливішим способом виступає в навіжених сатану особах, що брали більшу участь в антирелігійній акції. Надзвичайний випадок такого навіження поміщений нижче. (Додаток 5)

Це все ясно доказує, що безбожний комунізм не є звичайним людським явищем, але чимсь гіршим, і що в безбожному комунізмі ділає сатана.

VI

Діялоги з Безбожним Комунізмом

В останніх літах деякі представники християнського світу стараються провадити діалоги з комуністичними властями. Діялоги взагалі є добрі і позиточні тільки тоді, наколи є вигляди на якийсь успіх з тих діалогів. Діялоги між християнами з безбожним комунізмом є неможливі, бо ціллю всіх діалогів, що їх має безбожний комунізм з християнським світом є для комуніста тільки одна: скріплення й поширення комунізму. Тому комуністичні власті по всіх тих діалогах даліше переслідують Церкву, запроторюють священників і віруючих в концентраційні табори й тюрми, і накладають на них різні кари, а навіть часом ліквідують. Вони даліше стараються знищити релігію і віру в Бога. 12)

Кардинал Кеніг у своїй радіовій промові з 15 липня 1977 р. сказав: «постава комуністичного режиму до релігії не улягає змінам, не зважаючи на конференцію в Гельсінках, вони і на даліше узнають атеїзм як державну релігію і запопадливо стараються творити враження, що «все відбувається правильно.» Це «правильно» значить: після всіх засад безбожного комунізму. Комуністичні власті бажають мати діалоги з

представниками християнського світу. Через такі діалоги вони можуть зблизитися до заряду Церкви і через своїх тайних агентів в якийсь спосіб довідуватися про те, що їм треба знати, щоб поборювати релігію у своїй державі. Через такі діалоги вони стараються приспати чуйність християн і зискувати дещо для себе, наприклад, мати вплив на іменування єпископів, щоб там вкхати своїх кандидатів. Маючи такі діалоги вони можуть хвалитися перед вільним світом, що вони прихильні для релігії.

Тому єпископ Чарнецький, всі єпископи мовчазної Церкви, а також духовні провідники інших Церков не входили і не входять в жадні діалоги з безбожним комуністичним урядом.

Вправді II Ватиканський Собор в декреті «Про місійну діяльність Церкви» в уступі «Про діалоги з нехристиянами» ч. 12 навчає: «присутність християн у людських громадах нехай буде оживлена тією любов'ю, якою полюбив нас Бог, щоб і ми взаємно себе любили такою самою любов'ю...Тим, що шукають миру, (Церква) виходить на зустріч з братерським діалогом, даючи їм мир і світло Євангелії.»

Однак Монс. В. Міано, секретар ватиканського секретаріату для діалогів з невіруючими, вмістив в часописі «Оссерваторе Романо» статтю, в якій між іншими пише: «Марксистська ідеологія в країнах східної Європи унеможливило діалог, до якого закликає останній Ватиканський Собор. Нема діалогу там, де нема свободи вислову власних думок, там, де атеїзм і матеріалізм є пропаговані за допомогою всіх доступних середників масового зв'язку, де узурповано право до критики релігії і проявів духовности. Інші натомість погляди не мають права до свого поширення, або мають в дуже обмеженій формі.»

У всіх державах комуністичного блоку в Європі релігія є так переслідувана, що Церква не може там розвиватися. Виняток становить Польща. Вправді й там комуністичний уряд старається нищити релігію, однак Церква ставляє там мужньо опір і розвивається. Як це діється? На це дає відповідь представник єпископату в Польщі Стефан кардинал Вишинський; це подає він з власного досвіду. Він каже: «Католицька Церква в Польщі ставляє спротив і зростає. Це не силою політичних переговорів і дипломатичних договорів, але силою живої віри нації і її гарячих молитов і особливішої любові до Пресвятої Матері та морального почуття.» Зі своїм єпископатом згідно трудиться 80% всього населення Польщі, що є віруючими, практикуючими й активними католиками. Там матері вчуть своїх дітей молитви і християнського життя, тому, що держава усунула релігію зі шкіл, то в Польщі є 20.000 льокалів, почавши від каплиць, а скінчивши на приватних домах, що є осередками катехитичних клас. В Польщі, зокрема в сільських округах, спільна вечірня молитва в родині є загальною практикою. Дуже численні покликання до священства і монашества. В Польщі є 20.000 священників і 30.000 монахинь так, що не тільки зовсім заспокоюють потреби

місцевого населення, але багато священників помагає в інших краях, зокрема в полудневій Америці. В Канаді в саскачеванській єпархії є трьох священників з Польщі, що прийняли наш обряд і обслуговують українців.

В Польщі нарід має велике почитання до Божої Матері і величезні паломництва до Ченстохови, де є ікона Божої Матері привезена в 1382 р. з Белза з Галичини. 13)

Справа діалогів з безбожним комунізмом пригадує оповідання одного українського комуністичного письменника (Миколи Хвильового). Короткий зміст цього оповідання такий: один комуніст приходить на подвір'я одного двору (посілости) де бачить свою матір. Вона, побожна, сумна ходить по тому дворі. Той комуніст приступає до неї, одною рукою з любов'ю обіймає її, а другою рукою з бравнігу стріляє в її скронь. Мертва мати падає скервавлена на землю.— Безбожний комунізм бажає діалогів з християнським світом. Він удає ввічливого, але водночас нищить матір християнства, св. Церкву.

Коли Савло їхав до Дамаску, щоб там переслідувати християн, з'явився йому Христос і каже до нього: «Савле, Савле! Чому мене переслідуюєш?» Він запитав: «Хто Ти Господи?» А той: «Я—Ісус, що його переслідуюєш» (Діяння 9, 3.4). Молитва св. Стефана на вернула Савла. З нього стає ревний апостол Павло.

Треба Стефанів, щоб молилися за безбожних комуністів, а вони повернуться до Христа.

Християнство поборює безбожний комунізм, бо він опирається на безбожному матеріалізмі. Християнство і безбожний комунізм прямо собі противляться і тому між ними не може бути згоди. Поборюючи безбожний комунізм св. Церква одночасно завзиває своїх вірних до християнської любови самих комуністів. Це є нещасливі люди, засліплені фальшивими ідеями безбожного комунізму. Вони самі дрожать за свою майбутню судьбу. На 139 кандидатів до центрального комітету комуністичної партії в СРСР, що були вибрані на 17-ому конгресі, 98,—значить 70% були арештовані і страчені.¹⁴⁾ А ті, що оставали при житті не почувалися щасливими. Вони бачили, що безбожний комунізм не приніс людям земського щастя, якого надіялися. Деякі прямо заявляли, що помилилися, як наприклад Ленін, це сказав при кінці свого життя.

Тільки Христова любов може дати комуністам спокій і щастя, якого надаремне шукають без Бога. Кажу любов, але не згода, поблажливість супроти безбожного комунізму, поступливість супроти нього,—як нажаль це практикують деякі провідники Церков.

Правдиву християнську любов супроти комуністів практикували й практикують ті християни, що терплять у різних комуністичних в'язницях. Вони часто стрічають там замкнених давніх комуністів.

Ця їх любов причиняється не раз до навернення тих комуністів. З якою любов'ю до своїх переслідувателів відносився в тюрмі сп. Павло Гойдич! Квітка, коли її потерти своєю ногою, видає приємний запах. Подібно християни мучені комуністами okazують своїм гнобителям любов. Один священик, що перебув довгі літа в тюрмах за св. віру і карався в засланнях на далекому Сибіру пише: «Щоб наші молитви були приємні Богові, совершенні, добре є в них слідкувати за кінцевою молитвою щоденної Полуношниці, а особливо за першим її прошенням. Це буде дійсно досконалість.» Цим першим прошенням кінцевої молитви на щоденній Полуношниці (в єрейському часослові) є слова: «Ненавидішія і обидішія нас прости Господи Чоловіколюбче.» В українському перекладі ті слова звучать: «Тим, що нас ненавидять і кривдять прости Господи Чоловіколюбче.»

Християнську любов супроти комуністів повинні оказувати також християни, що живуть у вільному світі. Ця правдива любов буде вимагати від них, щоб бажали комуністам того, що для них найліпше й одиноко конечно: їх спасення. Тому християни повинні молитися, приносити різні жертви, умертвління, щоб комуністи навернулися, зокрема, щоб навернулися їх провідники, бо за провідниками, їх наверненням, підуть другі. Таку любов супроти комуністів може й повинен оказувати кожний віруючий християнин. Це по людському виглядає неможливим, щоб навернулися комуністи. Однак у Бога все можливе. Історія знає багато гарних прикладів навернення визначних комуністів, як приміром навернення секретаря комуністичної партії в ЗСА п. Буденса.

Сьогодні комунізм загрожує цілому світові. Тому треба всенародніх, ревних, постійних молитов, зокрема через заступництво Пречистої Діви Марії, що своєю дівочою ногою «розчавила пекельного змія» (Буття 3, 15). Христос обіцяв, що вислухає кожну молитву: «Просіть, і дасться вам...кожний бо, хто просить одержує» (Матей 7, 7).

Нехай кожний, хто вірить в Бога, й бажає добра для цілого людства, злучиться у тій всенародній молитві за навернення комуністів. Сказав недавно померлий італійський стигматик Падре Пійо: Щоб всі комуністи навернулися, треба, щоб тільки осіб молилися за їх навернення, кілько є комуністів.» Зайнаймо сьогодні від себе: щодня молитися за їх навернення. Покірна, сердечна й витривала молитва християн певно принесе успіх, комуністи навернуться до Бога, в Бозі знайдуть мир, якого бажать, а любов і справедливість запанують у Божому люді на цілому світі.

ПРИМІТКИ

1) "The Mystical Body of Anti-Christ", "The Priest," Huntington. Ind. Dec. 1958, p. 1001-1005.

2) Dr. Fred Schwarz: "You can trust the Communists", Englewood Cliffs, 1962, p. 7.

3) Catholic Quote, n. 9 p. 12. September 1976, Valparaiso, Nebr. 98065.

4) Reader's Digest, December 1975, p. 33-34.

5) «Наша Мета», Торонто, Онт. 1976 р. ч. 22, 29-го травня, стр. 1. «В Україні нищать церкви.»

6) «Шлях» Філядельфія, Па. 23-го травня, 1976 р. стр. 1. «Релігійні переслідування в Україні.»

7) Валентин Мороз в обороні української Церкви, «Вісник в обороні 4-ох свобод», Нью Йорк, 1975 р. березень, стр. 15.

8) Це, що в Росії поставлено пам'ятник Юді Іскаріотському, було знане. Подробиці тієї урочистости подав один Данчик, свідок тієї події. Цей пам'ятник поставлено в одному місті над Волгою (Святич) коло Казаня. Пам'ятник цей становить кольосальна статуя. На відкриття цього пам'ятника прийшло велике число людей вже попереднього дня.

При отворенні тієї урочистости мав один рудоволосий чоловік промову, в якій він на початку зазначив, що рада міста довго вагалася, в чию честь поставити цей пам'ятник. Мали до вибору поміж Каїном, Люципером і Юдою Іскаріотським. Вкінці рішилися на останнього, що мав відвагу стати проти основоположника релігії, цього «опіум» людства.

Потім спала заслона пам'ятника, а народ зробив перед ним глибокий поклін після російського звичаю.

Пам'ятник представляє величезного чоловіка, який грозить кулаком до неба, отже проти Бога.

В часі німецько—російської війни в 1944 р. дуже потерпіла балетниця танцюристка з Ревалю, на ім'я Доллі Михайловна, яка в спеціальнім панцернім відділі, що його большевицькі власті прислали на цю урочистість уладила певного роду будуар (світлицю) де вона приймала данського репортера. Ця кімната була цілком розмальована голими жінками і чоловіками. Сама та почесна дівчина була вбрана в прозорне одіння з газу і приймала своїх гостей. При цій урочистості вона командувала відділом червоної армії і була вбрана в білу військову-морську куртку і таку шапку. За німецькою статтею: «So arbeitet die Helle», Dr. Klemens Oberhammer, Beispiele aus dem Leben, Innsbruck-Wien, 1931, s. 162.

9) Сам Ленін помер серед великих викидів сумління за свою діяльність. Священик Віктор Бодо, приятель Леніна з часів його молодости, як емігранта на Заході, відвідав його, коли він був важко хворий. Ленін мав сказати тому священикові: «Я помилюся, без сумніву, що багато з тих людей, що їх гноблять, повинні бути звільнені, але наша метода викликала інші гноблення і страшні масакри. Моїм смертельним горем є, що я занурений в крові незліченних жертв. То запізно вертати назад,

але, що нам було потрібно, щоб спасти Росію, то мати десять св. Францісків з Асижу.»

Преосвященний д'Гербіні, єпископ Ілію, сумніваючися про ту історію, особисто говорив зі священником Бодо і мав потвердження з його уст. Він говорив про ту зустріч на доповіді, опублікованій в «Сеттімана Дель Клеро» Італія, 26-го червня 1946 р. «Маловідоме в житті Леніна, Календар Голосу Спасителя, 1976 р. ст. стр. 48. "The Voice of the Martyrs" Glendale, Ca. 91209, USA. 6/1974, р. 3.

10) В.В. Величковський, Єпископ—Ісповідник, Йорктон, Саск, 1975, стр. 48. «Важкі дні мешканців Тернополя в 1962 р.»

Про знищення монастиря і церкви в Гошеві оповідає о. М. М. Дирда, ЧСВВ. в книжці: «Ясна Гора в Гошеві», Нью Йорк, Н.Й. 1972 р. стр. 136-137.

11) "The Mystical Body of Anti-Christ", The Priest, Huntington, Ind. Dec. 1958, р. 1003.

В часі німецько—російської війни в 1944 р. дуже потерпіли монастир і церква. В 1951 р. большевицька влада прогнала ченців Ч.С.В.В. з монастиря. Направивши будинки, большевики відкрили там «будинок для бідних дітей.» Большевицька влада не могла стерпіти хрестів на церкві. Вона знайшла підхожого чоловіка і наказала йому зрізати всі залізні хрести, що стояли на бані і на крайних кінцях рамен церкви. За цю святотатську роботу той чоловік одержав як надгороду, авто, в якому згинув в жахливому випадку. Про такий стан і подію свідчать тогочасні свідки й листи, що їх одержали деякі особи у вільному світі від своїх родин.»

12) Про переслідування большевиками віруючих в Бога та про нищення релігії в СССР дуже багато матеріялу подають потайні друковані «самовидави», які передістаються з СССР до вільного світу.

13) How the Polish Church is Breaking its Chains, Catholic Digest, May 1979, р. 34-41, Box 1812 Des Moines 10.50306, USA.

14) Richard Wurmbbrand, Tortured for Christ, Glendale, Ca. USA, 1967, р. 68.

ЗМІСТ

1. МОЛОДІ ЛІТА І ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ СВЯЩЕНСТВА 1884—1919

Семаківці. Родина. Шкільні літа: Товмач, Станиславів, Українська Колегія і університет у Римі. Свячення. Духовний семінар у Станиславові. Перша світова війна 1

2. ЧЕРНЕЦЬ

Чин ОО. Редемптористів в Галичині. Збоїска. Новіціят. Обіти. Перші праці ієромонаха Николая рр. 1919—1926. Учитель в ювенаті в Збоїсках. Апостолят пера. 22

3. «Щоб усі були одно» Іван 17.21.

АПОСТОЛ З'ЄДНАННЯ

Нове поле апостольської праці. Бажання з'єднання з католицькою Церквою на землях України і Білоруси. Приїзд о. Чарнецького на Волинь і його перші праці. Його дві подорожі по Волині. Манастир в Костополі. Апостольські труди для галицьких поселенців і для православних, бажаючих з'єднання. Труднощі зі сторони латинської ієрархії, клеру і польської верхівки. Положення на Волині, Холмщині і Підляшші. Традиції давньої унії. Ревність новоз'єднаних. Манастир в Ковлі. Апостольська праця серед невгаваючих труднощів продовжується. Місіонерська і педагогічна праця о. Чарнецького. У вичікуванні змін в унійній праці. 30

4. ЄПИСКОП, АПОСТОЛЬСЬКИЙ ВІЗИТАТОР 1931—1939

Єпископська хіротонія. Апостольський Візитатор для Волині, Підляшшя і Полісся. Праця для з'єднання поширюється серед труднощів. «Для всіх став всім» (1 Кор. 9, 22). Апостольська діяльність в діяспорі. Свячення пресвітерів. Екуменічний рух Набожність до матері Божої Неустанної помочі. Огляд апостольської праці на Волині в рр. 1931-1939. 40-літній ювілей єпископства Митрополита Андрея Шептицького. 62

5. «Звір, що виходить з безодні» (Одрк. 11, 7)

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА 1939-1945

Початок другої світової війни. Митрополит Андрей Шептицький. Хіротонія кир Йосифа Сліпого. Манастир у Львові при вул. Зибликевича. Тиха, ревно, апостольська праця єпископа Чарнецького. Львівський Синод. Духовний семінар. Похорон матері кир Николая. Свячення пресвітерів. 113

6. «Тут терпіння і віра святих» (Одрк. 13, 10)

ХРЕСНА ДОРОГА

Початок нового посиленого переслідування Церкви. Арештування єпископа Чарнецького. Тюрми: Львів, Київ. Засуд на лагері невілничої праці. Перші відомості про лагери, де карався єпископ Чарнецький. Інформації спів'язнів кир Николая: Д-р Антін Княжинський; його спомин про большевицькі лагери і про життя в тих лагерьх; його стріча в Маріїнському лагері з єпископом Чарнецьким і другими церковними достойниками. Лагери в печорському басейні. Воркута. П'єтро Леоні Т.І. його стріча з єпископом Чарнецьким в Кірові. Лагери в горішній Печорі. Д-р Франц Гробауер. Його стріча з єпископом Чарнецьким і другими церковними достойниками в Інті. Мордовія. Спомин Станіславського і о. Василя Куриласа. Служба Божа в лагерьх. Загальний погляд на хресну дорогу єпископа Чарнецького в большевицьких лагерьх і тюрмах. Поворот до Львова. Життя «на волі» під слідчими очима Н.К.В.Д. Потайне священня пресвітерів. Остання недуга і смерть. Похорон. 131

7. «ПРАВЕДНИК З ВІРИ БУДЕ ЖИТИ» (Римлян, 1, 17)

Програма життя. Чесноти. Голоси сучасників 179

8. ЦАРСТВО БОЖЕ У ВАС В НУТРІ

(Лука 17, 21)

Прикмети характеру єпископа Чарнецького.— Його побожність.— Його довіря до Бога.— Злука з Божою волею.— Надприродний спокій.— Літургічне життя.— Набожність до Пресвятої Богородиці.— З'єднання Церков.— Дух молитви. . . 202

9. «НЕ БІЙСЯ НІЧОГО, ЩО МАЄШ ТЕРПІТИ.

От, укидатиме декотрих вас диявол, щоб випробувати вас, і матимете горе десять днів. Будь вірний до смерти, і дам тобі вінець життя» (Одкровення 2, 10)

Нова епоха в історії світу. Комунізм і його жорстоке ліквідування української католицької Церкви. Рік 1945. Ялтинська конференція. Насильна репатріація. Енцикліка Папа Пія XII. Кінець другої світової війни. Переслідування Церкви посилюється. Чим є безбожний комунізм? Конечність покути. Мовчазна Церква живе в дусі покути, молитви і вірности св. Церкві. Злука всіх християн в таїнственному Тілі Христа є знаком їх життя. Потреба святих душ. Життя єпископа Чарнецького є викликом для всіх християн. 212

10. ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

«Пам'ять праведника буде вічна.» (Псалом III, 6).

Єпископ Чарнецький живе в пам'яті людей. Багато осіб просить його заступництва перед Богом. Люди приходять на його могилу моляться і дістають поміч. Свідoctва достовірних осіб про вислухані молитви, особливіші uzдоровлення і надзвичайні події. Заохота, щоб користати з його заступництва перед Богом. . . . 235

ДОДАТКИ

1. Митрополит Андрей Шептицький про обрядові справи.
2. На шляху до розв'язки унійного питання.
3. Унійний З'їзд у Львові в днях 23-25 грудня 1936 р.
4. Правдиве обличчя безбожного комунізму.
5. Одержима дияволом.
6. A summary of the life of Nicholas Charnetsky Bishop—Confessor.

ПЕРЕД «ОДЕРЖИМА»

*3—поза залізної куртини ССРСР доходять відомості про ділання сатани у безбожному комунізмі і про страшні кари на тих, що беруть живу участь в його безбожних актах. Большевики стараються такі події як найскорше старанно закрити.

Тут подаємо один такий случай, якого наочним свідком була Юлія Данзас.*

ОДЕРЖИМА ДИЯВОЛОМ

В жовтні 1923 р. я перебувала в Петрограді. Офіційно я числилася тоді завідуючим відділом (бувшої імператорської) Публічної Бібліотеки. Тайно я була католицькою монахинєю.

Я отримала розпачливе письмо від одної жінки, що дістала нервовий розстрій. Її помістили в домі для умово хворих, що був в околиці Петрограда, в так званім Шпиталі «Одинадцятого кілометра.» Цей шпиталь здавна добре знаний, був одним з найбільших заведень цього роду в Росії. Шпиталь сильно відчував хаос і загальний недостаток того часу. Та жінка написала до мене листа, просячи, щоб я прийшла її помогти, бо харчування в шпиталі було недостаточне. Крім цього треба було допомогти, щоб вона могла вирватися зі шпиталю, бо спільне життя разом з божевільними могло тільки погіршити її недугу. Я рішила сама поїхати до шпиталю, щоб зобачити, що можна зробити для тієї нещасної.

Я дещо була знайома зі старшим лікарем, котрого я деколи бачила в Публічній Бібліотеці. Тому, прийшовши до шпиталю, я прямо звернулася до нього. Він прийняв мене дуже ввічливо; запропонував, що мене заведе до хворої, котру я бажала бачити. Ми обоє подалися до жіночого відділу. Лікар упередив мене, що нам треба буде переходити через залю, де тепер знаходиться багато недужих. Їх треба залишити в спокою і з ними не говорити. У даному моменті вони всі спокійні. Їх помістили в цій залі на кілька годин, щоб у їх кімнатах перепроводити деякий ремонт, завести лад в ogrиванні, поправити водопроводи і т.д. По дорозі ми говорили про жахливі нестатки, що паралізували всі зусилля медичного персоналу. Недоліки відчувалися в усім, будова валилася. Лікар говорив мені, з яким трудом приходиться йому діставати найбільш необхідні речі. Я умисно згадую про ті подробиці, щоб показати, що ми тоді говорили про все, що хотіли, тільки не про хворих так, що я ніяк не була пригитована до сцени, яка за хвилию представилася моїм очам.

Тепер, сказав лікар, ми увійдемо до залі, де знаходяться недужі. Ви скоро перейдете її в напрямі дверей в куті протилежної стіни. Я йду вслід за вами.

Це говорячи, він відчинив двері до залі і відступив на бік, щоб зробити мені місце і я могла йти вперед. В цій хвилі ми почули жахливий крик, який предіставався з другої сторони з—поза замкнених дверей, якраз проти тих дверей, якими ми увійшли.

Двері нараз різко отворилися, і до залі ввірвалася молода дівчина з криком, а вірніше з ревом, в якому не було нічого людського. У тому реві виразно було чути слово: Хрест—хрест...

Дівчина дико кричучи, очевидно наміряла кинутися на мене, однак впала на землю і зачала кидатися в страшних конвульсіях з піною на устах. Її руки й ноги були дуже витягнені точно так, якщо хтось силувався б їх відірвати. Лікар ухопив мене за руку і потягнув назад, щоб випровадити мене зі залі. Потім замкнувши двері, він різко запитав мене: «Чи маєте на собі хрест?»

Я дійсно мала хрестик, мале Розп'яття при вервиці. Чотки були посвячені в Римі. Я ними дуже дорожила і носила їх під одягом. Того дня я вбрала поверх вовняної суконки осінній плащ, запнений на всі гудзики (темпертура була нижче зера). Тому ніхто не міг в жаден спосіб підозрівати, що на мені є чотки з Розп'яттям. Проте на питання лікаря я відповіла: «Так.» Ах, мені треба було вас упередити. Таж вона відчуває хрест з—поза двох кімнат...»

Потім він попросив мене зачекати, а сам швидко вийшов до хворої і замкнув за собою двері. Звідтам доходили і даліше жахливі крики. Потім вони ослабли і перейшли в хропіт. З нещасною старались упорати і скоріше її винести. По добрій чверть годині лікар вернувся, дуже блідий і помітно схвильований. От, що він мені розповів:

«Ця дівчина має всього сімнадцять літ. Вона комсомолка, членкиня союзу комуністичної молоді, але з порядної родини. Її батько робітник. Так, як це є звичаєм в комсомолі, вона кілька разів брала участь в богохульних виставах і походах. Одного разу вона грала роллю Божої Матері в мерзенній, богохульній п'есі. Наступного дня вона попала в мелянхолію, зачала втікати від людей, то знову якийсь час дико мовчала. Скоро до того прилучилися сильні приступи, атаки, постійне схвильовання, що виражувалося потоками блюзнірств, які вона зі себе викидала. У такому стані її помістили в нашому шпиталі. Тут вона вже більше, як три місяці. Часами бувають у неї періоди цілковитого мовчання, що продовжується кілька днів, тоді вона спить тяжким, нездоровим сном. Потім, коли відновляється схвильовання, та нещасна часами викидає зі себе страшні богохульства.»

Лікар сказав, що він ніколи у своєму житті не чув такого неімовірного богохульства, такої скаженості, такої завзятості і зисутої уяви. Напади шалу хворої кінчаються часом нападами подібними, як той, якого я була тільки що свідком. Нещасна качається тоді по землі, ціла скорчена, тіло її в'ється в страшних конвульсіях. Часом в тих конвульсіях її тіло підноситься в гору над підлогою на висоту цілого метра. Одного разу в такому стані вона кинулася до вікна, своєю головою вона розбила шибки і важко себе поранила. Показалося, що причиною нападу була форма вікна і віконні рами, що пригадували хрест. Треба було перенести її до кімнати з круглим вікном. Вона відчуває на

віддаль кожну річ, що має відношення до релігійного культу, а особливо хрест викликає в неї скаженість.

В дні моїх відвідин хвора находилася в спокійному періоді. Вона дримала в кімнаті, що виходила до невеликого коридора, що сусідував з вище згаданою залюю. В тім моменті, коли лікар з другої сторони відчинив двері, в котрі ми збиралися увійти, хвора скочила з ліжка, перебігла коридор і відчинила його двері до залі. Треба запримітити, що ширина залі поміж дверми коло двадцять метрів. Кинувши до залі, хвора звалилася на підлогу, два—три метри від дверей, через які вона увійшла так, що її відділяла віддаль 17-18 метрів від напроти положених дверей, де я находилася.

До сказаного можу додати, що я нераз мала нагоду приглядатися випадкам епілепсії. Тому я можу заявити, що конвульсійні напади у тієї нещасної ніяк не є подібні до епілептичної падачки. Вона впала на підлогу лицем в долину з ногами зігнутими в гору. В той час, коли вона била головою до підлоги, її тіло, скручувалося від напруги суставів так, будьто би хто викручував їх, намагаючися їх викрутити, або вирвати. Не тільки не було признак одеревіння тіла, но противно, ціле тіло видавалося розбитим, неначе б у неї не було хребта. В часі тих жахливих конвульсій, на лиці не було видно нічого, крім пару вибалушених очей і широко отворених уст, що видавали крики роздираючі душу.

Я спитала лікаря, чи багато є у нього того роду хворих, бо в місті тоді говорили, що серед молоді, наwerbованої в антирелігійні групи, було немало випадків божевілля. Він мені відповів, що дійсно до нього часто приводили молодих людей, що терпіли серйозні нервові припадки і, що в багатьох випадках нервові потрясення були викликані нещасними зворушеннями, яких причиною було осквернення церков, або участь в богохульних походах. Серед них були випадки релігійного, або богохульного божевілля, випадки мелянхолії, нещасний зник сил і т.д. Однак ніколи не приходилось йому мати діло з таким шаленим випадком, якого симптоми поставили його в безвихідне положення, що зовсім перевищують його лікарський досвід. Після його погляду та дівчина не була божевільна, але гістеричка, однак водночас її припадки не можна було включити під знані гістеричні об'яви і сила їх впроваджувала його в цілковите замішання (розгублення). Тоді я спитала лікаря, якому ліченню піддали ту нещасну?

«Розуміється—він сказав, їй дають різні успокоючі, насонні середники і т.п.» І він став жалуватися, як трудно є діставати тепер конечні лікарства, як недостаточний є догляд хворих, при тім неможливо є дістати добрих доглядачок. Я перебила йому: «А чи не думаєте докторе, що наша хвора потребує просто, щоб вигнати біса? Старий доктор глянув мені прямо в вічі, а потім поглядив рукою своє сиве волосся. Чиж не бачите, ціле життя я

посвятив позитивній науці. Ніколи я не допускав нічого іншого. Однак від якогось часу...я відчуваю, що я збився з дороги. І тут я смиляюся до вашої гадки...»

В цій хвилі нам перервали, і не можна було продовжати нашої бесіди. Я вийшла зі шпиталю зі сильним наміром прийти сюди щераз, щоб простежити, як належить за тією хворою. За три неділі я була арештована, і це мені перешкодило так, що я вже більше не бачила ані хворої ані старого доктора.»

Х) Юлія Миколаївна Данзас, ур. 1879 р., дочка багатих батьків, особа високо освічена. Екзарх Леонід Фіодоров прийняв її в 1920 р. до католицької Церкви східного обряду. Большевики її арештували, вивезли до тюрми на Соловецьких островах. По 10-літньому ув'язненні звільнена, дісталася на Захід, померла 1942 р. Її життєвий шлях поміщений в творі: Диякон Василій Ч.С.В. «Леонид Федоров, жизнь и деятельность» Рим 1966 р. стор. 397 і наст. Там же подано її оповідання про Одержиму на стор. 792 і наст. Український переклад з російського поміщуємо у цьому нашому п'ятому Додатку.

«Після ув'язнення Владики Кир Николая у львівській тюрмі, один свій (наш) відпавший греко-католик при переслуханнях був його, за бороду торгав, волосся шарпав, копав його, кляв, лютував, по грудях йому скакав і топтав, а єпископ навіть не боронився, тільки із співчуттям споглядав на нього. Це продовжувалось кілька днів і Владика не заломився...Вкінці знесиленого і закровавленого Владика понесли до камери (келії).

Кілька днів пізніше той сам кат, коли вже не міг спати, ані їсти, прийшов до єпископа, впав на коліна і просив висповідати його. Єпископ висповідав, обняв, обцілував...» «Не можу забути того ласкавого погляду, казав він пізніше, не можу забути очей, що ходили на мною, повні доброти, співчуття і прощення для мене, падлюки. Це не байки про св. Онуфрія, Миколая з Фантастичними чудами. Це Святі наших днів!»

Ці інформації про Владика Кир Николая Чарнецького в перших днях після його ув'язнення у львівській тюрмі уділив (передав) о. Іван Баслядинський, і зітнали потверджені ідентичним зізнанням одної нашої Сестри монахині.

СВІТЛИНИ

Владика Кир Николай Чарнецький, ЧНІ..... III

По сторінці 96

1. Грецька церква в Гротта-Феррата коло Риму..... 1a
2. Перші новики в Галичині зі своїми Отцями і
Настоятелями..... 1a
3. Мала семінарія-ювенат в Збоїсках коло Львова в 1922 р.. 2a
4. Іконостас в каплиці малої семінарії в Збоїсках..... 2a
5. Митрополит Слуга Божий Андрей Шептицький вел. Доб-
родій ОО. ЧНІ..... 2a
6. Церква і монастир ОО. Ч.Н.І. в Ковлі, Волинь..... 3a
7. Ковель, Волинь, Сидять ОО. Редемптористи Р. Костеноб-
ле, Й. Схрейверс, Н. Чарнецький..... 3a
8. Лавра Успення Пресв. Богородиці в Почаєві на Волині 4a
9. Базилика св. Альфонса в Римі..... 4a
10. ОО. Професори Малої Семінарії Ювенату в Збоїсках
разом з Кир. Н. Чернецьким..... 5a
11. Хіротонія єп. Чарнецького..... 5a
12. Єп. Н. Чернецький в часі своїх свячень у Римі..... 6a
13. Єпископ Н. Чарнецький в Німеччині..... 7a
14. Церква ОО. Редемптористів у Тернополі..... 7a
15. Митроп. Андрей Шептицький wraz з Преосв. Н. Чернець-
ким в Голоску..... 8a
16. Єп. Н. Чернецький коло 1935 р..... 8a
17. Каплиця українських студентів в Брукселі, Бельгія.... 8a

По сторінці 128

18. Перша кляса малої семінарії ювенату в Збоїсках, коло
Львова..... 9a
19. Ікона Зарваницької Богоматері..... 9a
20. Свячення пресвітерів в Бельгії 25 липня 1937 р..... 10a
21. Свячення в Бельгії 12 серпня 1934 р..... 10a
22. Єп. Н. Чарнецький висвячує нових пресвітерів в Дубні на
Волині..... 11a
23. Велика Семінарія східнього обряду в Дубні на Волині.
Преосв. Н. Чарнецький, професори семінарії і студенти
1938 р..... 11a
24. Сестри Місіонарки в Тереміні на Поліссі..... 12a
25. Преосвященний Н. Чарнецький у старшому віці..... 13a
26. Академія в честь митроп. В. Рутського у Львові..... 13a
27. Монастир в Ковлі на Волині. Сидять з ліва на право:
о. Роман Бахталовський, о. Йосиф Схрейверс, єп. Н. Чарнець-
кий, о. Ман. Ван де Малє..... 14a
28. Чудотворна ікона Матері Божої Неустанної Помочі.. 14a

29. Манастир ОО. ЧНІ. у Львові. Сидять з ліва на право: о. Климентій Шептицький, о. Йосиф Схрейверс, митроп. Андрей Шептицький	15а
30. Зломана ложка що її уживав єп. Чарнецький при потаємнім відправлюванні Служби Божої в большевицький лагерах	15а
31. Архиер. Служба Божа. Преосв. Н. Чернецький в Ковлі, Волинь.....	16а
32. Табля абсолювентів Богословської Академії у Львові 1942 р.....	16а
По сторінці 208	
33. Табля Понтифікальної Орієнтальної Семінарії в Дубні. Єп. Чернецький з професорами і студентами.....	17а
34. Львів. Богословська Академія. Єп. Чернецький і студенти	18а
35. Реколекції у Львові. Богословська Академія. Єп. Чарнець- кий 1942.....	19а
36. Пам'ятник на гробі єп. Чарнецького на личавівському цвинтарі у Львові.....	19а
37. Єп. Чарнецький по смерті.....	20а

СКОРОЧЕННЯ ЦИТАТ

- Лист о. О.: Лист о. Михайла з 14-го лютого 1960 р. Оленчука
Лист о. Т. I.: Лист о. Атанасія Тимкова з 22-го квітня 1960 р.
Лист о. Т. II.: Лист о. Атанасія Тимкова з 16-го листопада 1960 р.
Лист о. Т. III.: Лист о. Атанасія Тимкова з 1-го грудня 1962 р.
Лист о. Н. I.: Лист о. Анатоля Навроцького.
Лист о. Н. II.: З листу о. Анатоля Навроцького до своєї родини з 10-го жовтня, 1960 р.
Звіт перших праць: *Relation des premiers travaux tentes par le R.P. Czarnecy en Volhynie 1926.*
Хроніка Д.К. 1929 р.: *Chronica Localis Collegii Beatissimae Virginis Mariae 7 dolorum, Kowel Volhynia Polonia 1929 Anno.*
Хроніка Д.К. 1930 р.: *Chronica Localis collegii Beatissimae Mariae Virginis 7 dolorum, Kostopol Volhynia Polonia Anno 1928.*
Хроніка Д.К. 1929 р.: *Chronica Localia Collegii Beatissimae Virginis Mariae 7 dolorum, Kowel Volhynia Polonia 1929 Anno.*
Хроніка Д.К. 1930 р.: *Chronica Localia collegii Beatissimae Mariae Virginis 7 dolorum, Kowel, Volhynia Polonia 1930 Anno.*
Ю.К.: Ювілейна Книга ОО. Редемптористів Східнього Обряду, Йорктон, Саск. Канада, 1956 р.
R.I.S: *Redemptoristarum Informationum Servitium 1949-1964.*
Аналекта: *Analecta Congregationis SSmi: Redemptoris, Romae, 1931.*
Логос: Логос, богословський кварталник, Йорктон, Саск.
Витяг з листу: *Extrait d'une lettre du R.P. Roman Vachtalowskyj, 1935.*
Арештування Преосв. Чарнецького: *P.J. De Vocht, Arrestation de Msgr. Czarnétsky, 1945.*
Голос Спасителя: Голос Спасителя, місячник, Йорктон, Саск.
Я. Левицький: Мої спомини про ОО. Редемптористів у Львові. Трентон, Н. Дж. З.С.А. 21-го червня 1954 р. Машинний друк.
Добрий Пастир: Добрий Пастир, тримісячник, Станіславів.
Зовнішні праці: *Labores Externi Collegii Beatissimae Mariae Virginis 7 dolorum Kowel, Volhenia Polonia 1930-1931 Anno Bohdan*
Листи про Україну, том I: *RR.PP. Bohdan Kurylas et Bosschaert C.S.S.R. Lettres sur l'Ukraine, tome I. Mons. Belgique, 1949.*
Листи про Україну том II: *P. Bohdan Kurylas C.S.S.R. Antoine Bosschaert C.S.S.R. Lettres sur l'Ukraine, Tome II, Mons Belgique, 1953.*

ЗАУВАЖЕНІ ДРУКАРСЬКІ ПОХИБКИ

Стор.	з гори	з дол.	стоїть	має бути
	рядок:	рядок:		
1	3		Робина	родина
1	5		Сманиславові	Станиславові
2	8		прилісок	присілок
9		6	Бакха,	Вакха,
13	10		обряву. ²³⁾	обряду. ²³⁾
20		11	бзго	6-го
23		6	літи	діти
30	6		бві	дві
30	6		Космоніль	Костопіль
33	11		Церква	Церкви
36	7		братимонахи:	брати монахи:
37	18		Вечером	Вечором
39	9		сумління	сумління
40	14		скмліній	сумлінний
40		14	трудощі	труднощі
41	7		що	щоб
43	18		(Що	що
43		6	плячем	плачем
45	5		оказували	оказувало
45		17	свій	всій
53		10	Вильн	Вильні
55		1	єдинення	з'єдинення,
62	3		мруднощів	труднощів
62	3		Кор. 9, 22	І Кор. 9, 22
64	15		візантійської	візантійського
65		11	мельоднійним	мельодійним
66	5		пристуні	присутні
67	10		желання	побажання
70	7		важає,	вважає,
71	18		поміщуємо	поміщуємо
71		9	заграничних	заграничних
72	9		Галичнин,	Галичини,
72	10		случає	случаю
72		12	шовенестичний	шовіністичний
73	16		холило	ходило
78		10	були	бути
81	16		Никодай	Николай
83		15	плошу	площу
84		7	Повиний	Повний
85		9	на	не
86		2	Преосвящений	Преосвященний
88		14	Мезепи	Мазепи.
90	18		Галичнин	Галичини
95	7		не	на

Стор.	з гори	з дол.	стоїть	має бути
	рядок:	рядок:		
96	2		при	в
97	1		1923	1933
97	3		100.00-200.000	100.000-200.000
99		17	сакосі,	саккосі,
99		12	сакосі	саккосі
101		6	почили	мочили
101		3	не	на
104	1		Велигардського	Велиградського
104	12		виказуючи	висказуючи
105		11	других, земель	других земель
107	9		болешевиками	большевиками
107	16		Просторі	Просторе
			святоюрські	святоюрське
107		15	представники	представники
109	26		17	l'Ukraine
109		14	ВСН TALOWSKYJ	Wachtalowskyj
110	13		дні Волині	дні на Волині
110		5	священня	свячення
111	7		п	П
111		21	в	з
112	12		1938	1933
112		10	Полісся-білорусь,	Полісся-Білорусь),